

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ГО «ІНСТИТУТ ТРАНСКОРДОННИХ ІНІЦІАТИВ»**

**СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
&
УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 року)**

Луцьк
Вежа-Друк
2018

УДК 339.9:005.8(062.552)

С 91

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету міжнародних відносин
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки
(протокол № 1 від «30» серпня 2018 року)*

Рецензенти: **Мокій А. І.** – доктор економічних наук, професор, проректор з міжнародних зв'язків та стратегічного розвитку Запорізького інституту економіки і інформаційних технологій;
Ходжаян А. О. – доктор економічних наук, професор, кафедри міжнародних економічних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

С 91 **Сучасні** тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу [Текст]: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 20-22 верес. 2018 р.) / за ред. Н. В. Павліхи. – Луцьк: Вежа-Друк, 2018. – 267 с.

У збірнику вміщено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу», яка проходила в с. Світязь Волинської області 20-22 вересня 2018 р. Розглянуто європейські студії та євро регіональне співробітництво: здобутки, виклики й перспективи; управління проектами Європейського Союзу тощо.

Збірник розрахований на широке коло фахівців із міжнародних економічних відносин, управління проектами й програмами, тих, які працюють у структурних підрозділах органів державної влади та управління, економістів, викладачів, аспірантів, здобувачів, студентів, а також усіх, хто цікавиться сучасними трендами міжнародних економічних відносин та проектами Європейського Союзу.

УДК 339.9:005.8(062.552)

© Павліха Н. В. (наукова редакція), 2018

© Маліневська І. П. (обкладинка), 2018

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ ТА ЄВРОРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ЗДОБУТКИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Іус Ігор	Роль транскордонної кооперації в євроінтеграційних процесах України (на прикладі співпраці з РП).....	8
Корнелюк Ольга	Розвиток транскордонного партнерства міських поселень регіону в контексті європейської інтеграції.....	13
Панчук Роман	Еволюція інтеграційних об'єднань Балто-Чорноморського простору: інтереси України.....	18
Тоцька Олеся, Вітт Іванна	Співпраця української та німецької молоді на прикладі діяльності організації ВО «Німецька молодь в Україні».....	24
Чекаленко Людмила	Політичні паралелі або чому ЄС почався з економіки.....	26
Чистякова Юлія	Правова регламентація економічної децентралізації в Україні за рахунок функціонування єврорегіонів.....	30

РОЗДІЛ II.

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ УЧАСТІ

Artemenko Lina, Pichugina Maryna	Experience of the project «European business models: transformation, harmonization, implementation in Ukraine»	36
Войчук Максим	Місце та роль управління проектами в процесі сталого розвитку.....	41
Колосок Світлана	Аналіз проектів відкритих даних: ЄС та Україна.....	43
Риковська Лілія, Савчук Ірина	Роль лізингових операцій у розвитку міжнародного кредитного ринку.....	47
Хомюк Наталія	Сучасні тренди розвитку сільських територій: досвід Європейського Союзу...	51

РОЗДІЛ ІІІ. СУЧАСНІ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Мороз Анна	Особливості основних сегментів сучасного світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій.....	57
Павліха Наталія, Гергало Маргарита	Політика держав і міжнародних організацій щодо регулювання міграцій...	62
Ткач Олег	Просторово-економічні системи: сучасний базис великого економічного простору.....	63
Ходжаян Алла	Генезис теорій структурних трансформацій економічної системи.....	68

РОЗДІЛ ІV. МІЖНАРОДНІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ, ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ТА ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ

Adamowicz Mieczysław, Adamowicz Tomasz	The Global Financial Crisis – its Causes, Problems, Effects and Corrective Measures..	73
Бараниченко Ілона	Міжнародні фінансові відносини України	95
Баранник Лілія, Дулік Тетяна, Александрюк Тетяна	Перспективи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні у контексті європейського вибору.....	99
Буняк Надія	Міжнародний трансфер технологій як основна інноваційного розвитку України	105
Голок Вікторія	Сучасна монетарна політика ЄЦБ та її роль у посткризовому відновленні економіки єврозони.....	109
Деделюк Катерина, Бенещук Станіслав	Особливості діяльності найбільших спеціалізованих інноваційних центрів у країнах ЄС.....	113
Деделюк Катерина, Грицюк Наталія	Процес глобалізації ринків фінансових послуг у Європі.....	117
Деделюк Катерина, Імберовська Діана	Сучасні особливості процесів злиття й поглинання транснаціональних корпорацій.....	119
Деделюк Катерина, Самарчук Ольга	Оцінка сучасного стану залучення інвестицій США в економіку України.....	122
Деделюк Катерина, Смірнова Тетяна	Північноамериканська модель функціонування вільних економічних зон	127
Деделюк Катерина, Хірова Вікторія	Особливості трансформації фондової біржової торгівлі у форму електронних фондових платформ.....	130

Лугова Марина	Активізація інвестиційної діяльності як визначальний фактор розвитку регіону....	134
Науменко Наталія	Інтереси та очікування іноземних інвесторів від України в період глибинної структурної кризи 2014-2018 рр.....	137
Науменко Наталія, Луць Анастасія	Аналіз сучасного нафтового ринку України.....	139
Павліха Наталія, Петрук Аліна	Удосконалення процесу створення та функціонування вільних економічних зон в Україні.....	144
Полінкевич Оксана	Інноваційний розвиток бізнесу в умовах євроінтеграції.....	148
Сергієнко Олександр	Маркетингові інновації як необхідна умова розвитку підприємства.....	151
Сищук Андрій	Трансформація механізму регулювання валютно-фінансової системи Європейського Союзу.....	155
Сищук Андрій, Лібус Лідія	Особливості розвитку сучасного ринку євровалют.....	159
Степанов В'ячеслав, Рассадникова Світлана	Креативний менеджмент у розвитку інноваційно-інвестиційних процесів.....	163
Суботіна Юлія	Маркетингові інновації в ідеології соціально-економічного розвитку регіону	167

РОЗДІЛ V.

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ, МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС, СВІТОВІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ РИНКИ

Алієва Анастасія, Каленик Марина	Перспективні напрями розвитку міжнародного ринку послуг.....	172
Варварук Юрій	Чинники інноваційного розвитку аграрного сектору Данії.....	176
Voloshan Iryna	Accounting-Information Support of Enterprises Export Activities in Ukraine.....	179
Голубка Михайло	Розвиток регіональних ринків освітніх послуг для гармонійного транскордонного розвитку українського суспільства.....	185
Колосок Андрій	Соціальна відповідальність бізнесу: стан та перспективи.....	188
Кутsyuk Iryna	Practice of Corporate Social Responsibility in the Republic of Poland: Experience for Ukraine.....	191

Mazorenko Oksana	Contemporary Enterprise's Export Strategies.....	195
Миронюк Ілона	Інноваційні форми ведення міжнародного бізнесу.....	200
Павліха Наталія, Ящинська Аліна	Перспективи та напрями розвитку ТНК Німеччини в Україні.....	203
Rysmak Viktoria	International Logistics as a Factor for Improving the Competitiveness of Modern Enterprises.....	206
Сидорук Марта, Уніга Олег	Проектний підхід в регулюванні ринку праці прикордонного регіону.....	210
Серпухов Максим	Методичні підходи до визначення пріоритетних напрямів формування експортної стратегії країни в умовах торгівельних війн.....	212
Цимбалюк Ірина	Розвиток регіональних ринків праці України в умовах євроінтеграційних перспектив.....	216

РОЗДІЛ VI.

ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК, МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ, ЕКОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ

Антонюк Наталія	Міграційна криза в Україні.....	220
Гавкалова Наталія, Болотова Олена	Науково-теоретичне обґрунтування моделі ефективності менеджменту персоналу.....	224
Деделюк Катерина, Навроцька Іванна	Нелегальна міграція в Україні.....	230
Деделюк Катерина, Пасічник Олена	Міжнародне регулювання інтелектуальної міграції.....	233
Карлін Микола	Роль кліматичних фінансів у розв'язанні проблеми потепління у світі.....	236
Коломечюк Владислав	Світовий досвід щодо формування розумних міст.....	241
Коломицева Олена, Васильченко Лідія	Тенденції розвитку ринку органічної продукції в Україні.....	245
Кочешкова Ірина, Трушкіна Наталія	Зарубіжний досвід щодо використання економічних інструментів охорони довкілля.....	251
Павліха Віктор	Відкриті кордони – вплив міграції на толерантність.....	255

**Скороход Ірина,
Новосад Юлія**

Розвиток «зеленої» економіки в країнах
Європейського Союзу: досвід для
України..... 257

Тоцька Олеся

Рейтинг країн світу за кількістю
громадян, які мігрували в Україну для
навчання у ВНЗ..... 261

РОЗДІЛ І

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ ТА ЄВРОРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ЗДОБУТКИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 339.92:334.735](477)

Іус Ігор, аспірант

кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

РОЛЬ ТРАНСКОРДОННОЇ КООПЕРАЦІЇ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ СПІВПРАЦІ З РП)

Транскордонна кооперація є яскравою формою міжнародної співпраці, характерними ознаками якої є нав'язування місцевих сусідських контактів або високий рівень взаємодії між органами місцевої влади. Це не є закордонна політика країни й вона не несе загроз для її територіальної інтегральності. Міжнародні угоди про двох- та багатосторонню співпрацю міждержавних територіальних громад не має на меті реалізувати співпрацю між урядовими органами обох країн. Їх головне завдання – визначення, на яких умовах органи місцевого самоврядування сусідніх держав можуть нав'язати кооперацію і які її наслідки. Така кооперація не є засобом за допомогою якого органи місцевого самоврядування можуть отримати повноваження, яких не мають на державному рівні. Така кооперація має здійснюватися на основі поваги до державного права й міжнародних зобов'язань, а також не порушувати принципів стратегії розвитку держави.

Залежно від програмних рівнів можна вирізнити такі стратегії розвитку:

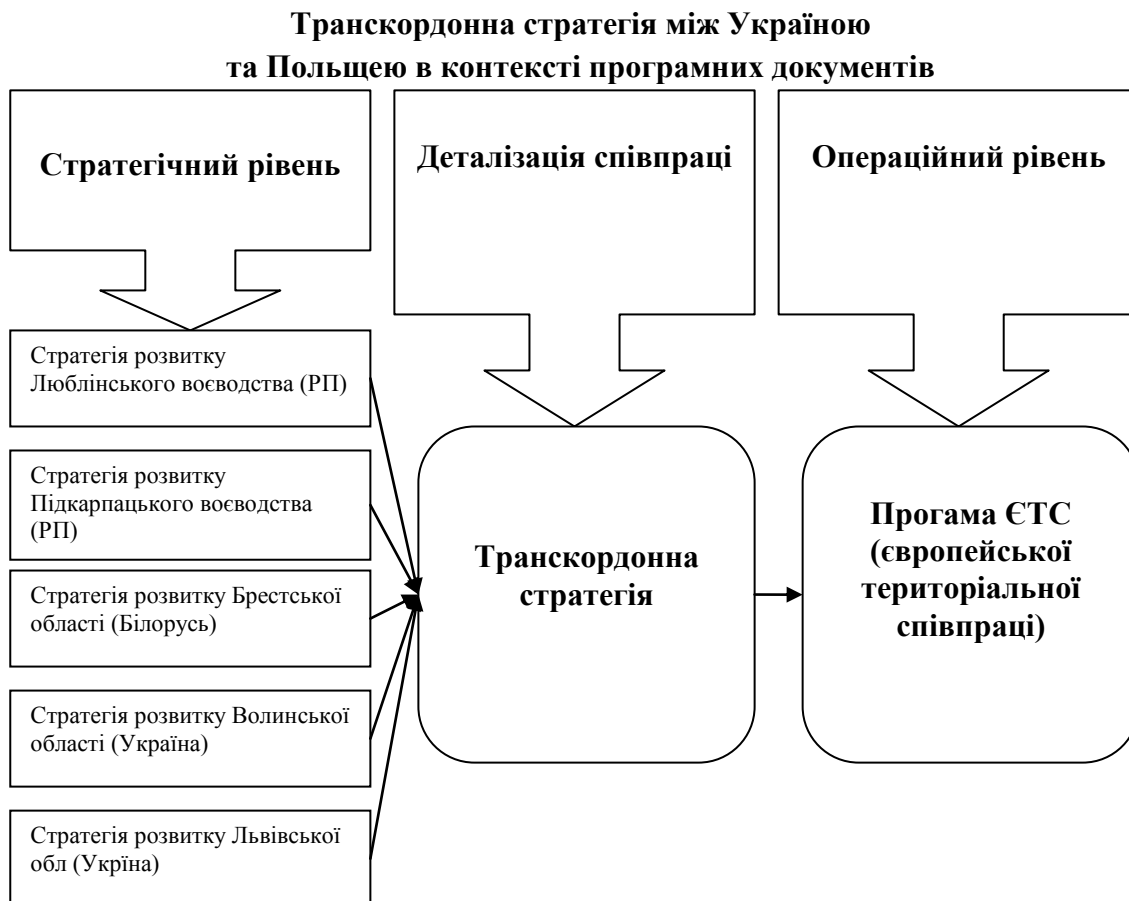
1. Європейський рівень – Стратегія ЄС «Європа 2020»;
2. Державний рівень – Концепція просторового розвитку держави, Довгострокова стратегія розвитку країни, Середньострокова стратегія розвитку країни, яка складається із секторової стратегії й надрегіональної стратегії;
3. Регіональний рівень – Стратегія розвитку області, яка складається зі Стратегії секторового розвитку, Плану просторового розвитку області, Регіональні операційні програми розвитку, обласні програми розвитку;
4. Місцевий рівень – Стратегія розвитку міста, селища, села, громади, яка ділиться на галузеві програми й вивчення умов та напрямів просторового розвитку, який, зі свого боку має місцевий план просторового розвитку [3].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

На підставі вищенаведеного варто відзначити практичну роль державної влади й органів місцевого самоврядування в сприянні господарчої транскордонної кооперації на підставі програмних документів (приклад українсько-польського прикордоння).

Таблиця 1

Власне опрацювання на підставі джерела [3].

Стратегія транскордонної кооперації належить до різних галузей, але одну з найбільших вартостей має її економічний складник. Схема показує, яким чином відбувається координація співпраці державних органів й органів місцевого самоврядування між державами в прикордонних регіонах.

Регіональна (обласна) влада під час формулювання стратегії та політики розвитку співпрацює з органами місцевого самоврядування, НУО (неурядові організації), торговими палатами, науковими й суспільно-господарськими інституціями.

Регіональна (обласна) влада здійснює політику розвитку яка включає:

- 1) створення умов для господарського розвитку;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

2) утримання та розбудову соціальної й технічної інфраструктури обласного значення;

3) пошук та акумулювання фінансових засобів для реалізації завдань у контексті публічної корисності;

4) раціональне використання природних ресурсів і засобів виробництва;

5) зрівноважений розвиток;

6) сприяння розвитку науки та співпраці між R+D (research and development) [3].

Транскордонна кооперація реалізовується за допомогою різноманітних форм закордонної активності державної й регіональної влади на локальному рівні між суб'єктами господарювання та суспільними інституціями з метою соціально-економічного розвитку прикордонних територій.

Рада Європи має опрацьований цілий комплект документів різного статусу, які регулюють регіональну й транскордонну співпрацю. Серед них:

– *Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними одиницями та владою*, укладена в Мадриді 21 травня 1980 року;

– *Європейська карта прикордонних регіонів* укладена 19 листопада 1981 р. (від 1995 р. – *Європейська карта прикордонних та транскордонних регіонів*);

– *Європейська карта територіального самоврядування* укладена в Страсбургу 15 жовтня 1985 р.;

– *Європейська карта регіонального самоврядування* прийнята в Страсбурзі 5 червня 1997 р. Конгресом локальної та регіональної влади Ради Європи [5; 97].

Основним документом, який регулює територіальну співпрацю в Європі, а саме в прикордонних регіонах, є *Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними одиницями та владою* (так звана Рамкова Конвенція, або Мадридська Конвенція). До відома, Польща підписала Рамкову Конвенцію 19 січня 1993 р., й була першою країною Центрально-Східної Європи, яка підписала цей документ, Україна також ратифікувала Конвенцію, але 21 вересня 1993 р. [6; с. 350].

Говорячи про джерела фінансування, цей момент добре показує Стратегія транскордонної співпраці Волинської області, Львівської області, Брестської області та Люблінського воєводства на 2014–2020 рр., яка включає всі доступні фінансові ресурси для реалізації проектів розвитку транскордонних об'єктів.

Джерела фінансування транскордонної кооперації поділяється на державні фінансові засоби:

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- державний бюджет;
- бюджет державних цільових фондів;
- бюджет органів місцевого самоврядування.

Закордонні фінансові засоби:

- засоби з бюджету ЄС у рамках Європейської територіальної співпраці, а саме Програма транскордонної співпраці Польща-Білорусь-Україна 2014–2020,
- європейські структурні фонди;
- кредити міжнародних фінансових організацій;
- інші фінансові засоби:
 - 1) засоби Норвежського фінансового механізму;
 - 2) засоби Швейцарської програми співпраці (Swiss Contribution);
 - 3) інші позаєвропейські засоби (напр. USAID).

Приватні фінансові засоби приватних інституцій [7; с. 102]

Варто також звернути увагу на результати вже реалізованих проектів у рамках транскордонної співпраці PL-BY-UK 2007-2013.

Розвиток підприємництва:

- 467 нових робочих місць після реалізації проектів;
- 12 нових організацій для розвитку бізнесу;
- 1014 обслуговуючих фірм у рамках проекту;
- 453 створені фірми внаслідок підтримки проектів.

Інвестиції в прикордонну інфраструктуру:

- п'ять збудованих (модернізованих) прикордонних пунктів;
- 29 865 автомобілів щоденно – підвищення пропускної здатності прикордонних пунктів;
- 48 800 осіб на день щоденно – підвищення пропускної здатності прикордонних пунктів.

Інвестиції в суспільні відносини та людські засоби:

- 1729 заходів, транскордонних зустрічей;
- 53 527 учасників у зустрічах та транскордонних тренінгах;
- 751 спортивних заходів та фестивалів;
- 186 наукових досліджень та опрацювань [7; с. 102].

Основні результати та висновки. Підсумовуючи, варто звернути увагу на таке відносно нове та маловідоме поняття в галузі регіональної економіки, як «глокалізація».

Глокалізація – це процес, який складається з комплексу дій державою, органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями, (можлива й

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

участь приватного сектору) на регіональному рівні, реалізуючи соціально-економічні, інфраструктурні, суспільно-культурні програми розвитку громад з метою створення сприятливого клімату для здійснення стратегічних, більш глобальних планів держави (формулювання автора).

Звичайними словами тлумачення глокалізації – це «думай глобально – дій локально». У випадку України, нашій державі варто зосередити більше уваги на реалізацію транскордонних проєктів, бути більш активною в реалізації транскордонної кооперації, оскільки це може бути сильним поштовхом для пришвидшення євроінтеграції

Список використаних джерел:

1. A. Zelazo, *Pojęcie współpracy transgranicznej samorządu terytorialnego*, Biuletyn, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, nr. 24 (212), Warszawa 9 czerwca 2004, s. 1138.
2. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz. U. Nr. 227, poz. 1658 z późn. zm
3. B. Kawalko, *Rola samorządu w kreowaniu polityki rozwoju* – na podstawie prezentacji dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.
4. I. Wiczorek, A. Głąb, *Zadania administracji samorządowej w zakresie współpracy transgranicznej*, [w:] Wybrane aspekty współpracy transgranicznej polskich samorządów w kontekście przemian prawa Unii Europejskiej, Łódź 2016, s. 18.
5. J. Szymański, Podstawowe instrumenty prawne współpracy transgranicznej w ramach Rady Europy, *Białostockie Studia Prawnicze, Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku*, Białystok 2011, s. 97.
6. H. Dumala. *Polsko-ukraińska współpraca terytorialna – próba podsumowania*, [w:] M. Pietraś, M. Malski, B. Surmacz, *Stosunki polsko-ukraińskie 1991-2014, Próba bilansu* Wyd. UMCS, Lublin 2016, s. 350.
7. Strategia współpracy transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014–2020, Lublin 2014, s. 102.

УДК 339.92:911.37

Корнелюк Ольга, молодший науковий співробітник
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО ПАРТНЕРСТВА МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах транскордонне співробітництво регіонів України виступає сприятливим чинником поглиблення процесів європейської інтеграції та засобом реалізації євроінтеграційних орієнтирів країни. В умовах реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом потребують розробки та реалізації напрями вдосконалення транскордонного співробітництва. Потужним потенціалом для розвитку транскордонних зв'язків володіють міські поселення. Проте механізми реалізації транскордонного співробітництва міських поселень України в сучасних умовах є недостатньо ефективними, у зв'язку з чим постає необхідність наукового обґрунтування їх активізації.

Розвиток усіх форм транскордонного співробітництва міських поселень є ефективним, але, з огляду на сучасний соціально-економічний стан розвитку міських поселень, в умовах поглиблення європейської інтеграції доцільний розвиток їх транскордонного партнерства, найочевидніший прояв якого – співпраця міст-побратимів.

Рис. 1. Функціональне значення транскордонного партнерства міського поселення*

**Розроблено автором.*

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Транскордонне партнерство – це організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється на основі добровільної співпраці двох або кількох територіальних громад, їхніх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, юридичних і фізичних осіб із різних сторін кордону, що діють відповідно до умов формалізованого договору (статут, рамкова угода, тощо), із метою виконання спільних проектів, програм та виконання соціальних, добродійних, культурних, освітніх, наукових й управлінських завдань [1].

Одним із негативних чинників розвитку транскордонного співробітництва міських поселень є те що партнерські угоди, укладені органами влади, часто мають формальний характер. Для розв'язання цієї проблеми потрібно поглиблювати транскордонні зв'язки міст-партнерів, розвивати співробітництво на рівні найбільш зацікавлених сторін – підприємств, установ.

Тому доцільне запровадження таких рекомендацій щодо розвитку транскордонного партнерства міських поселень:

1. Формування сприятливого інвестиційного клімату, залучення інвестиційних ресурсів на засадах державно-приватного партнерства; розвиток спільного підприємництва. Погоджуємось із думкою Шилепницького П. І., який розглядає державно-приватне партнерство як «принципово новий механізм реалізації проектів транскордонного співробітництва», оскільки «сферою застосування державно-приватного партнерства є в більшості випадків саме ті види діяльності, які становлять предмет транскордонного співробітництва» [2].

У Волинській області наявні приклади успішного функціонування спільних підприємств. Один із них – компанія «Модерн-Експо», що започаткувала свою діяльність із 1997 р. у результаті об'єднання підприємств «Дует» (м. Люблін, Польща) та «Модерн» (м. Луцьк) і займається виготовленням меблів й устаткування для об'єктів торгівлі. У 2017 р. розпочалася співпраця холдингу з міжнародним концерном «Schweitzer», результатом чого стало створення спільного підприємства «Modern-Expo GmbH & Schweitzer». Відомими фабриками з виробництва меблів є «GERBOR-холдинг» (м. Володимир-Волинський) і «БРВ-Україна» (м. Нововолинськ), створені із залученням польських інвестицій, що входять в групу GERBOR компаній «Black Red White» (Польща). Варто відзначити також спільне українсько-польське підприємство «Стелла Пак Україна» (м. Ківерці) створене у 2005 р., яке займається виробництвом товарів господарської групи. Успішною є діяльність спільних підприємств з іноземними інвестиціями інших країн, а саме:

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

українсько-німецьке підприємство «Кромберг енд Шуберт Україна Лу» (м. Луцьк), українсько-словацьке «Геріхем-Луцьк», яке внаслідок юридичної реструктуризації у 2017 р. розділилося на «Геріхем Тервакоскі» та «Татрафан»; підприємство зі швейцарськими інвестиціями компанії Nestlé «Волиньхолдинг» (сmt. Торчин), українсько-австрійське підприємство «Kronospan UA» (м. Нововолинськ), «СКФ Україна» (м. Луцьк), що входить до складу корпорації SKF [3].

Зважаючи на позитивні результати діяльності спільних підприємств, вважаємо цей напрям перспективним у розвитку транскордонного партнерства міських поселень.

2. *Формування й розвиток транскордонних кластерів.* У Волинській області є певні напрацювання щодо розвитку транскордонних кластерів. Так, 31 жовтня 2014 р. підписано Угоду про створення Польсько-білорусько-українського транскордонного кластера. Його метою визначено створення спільного транскордонного туристичного бренду «Полісся», який об'єднає регіони Люблінського воєводства, Волинської та Брестської областей. 19 лютого 2015 р. між Хелмською господарською палатою Спілка з обмеженою відповідальністю та Східноєвропейським національним університетом імені Лесі Українки підписано угоду про утворення кластера «Транскордонний кластер інновацій». Його мета – утворення простору для розвитку нових інноваційних продуктів і послуг; комерціалізації потенціалу наукових осередків; провадження наукових досліджень; організації навчань, практичних занять, семінарів і конференцій на теми, пов'язані з проблематикою розвитку інноваційності, а також веденням господарської діяльності; утворення й обслуговування системи інформування й обміну досвідом [4]. Слід відзначити недостатнє використання цієї форми активізації транскордонного співробітництва міськими поселеннями. Доцільно розширити процеси кластеризації в транскордонній співпраці на інші галузі шляхом формування відповідних структур в промисловості на базі провідних підприємств регіону.

3. *Зростання активності громадських організацій як напрям активізації транскордонного партнерства.* Громадські організації є одним із суб'єктів здійснення транскордонного співробітництва. Однак у нормативно-правових документах і договорах недостатньо визначено повноваження та компетенції цих об'єднань у налагодженні транскордонної співпраці. В Україні вже існує досвід формування дорадчих громадських органів із метою залучення громадськості до прийняття управлінських рішень на місцевому рівні, зокрема було створено відділ управління місцевого розвитку в м. Житомирі, комітет зі

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

сталого розвитку в м. Рівному [5]. Доцільним буде поширення такого досвіду в інших міських поселеннях й утворення схожих дорадчих структур із питань розвитку та активізації транскордонного співробітництва.

4. *Розробка й запровадження стратегій розвитку міст, передбачення в них розвитку транскордонної співпраці з міськими поселеннями суміжних країн.* Активізації транскордонного співробітництва сприятиме розробка стратегічних документів розвитку міських поселень з урахуванням відповідності регіональній та державній стратегіям розвитку, Програмі розвитку транскордонного співробітництва України, використання в цих процесах європейського досвіду стратегічного планування міських поселень, чітке визначення завдань і заходів щодо розвитку транскордонного співробітництва в стратегіях і програмах економічного та соціального розвитку з урахуванням особливостей міських поселень.

5. *Створення інституцій, які сприятимуть розвитку транскордонного співробітництва (створення торгово-промислових палат, бізнес-центрів, агенцій регіонального розвитку, асоціацій, ярмарків тощо).* Діяльність Волинської торгово-промислової палати спрямована на надання юридичних послуг, здійснення пошуку ділових партнерів для підприємств, організацію виставок, семінарів, презентацій, форумів, бізнес-тренінгів в Україні та за кордоном, видачу сертифікатів на товари й послуги. Головною метою діяльності «Агенції регіонального розвитку Волинської області» є сприяння виконанню плану заходів з реалізації регіональної стратегії розвитку, програм і проектів регіонального розвитку, покращення інвестиційної привабливості регіону, залучення інвестицій та міжнародної технічної допомоги [6]. Функціонування бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, організація ярмарків сприятимуть забезпеченню організаційно-економічних умов транскордонного співробітництва суб'єктів малого й середнього бізнесу в міських поселеннях.

6. *Використання можливостей співробітництва за допомогою участі в програмах сусідства та реалізації спільних транскордонних проектів.* Транскордонні проекти є однією з основних форм транскордонного співробітництва міських поселень, використання яких дає змогу розв'язувати низку соціально-економічних проблем міських поселень із використанням фінансової підтримки Європейського Союзу.

У рамках Програми транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна 2014–2020» уже затверджено низку проектів, спрямованих на покращення співпраці й розвитку міських поселень Волинської області. У межах тематичної цілі «Спадщина» будуть реалізовуватися проекти «Нове

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

життя старого міста: Ревіталізація пам'яток історичної та культурної спадщини Луцька й Любліна» загальною сумою 1532,3 тис. євро, із них на Волинь передбачено 1113,5 тис. євро, «Транскордонні центри для діалогу Польсько-Білорусько-Українських культур», згідно з яким м. Ковель отримає 877,2 тис. євро для побудови інфраструктурного об'єкта, призначений для заходів на відкритому повітрі. Для упровадження заходів із тематичної цілі «Доступність» затверджено проект «Покращення безпеки прикордонної дорожньої інфраструктури Хелма та Луцька» (грант для Волині – 781,4 тис. євро), у межах тематичної цілі «Кордони» на базі Луцького національного технічного університету реалізовується проект «Співпраця університетів для підтримки розвитку безпеки і кризового управління Люблінського і Луцького транскордонних регіонів» (46,3 тис. євро для української сторони). У Луцьку будуть реалізовані проекти «Соціальна реабілітація людей з обмеженими можливостями в транскордонному регіоні завдяки створенню умов та підготовці спеціалістів у галузі каністерапії», «Інформаційна платформа для розвитку малого й середнього бізнесу в транскордонному регіоні» (бенефіціар – Луцький національний технічний університет), «Підвищення енергетичної ефективності закладів бюджетної сфери міста Луцьк» (195,9 тис. євро).

Іншим міським поселенням потрібно активізувати свою діяльність щодо участі в програмах транскордонного співробітництва, що фінансуються Європейським Союзом. Для цього у них необхідно посилити інформаційну та консультативну підтримку суб'єктів транскордонного співробітництва, проведення навчань і тренінгів для зацікавлених сторін щодо можливостей і процедури участі в транскордонних проектах.

7. Формування іміджу міського поселення. Формування іміджу міського поселення здійснюється за допомогою рекламно-інформаційних заходів, що передбачають проведення різноманітних ярмарок, конференцій, форумів, семінарів, круглих столів, фестивалів, а також публікацію інформаційно-довідкових і рекламних матеріалів у друкованому й електронному вигляді.

Запропоновані рекомендації повинні сприяти процесам активізації міських поселень у здійсненні транскордонної співпраці та передбачають надання більшої самостійності органам регіональної та місцевої влади в прийнятті рішень євроінтеграційного характеру та використанні можливостей активізації транскордонного співробітництва.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Список використаних джерел

1. Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва / кол. авторів ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Мікули Н. А. // НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2010. 150 с.
2. Шилепницький П. І. Державно-приватне партнерство у транскордонному співробітництві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 11. С. 10–15.
3. Найбільші підприємства з іноземними інвестиціями на Волині. URL: <https://konkurent.in.ua/news/volin/21457/najbilshi-pidpriyemstva-z-inozemnimi-investiciyami-na-volini.html>.
4. Транскордонний кластер інновацій створено! Офіційна сторінка Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. URL: <http://eenu.edu.ua/uk/articles/transkordonniy-klaster-innovaciy-stvoreno>.
5. Баталов О. А., Засадко В. В. Забезпечення сталого розвитку міст як складова соціально-економічної модернізації регіонів України. Аналітична записка. URL: www.niss.gov.ua/articles/1611/. 2015. Т. 1.
6. Розпорядження від 13.04.2017 р. «Про затвердження положення про Установу «Агенція регіонального розвитку Волинської області». URL: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-polozhennja-pro-ustanovu-agencija-regiona-doc307661.html>.

УДК 327.5(477)

Панчук Роман, аспірант
Інституту міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ЕВОЛЮЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ БАЛТО-
ЧОРНОМОРСЬКОГО ПРОСТОРУ: ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ**

З набуттям незалежності визнана світовою спільнотою суверенна Україна розпочала активну ходу в міжнародні відносини, розбудовуючи дво- і багатосторонні взаємини. Актуальність обраної для статті теми обґрунтовується необхідністю дослідження політики України у просуванні до інтеграційних схем Балто-Чорноморського регіону, що є складовою процесу європейської інтеграції.

Зазначимо, що питання участі України в міжнародних організаціях Балто-Чорноморського регіону вивчали дослідники наукових і провідних вищих освітніх закладів, зокрема інститутів НАН України, таких як Інститут історії України, Інститут всесвітньої історії, Інститут світової економіки і

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

міжнародних відносин, Інститут економіки тощо. Привертає увагу вагомий доробок в цій площині провідних вітчизняних учених - професорів: Євгенії Макаренко, Олени Коппель, Бориса Парахонського, Миколи Ожевана, Степана Віднянського, Юрія Павленка, Валерія Копійки, Володимира Манжолі, Людмили Чекаленко та ін. [1]. У роботах названих авторів можна віднайти аналітичні міркування щодо інтеграційної еволюції регіональних структур. Однак, не заважаючи на доволі вагому кількості робіт, комплексне питання регіональних інтеграційних об'єднань Балто-Чорноморського регіону поки залишилось за лаштунками.

Проект створення Балто-Чорноморської вісі розроблявся українською інтелігенцією на початку ХХ століття. Зокрема, участь у розробці брали президент УНР Михайло Грушевський, ідеолог українського націоналізму 1930-х Юрій Липа та ін. [2].

На сьогодні діяльність України в регіональних міжнародних організаціях закріплена низкою офіційних документів. Найактуальнішими з них є Конституція України, закони України про національну безпеку, про європейську інтеграцію, а також Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [3].

Нагадаємо, що на початку 1990-х років керівництво незалежної України апробувало ідею входження України в Балто-Чорноморський простір, що стало поштовхом для розгляду питання про створення «дуги стабільності і безпеки» від Чорного моря до Балтії. В квітні 1993 р. був розроблений проект під назвою Центрально-Східноєвропейський простір стабільності й безпеки, а в 1994 р. створено Лігу партій країн Міжмор'я, яка запозичила ідею Балто-Чорноморського союзу й взялася за її реалізацію. Частковим втіленням цього проекту було утворення у 1997 р. ГУАМ. Вже 10–11 вересня 1999 р. в Ялті відбувся саміт «Балто-Чорноморська співпраця: в інтегровану Європу ХХІ ст. без ліній поділу», де було розглянуто питання співпраці країн між Балтійським і Чорним морями. Незважаючи на те, що саміт мав формальний характер, ці ідеї продемонстрували європейським державам кардинальну зміну політичного вектора України на проєвропейський з моменту розпаду СРСР. Саме тому на шляху інтеграційного курсу України у ЄС у президентському Посланні до Верховної Ради України зазначено конкретні етапи посування шляхом європейської інтеграції. Більш широкого формату такий стан викладено і закріплено Законом України «Про основи національної безпеки України» від 2003 р. [4].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Оскільки всі інтеграційні об'єднання так чи інакше пов'язані між собою, співпраця з один з них накладає певний відбиток і на взаємодію з іншими. Так, тематика взаємодії з Радою Європи в багатьох питаннях співпадає з тематикою Європейського Союзу. Водночас, безпекові схеми співпраці з ОБСЄ перегукуються з програмами Партнерство заради миру НАТО. В енергетичних проектах ЄС та ГУАМ, як приклад, Україна стає важливою компонентою для інтегрування у транспортні системи Європи та Азії, Балтійського і Чорноморського регіонів. Зазначене питання також входить до спільних програм ОЧЕС тощо.

Слід зазначити, що у випадку створення Балто-Чорноморського союзу за участі України, значно посиляться економічна співпраця всіх учасників, а результатом стане процедура спрощення ведення бізнесу в спільному економічному просторі, розвиток спільних логістичних, енергетичних й інфраструктурних проектів, підвищиться рівень соціальної й оборонної кооперації. Територією України проходять чотири з десяти міжнародних транспортних коридорів, які включено до мережі загальноєвропейських, і два з п'яти – до євразійських транспортних коридорів. Саме тому Україна має всі можливості для участі у вирішенні широкого спектру проблем стосовно забезпечення енергетичних потреб країн Європи.

Особливу роль у запобіганні конфронтації, розв'язанні конфліктів у повоєнній Європі і формуванні системи безпеки в регіоні відведено Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Оскільки про розвиток організації, її діяльність тощо було проведено проф. Чекаленко Л. Д. прискіпливий аналіз та досліджено питання і опубліковано чимало праць [1], то зосередимось на тих міжнародних структурах, які не знайшли відповідно широкого висвітлення у вітчизняній літературі. Мова у даному випадку йтиме про еволюцію РЄ, ОЧЕС, Вишеградської групи та ін.

Однією з важливих ланок системи регіональної безпеки виступає *Рада Європи (РЄ)* — авторитетна і найбільш представницька політична міжурядова організація континенту. Приєднавшись до РЄ у 1992 році, Україна взяла участь у низці програм організації зі сприяння демократичним і правовим реформам у країнах Центральної і Східної Європи. Одна з них — «Демосфен» — передбачала експертний аналіз проектів двосторонніх угод у галузі забезпечення прав національних меншин, які Україна запропонувала укласти новим незалежним державам на теренах колишнього СРСР. Експерти України працювали в комітеті з правових проблем біженців та осіб без громадянства,

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

проблем множинного громадянства, прав національних меншин та їхніх мовних прав.

Зміцненню стабільності на континенті сприяла також діяльність **Вишеградської групи (ВГ)**, яка за кількістю учасників еволюціонувала від «трикутника» до «четверокутника», і значно переробила власні завдання, перейшовши від суто безпекових питань до економіко-енергетичних. Учасники ВГ за участі України розглядають питання співпраці у транспортно-енергетичній сфері, міжрегіональну та транскордонну взаємодію. Одним із способів залучення України до сумісних з ВГ європроектів є її участь у Програмах сусідства Євросоюзу. Паралельно з цими процесами країни-учасниці реалізують й інші форми співробітництва. Одним із конкретних прикладів стало підписання двосторонніх протоколів із доступу до ринків товарів і послуг з Угорщиною, Чехією та Словаччиною. Спільним завданням ВГ є розвиток панєвропейських транспортних коридорів, що проходять територією України: П'ятого (Трієст - Будапешт - Ужгород - Київ) та Третього (Берлін - Вроцлав - Львів - Київ) транспортних коридорів; а також участь компаній країн ВГ в реалізації українського проекту транспортування каспійської нафти до Європи (проект ЄАНТК). Співробітництво між Україною і Вишеградською четвіркою й надалі ґрунтуватиметься на спільних зовнішньополітичних цілях.

Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ) відіграє особливу роль у політиці України. Фактично, Україна співробітничала з ЦЄІ з 1989 р., а набула членства з червня 1996 р. Нині держава бере участь у погодженні і здійсненні більшості програм та проектів ЦЄІ, одним із яких є спорудження залізничної магістралі Трієст - Будапешт - Київ - Москва. Значну увагу Україна приділяє участі у Робочій групі з питань енергетики. Україна розглядає Центральноєвропейську ініціативу як важливий механізм інтеграції до європейського економічного і політичного простору, для зміцнення стабільності в регіоні.

Пошуком альтернативних енергокомунікацій було обумовлено створення 25 червня 1992 р. *Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС)*. В рамках ОЧЕС Україна з 1998 р. є учасником Міжнародного центру чорноморських досліджень (Афіни), представники країни увійшли до складу Ради директорів Центру, Робочої групи з науково-технічного співробітництва, Постійного академічного комітету ОЧЕС, працюють у Міжнародному центрі водяних проблем і Міжнародному центрі трансферу технологій ОЧЕС. У

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

2002 р. створена Рада президентів Академії наук ОЧЕС на чолі з президентом НАН України Борисом Патоном.

Українське Головування в ОЧЕС вчергове припало з 1 липня по 31 грудня 2017 р. Керуючись Статутом ОЧЕС, Декларацією Стамбульського саміту з нагоди 25-ї річниці Організації Чорноморського економічного співробітництва та Економічного порядку денного ЧЕС «На шляху до розширеного партнерства ЧЕС», Україна приділила належну увагу питанню економічної співпраці в рамках ОЧЕС в умовах кризи безпеки в регіоні, а також сприяла послідовному дотриманню проектно-орієнтованого підходу у діяльності ОЧЕС [5]. 16 травня 2018 р. в Стамбулі з приводу 25-річчя Парламентської асамблеї ЧЕС (ПАЧЕС) учасники обговорили такі наболілі питання для всього регіону, як корупція, організована злочинність, тероризм та насильницький екстремізм, що заважає розбудові транспортних коридорів. Зазначене питання обговорювалось в секретаріаті ОЧЕС на саміті Міжнародного транспортного форуму (ФРН, травень 2018 р.); а також під час наради «Забезпечення безпеки дорожнього руху в Євро-Середземному регіоні» за участі представника України [6]. Однак, особливістю ОЧЕС є те, що між учасниками не склалося стійкого поділу праці (а це — необхідна умова розвитку регіонального ринку), в результаті у низці галузей країни виступають конкурентами, до того ж відсутня і безпекова солідарність.

Збройна агресія Росії проти України привернула увагу до питань безпеки регіону, а європейських політиків підштовхнула до відновлення ідеї створення альянсу між порівняно слабкими державами - гіпотетичними об'єктами можливої російської агресії, що територіально розташовані в Балто-Чорноморському просторі. Взявши до уваги те, що наразі російська агресія порушила територіальну цілісність України, альянс Балто-Чорноморських держав є єдино вигідним для України та її країн-сусідів, на яких у подальшому може розповсюдитися російська експансія. У той же час, консолідація країн Балто-Чорноморського простору та реалізація безпекових проектів є вагомою альтернативою для України в сучасних реаліях. Враховуючи те, що Європейський Союз в умовах експансії Російської Федерації й посягання на територіальну цілісність Української держави, не надає значного опору РФ, наразі реалізація Балто-Чорноморського союзу для України є найбільш вигідною. Такий альянс надасть Україні не лише економічну й політичну підтримку, а й створить всі умови для покращення обороноздатності нашої держави.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Список використаних джерел

1. Макаренко Є. А. Міжнародні інформаційні відносини. – Київ : Наша культура і наука, 2002. - 452 с.; М. А. Ожеваан. Європейські комунікації: моногр. / у співавт. – Київ : Центр вільної преси, 2007; В. В. Копійка. Європейський Союз: досвід розширення і Україна: моногр. / В. В. Копійка. — Київ : Юридична думка, 2005. – 448 с.; Коппель О. А., Пархомчук Е. С. Міжнародні системи і світова політика. — Київ : ФАДА, ЛТД, 2005. — 312 с.; С. В. Віднянський Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. - Київ, 2011 (у співавт.); Манжола В. А., Копійка В. В. Європейський Союз у міжнародних відносинах: Конспект лекцій. - Київ, 1999; Б. О. Парахонський. Стратегічне партнерство України. Аналітична записка. – www.niss.gov.ua/articles/600/; Л. Д. Чекаленко. Зовнішня політика України : підр. – Київ : «LAT&K», 2015. 477 с., 8 с. іл. http://uaforeignaffairs.com/uploads/media/ZS_04_.pdf, Рецензія : проф. Копійка В. В. Зовнішньополітична парадигма України: історія і сучасність. – Зовнішні справи. 2015. №4. С. 59. - http://uaforeignaffairs.com/uploads/media/ZS_04_.pdf; ОБСЄ: українське головування.- Київ : «LAT&K», 2012. – 78 с. Л. Д.Чекаленко, В. В.Солошенко. Наукова концептуалізація євроінтеграційного курсу України / II том енциклопедії. Київ : ПЕНД ім. І.Ф. Кураса НАНУ. С. 675–687; Ю. В. Павленко. «Цивілізаційна структура сучасного світу» / наук. редактор, співавтор/ 1-III тт., 4 книги. – Київ : 2006–2008.
2. Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3. 12 січня 2015 р. Президент Петро Порошенко підписав Указ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020». – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/5/2015>.
4. Послання Президента України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки». – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02>.
5. ОЧЕС - МЗС України - Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу : <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/obsec16>
6. Режим доступу : https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina_zanimaet_passivnyu_pozitsiyu_v_realizatsii_v_chernomorskom_regione_proekta_razvitiya_morskih_magistralej_oches_130620090

УДК 339.9

Тоцька Олеся, канд. екон. наук, доцент
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Вітт Іванна, студентка факультету міжнародних відносин,
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОЛОДІ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВО «НІМЕЦЬКА МОЛОДЬ В УКРАЇНІ»

Організація Всеукраїнське Об'єднання (ВО) «Німецька молодь в Україні» виконує діяльність, спрямовану на задоволення й захист законних соціальних, економічних, творчих, духовних й інших спільних інтересів своїх членів. Її завдання – розвиток українсько-німецького партнерства, інтеграція молоді німецького походження в Україні та розвиток і поширення німецької культури й мови. Об'єднання працює в напрямках молодіжного обміну, здійснення навчальних проектів та сприяння європейській інтеграції.

Цілі організації:

1. Представляти й захищати інтереси німецької молоді, зокрема членів об'єднання.
2. Зберігати та поширювати німецьку мову, культуру й традиції.
3. Розвивати німецький молодіжний рух в Україні.
4. Брати участь у міжнародних студентських і молодіжних обмінах.
5. Реалізувати різноманітні молодіжні проекти.
6. Освітня й професійна кваліфікація членів об'єднання.
7. Сприяти інтеграції України до європейської спільноти.

Діяльність організації включає:

- розвиток українсько-німецьких молодіжних партнерських стосунків;
- мовні курси;
- семінари з культури, історії, профорієнтації, молодіжної роботи;
- молодіжний обмін;
- мовні табори відпочинку. Походи, сплави на яхтах та інші заходи для активного відпочинку;
- німецькомовний театр;
- танці й спів;
- етнографічні та археологічні експедиції;
- німецькі свята й фестивалі;
- молодіжні німецькомовні ЗМІ в Україні.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Членами організації є молодь віком від 14 до 35 років, котра має німецьке походження, а також усі, хто цікавиться німецькою культурою, мовою та традиціями. Вони прагнуть через свою діяльність сприяти розвитку дружніх стосунків між німцями, українцями й іншими народами в українському суспільстві. Молодь переконана, що через малу повсякденну діяльність можна змінити на краще суспільне середовище.

Із 2003 р. ця організація за підтримки уряду ФРН і Міністерства України в справах сім'ї, молоді та спорту активно займається розвитком молодіжного обміну між Україною й Німеччиною. За цей час організовано 23 двосторонні проекти для молоді України та Німеччини, із них найбільш важливі – I і II Конференція з розвитку німецько-українського молодіжного обміну (м. Київ, 2005 р.; м. Берлін, 2007 р.), і Велопробіг європартнерства (маршрутом Львів–Берлін у 2005 р. і Ужгород–Мюнхен у 2006 р.).

Реалізовані об'єднанням проекти «Форум німецької молоді», «Sport Macht Mir Spass», «Навички успішного лідера», «Міжнародний волонтерський табір», «Євровікінги», Спортивні змагання «Спорт і мова», «Зимовий табір», «Велопробіг», «Етнографічні експедиції в німецькі колонії», «Multiplikatoren Akademie», «Familiensprachschule», «Licht Und Schatten. Was Erwartet Uns In Zukunft?», «DJU Herbstakademie», «DJU Sprachakademie + Sport».

Партнерами організації є Інформаційно-освітній центр BiZ Ukraine, Благодійний фонд «Товариство розвитку» (Одеса), Центр німецької культури «Widerstrahl» [1].

Отже, як бачимо, ВО «Німецька молодь в Україні» своєю діяльністю сприяє розвитку українсько-німецьких молодіжних партнерських стосунків у різних сферах: спортивній, мистецькій, навчальній, розважальній тощо. А це впливає на покращення міждержавних відносин України та Німеччини.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт ВО «Німецька молодь в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dju.org.ua/uk/>

УДК 339

Чекаленко Людмила, д-р. політ. наук, професор,
Дипломатична академія України МЗС України

ПОЛІТИЧНІ ПАРАЛЕЛІ АБО ЧОМУ ЄС ПОЧАВСЯ З ЕКОНОМІКИ

Цивілізована Європа 9 травня відсвяткувала 65-у річницю свого народження! Поважний вік, який свідчить про вдале поєднання інтеграційної теорії та практики, успішну реалізацію стратегії і відповідність концепції тогочасним реаліям, вражаючу передбачуваність та об'єктивність теоретичного мислення, реалізованого на практиці.

Глибоку шану слід віддати натхненникам та реалізаторам інтеграційної концепції – Жану Моне (Jean Monnet) і Роберу Шуману (Robert Shuman), які поза всіма іншими позитивними характеристиками виявили прозорливість, стратегічність мислення, виваженість, наполегливість і переконаність у перемозі.

Саме 9 травня 1950 р. Міністр закордонних справ Французької Республіки Робер Шуман на засіданні уряду оголосив нині відомий план – пропозицію про об'єднання вугледобувної та сталеливарної галузей промисловості кількох країн, і таким чином – створення Європейської спільноти вугілля і сталі (European Coal and Steel Community). У цьому документі, що ввійшов в історію як Декларація Шумана (The Schuman Declaration), міністр закликав Францію, Німеччину та інші європейські країни об'єднати вугільну та сталеливарну галузі, що є опорою і джерелом розбудови ВПК і військової техніки, та передати їх в управління новоствореної наднаціональної структури.

Прийняте Францією рішення заклало основу майбутнього Європейського Союзу.

План був продуманий заздалегідь. Його натхненник і автор Жан Моне (Jean Monnet) – міністр уряду, відповідальний за німецьке питання. Ці видатні особи – Робер Шуман і Жан Моне, – незважаючи на глибокі антинімецькі настрої французького суспільства, що панували в країні, прозорливо вбачали необхідність відродження Німеччини, яка повинна була стати в майбутньому не лише надійним союзником Франції, а й миролюбною країною, що ніколи не розв'яже війни і відмовиться від зазіхань до інших. Вони переконали в необхідності саме такого вибору й інші країни, що увійшли до ЄСВС – Бельгію,

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Люксембург, Нідерланди (Бенілюкс), які вже мали певний інтеграційний досвід міжвоєнного періоду, а також Італію.

На глибоке переконання ідеологів інтеграції, тільки постійний контроль над вугіллям та сталлю, що є основою і складовими для вироблення зброї, покладе край загрозам війни. Особливістю появи такого рішення стали й історичний досвід Ж. Моне, і особиста доля людини пограниччя, громадянина Європи – Робера Шумана. Останній народився 29 червня 1886 р. в Люксембурзі в сім'ї француза, який був вимушений стати німцем, коли регіон анексувала Німеччина. І пізніше ці землі неодноразово переходили з рук у руки, змінюючи владу і життєві правила існування. У результаті історичних катаклізмів доволі заможна родина втратила все ...[1].

Об'єднати країни... Так, це було складне питання і сміливе рішення – переломити хід історії: у постійному історичному ворогові Франції побачити майбутнього партнера і союзника.

Чим керувалися провідні політики, приймаючи цей план? Безперечно, перш за все, інтересами самої Франції. Щоб забезпечити власній країні надійність і безпеку, колишній ворог повинен перебувати під постійним контролем. А як його можна контролювати в разі відмови співпрацювати з ним? Ця аксіома, як жодна інша, пояснює мотиви розв'язання німецького питання.

Ще однією причиною, що спонукала французьку сторону піти на таке рішення, була проблема Саарського вугільного басейну (Саару), протекторат над яким Франція отримала після війни і у схованих тенетах патріотизму вірогідно мріяла, що цей вугленосний європейський клаптик залишиться в її володіннях. Однак, у цьому питанні французькі розрахунки не виправдалися: мешканці Саару за результатами референдуму обрали не Францію, а Німеччину, приєднавшись до неї у 1956 році. Саар – французький протекторат у 1947-1956 роках. Після Другої світової війни, Саарланд знову опинився під владою Франції, як протекторат Саар. Згідно з Планом Моне, Франція спробувала отримати економічний контроль над німецькими індустриальними областями, Рурським регіоном і Заарландом з їхніми великими покладами вугілля і корисних копалин. Фактично це був другий за сировинними покладами центр гірської промисловості й індустрії після Сілезії, яку союзники передали Польщі, а німецьке населення депортували. Під французьким управлінням пронімецькі партії були заборонені. На загальних виборах у грудні 1952 р. більшість проголосувала на підтримку профранцузьких партій, хоча 24% кинули порожні виборчі бюлетені на підтримку пронімецьких партій. За

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Паризькими угодами 23 жовтня 1954 р. Франція запропонувала заснувати незалежний «Саарланд» під егідою Західного Євросоюзу (WEU). Однак референдум, що відбувся 23 жовтня 1955 р., відхилив цей план більшістю голосів: 67,7 проти 32,3%. Виборці проголосували за приєднання Саару до Федеративної Республіки Німеччини. Саарський договір був підписаний 27 жовтня 1956 р., за ним Саар повинен був об'єднатися з Німеччиною. Як ішлося вище, основною причиною контролювання Саару були великі поклади вугілля. Для задоволення потреби у ньому Франція, у вигляді компенсації за повернення Саару, отримала Саарський договір, який дозволив їй видобувати вугілля у Варндті до 1981 року. Німеччина також погодилася з перевезенням вугілля по Мозелю, з метою зменшення фрахтової вартості для французької лотаринзької металургійної промисловості.

Поза тим, Німеччина погодилася на вивчення французької мови як першої іноземної у школах Саарланду.

Зрозуміло, що Франція, яка претендувала на лідерство в результаті Другої світової війни, плекала тут свої національні інтереси: утримати контроль над усіма мілітарними розробками, науково-технічними впровадженнями у військові галузі, над усіма ВПК країн, що об'єдналися, тобто над усіма військами союзниками. Саме французька сторона в особі Жана Моне очолила це перше європейське об'єднання вугілля і сталі.

Необхідно віддати належне і дипломатичному хистові засновників Європейського Союзу.

Врахувавши всі «за» і «проти», вони не звернулися до Великої Британії (союзника у Другій світовій війні), оскільки добре пам'ятали її провальну минулу політику щодо європейських об'єднань. Натомість, заздалегідь підготували відповідний ґрунт, заручившись підтримкою Сполучених Штатів Америки. Жан Моне надіслав проект плану французькому прем'єр-міністру та Роберу Шуману. Прем'єр Франції поклав ці папери «під сукно», вірогідно розмірковуючи, що це питання не на часі. Шуман передав інформацію про план канцлеру Німеччини Конраду Аденауеру (англ. Konrad Hermann Joseph Adenauer, нім. Kanzlerschaft Konrad Adenauers) до Бонна. Німецький лідер настільки захопився об'єднаною ідеєю, що пішов ще далі – задовго до травня запропонував Франції одразу об'єднати обидві держави (!). Тим самим канцлер досягав бажаного: виводив Західну Німеччину з ізоляції, піднімав зруйновану війною економіку і здобував надійного союзника в особі Парижа. Французькій стороні довелося навіть стримувати канцлера в його грандіозних планах на

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

майбутнє, чому сприяла й політика американського президента Дуайта Ейзенхауера (англ. Dwight D. Eisenhower) [2].

Ідеолог об'єднання Жан Моне зі свого боку, у першу чергу, налагодив діалог з американською стороною. Цьому посприяв державний секретар США Дін Ечесон (у радянській літературі – Д. Айчесон). Цікаво, що Д. Ечесон листувався з наркомом (міністром) у закордонних справах Радянської України Олександром Корнійчуком, що дало приводів Й. Сталіну для заміни його кандидатури на цій відповідальній посаді [3].

У 1985 р. на Міланському саміті лідери ЄС затвердили увічнення дня проголошення Декларації Шумана та постановили щорічно відзначати «День Європи». До 1997 р. це свято мало переважно культурно-мистецьку спрямованість і мало обмежений характер. У 1997-1998 рр. до святкування Дня Європи долучилися держави-кандидати на вступ до ЄС. У цих країнах святкування набуло певного політичного забарвлення і було спрямоване на формування громадської думки стосовно підтримки вступу до Євросоюзу. Проводилися регіональні конференції та круглі столи; публічні дебати, виступи на телебаченні та радіо громадських діячів; широка інформаційно-роз'яснювальна кампанія; культурно-розважальні програми та спортивні змагання тощо.

Україна – єдина держава-не член ЄС, у якій на державному рівні відзначається День Європи (цей день святкують також у країнах-кандидатах – Македонії та Туреччині).

Щорічне проведення згаданого заходу в нашій державі започатковано Указом Президента України від 19 квітня 2003 р. № 339, яким встановлено третю суботу травня датою святкування в Україні Дня Європи. [4]. Таким чином, Україна, що плекає європейські цінності, до яких прагнуло не одне покоління українців, пам'ятає і цю дату – День Європи.

Традиційно урочиста церемонія відкриття Дня Європи проходить на центральній магістралі Києва – Хрещатику, де облаштовується «Європейське містечко», що складається з павільйонів, які представляють Україну, кожен з держав-членів ЄС та міжнародні організації. Проводяться мистецькі конкурси, публічні дебати з представниками української влади та послами держав ЄС, вікторини з європейської тематики, облаштовуються «куточки національних страв» ЄС тощо. Нині широкомасштабні святкові заходи відбуваються в різних регіонах України як День спільних цінностей, спільної історії всіх націй континенту.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Нагадаємо, що у 1887 р. на Закарпатті (яке тоді перебувало у складі Австро-Угорщини) у Верхньотисинській улоговині на правому березі р. Тиси було встановлено двометровий геодезичний знак, що позначає географічний центр Європи. Координати цього географічного центра Європи: 47°563" північної широти і 24°1130" східної довготи.

Отже, повертаючись до історії питання, Роберт Шуман та Жан Моне взяли на себе відповідальність за майбутнє Європи, Європи без воєн і розподільчих ліній. Чи були вони першими у своєму доленосному виборі? Це – тема іншої статті, а що були вони успішними – таке, без сумніву, доводить сама Історія.

Список використаних джерел

1. Режим доступу : http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/robert_schuman_en.pdf
2. Нагадаємо, що Д. Ейзенхауер не підтримував ідею бомбардування японських міст Хірошиму й Нагасакі. – Dwight D. Eisenhower. General Eisenhower was among those who opposed the use of the atomic bomb against the Japanese cities of Hiroshima and Nagasaki. This five-star general and 34th U.S. president launched the Space Race and created the federal interstate highway system. – Режим доступу : <http://www.history.com/topics/us-presidents/dwight-d-eisenhower>
3. Дин Гудерхем Айчесон — (р. 1893) дипломат и государственный деятель США В 1949-1953 гг., помощник госсекретаря, заместитель госсекретаря и госсекретарь США. В докладе Ачесона Лилиенталя 1946 г. были изложены принципы международного контроля над ядерным оружием, идеи создания НАТО, предлагались пути реализации плана Маршалла и доктрины Трумэна в поддержку стран, которым угрожал коммунизм.
4. Режим доступу : <http://www.dilovamova.com/index.php?page=10&holiday=102&year=2015>

УДК 341.176.2(4)

Чистякова Юлія, канд. юрид. наук, доцент
кафедри права ЄС та порівняльного правознавства,
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
В УКРАЇНІ ЗА РАХУНОК ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНІВ**

На сучасному етапі розвитку України вкрай гостро стоїть питання децентралізації влади. Проблема врахування інтересів регіонів, уваги до

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

особливостей їх економічного, соціального, культурного розвитку не вирішувалась повною мірою через жорстко вибудовану вертикаль центральної влади. Це стало однією з причин нинішньої державної кризи в Україні. Слід зазначити, що правова система України одним із шляхів розширення низки можливостей місцевих влад пропонує запровадження транскордонного співробітництва, що реалізовується у формі функціонування єврорегіонів.

Питання проблем транскордонного співробітництва в Україні досліджує багато вітчизняних науковців, а саме: Н. Андерсон, П. Беленький, Б. Буркінський, О. Вишняков, С. Гакман, М. Долішній, В. Євдокименко, Є. Кіш, М. Лендбел, Н. Луцишин, П. Луцишин, Ю. Макогон, А. Мельник, Н. Мікула, А. Мокій, В. Пила, С. Писаренко, І. Студенніков та ін.

Єврорегіон – це певний географічний простір, який включає частини територій двох або більше країн, що домовляються про координацію своєї діяльності в економічній, соціальній, культурній та інших галузях суспільного життя. Територіальними структуроутворюючими елементами транскордонних регіонів є, як правило, адміністративно-територіальні райони суміжних країн, що мають спільні кордони. Така форма транскордонного співробітництва сприяє встановленню і поглибленню відносин між прикордонними громадами, рухові робочої сили, обміну технологіями, створенню прикордонної інфраструктури та розвитку торговельних відносин між суміжними державами.

Початок створення єврорегіонів у Європі поклав випадок. В одній із європейських країн трапилася аварія за декілька кілометрів від кордону. До найближчої лікарні, розташованої у сусідній державі, було декілька хвилин їзди, а до своєї лікарні – понад дві години. Перевезти за кордон і лікувати не було можливостей – не були врегульовані питання дії медичної страховки в сусідній державі, і ніхто на себе не міг взяти питання їх термінового вирішення. Постраждалий по дорозі до вітчизняної лікарні помер, хоча у випадку отримання своєчасної допомоги за кордоном, людину можна було б врятувати. Для вирішення такого роду питань не потрібно було домовленостей на державному рівні – достатньо, щоб про це домовились між собою територіальні органи влади або/і місцеві громадські організації сусідніх держав. Так започаткували свою діяльність єврорегіони [1, с. 17].

Функціонування єврорегіонів як форми транскордонного співробітництва характеризується такими особливостями:

– створення єврорегіону не приводить до виникнення нового адміністративно-територіального утворення;

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- правове регулювання на території кожного із членів єврорегіону здійснюється відповідно до чинного законодавства держави, у склад якої він входить;
- організаційна структура єврорегіону не може підмінювати органи влади, що діють на території кожного з його членів;
- у політичному сенсі єврорегіони не діють супроти національних інтересів держави; не є наднаціональним утворенням;
- у своїй діяльності єврорегіони не підмінюють зовнішньополітичні функції держав, прикордонні території яких є членами єврорегіонів;
- єврорегіони охоплюють території, що мають спільне історичне минуле і навіть колись входили до складу однієї держави;
- це багатонаціональні території або регіони, де мешкають представники декількох етнічних груп;
- території або регіони, які входять до складу єврорегіонів, є периферійними щодо адміністративних центрів своїх країн;
- необхідною умовою ефективного функціонування єврорегіонів є наявність чітко визначених спільних інтересів їх членів, зокрема в розв'язанні таких проблем:
 - зміцнення взаємної довіри та безпеки;
 - вироблення спільної стратегії охорони довкілля, використання спільних водних ресурсів;
 - вироблення спільної стратегії просторового розвитку транскордонного регіону;
 - спільного використання енергетичних ресурсів;
 - узгодження розвитку прикордонної інфраструктури;
 - розвитку спільної підприємницької та інформаційної інфраструктури;
 - ефективного використання людських ресурсів шляхом взаємного визнання їх професійної кваліфікації, створення єдиного ринку праці;
 - підтримки спільних місцевих ініціатив органів місцевого самоврядування, громадських організацій [2, с. 65].

Створення єврорегіонів в Україні регулюється Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, Протоколами № 1, № 2, № 3 до неї, які є частиною національного законодавства України, та Законом України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р.

Рада Європи рекомендує всім державам-членам визнати все зростаючу роль регіонів у вирішенні економічних проблем розвитку держави, сприяти

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

політиці регіоналізації, яка повинна бути направлена на розширення повноважень регіонів, на представлення їм необхідних важелів та засобів стимулювання економічного розвитку та партнерства з іншими регіонами, з тим, щоб вони могли швидше адаптуватися до нових соціально-економічних умов, що сформувалися внаслідок глобалізації [1, с. 8]. З огляду на це процес створення єврорегіонів Україною із сусідніми державами розпочався досить активно.

Україна бере участь у створенні єврорегіонів із середини 90-х років. Метою державної політики у сфері транскордонного співробітництва є створення сприятливих умов для ефективної та взаємовигідної співпраці суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, підвищення соціально-економічного розвитку регіонів України та рівня життя населення. При цьому одними з основних принципів державної політики у сфері транскордонного співробітництва є забезпечення рівних можливостей для регіонів України щодо співпраці в рамках транскордонного співробітництва та розмежування відповідальності та повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади з метою найбільш ефективного розв'язання проблем та завдань у сфері транскордонного співробітництва [3].

Більшість досліджень у сфері транскордонного співробітництва зосереджують увагу саме на економічних перевагах цієї форми діяльності прикордонних регіонів. Проте, як слушно зазначає О. Передрій, не менш важливими передумовами до співпраці в соціальному плані є етнічна близькість населення, що проживає на прикордонних територіях, досить високий рівень міжособових контактів, близькість елементів соціальної психології, культури [4, с. 218]. Можна стверджувати, що діяльність єврорегіонів підвищує самостійність регіонів, надає їм організаційно-правові форми для певного розширення власних повноважень. На сьогодні така форма транскордонного співробітництва може дозволити вирішувати вузько регіональні проблеми, що відображають специфіку розвитку конкретного регіону. Це може стосуватися мовного питання, розвитку економічного співробітництва тощо.

Згідно із Законом України «Про транскордонне співробітництво» суб'єктами транскордонного співробітництва є територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють із територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції. Стаття 7 цього закону визначає повноваження суб'єктів транскордонного співробітництва: укладати угоди про

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

трансграничне співробітництво і забезпечувати їх виконання; забезпечувати виконання зобов'язань України за міжнародними договорами України про трансграничне співробітництво; брати участь у розробленні та реалізації спільних проектів (програм); приймати рішення про вступ до відповідних міжнародних асоціацій, інших об'єднань; вносити пропозиції щодо запровадження спеціального порядку пропуску через державний кордон; вносити в разі потреби у встановленому порядку пропозиції щодо внесення змін до актів законодавства з питань трансграничного співробітництва [3]. Фактично за рахунок наданих повноважень органи місцевої влади можуть ставати суб'єктами міжнародних правовідносин, укладати міждержавні угоди, обов'язкові тільки для конкретного регіону України. Це значним чином розширює правосуб'єктність місцевих громад, розширює їх можливості при реалізації локальних, характерних тільки для цього регіону проектів.

Згідно із зобов'язаннями, які взяла на себе Україна, ратифікуючи Європейську рамкову конвенцію про трансграничне співробітництво між територіальними громадами або властями та протоколи до неї, визнається і поважається право територіальних громад або властей укладати угоди про трансграничне співробітництво з територіальними громадами або властями інших держав у рівноцінних сферах компетенції, із дотриманням національного законодавства [5]. Територіальні громади або власті й інші органи можуть утворити орган трансграничного співробітництва у формі «об'єднання єврорегіонального співробітництва» (далі – ОЄС). Метою ОЄС є заохочення, підтримка та розвиток в інтересах населення трансграничного та міжтериторіального співробітництва між його членами у сферах спільної компетенції та відповідно до повноважень, установлених згідно з національним законодавством відповідних держав. ОЄС є юридичною особою та має найширшу правоздатність, яка надається юридичним особам відповідно до національного законодавства тієї держави, у якій знаходиться його штаб-квартира [6]. ОЄС може стати основною ланкою при вирішенні спільних проблемних питань розвитку прикордонних територій кількох держав. При цьому буде значно спрощено та прискорено процедуру прийняття рішень, адже немає необхідності залучати центральний державний апарат, проводити міждержавні консультації на рівні міністерств або відомств, особливо це очевидно, коли в єврорегіон входять прикордонні території трьох і більше держав. На думку О. Вишнякова, ОЄС слід розглядати як орган спільної компетенції його членів, тобто, по суті справи, як *sui generis* орган публічної влади, який має статус юридичної особи публічного права, який діє в межах тих

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

повноважень, які його члени йому передають. Обсяг повноважень визначається при цьому власними повноваженнями членів ОЕС, якими вони наділені відповідно до законодавства їх держав. У сутності йдеться про модель наднаціональних інституцій ЄС, діючої на регіональному рівні [7, с. 5].

Функціонування єврорегіонів у рамках сучасної законодавчої бази України є одним із шляхів децентралізації державної влади та державного управління. Розвиток та активне впровадження такої форми транскордонного співробітництва дозволяє зосередити повноваження при вирішенні регіональних проблем на рівні місцевих адміністрацій. Крім того, саме за рахунок єврорегіонів міждержавна взаємодія може здійснюватись не тільки через центральні органи влади, а й через представників місцевих громад. Стимулювання діяльності вже створених в Україні єврорегіонів та створення нових дозволить покращити рівень взаємодії із сусідніми державами.

Список використаних джерел

1. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
2. Студенніков І. Транскордонне співробітництво як крок до визначення концепції регіональної політики / І. Студенніков // На шляху до Європи. Український досвід євро регіонів / за ред. С. Максименка. – К. : Логос. – С. 64–68.
3. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
4. Міжнародні економічні відносини : [навч. посіб.] / О.С. Передрій. – К., 2008. – 264 с.
5. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 9 листопада 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_099.
6. Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОСС) від 16 листопада 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_947.
7. Вишняков А.К. Правовые формы экономической интеграции в Европейский Союз в контексте регионов Украины / А.К. Вишняков // Європейські студії і право. Електронне наукове видання, 2010. – № 2. – С. 1–11.

РОЗДІЛ II

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ УЧАСТІ

UDC 65.012

Artemenko Lina, associate professor, PhD
Pichugina Maryna, associate professor, PhD
Department of Management
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

EXPERIENCE OF THE PROJECT

«EUROPEAN BUSINESS MODELS: TRANSFORMATION, HARMONIZATION, IMPLEMENTATION IN UKRAINE»

Joint project of Igor Sikorsky KPI, Erasmus+ Jean Monnet Fund and EACEA «European business models: transformation, harmonization and implementation in Ukraine» is funded with the support of the ERASMUS + Program of the European Union in accordance with the terms of the grant received by the Jean Monnet Fund. The aim of the project is an in-depth study of European practices of competitiveness and promotion of the EU transformation process benefits.

The main objectives of the project are [1]:

- 1) expansion and deepening of knowledge on the EU and benefits of European business model;
- 2) to promote changes in the labor market and educational space through the motivation of students' employment and self-employment;
- 3) preparation of educational content based on target oriented approach (tailor-made courses on specific EU issues, public seminars, interdisciplinary trainings);
- 4) to provide educational assistance to students from temporarily occupied territory of Ukraine, if they would be interested in the project activities.

The list of planned activities includes forums, roundtables, trainings, seminars and lectures, conference.

Why the project received a grant: factors of success (in the opinion of the project team):

- a properly formulated project proposal;
- properly filled application form;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- publications on the issues of European integration + connected disciplines (the project team members conducted research in European Union issues at all levels of economic systems: from micro-level (which includes the enterprise relationship with other stakeholders) to macro-level (which includes such important players as the intersectoral institutions);

- experience of international activity, pedagogical experience, active team members' life position (important part of resume);

- factor of luck.

Each project year consists of two full cycles that contain 5 phases. The first phase – preparation. Activities: assessment of knowledge on the EU at the department, faculty, KPI and other universities in Ukraine; exchange of materials and knowledge with scientists, teachers of EU; planning the content and sequence of changes in existing training course; development of new EU-disciplines; development of didactics for interdisciplinary training and other events; announcements for the target audience; the selection of activity participants [1].

The second phase - implementation. Activities: research; trainings for a mixed audience of students of technical and humanities; roundtables for teachers that are interested in the implementation of EU experience; panel discussion forums for business and entrepreneurs; study visits.

The third phase – evaluation.

The fourth phase - follow-up. Activities: improvement of existing disciplines by new topics; changes in curricula and creating new disciplines for masters of Economics and Management and PhD students; creation of student scientific coterie.

The last phase is dissemination. Activities: didactic set for trainings; participation of team members in scientific conferences, workshops in the partner universities; the publication of scientific articles in leading scientific journals; periodical reports on the project results.

During the second phase, we divide three main activities, which have special value to the target groups. The first is the public lectures and seminars for the large number of students of management, economic and technical specialties at KPI. These activities will enhance interest in the new scientific research and analytical work about the European experience of doing business.

The second activity is an interdisciplinary training, which involves motivated target audience: bachelors, masters, graduate students, young teachers. An important achievement of this component can be: own business projects focused on European competition policy; first experience of effective team interaction in solving business simulation.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

The third activity envisages: a round table for teachers and post-graduates with the purpose to increase professional awareness and euro competence; a forum with panel discussions, which will involve the winners of the training, the students who studied in EU countries on the mobility programmes Erasmus+, postgraduate students, teachers who are planning an internship in the EU, the invited European experts, representatives of Ukrainian businesses and scientists. These measures are aimed at sharing practical experience in implementing the European model of business and education, promoting dialogue between science and business in the development of European identity.

Planned components, including all activities are to be repeated in the second and third year with expansion audience from other universities. Received at the previous cycle feedbacks are used to improve the next cycle. In the final phase of the project, it will be a conference with the publication of a comprehensive study on the project results.

The target groups are students, graduate students, young scientists, businessmen from all regions of Ukraine, including the temporarily displaced persons from Donetsk, Lugansk regions, Crimea, students with disabilities, students from other countries. Therefore, the synergistic effect of research results will be disseminated in the regions of Ukraine and partner countries through the creation of family businesses, small and medium businesses. The acquired knowledge will increase public awareness of the opportunities of European integration, will create the ability to withstand aggressive anti-European propaganda and promote the deepening of European international dialogue.

The project started on September 1, 2017. The project participants already on October 25, 2017 organized the first event – **the round table «Academic entrepreneurship and start-up activity of students in conditions of European integration»**. The round table was attended by about 40 people. There were representatives of different target groups – teachers, researchers, post-graduate students, students, professional groups. During the event, the Polish expert on European Studies Małgorzata Okreglicka (PhD, Czestochowa University of Technology) presented online the results of her research in academic entrepreneurship of the EU and Ukraine [1].

The work of the round table was very effective, between the participants there was a constructive discussion on academic mobility and development of start-up activity of Igor Sikorsky KPI students, which ended, in particular, with agreements on future cooperation between the representatives of science, business and students.

Short conclusion-advice to the organizers of similar events:

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- use online technology;
- understand that target groups can be found within your own organization;
- leave in an event program time for informal communication and discussions.

On October 31, 2017 the next event – the public seminar «**European Model of Business Excellence**» was held. The event was attended by more than 100 students from the Faculty of Management and Marketing, postgraduate students and teachers. The seminar purpose was to provide EFQM model skills that would help students understand the approaches of leading European companies and evaluate the activities of Ukrainian companies in comparison with the leaders in a competitive market.

Short conclusion-advice to the organizers of similar events:

- involve the event participants in team work, in particular, tests, quizzes, own small projects, assessing the attributes of business skills, etc.;
- use the event to distribute project information and follow up activities information.

The main focus of the project program is trainings. According to the key words of the project topic - transformation, harmonization and implementation - the project team works on three aspects of the problem and proposes the following training groups:

- transformation – «Integration Transformations of the EU: Trends, Dynamics, Priorities» and «Achievements and Prospects of European Integration for Ukraine»;

- harmonization – «Harmonization of standards as the basis for the introduction of European business models in Ukraine» and «System Approach to Harmonizing Standards – a Guarantee of Success of the European Business Model in Ukraine»;

- implementation – «**Benchmarking and Strategic Implementation of the European Business Model for Ukraine**» and «**EU as Endeavor Entrepreneur**».

Further the last training group is described in more details (as the authors of the article are their trainers). The goal of the training courses «EU as Endeavor Entrepreneur» and «Benchmarking and Strategic Implementation of the European Business Model for Ukraine» is to show the EU as entrepreneur that gives advantages and perspectives both for individuals and for the society and to gain competencies and practical skills in developing own business models, business projects, focused on European competition policy.

The trainers focused on topics of: EU influence on the participants' professional future, the EU platforms for business development, the successful

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

European business practices, and skills of innovative business ideas transformation into a business model. The training program included the various teaching techniques: discussions, debates, case studies, brief presentations, analytical and teamwork.

In the first semester 32 students from the Igor Sikorsky KPI (Management and Marketing; Aerospace Systems; Informatics and Computer Science; Radio Engineering; Heat and Power Engineering; Physics and Technology; Instrumentation Engineering) and Taras Shevchenko National University of Kyiv took part in the trainings.

In the second semester of 2017/2018, 30 students from the Igor Sikorsky KPI, the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Vadym Hetman Kyiv National Economics University, the State University of Infrastructure and Technologies took part in the trainings.

According to trainers, the use of the method of live library (that is, the invitation of experts) is important for the success of training. Experts were invited:

- Andreas Flodstrom – a co-founder of Beetroot Resources (a Swedish outsourcing IT company based in Ukraine and Moldova, specializing in web development and web design, targeting the markets of Europe and the United States);
- Andriy Khodos and Igor Kuzio – founders and owners of Bright ideas hub (specialization: Internet marketing);
- Sergey Lozovsky – a leader and developer of the Didget start-up;
- Petro Krainik – Manager of the National Erasmus + Office in Ukraine, responsible for Jean Monet Activities;
- Kseniya Kalina – Communications Manager of the National Bureau of the EU program «Creative Europe» in Ukraine;
- Andriy Anisimov – CEO & Founder of the FoodBot Start-up;
- Andriy Udovychenko – junior marketing compliance officer in Zeo Alliance.

According to the results of the first year, 12 projects were developed and submitted by the student teams. 10 students were invited to an internship at Bright ideas hub.

Short conclusion-advice to the organizers of similar events:

- the importance of the preparation stage: from the choice of time to the formation of the group;
- experts are very good, but the trainer is a facilitator and a guide for the training;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- timing;
- emphasis on teamwork;
- time for communication of the participants;
- tolerance and friendly atmosphere;
- receiving feedback.

Acknowledgments.

The paper is in framework of Jean Monnet Module «European business models: transformation, harmonization and implementation in Ukraine» № 587138-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE (the joint project of National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Erasmus+ Jean Monnet Fund and EACEA, supported by the EC). The article reflects the authors' opinion and may not reflect the official position of the National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Erasmus+ Jean Monnet Fund and Education, Audiovisual and Culture Executive Agency and the EC.

References

1. Project site : <http://jeanmonnet.kpi.ua>

УДК 005.21:33]:911.375

Войчук Максим, аспірант

кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**МІСЦЕ ТА РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ
В ПРОЦЕСІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

У «Звіті Брундтланда» 1987 р. сталий розвиток був визначений як процес змін: «...стійкий розвиток – це процес змін, в якому узгоджується використання ресурсів, спрямування інвестицій, орієнтація технологічного розвитку та інституційних змін, з метою посилення як поточного, так і майбутнього потенціалу для задоволення потреб та прагнень людей» [1]. Зміна як інтервенція для створення більш бажаного майбутнього. Вінтер та Шчепанек [2] також визнають ці зміни та у перспективі інтеграції їх у проекти.

Проекти в цій перспективі розглядаються як тимчасові структури [22; 23], які забезпечують (будь-які) зміни для організацій, продуктів, послуг, бізнес-

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

процесів, політик або активів [5]. Ці проектно-організовані зміни, або просто проекти, характеризуються наступними ознаками:

- тимчасовий характер або тимчасова організація;
- найчастіше через організаційні структури та межі;
- визначений результат або результат, що логічно пов'язаний із стратегією чи цілями організації;
- визначені ресурси та бюджет.

Таке визначення проектів, як тимчасових структур, пов'язане з незмінною «постійною» організацією та реалізацією змін, які вигідні для стратегії чи цілей цієї організації.

Постійно функціонуюча структура використовує ресурси та активи в операційних бізнес-процесах, щоб надавати переваги або цінність своїм клієнтам, і в кінцевому підсумку забезпечити продуктивність бізнесу (наприклад, прибуток, частка на ринку, рентабельність капіталу тощо) для структури та її бенефіціарів. Її діяльність базується на цілях, які розробляються або встановлюються в процесі стратегічного управління.

Проте стратегічне управління організацією включає в себе не лише цілі. Сюди також входить оцінка ділової ефективності організації проти цих цілей. Якщо продуктивність задовільна, операції можуть тривати. Але якщо продуктивність є незадовільною, через відсутність або зміну цілей, може існувати необхідність запровадження змін в організації. У такому випадку тимчасова структура у формі проекту зазвичай використовується для створення цих змін. Зміни можуть стосуватися ресурсів, активів або бізнес-процесів постійної організації, а також наданих продуктів/послуг або внутрішньої політики та процедур. Вибір «правильних» змін для організації, як правило, є частиною процесу «управління портфелем».

Розробляючи ідею про проекти як інструменти змін, як інтервенції, очевидно, що для сталого розвитку суспільства потрібні проекти для здійснення змін. Проте Гаріс та ін. зауважив, що «Сталий розвиток тимчасових структур, таких як проекти та програми, обділений увагою» [6]. В свою чергу Ейд робить висновок, що стандарти управління проектами «не можуть серйозно ставитися до порядку денного щодо сталого розвитку» [7]. Зовсім недавно Сільвіус та Тарп [8] дійшли висновку, що «зв'язок між сталим розвитком та управління проектами – набирати обертів», і все більше досліджень опубліковано за останні роки [26].

Таким чином, управління проектами та програмами все більш інтегрується в концепцію сталого розвитку, та все частіше розглядається як

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

один з інструментів досягнення сталого розвитку. Збільшення кількості наукових праць та нормативних документів в цій сфері свідчить про актуальність та значущість даного питання.

Список використаних джерел

1. World Commission on Environment and Development (1987) *Our Common Future*. Oxford University Press, Oxford.
2. Winter, M. and Szczepanek, T. (2009) *Images of Projects*. Gower Publishing.
3. Lundin, R.A. and Söderholm, A. (1995) A Theory of the Temporary Organization. *Scandinavian Journal of Management*, 11, 437-455.
4. Turner, J.R. and Müller, R. (2003) On the Nature of the Project as a Temporary Organization. *International Journal of Project Management*, 21, 1-8.
5. Silvius, A.J.G., Schipper, R., Planko, J., van den Brink, J. and Köhler, A. (2012) *Sustainability in Project Management*. Gower Publishing.
6. Gareis, R., Heumann, M. and Martinuzzi, A. (2009) *Relating Sustainable Development and Project Management*. IRNOP IX, Berlin.
7. Eid, M. (2009) *Sustainable Development & Project Management*. Lambert Academic Publishing, Cologne.
8. Silvius, A.J.G. and Tharp, J. (2013) *Sustainability Integration for Effective Project Management*. IGI Global Publishing, Hershey.

УДК 35.07

Колосок Світлана, канд. екон. наук, доцент
кафедри управління,
Сумський державний університет

АНАЛІЗ ПРОЕКТІВ ВІДКРИТИХ ДАНИХ: ЄС ТА УКРАЇНА

Трансформування системи державного та місцевого самоуправління має на меті усунення інституційних перешкод, що заважають розвитку економіки. В ЄС політика відкритих даних у сфері ре-використання інформації публічного сектора є одним з ключових факторів економіки даних та єдиного цифрового ринку для побудови спільного європейського простору даних. Варто зазначити, що зменшення обмежень щодо вільного потоку даних стосується роботи з неперсональними даними. На використання ж персональних даних жителів ЄС накладаються жорсткі вимоги загального правила захисту даних (General Data Protection Regulation, GDPR) [1, 2].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Впровадження концепції відкритих даних в Україні, відповідно до повідомлення Державного агентства з питань електронного урядування, відбулося в 2015 році з прийняттям постанови КМУ «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних». Розвиток цього напрямку може дати поштовх для створення товарів та послуг в Україні, спрямованих на економічне зростання, створення нових робочих місць та розбудову демократії [3].

Органи державного та місцевого самоврядування можуть добровільно долучитися до принципів «Міжнародної хартії відкритих даних». Хартію вже прийняли 54 країни та окремі міста. Окрім уряду України, до «Міжнародної хартії відкритих даних» приєдналися міста Львів, Дніпро, Вінниця, Чернівці та Дрогобичі [4].

Хартією визначено шість фундаментальних принципів для доступу, оприлюднення та використання даних. Ці принципи в Україні впроваджено постановою КМУ від 21.10.2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних». Отже, при публікації відкритих даних необхідно дотримуватися принципів: «відкритість за замовчуванням; оперативність і чіткість; доступність і використання; порівнянність та інтероперабельність; покращене урядування і залучення громадян; інклюзивний розвиток та інновації». На виконання постанови, розпорядники публічної інформації розміщують набори даних на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних, перша версія якого була випущена 2016 р. І в такий спосіб громадськість та бізнес можуть отримати доступ до необхідної інформації. Що досить актуально для розвитку цифрових послуг та для ре-використання відкритих даних.

Варто зазначити, що для стимулювання проектів на основі відкритих даних в Україні запроваджено національний конкурс «Open Data Challenge». Аналогічний конкурс діє і в ЄС: «EU Datathon» [5, 6]. В Україні конкурс «Open Data Challenge» з 2017 р. проводиться щорічно за сприяння Державного агентства з питань електронного урядування України. Конкурс організується в межах проекту USAID/UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах» у партнерстві з Фондом Східна Європа та «1991 Open Data Incubator». В Україні в 2017 р. за результатами змагання перемогли три проекти: «OpenMarket вугілля», «Суд на долоні», «Штрафи UA – Безпечне водіння» [7, 8]. Короткий аналіз проектів-переможців наведено в табл. 1.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Таблиця 1

Аналіз проектів-переможців «Open Data Challenge» та «EU Datathon» [8, 9]

Проект	Суть проекту	Проблема, що вирішується	Цільова аудиторія
Проекти-переможці «Open Data Challenge» 2017			
OpenMarket вугілля	онлайн аукціон з продажу вугілля	усунення існуючих корупційних ризиків формування ціни на вугілля	продавці та покупці вугілля
Суд на долоні	додаток для перетворення текстів судових рішень у структуровані дані	спрощення опрацювання даних Єдиного реєстру судових рішень	фахівці, які використовують дані Єдиного реєстру судових рішень
Штрафи UA – Безпечне водіння	персональний помічник для водіїв	покращення навичок водіння, інформування про штрафи та страхування	водії автомобілів
Проекти-переможці «EU Datathon» 2017			
S4P.io	платформа, що надає аналітичні звіти про закупівлі та витрати бюджету Європейського публічного сектору	збільшення прозорості та відкритості публічного сектору для бізнесу та громадян	публічний сектор, бізнес та громадяни
LightOnEurope	додаток, що візуалізує дані на карті про регіони Європи	покращення інформативного забезпечення про Європу	публічний сектор, бізнес та громадяни
Unigraph	рішення, що полягає в організації та узгодженні структурованих даних з реєстрів, WikiData, CORDIS	уніфікація та узгодження розпорошених джерел даних	публічний сектор, бізнес та громадяни

Що характерно, багато проектів, що подавали учасники конкурсу в ЄС та в Україні, не були доведені до етапу комерціалізації. Проекти в ЄС більше спрямовувались на візуалізацію великих даних, в той час як українські проекти – на вирішення вузької специфічної задачі. Учасники більше представляли проекти у вигляді ідей, ніж як готові, повноцінні розробки. Жоден з проектів-переможців не розроблявся для покращення електронної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування, а виконувався або для вирішення інтересів бізнесу, або ж передбачав деякі поліпшення у сфері соціальної взаємодії. Але в цілому, конкурс проектів на основі відкритих даних

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

можна вважати ще одним кроком на шляху популяризації відкритих даних та розбудови цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. EUR-Lex - 32013L0037 - EN - EUR-Lex. (n.d.). Retrieved from : <http://data.europa.eu/eli/dir/2013/37/oj>
2. EUR-Lex - 52018DC0232 - EN - EUR-Lex. (n.d.). Retrieved from : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2018:0232:FIN>
3. Ukraine-Adoption.pdf. (n.d.). Retrieved from : <https://drive.google.com/file/d/0B4Y3ULAeZvHcc2Q0SWc4MW5RWW8/view>
4. Adopted by - International Open Data Charter. (n.d.). Retrieved from : <https://opendatacharter.net/adopted-by-countries-and-cities/>
5. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення, Перелік від 21.10.2015 № 835. (n.d.). Retrieved from : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF/page>
6. Деякі питання оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних / Кабінет Міністрів України; Постанова, Порядок від 30.11.2016 № 867. (n.d.). Retrieved from : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/867-2016-%D0%BF>
7. Стартує другий національний конкурс Open Data Challenge. (2018, January 31). Retrieved from : <http://tapas.org.ua/startuye-drugyj-natsionalnyj-konkurs-open-data-challenge/>
8. Знайомимо з переможцями Open Data Challenge та Open Data Awards, перших українських конкурсів з відкритих даних. (2017, September 28). Retrieved from : <http://tapas.org.ua/peremozhtsi-pershogo-ukrayinskogo-open-data-challenge/>
9. EU Publications Office. (n.d.). Home - EU Law and Publications. Retrieved from : <https://publications.europa.eu/en/web/eudatathon/2017-home>

УДК 342

Риковська Лілія, молодший науковий співробітник кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Савчук Ірина, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

РОЛЬ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

Лізинг – відносно нове явище на вітчизняному ринку. У період становлення ринкової економіки інтерес до лізингу, як до ефективного варіанта інвестування, різко зріс і, як наслідок, лізинг став одним із секторів економіки України, що найдинамічніше розвиваються.

Очевидно, що лізинг, через свою унікальну економічну суть є стимулятором економічної й інвестиційної активності підприємництва будь-якого рівня. На різних стадіях реалізації лізингового проекту цей вид діяльності стає найпривабливішим і вигіднішим для різних підприємств, незалежно від роду діяльності. Це пов'язано, передусім, із можливістю вироблення гнучкої і зручної системи лізингових платежів, яка пов'язана з усім терміном лізингового договору, а так само з можливістю застосування механізму прискореної амортизації на об'єкт лізингу. Крім того, завдяки лізингу з'являється можливість використовувати прибуток від експлуатації предмета лізингу, як джерело лізингових платежів і можливого викупу, а так само наявністю великого спектра додаткових лізингових послуг.

Економічна природа лізингу схожа з кредитними відносинами й інвестиціями. Такі принципи кредитних відносин, як строковість, поверненість, платність, притаманні й лізингу. При лізингу власник майна передає його на певний строк у тимчасове користування та в обумовлений строк повертає його назад, а за послугу отримує комісійні.

Лише учасники оперують не грошовими коштами, а майном (основним капіталом). І тому лізинг класифікують як товарний кредит в основні фонди, а за формою він схожий з інвестиційним фінансуванням.

На сьогодні досить важливо усвідомити роль лізингових операцій у розвитку міжнародного кредитного ринку, особливо для суб'єктів господарювання, які виступають учасниками міжнародних економічних відносин. У зв'язку з вищесказаним, тема цієї роботи досить актуальна, оскільки все більше вітчизняних суб'єктів господарювання прагнуть використовувати лізинг у своїй практиці.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Дослідженням розвитку та становлення лізингових операцій в економіці країни займалися вітчизняні й зарубіжні науковці. Так, питання аналізу лізингових операцій висвітлено в багатьох працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема таких як О. Баєва, Н. Берлач, О. Васильчишина, Н. Внукова, О. Вовчак, О. Григоренко, В. Іванишин, Т. Майорова А. Мороз, А. Пересада, Н. Слов'янська та інших. У зарубіжних виданнях лізинг розглядають Л. Гехт, Х. Шпіттлер. Значний внесок у теоретичне обґрунтування питань сутності та природи лізингу зробили російські дослідники Н. А. Адамов, В. Д. Газман, В. А. Горемікін, Л. Н. Прилуцький, А. Смирнов, О. М. Чекмарьова, В. М. Джуха, О. В. Кабатова та В. В. Вітрянський.

У сучасних умовах глобалізації світової економіки й розвитку міжнародного бізнесу лізинг набуває динамічного розвитку та стає одним з істотних чинників, від якого залежить активізація інвестиційних процесів. Це пов'язано з тим, що реалізація масштабних реальних інвестицій за рахунок інвестиційних позик, державних капіталовкладень і використання власних засобів підприємств у багатьох країнах обмежена. Отже, дослідження світового ринку лізингових послуг як важливого механізму фінансування вкладень у виробничі активи є актуальним.

Лізинг у сучасному розумінні з'явився й почав розвиватися в США в середині 1950-х рр. Значною заслугою американського уряду було визнання лізингу як прогресивного інвестиційного джерела оновлення техніки та стимулювання його використання через упровадження спеціальної програми розвитку. Через 10 років сталася справжня революція в орендних відносинах, лізинг почав поширюватися в Європі, насамперед у Франції, Великобританії, Німеччині, Швейцарії, Австрії, а об'єми інвестицій в устаткування за допомогою лізингу вирости в п'ять разів [1].

В оренду масово здавалися засоби виробництва, технологічне устаткування, автомобілі, судна, літаки й ін. Лише в кінці 1970-х рр. лізингові операції почали використовувати в Японії. Таке запізнення можна пояснити закритістю та відсталістю тодішньої японської економіки і її небажанням інтегруватись у світовий економічний простір. Після успішного використання лізингу в США, Європі та Японії, він швидко поширюється, змінюється, удосконалюється й набуває нових форм. У таблиці наведено етапи розвитку світового лізингового ринку.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Етапи розвитку світового лізингового ринку

Період	Країни
Початок 1950-х рр.	США
Кінець 1950-х рр.	Австралія, Канада, Великобританія
1960-і рр.	Німеччина, Франція, Австрія, Швейцарія, Японія
1970-80-і рр.	Найбільш розвинені країни Азії і Латинської Америки
Кінець 1980-х - теперішній час	Країни Східної Європи, країни СНД, країни Азії і Африки

Джерело: [2, с. 115].

Отже, дослідження світового ринку лізингу дає можливість проаналізувати нагромаджені міжнародною спільнотою теоретичні знання та практичний досвід, адаптувати й використати їх у вітчизняній економіці.

Еволюція лізингових послуг у світі схожа на розвиток будь-якого іншого ринку – зростає від виникнення до досягнення повного розвитку. Іноземні фахівці виділяють шість стадій розвитку лізингу, зокрема оренда, простий фінансовий лізинг, комплексний фінансовий лізинг, пакетування послуг (операційний лізинг), нові лізингові продукти та зрілість лізингу.

Динаміці розвитку лізингу в Україні притаманна певна циклічність, яка характеризується стрімкими темпами зростання та падіння обсягів укладених нових лізингових угод, суттєвими змінами в структурі портфелю лізингодавців за галузями вкладень, лізингових платежів, джерел фінансування лізингових операцій. Результати економетричного аналізу моделей М. Габріеля свідчать про суттєвий вплив макроекономічних чинників на динаміку розвитку лізингу в Україні.

Для подальшого успішного розвитку лізингового бізнесу в Україні потрібно здійснити такі етапи:

- розробити та реалізувати систему організаційно-економічних заходів щодо стимулювання та державної підтримки розвитку лізингу в Україні;
- у пріоритетному порядку продовжувати роботу щодо вдосконалення законодавчо-нормативної бази лізингу;
- створити економічні умови щодо розвитку ефективного інвестиційного ринку, де поєднуюватимуться інвестиції з інноваціями завдяки вибору найбільш прогресивних проектів;
- з огляду на ефективність лізингу як інструменту інвестиційної політики, доцільно запровадити окрему статистичну звітність із лізингу.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Після реалізації цих кроків, на нашу думку, буде досягнута більша ефективність лізингового механізму. Наступні вдосконалення впливатимуть із проблем від подальшого розвитку лізингових відносин в Україні.

Список використаних джерел

1. Annual Survey 2014. Leaseurope [Electronic resource]. – Mode of access : <http://goo.gl/LDoOnz>
2. Иваненко И. А. Анализ развития мирового рынка лизинговых услуг / И. А. Иваненко, Я. В. Возный // Научные исследования: от теории к практике : материалы VIII Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 7 июня 2016 г.): в 2 т. Т. 2 / редкол.: О. Н. Широков [и др.]. — Чебоксары : ЦНС «Интерактив плюс», 2016. — № 2 (8). — С. 115–118.
3. Артиш В. І. Історичні аспекти виникнення та розвитку лізингу в світі / В. І Артиш // Український інвестиційний журнал WELCOME. – 2004. – № 11–12. – С. 3–11.
4. Трач В. П. Лізинг: теоретичні аспекти та практика (на прикладі автотранспортних засобів) – Львів : Вид-во Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 2001. – 436 с.
5. Купалова Г. І., Гринчук Ю. С. Лізинг в Україні: статистико-економічний аналіз, прогноз, шляхи подальшого розвитку. – Київ : Бібліогр., 2007. – 237 с.
6. Внукова Н. М. Чи є можливості розвитку фінансового лізингу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.leasing.org.ua>
7. Про фінансовий лізинг: Закон України у новій редакції від 16.01.2004 № 1381-IV.
8. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 608 с.
9. Загородній А. Р., Вознюк Р. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. – 2-ге вид., виправл. та доповн. – Львів : Центр Європи, 1997. – 576 с.
10. Внукова Н. Н. Сучасний стан економіко-правового регулювання фінансового лізингу в Україні / Н. Н. Внукова // Лізинг в Україні. – 2005. – № 3. – С. 8–10.

УДК 338.43

Хомюк Наталія, канд. екон. наук, докторант
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

СУЧАСНІ ТRENДИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Розвиток сільських територій є одним із пріоритетних напрямів Спільної аграрної політики (САР) Європейського Союзу. Про це свідчить тривала еволюція розробки та впровадження САР. Окрім того, 56 % населення країн-членів ЄС проживає на сільських територіях, які займають близько 91 % від загальної площі Співтовариства. Тому особливо актуальним є вивчення досвіду країн Європейського Союзу, які займаються розв'язанням проблем розвитку сільських територій.

САР складається з двох «блоків». Перший уключає прями виплати (тобто щорічні платежі фермерам, які допомагають стабілізувати доходи фермерських господарств в умовах нестабільних ринкових цін) та ринкові заходи. Другий блок стосується політики розвитку сільських територій та спрямований на досягнення збалансованого територіального розвитку й підтримання екологічнобезпечного сільськогосподарського сектору, а також сприяння конкурентоспроможності та інноваціям. Більшість коштів, що спрямована на виконання САР (308,72 млрд євро), виділена на фінансування першого блоку, тоді як на розвиток сільських територій спрямовано лише 99,6 млрд євро [1].

Згідно з підходом Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) регіони поділені на три групи (NUTS 3) залежно від відсотка населення, яке проживає на цих територія [2]:

- міського типу (*predominantly urban*) – якщо частка населення, яке проживає в сільській місцевості менша 15 %;
- перехідного типу (*intermediate*) – якщо частка населення, яке проживає у сільській місцевості становить 15–50 %;
- сільського типу (*predominantly rural*) – якщо частка населення, яке проживає у сільській місцевості, перевищує 50 %.

Євростат (Статистичний комітет ЄС) пропонує нову типологію «міста-села» для країн ЄС, згідно з якою регіони поділяються на міські, перехідні та сільські, залежно від густоти й кількості населення [2].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Європейська політика розвитку сільських територій реалізовується через програми сільського розвитку (RDP), які фінансуються Європейським аграрним фондом сільського розвитку (European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)) [3]. Кожна країна Європейського Союзу отримує фінансові асигнування на 7-річний період у сумі 100 млрд євро. Протягом 2014–2020 рр. на території ЄС у 28 країнах-членах діє 118 національних та регіональних програм розвитку сільських територій (RDP): у 20 державах існують окремі національні програми, а в інших восьми (Бельгії, Фінляндії, Франції, Німеччині, Італії, Португалії, Іспанії та Великобританії) – більше двох програм розвитку. Фінансування Європейським аграрним фондом сільського розвитку (EAFRD) регіональних програм розвитку сільських територій країн-членів ЄС у 2014–2020 рр. відображено на рис. 1.

Країни-члени ЄС і регіони складають свої програми сільського розвитку на основі потреб їхніх територій та розглядають щонайменше чотири із шести спільних пріоритетів ЄС: передача знань й інновацій; життєздатність та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств; організація харчових мереж й управління ризиками; відновлення, збереження та покращення екосистем; ресурсозберігальна, екологічно стійка економіка й соціальна інтеграція та економічний розвиток. Пріоритети розвитку сільської місцевості поділяються на «зони фокусування» [4, 5]. Наприклад, пріоритетність соціальної інтеграції та економічного розвитку включає такі зони фокусування, як «сприяння диверсифікації, створенню й розвитку малих підприємств, а також створення робочих місць», «сприяння місцевому розвитку в сільській місцевості», «підвищення доступності, використання та якості інформаційно-комунікаційних технологій у сільській місцевості». У межах своїх програм розвитку (RDP) країни-члени або регіони встановлюють кількісні показники для цих зон фокусування. Принаймні 30 % фінансування кожної RDP має бути спрямовано на заходи, що стосуються навколишнього середовища та зміни клімату, і щонайменше – 5 % на фінансування програми LEADER.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

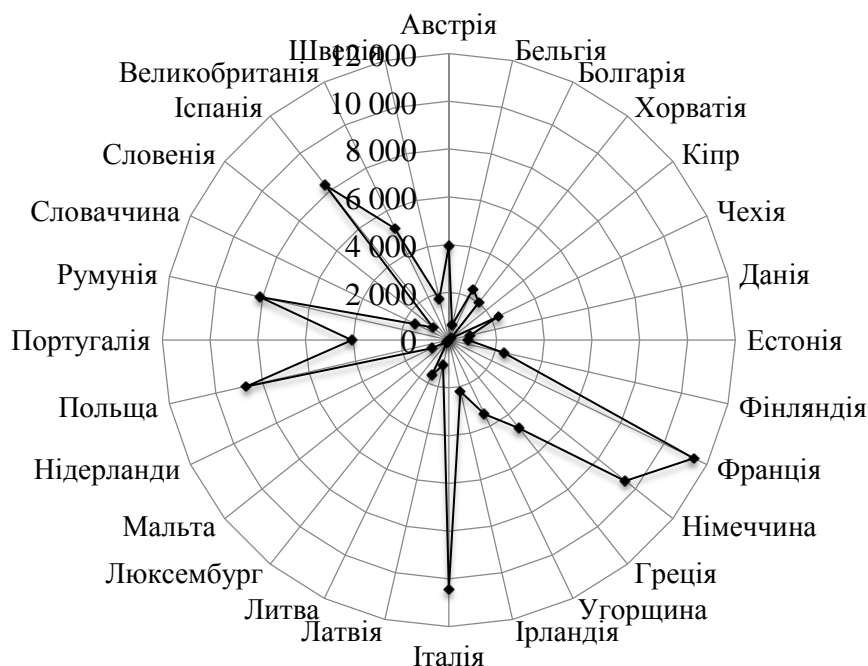

Рис. 1. Фінансування EAFRD регіональних програм сільського розвитку в країнах ЄС у 2014–2020 рр.

Джерело : побудовано на основі [3].

Наведемо приклади деяких проектів, які профінансовано в рамках CAP [6]:

– об'єднання виробників овочів і фруктів (по всьому ЄС – 736 млн євро). ЄС закликає фермерів створювати асоціації виробників, щоб зміцнювати їхні позиції на ринку;

– заохочення до споживання молока та фруктів школярів (по Європі – 250 млн євро: 150 млн євро профінансовано на проекти щодо фруктів та овочів та 100 млн євро – щодо молока). Ця програма спрямована на збільшення споживання фруктів, овочів і молочних продуктів у школах із метою стимулювання вживання корисної їжі та зменшення захворюваності дітей на дитяче ожиріння;

– розширення інфраструктури в сільській місцевості в Литві (51 млн євро);

– реструктуризація виноробних заводів (Іспанія).

Сільськогосподарський сектор Європейського Союзу стикається з демографічними проблемами, такими як дефіцит молодих фермерів, що підриває його довгострокову стійкість. Багато соціально-економічних чинників, таких як обмежений доступ до землі та кредитів, а також відсутність сільської інфраструктури, не сприяє заохоченню молоді до кар'єри в сільському

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

господарстві. Тому ЄС надає різноманітні форми підтримки й стимули для сприяння залученню молодих людей до сільськогосподарського бізнесу, зокрема в рамках реформованої Спільної аграрної політики (CAP) на 2014–2020 рр., яка запровадила нові посилені заходи для заохочення ведення бізнесу в сільському господарстві. Згідно з першим блоком CAP молоді фермери отримують 25 % надбавки до прямої допомоги, виділеної їхній фермі, протягом п'яти років у рамках проекту «Молодий фермер». Згідно з другим блоком вони мають доступ до підтримки, що фінансується за рахунок Європейського аграрного фонду сільського розвитку (EAFRD): початковий грант та різні заходи економічного, екологічного, інноваційного й інноваційного характеру, які держави-члени можуть вибрати для включення до національних програм розвитку сільської місцевості. Наприкінці березня 2015 р. Європейська комісія та Європейський інвестиційний банк, які спільно розробляли фінансові інструменти для аграрного сектору, представили новий інструмент, призначений для полегшення доступу до кредитів сільськогосподарським товаровиробникам, включаючи молодих фермерів [7].

Згідно з Регламентом ЄС із 1 січня 2018 р. набрали чинності зміни в рамках Спільної аграрної політики щодо прямих виплат (розмежування між активними й неактивними фермерами стане обов'язковим, тим самим дозволивши державам-членам, де це спричинило надмірне адміністративне навантаження, припинити його), розвитку сільських територій (заходи з управління ризиками стануть більш привабливими, оскільки рівень підтримки збільшується), організації спільного ринку (деякі прерогативи виробничих організацій, такі як планування виробництва, оптимізація виробничих витрат, розміщення на ринку та ведення переговорів про контракти на поставку сільськогосподарської продукції від імені членів, поширюватимуть на всі сектори з метою покращення становища фермерів у ланцюзі поставок) [8].

Пріоритетами розвитку ЄС згідно зі «Стратегією 2020» стало розумне, стає й усеохоплююче зростання у сфері зайнятості, інновацій, освіти, скорочення масштабів бідності та клімату/енергії, у результаті чого сформовано сильну й ефективну систему економічного управління для координації політичних кроків на загальноєвропейському та національному рівнях.

Згідно зі звітом Генерального директорату з питань сільського господарства та розвитку сільських районів (DG AGRI) за 2016 р. [9]:

– рівень зайнятості населення працездатного віку (від 15 до 64 років) збільшився з 62,5 % у 2011 році до 65 % – у 2015 р. (останній рік, за яким доступні дані);

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

– викиди парникових газів у 2014 р. становили трохи більше ніж 516 млн т. порівняно з майже 522 млн т. у 2012 р.;

– площа земель під органічним виробництвом зросла з 5,6 % від сільськогосподарських угідь у 2012 р. до 6,2 % у 2015 р.

Аналіз сучасного європейського досвіду дає всі підстави виділити такі основні взаємодоповнювальні умови активізації соціально-економічного розвитку сільських територій: державне сприяння розвитку поселень і соціальний захист їхніх мешканців, що ґрунтується на відповідній державній політиці; формування управлінського й організаційно-господарського механізмів забезпечення багатofункціонального розвитку сільських територій [10].

Потрібно відзначити, що політика розвитку сільських територій, як складова частина CAP, допомагає сільським районам країн-членів ЄС задовольнити широкий спектр економічних, екологічних і соціальних проблем [11].

Розвиток сільських територій набуває все більшої актуальності як для країн-членів Європейського Союзу, так і для України. Реалізація політики розвитку сільських територій у 28 країнах-членах ЄС передбачає широкий спектр заходів, які задекларовані в 118 національних та регіональних Програмах (RDP).

Список використаних джерел

1. How The EU Budget Is Spent: Common Agricultural Policy. URL: <https://epthinktank.eu/2016/07/20/how-the-eu-budget-is-spent-common-agricultural-policy/>
2. Urban-rural typology URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban-rural_typology
3. European Network for Rural Development. RDP Summaries. URL: https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/rdp-summaries_en
4. European Commission. Rural development 2014-2020. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_en
5. European Network for Rural Development. Priority & Focus Area Summaries URL: https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/priority-focus-area-summaries_en&usg=ALkJrhg_-qqg2O9M8uQu5mljxuxVtcjiNQ
6. Nieminen R. Common Agricultural Policy. 2018. URL: <https://epthinktank.eu/2018/01/16/common-agricultural-policy/>
7. Augère-Granier M.-L. Supporting young farmers in the EU. 2015. URL: <https://epthinktank.eu/2015/06/19/supporting-young-farmers-in-the-eu/>
8. Omnibus regulation – Agricultural rules. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/cap-simplification/omnibus-regulation-agriculture/>

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

9. European Commission. 2016 Annual Activity Report Directorate General for Agriculture and Rural Development. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/aar-agri-2016_en_2.pdf

10. Павліха Н. В., Копач І. В. Європейська інтеграція інтересів щодо досягнення перспектив сталого просторового розвитку. *Європейська інтеграція: досвід Польщі та України* : кол. моногр. Луцьк – Люблін, 2013. С. 140–158.

11. Хомюк Н. Л. Фінансування програм розвитку сільських територій в країнах ЄС. *International scientific-practical conference integration of business structures: strategies and technologies*, February 23, 2018. Tbilisi, Georgia. P. 131–134.

РОЗДІЛ III

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

УДК 339.13.017

Мороз Анна, викладач

кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ ОСНОВНИХ СЕГМЕНТІВ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний світовий ринок інформаційно-комунікаційних технологій є одним з світових ринків, які розвиваються дуже динамічно як у кількісному, так і в якісному вимірі. Цей ринок характеризується структурою, яка постійно й досить швидко змінюється внаслідок швидкого старіння та диверсифікації продукції й послуг, які на ньому пропонуються; появи нових форм торгівлі та організації бізнесу у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Оскільки структура світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій досить складна і розгалужена, що включає низку основних ринкових сегментів та безліч складників, то актуальна його сегментація є однією з необхідних умов ринкового успіху компанії на цьому ринку внаслідок того, що це ефективний засіб конкурентної боротьби, що дає змогу виявити нові тенденції розвитку та перспективні ринкові ніші, ще ніким не зайняті, є основою для здійснення ефективних стратегій міжнародного маркетингу на цьому висококонкурентному ринку.

У нашому дослідженні під сегментацією ринку інформаційно-комунікаційних технологій, розумітимемо процес і кінцевий результат діяльності з аналізу й ідентифікації наявних та виявлення потенційних споживачів певної продукції або послуг, які притаманні цьому ринку на поточний момент часу чи бути притаманні в найближчій часовій перспективі.

Загальним принципом сегментації, який використовується й відповідає підходам до сегментації, є принцип класифікації основних сегментів світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій за продукцією, загалом розділяючи її на матеріальну (обладнання) та нематеріальну (програмне забезпечення й послуги) складові частини.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Крім того, під час проведення сегментації світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій також додержуватимемось таких принципів [1, с. 198–200]:

- різниці між ринковими сегментами (мають бути отримані відмінні одна від одної групи споживачів продукції або послуг);
- подібності споживачів у ринковому сегменті (передбачено однорідність ставлення споживачів до конкретної продукції або послуг);
- достатнього розміру ринкового сегмента (цільові сегменти мають бути достатніми для покриття витрат компанії);
- вимірності характеристик споживачів (можливість виявлення потреб потенційних споживачів і вивчення реакції цільового ринку на маркетингові дії компанії);
- досяжності споживачів (наявність каналів комунікації зі споживачами для організації просування конкретної продукції або послуг).

Зазначимо, що сегментацію світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій здійснюватимемо за допомогою аналізу продукції та послуг за методом угруповань, згідно з яким відбувається послідовна класифікація всієї сукупності продукції й послуг на окремі групи за найбільш значущими ознаками (критеріями групи) з одночасним формуванням у межах кожної групи окремих підгруп за частковими критеріями в рамках загального критерію певної групи.

У ролі інформаційної бази для класифікації сегментів ринку інформаційно-комунікаційних технологій використано аналітичні, статистичні та довідкові матеріали таких відомих компаній, агенцій і асоціацій, як Forrester Research, EITO, IDC, Gartner, CompTIA, TAdviser, а також матеріали інших публікацій щодо світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій [2–12].

Установлено, що світовий ринок інформаційно-комунікаційних технологій уключає три основні ринкові сегменти: сегмент обладнання, сегмент програмного забезпечення й сегмент послуг, які розгалужуються на певні окремі складники. Розглянемо їх детально та дамо визначення.

Під обладнанням розуміємо технічні й технологічні прилади, пристрої, апаратуру та інструменти, які використовуються для певної обробки інформації у формі даних і забезпечення різноманітних форм комунікації й зв'язку.

До сегменту обладнання віднесено два підсегменти: ІТ-обладнання й комунікаційного обладнання.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

До ІТ-обладнання віднесено такі складники: персональні комп'ютери, мультимедійні планшети, сервери, системи зберігання даних, периферійні пристрої (принтери, багатофункціональні периферійні пристрої й інші подібні пристрої) та ІТ-обладнання.

Під персональними комп'ютерами розуміємо комп'ютери загального призначення для одного користувача, які підтримують підключені периферійні пристрої та інстальовані програми.

Під серверами розуміємо комп'ютери або пристрої, які керують мережевими ресурсами. До серверів відносимо файлові сервери, призначені для зберігання файлів, сервери друку, котрі керують одним або декількома принтерами, мережеві сервери, які управляють мережевим трафіком, сервери бази даних, що управляють доступом до бази даних.

Під мультимедійними планшетами розуміємо електронні пристрої, які служать для створення й доступу до широкого спектра цифрового контенту та послуг, уключаючи медіа та комунікації. Вони мають менші розміри й вагу, порівняно з портативними персональними комп'ютерами.

Під багатофункціональними периферійними пристроями розуміємо пристрої, які мають принаймні дві з таких функцій щодо документів, як копіювання, факсимільний зв'язок, друк і сканування. Причому однією з них має бути функція друку.

До іншого ІТ-обладнання відносимо інші компоненти персонального комп'ютера, компоненти-замінники, монітори, електронні книги та інші додаткові пристрої.

До підсегменту комунікаційного обладнання віднесено такі: корпоративні системи комунікації, системи смс-повідомлень і телекомунікаційне обладнання.

Під програмним забезпеченням розуміємо сукупність комп'ютерних програм певної обробки інформації у формі даних, а також необхідних для їх експлуатації супутніх програмних документів.

До сегменту програмного забезпечення віднесено системне, прикладне, мобільне прикладне, проміжне та спеціальне програмне забезпечення.

Системне програмне забезпечення включає системне інфраструктурне програмне забезпечення (програмне забезпечення управління системами й мережами, програмне забезпечення безпеки, програмне забезпечення систем зберігання даних) і суто системне програмне забезпечення.

Прикладне програмне забезпечення включає користувальницькі, комерційні, промислові та технічні програмні засоби, які призначені для автоматизації бізнес-процесів або бізнес-функцій, для підвищення

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

продуктивності роботи окремих осіб або груп осіб, а також для задоволення потреб користувачів у сфері розваг, освіти чи обробки інформації.

Мобільне прикладне програмне забезпечення є окремим різновидом прикладного програмного забезпечення, яке розробляється спеціально для мобільних пристроїв.

Проміжне (зв'язувальне) програмне забезпечення включає проміжне програмне забезпечення сервера прикладних програм і проміжне програмне забезпечення інтеграції та автоматизації процесів.

Проміжне програмне забезпечення сервера прикладних програм є основою сучасних пакетних або спеціально розроблених прикладних програм, а також багатьох видів програмного забезпечення інфраструктури (порталів, систем управління контентом або сервісних шин підприємств).

Проміжне програмне забезпечення інтеграції й автоматизації процесів включає програмні засоби, котрі використовуються розробниками, бізнес-аналітиками та адміністраторами для автоматизації процесів, створення й розгортання технологічно орієнтованих прикладних програм, інтеграції прикладних програм, обміну даними, контролю ефективності бізнесу, а також для моніторингу ефективності роботи таких програм і процесів.

Спеціальне програмне забезпечення включає програмне забезпечення розробки й розгортання прикладних програм (управління структурованими даними, розробки прикладних програм, доступу та передачі даних, забезпечення якості й життєвого циклу програмного забезпечення).

Під послугами у сфері інформаційно-комунікаційних технологій розуміємо комплекс процесів, технологій і дій, основна на використанні інформаційно-комунікаційних технологій і спрямованих на підвищення ефективності інформаційно-комунікаційних процесів. Такі послуги умовно розділятимемо на послуги з підтримки й супроводу обладнання та програмного забезпечення й професійні послуги (консалтингові, послуги з розробки та інтеграції, з управління інформаційно-комунікаційними технологіями, бізнес-процесами та ін. [9, с. 9–15].

До сегменту послуг віднесено підсегмент послуг ІТ-консалтингу й системної інтеграції, який уключає стратегічний і операційний ІТ-консалтинг та системну інтеграцію на основі проектів, підсегмент послуг ІТ-аутсорсингу й обслуговування ІТ-обладнання, який уключає управління прикладним ПЗ, аутсорсинг прикладного ПЗ, хостинг, надання ІТ-інфраструктури, аутсорсинг ІТ-інфраструктури, управління мережами, апаратну підтримку ІТ-обладнання й

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

інші послуги ІТ-аутсорсингу та обслуговування ІТ-обладнання, підсегмент телекомунікаційних послуг, який уключає дротяний зв'язок, бездротовий зв'язок, супутниковий зв'язок та зв'язок через інше телекомунікаційне обладнання.

Отже, у результаті дослідження проведено сегментацію сучасного світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій, виявлено й проаналізовано основні ринкові сегменти та їхні складники й на цій основі сформовано актуальну структуру світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій за підсумками 2017 р.

Список використаних джерел

1. Єжова Л. Ф. Інформаційний маркетинг: навч. посібник / Л. Ф. Єжова. – Київ: КНЕУ, 2002. – 560 с.
2. Worldwide IT Spending Forecast to Sustain Growth of More Than 3% Through 2020 Led by Financial Services and Manufacturing Industries, According to IDC [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=prUS42298417>.
3. ИТ (мировой рынок) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.tadviser.ru/index.php/Статья:ИТ_\(мировой_рынок\)](http://www.tadviser.ru/index.php/Статья:ИТ_(мировой_рынок)).
4. Gartner Says Worldwide IT Spending Forecast to Grow 2.7 Percent in 2017 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.gartner.com/newsroom/id/3568917>.
5. IT Industry Outlook 2018 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.comptia.org/resources/it-industry-trends-analysis/>.
6. Митин В. В какие сегменты рынка вкладываются сервисным ИТ-компаниям? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.crn.ru/news/detail.php?ID=118016span>.
7. Смирнова А. В. Характеристика и тенденции развития мирового рынка информационных технологий в 2008–2013 гг. [Электронный ресурс] // Молодой ученый. – 2014. – № 8. – С. 590–593. – Режим доступа: <https://moluch.ru/archive/67/11402>.
8. Войтко С. В. Ринок інформаційно-комунікаційних технологій: структура та аналіз / С. В. Войтко, Т. В. Сакалош // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – № 594. – С. 384–392.
9. Литвак А. Г. Пространственная организация мирового рынка ИТ-услуг. – Москва: ООО «Вектра», 2007. – 161 с.
10. Сардак С. Е. Дослідження структури і тенденцій розвитку світового ринку інформаційних технологій / С. Е. Сардак, А. В. Ставицька // Технологический аудит и резервы производства. – 2015. – № 4(5). – С. 96–100.
11. Бавико О. Структура і тенденції розвитку ринку інформаційно-комунікаційних технологій [Електронний ресурс] / О. Бавико // Торгівля і ринок України. – 2015. – Вип. 38. – С. 141–151. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tiru_2015_38_16.
12. Ладиченко К. І. Сучасні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних послуг [Електронний ресурс] / К. І. Ладиченко, В. В. Тронько // Ефективна економіка. – 2015. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3830>.

УДК 342

Павліха Наталія, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;
Гергало Маргарита, студентка факультету міжнародних відносин Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ І МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙ

На сучасному етапі регулювання міжнародної міграції робочої сили здійснюється на трьох рівнях: національному, регіональному (у межах інтеграційних об'єднань) та міжнародному, а міграційна політика поділяється на еміграційну та імміграційну. На регіональному рівні регулювання міграційних процесів передусім пов'язано зі створенням ЄС. Одним з ключових пунктів Римського договору про створення ЄС став принцип «вільного переміщення осіб».

В Україні відбуваються зміни в інституціональному механізмі державного регулювання міграційних процесів: створюються відповідні профільні інститути, що координують діяльність органів влади на регіональному та національному рівнях. Слід звернути увагу, що немає жодної держави у світі, яка б на різних етапах свого розвитку тією чи іншою мірою не була задіяна у світових міграційних процесах: чи то як країна-донор, чи то як країна-реципієнт.

Сьогодні міжнародними організаціями та міграціями охоплено весь світ. Крім того, у багатьох країн з падінням народжуваності кількість населення близьке до зменшення і тому держави проводять політику, що стимулює приплив мігрантів.

Масове переміщення робочої сили, якими б причинами воно не обумовлювалося, викликало помітні соціально-економічні наслідки як для країн-реципієнтів, у які мігрують кадри, так і для країн-донорів, звідки вони виїжджають. Для держави-реципієнта позитивним наслідком трудової міграції є зростання сукупного попиту, національного виробництва та економічного розвитку. Кваліфіковані іммігранти сприяють інвестиціям у нові підприємства й проекти та інноваційному розвитку постіндустріальних країн. Кожен четвертий молодий учений США — це мігрант. Багато розвинених країн відкривають програми набору ІТ-спеціалістів, медсестер, науковців з біології, хімії, математики та інших наук й одержують значну економію на підготовці фахівців.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Отже, наслідки міграційних процесів неоднозначні, однак їх вплив на соціально-економічний і політичний розвиток країн збільшується. Ступінь такого впливу багато в чому залежить від ефективності міграційної політики держави, міжнародна міграція має для країн та людей як позитивні, так і негативні наслідки.

Саме тому важливо виробити таку державну міграційну політику, яка могла б подолати недоліки й раціонально використовувати позитивні наслідки для економічного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Каталог книг: Буковинська бібліотека. URL: <http://buklib.net/books>
2. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 406 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-110.html>
3. Навчальні матеріали онлайн (pidruchniki.website). URL: <http://pidruchniki.com/>

УДК 339

Ткач Олег, д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту і маркетингу,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

**ПРОСТОРОВО-ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ:
СУЧАСНИЙ БАЗИС ВЕЛИКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ**

Зміст поняття «просторового розвитку» і «просторової системи» затвердилося в західній економічній науці на початку 70-х років минулого століття і з того ж часу отримало достатньо широкий спектр значень. Сучасні науковці розрізняють поняття «система», «взаємодія», «простір» з подальшим їх ототожненням та розвитком.

В контексті дослідження, що проводиться, цікавим є зміст просторового устрою, його системні ознаки та ієрархія утворення.

Поняття «простору» має різне поняття та інтерпретації, залежно від сфери наукового застосування. В економічній науці «економічний простір» – це сукупність трудових, фінансових, виробничих та інших економічних інститутів на певній території.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

На даний момент склалися основні три підходи до вивчення і аналізу економічного простору:

1. Територіальний підхід – тлумачить економічний простір як насичену територію, що включає безліч об'єктів і зв'язків між ними: населені пункти, промислові підприємства, освоєні господарські і рекреаційні площі, транспортні і інженерні мережі [1, с. 78–80]. Вважається, що територіальний підхід до економічного простору є актуальним в доіндустріальні та індустріальні епохи розвитку, оскільки еволюційний розвиток суспільства обумовив незалежність встановлюваних ним зв'язків, що формують економічний простір в деяких територіальних межах від чинника територіального розташування суб'єктів господарювання.

2. Ресурсний підхід обумовлює зміст і характер перерозподілу ресурсів, до яких мають доступ суб'єкти господарювання. Зміна парадигми розвитку від ефективного способу перетворення наявних ресурсів до умови ефективного використання людського капіталу, накопичення знань змінили ставлення до ресурсів як до першочергового та необхідного.

3. Інформаційний підхід розглядає економічний простір через інформаційну складову економічного процесу, як форму обміну при взаємодії суб'єкта господарювання з економічним простором. Цей підхід до визначення економічного простору характеризується відсутністю достатньо чітких альтернативних позицій у середовищі цього напрямку, оскільки його поява характерна в останні десятиліття.

Сучасний процес становлення постіндустріального суспільства вимагає розгляду економічного простору в часі, що має відкритий характер і базується на відкритій конкуренції. У зв'язку з цим сучасний підхід до економічного простору лежить в площині всеохоплюючого процесу сталого розвитку економічного простору.

Концентрація економічного простору є однією з його характеристик, яка визначається співвідношенням кількості окремих економічних процесів, що входять у всеохоплюючий процес до загальної кількості приватних процесів, які реалізуються суб'єктами господарювання. З точки зору ендогенних характеристик, зі збільшенням концентрації економічного простору зменшується час, необхідний для завершення трансакції. Рівень концентрації економічного простору впливає на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання: вона підвищується щодо аналогічного суб'єкта, який не входить в даний рівень концентрації простору.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Алаєв [2, с. 50] виділяє передусім поняття території, яка є носієм факторів виробництва і різноманітних виробничих ресурсів. Така територія складає просторову основу суспільної діяльності, простір, на якому відбуваються процеси відтворення і впроваджуються економічні, соціальні та інші функції.

Просторова система, як категорія, є поняттям, яке за своїм змістом є набагато ширшим ніж поняття «територіальна система». Н. В. Павліха [3, с. 21] дає визначення просторової системи в контексті просторової взаємодії та просторового сполучення різного характеру елементів, які цілеспрямовано функціонують у реальному просторі. Вона надає просторовій системі характер цілісності і взаємодії. Особливо цікавим є її акцент на характері цілісності просторової системи, яка за думкою автора є синтетичною та органічною.

Поповкін В. А. [4, с. 19] представляє просторову систему як «функціонально-комплексну, структурно-галузеву цілісність, що передбачає певне розміщення компонентів природного, соціального і економічного середовищ у просторі, її просторову неподільність».

Мельник А. Ф. [5] розглядає просторову систему в аспекті глобалізації як просторово функціональну єдність, що є керованою та організованою.

В ракурсі розвитку такого положення просторових регіональних систем Чужиков В. І. [6, с. 64] підкреслює набуття особливої інтегральної парадигми регіонального розвитку, в основі якого лежать складні об'єднані комплекси різного таксонометричного рівня.

Біяков О. А. констатує дискретний характер утворення просторових економічних систем. До елементів, які створюють економічний простір він відносить: сукупний економічний процес, економічний час, економічна конкуренція [7, с. 33–35].

Зупиняючись на визначенні «синтетична», поняття «цілісність», на нашу думку, стосується змісту штучного забезпечення або створення необхідних екзогенно-ендогенних умов, які б забезпечували цілісний характер просторової системи.

Саме поняття «цілісність» по відношенню до просторової системи застосовується не як до об'єкта, а до процесу, що відбувається всередині складної системи, якій характерні певні риси.

Застосування змісту цілісності підкреслює факт достатньої складності досліджуваного суб'єкта, в нашому випадку – просторової системи. Це вказує на необхідність виявлення внутрішньої детермінації властивостей просторових системних утворень і на недостатність пояснення специфіки просторових систем з точки зору впливу аналогічних просторових систем, що їх оточують

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

зовні, чи процесів, які відбуваються в ході будь-яких зв'язків досліджуваної системи як складової іншої, більш складної просторової системи.

Вищевказані зв'язки і впливи можуть носити вертикальний, горизонтальний, функціональний чи часовий характер, а їх системоутворюючий характер формує регіональний простір. На нашу думку, такий зв'язок і вплив носять взаємний зміст. Він характеризується процесом взаємного впливу економічних просторових систем одна на іншу, що і обумовлює універсальну форму динамічного розвитку. Така взаємодія визначає існування і структурну організацію просторової системи, її об'єднання поряд з іншими просторовими системами в просторові економічні системи більшого порядку та надбання властивостей всіх просторових економічних систем і явищ.

Характер взаємодії економічних просторових систем, обумовлений вищевказаною характерною рисою – цілісністю, виступає таким співвідношенням, при якому причина і наслідки економічних процесів знаходяться в постійній динамічній зміні один одного. Такий причинно-наслідковий зв'язок обумовлює таку важливу рису економічних просторових систем як циклічність їх розвитку.

Циклічність розвитку обумовлює поступову притаманну рису просторових економічних систем, як динамічність, тобто постійний розвиток і трансформацію. В нашому розумінні динамічність і трансформаційність просторових економічних систем може відбуватися тільки в рамках сталого розвитку, забезпечення необхідних соціальних, економічних та інших стандартів для окремо виділеної просторової системи.

Динамічність розвитку просторових економічних систем відбувається в умовах її відносної незмінності, збереження власної структури, сталого функціонування в межах певного часового періоду та здатності залишатися незмінною та стійкою по відношенню до екзогенного тиску без необхідності переходу в новий інший статичний стан. Тобто, на нашу думку, стійкість просторової економічної системи є можливістю збереження статичного стану розвитку в межах певного часового проміжку в умовах прямого екзогенного впливу.

Чіткий механізм взаємодії елементів просторової економічної системи обумовлюють стійкий характер внутрішнього середовища системи. Цю рису просторової системи виділяють як смерджентність [8, с. 38]. Виникнення будь-яких неупорядкованих зв'язків в середині просторової економічної системи, чи їх хаотичне накопичення або ж зникнення, формує появу ендегенних

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

внутрішніх чинників, що ведуть до дестабілізації внутрішньої ситуації в системі.

Садовський В. Н. [9, с. 44–46] схильний стверджувати про можливість керованості будь-яким системним утворенням, в тому числі й просторовою системою. Тобто процеси розвитку просторових систем можуть бути спланованими і обумовленими.

Підсумовуючи вищенаведене можемо стверджувати, що будь-які просторові економічні системи характеризуються наступними рисами: цілісністю, циклічним динамічним розвитком за умови стійкості щодо екзогенних та ендегенних впливів, складним характером зовнішніх та внутрішніх зв'язків, їх постійним характером та чітким механізмом взаємодії, здатністю бути керованою та спланованою.

Вищевказані риси є взаємопов'язаними і взаємозалежними. Так, притаманна просторовому устрою динамічність, за визначенням Габрель М. М., [10] характеризує зміни станів елементів зв'язків і відношень у часі і пов'язана з існуючими у просторової системи можливостями щодо зміни власних параметрів і стану в певний проміжок часу з метою проходження етапів розвитку: зародження, формування, розвитку, трансформації, занепаду та ін. Таким чином, динамічність просторової економічної системи лежить в площині її постійного вдосконалення.

Розвиток просторової економічної системи відбувається у відповідності з концепцією теорії економічних циклів, тому їй притаманні як підйоми економічної активності так і спади, що можуть набувати вигляду кризових процесів. Зміст розвитку просторових економічних систем слід розглядати як процес взаємодії та просторове сполучення елементів виробничого, фінансово-економічного, інфраструктурного, інституційного та соціального характерів, які цілеспрямовано функціонують у реальному просторі в розмірах, пропорціях і масштабах з метою забезпечення сталого розвитку як окремих складових елементів так і в загальному просторової системи.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Розвиток внутрішнього ринку в умовах глобалізації: теоретичні суперечності / В. Базилевич // Банківська справа. – № 2. – 2004. – С. 7–13.
2. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь / Э. Б. Алаев – Москва : Мысль. – 1983. – 350 с.
3. Павліха Н.В. Управління сталим розвитком просторових систем: теорія, методологія, досвід : моногр. / Наталія Володимирівна Павліха. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. – 380 с.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

4. Поповкін В. А. Регіонально-цілісний підхід в економіці. / В. А. Поповкін – Київ : Наукова думка., 1993. – 220 с.
5. Мельник А. Ф. Регіональна політика та підтримка регіонального розвитку: порівняння досвіду Німеччини, ЄС та України / А. Ф. Мельник // Журнал Європейської економіки. Видання Тернопільської академії народного господарства. – 2003. – Том 2 (№ 2). – С. 180–203.
6. Чужиков В. І. Сучасна парадигма регіонального розвитку постсоціалістичних країн Європи / В. І. Чужиков, А. М. Поручник // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика сталого розвитку: принципи формування, механізми реалізації (Збірник наукових праць). Вип. 5 (XXXVI) / НАН України. Інститут регіональних досліджень / кол. відп. ред. академік НАН України М. І. Долішній. – Львів, 2002. – 592 с.
7. Бияков О. А. Теория экономического пространства: методологический и региональный аспекты: монография / О. А. Бияков. – Томск : Изд-во Том. ун-та, 2004. – 152 с.
8. Павліха Н. В. Управління сталим розвитком просторових систем: теорія, методологія, досвід : моногр. / Наталія Володимирівна Павліха. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. – 380 с.
9. Садовський В. Н. Обоснование общей теории систем / Садовський В. Н. – Москва : Наука, 1974. – 280 с.
10. Габрель М. М. Методологічні основи просторової організації містобудівних систем (на прикладі Карпатського регіону України) : автореф. дис... докт. т. наук спец. 05.23.20 / М. М. Габрель. – Київ, 2002. – 36 с.

УДК 330.83

Ходжаян Алла, аспірант
відділу механізмів модернізації економіки
Державного науково-дослідного інституту інформатизації та
моделювання економіки

**ГЕНЕЗИС ТЕОРІЙ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ
ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ**

Дослідження умов соціально-економічного розвитку країн світу демонструє тісний зв'язок параметрів економічної динаміки національних економік та їх структурних пропорцій. Запорукою динамічного розвитку національної економіки, підвищення її економічних і соціальних параметрів є ефективна структура економіки, що характеризується оптимальним набором та раціональним співвідношенням між елементами економічної системи, збалансовано функціонує й раціонально використовує необхідні ресурси, поліпшуючи соціально-економічні показники.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Одним з пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України є трансформація структурних параметрів економіки в усіх її аспектах: галузевому – нарощення виробництва товарів із високим умістом доданої вартості; технологічному – зростання наукоємності виробництва й частки високотехнологічних галузей; відтворювальному – нагромадження основного капіталу та обсягів продукції власних галузей інвестиційного комплексу; інституційному – оптимізація розподілу за інституційними секторами, формами власності, організаційно-правовими формами підприємництва; зовнішньоекономічному – удосконалення географічної й товарної структури експорту та імпорту. Модернізація структури економіки за визначеними параметрами стане гарантом макроекономічної й політичної стабільності, самодостатності та незалежності України та запорукою її динамічного розвитку.

Визначення структури економічної системи як визначальної детермінанти економічного розвитку зумовило активізацію наукових розвідок щодо теоретичних засад обґрунтування оптимальних структурних параметрів економіки й визначення чинників ефективних структурних трансформацій.

Розвиток ринкової економіки України нагально вимагає обґрунтування стратегічних напрямів структурних трансформацій, орієнтованих на формування ефективних структурних пропорцій на основі застосування теоретичних підходів до структурування економіки та оцінювання ролі окремих факторів формування ефективної структурної архітектури національної економіки.

Особливе місце в осмисленні механізмів функціонування національних економік й обґрунтування напрямів їх розвитку займають теорії структурних трансформацій. Серед теоретичних розробок, яких висвітлено закономірності та параметри структурних трансформацій, – теорії економічного зростання, у котрих досліджено чинники, темпи й обґрунтовано межі економічного зростання (Р. Харрод; Е. Домар, Х. Ченері; А. Страут, Д. Медоуз, Д. Форестер П. Ромер) [1–5], теорії галузевої структури (В. Леонт'єв, Е. Мейсон, Дж. Бейнс) [6–8], теорії технологічної структури економіки, що ґрунтуються на визнанні пріоритетності технічного прогресу в забезпеченні економічного зростання (У. Льюїс, А. Фішер, К. Кларк, Ж. Фураст'є, Д. Белл, М. Портер, П. Друкер, Е. Тоффлер, М. Кондрат'єв, Й. Шумпетер, Дж. Гелбрейт, Х. Ченері) [9–15]; теорії відтворювальної структури, у яких акцентовано увагу на параметрах обсягів вибуття й оновлення основних засобів; споживання та нагромадження, динаміки й структури капітальних укладень (Ф. Кене, К. Маркс) [16–17]; теорії

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

інституційної структури з презентацією аналізу структурних параметрів розвитку економіки за інституційними секторами, формами власності, організаційно-правовими формами підприємництва (Д. Норт, Ф. Перру) [18–20]; теорії просторової структуризації продуктивних сил, у яких пояснюється роль національних регіонів у забезпеченні економічної динаміки та розвитку країни (А. Маршалл, П. Кругман, М. Фудзіта, Т. Морі, Г. Мюрдаль) [21–25]; теорії зовнішньоекономічної структури, в яких визначено зовнішню торгівлю універсальним інструментарієм підвищення ефективності національної економіки (А.Сміт, Д. Рікардо, Хекшер, Б. Олін, В. Леонт'єв, П. Самуельсон); наднаціональні теорії структурних трансформацій, у котрих висвітлено причини нерівномірності економічного розвитку окремих країн і регіонів світу та ефективність їх інтеграції у світогосподарський простір (Ф. Шарп, Л. Шміттер, В. Стрік).

Аналіз теоретичних підходів щодо структурування економіки дав підставу виокремити групи теорій, критерієм типологізації яких можуть слугувати концептуальні підходи до структурування економіки та інструментарій реалізації структурних перетворень. Різноманітні підходи до структурування економіки характеризують економічну систему як поліструктурне утворення, що складається з безлічі взаємопов'язаних і відповідно впорядкованих у часі, просторі, системі різних координат компонентів (галузей, технологічних укладів, інституційних секторів). Складноструктурованість економіки полягає також у взаємовпливі на процеси економічного розвитку значної кількості структурних чинників, що мають різновекторну спрямованість, визначаючи тим самим широкий спектр структурних трансформацій національної економіки.

Узагальнення теоретичних підходів до структурних трансформацій економіки дало змогу сформулювати твердження про те, що суспільно-економічний розвиток являє собою складний динамічний процес, який характеризується, по-перше, як кількісними змінами (пожвавлення й сповільнення економічної динаміки), так і якісними змінами, презентованими структурними трансформаціями; по-друге, діалектичною взаємодією позитивних і негативних факторів впливу, що зумовлюють циклічний характер економічної динаміки, коли періоди пожвавлення й піднесення змінюються періодами кризи та депресії з відповідним формуванням передумов структурних і динамічних трансформацій в економіці.

Аналіз положень теорій структурних трансформацій засвідчує взаємозв'язок економічного зростання й структурних трансформацій, що

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

виявляється в їх взаємозалежності. Природа і якість економічного зростання зумовлюється структурними факторами, що його продукують: за рахунок технологічних проривів, пов'язаних зі зміною домінуючих технологій; галузевих трансформацій – переміщення ресурсів у високопродуктивні галузі з низькопродуктивних; відтворювальних трансформацій – збільшення частки валової доданої вартості за рахунок зниження матеріалоемності виробництва; інституційних змін – політичних та соціальних – у державній політиці, у системі потреб, у тому числі спрямованих на зростання рівня доходів і зниження їх диференціації як вагомому мотиваційного чинника підвищення продуктивності праці.

Зворотний вплив економічного зростання на структурні трансформації економіки полягає у формуванні матеріальних передумов для реалізації цілеспрямованих заходів щодо формування ефективної структури економіки з переважанням високотехнологічних видів економічної діяльності, презентованих сучасними модернізованими виробництвами; підготовки висококваліфікованих сучасно навчених фахівців; здійснення системних наукових розвідок у розробці й опануванні нових видів сировини та матеріалів, запровадженні нових технологій виробництва й форм організації праці, освоєнні нових ринків збуту.

Перспективами подальших наукових розвідок визначено сумісне застосування теоретичних підходів до структурних трансформацій та оцінювання ролі окремих факторів структуротворення економіки для обґрунтування напрямів й інструментарію державної стратегії структурних трансформацій економіки України.

Список використаних джерел

1. Р. Харрод. Теория экономической динамики: пер. с англ. В. Е. Маневича; под ред. В. Г. Гребенникова. – Москва: ЦЭМИ РАН, 2008. – 210 с.
2. Gustav Ranis. «Foreign Assistance and Economic Development Revisited». Economic Growth Center. Yale University. Center Discussion Paper No 41. Dec, 1967 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp41.pdf
3. Hollis .B. Chenery and Alan M. Strout. «Foreign Assistance and Economic Development». Am. Econ. Rev., Sep.1966. – P. 679–733.
4. Donella H Meadows; Jorgen Randers; Dennis L Meadows; William W Behrens. The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind. — 1. — Universe Books, 1972. P. 211.
5. Romer P. M. Endogenous Technological Change / P. M. Romer // Journal of Political Economy. — 1990. — V. 98. — № 5. — P. 71.
6. Леонтьев В. Баланс народного хозяйства СССР [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://istmat.info/files/uploads/28606/planovoe_hozyaystvo_1925_-12.pdf

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

7. Mason E. S. Price and Production Policies of Large-scale Enterprise / E. S. Mason // American Economic Review. – 1939. - № 29 (March). – P. 61–74.
8. Bain J. S. Industrial Organization: 2nd ed. – New York : John Wiley. 1968.
9. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н. Д. Кондратьев // Избранные сочинения. – Москва: Экономика, 2002. – С. 147–154.
10. Schumpeter, Joseph A. (1994) [1942]. Capitalism, Socialism and Democracy. London : Routledge. Retrieved 23 November, 2011. – P. 82–83.
11. Hollis B. Chenery, Structural Change and Development Policy. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1979.
12. Moshe Syrquin. «Patterns of structural change», in Handbook of Development Economics, ed. Hollis B. Chenery and T. N. Srinivasan. – Amsterdam : Elsevier, 1989. Vol. 1. – P. 205–273.
13. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество: пер. с англ. / Дж. Гэлбрейт. – Москва: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига»; Санкт-Петербург : Terra Fantastica, 2004. – 602 с.
14. Peter F. Drucker (1969). The Age of Discontinuity. Guidelines to our changing Society. Published by Butterworth-Heinemann. 380 p.
15. Alvin Toffler. The Third Wave. Reprint // Published by Bantam Books, 1989. 537 p.
16. Кенэ Ф., Тюрго А. Р. Ж., Дюпон де Немур П. С. Физиократы: избр. экон. произведения: пер. с фр. А. В. Горбунова, Ф. Р. Каплана, Л. А. Фейгиной и др.; пер. с англ. и нем. П. Н. Ключкина. Серия: Антология экономической мысли.– Издательство: Эком, 2000. – 1199 с.
17. Marx, Karl Theorien UberDen Mehrwerted. Karl Kautsky, 3 vols. V. 1. Pribram, 1983. P. 112.
18. Норт Д. Институції, інституційна зміна та функціонування економіки / пер. з англ. І. Дзюб. Київ : Основи, 2000. – 198 с.
19. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / пер. с англ. К. Мартынова, Н. Эдельмана. Москва: Изд. дом Гос. ун-та. Высш. шк. экономики, 2010. – 256 с.
20. Дементьев В. В. Теория доминирования Ф. Перру. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ea.donntu.org:8080/jsrui/handle/.../22585>
21. Маршалл А. Принципы экономической науки Глава 10. Концентрация специализированных производств в отдельных районах: пер. с англ. – Москва: Прогресс, 1993. – Т. 1. – 415 с.
22. Krugman P. R. Increasing Returns and Economic Geography / P. R. Krugman // The Journal of Political Economy. – The University of Chicago Press, 1991. – Vol. 99, № 3. – P. 483–499.
23. Malizia E. E. Understanding local economic development / E. E. Malizia and E. J. Feser. – New Brunswick, NJ : Center for Urban Policy Research, 1999. – 830 p.
24. Gynnar Myrdal. Economic Theory and Underdeveloped Regions, Gerald Duckworth, 1957.
25. Fujita M., Mori T. Structural Stability and the Evolution of Urban Systems // Regional Science and Urban Economics. – Elsevier, 1997. – Vol. 27, № 4–5. — P. 339–442.
26. Барро Р.Дж., Сала-И-Мартин Х. Экономический рост / Р. Дж. Барро, Х. Сала-И-Мартин; пер. с англ. – Москва: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2010. – 824 с.

РОЗДІЛ IV

**МІЖНАРОДНІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ,
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ТА ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ**

UDK 338

Adamowicz Mieczysław,

Pope John Paul II State School Of Higher Education in Biała Podlaska;

Adamowicz Tomasz,

Pope John Paul II State School Of Higher Education in Biała Podlaska

**THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS – ITS CAUSES, PROBLEMS, EFFECTS
AND CORRECTIVE MEASURES**

Introduction. Over the last century, two major global economic crises have occurred: the Great Depression that began in 1929 and the Great Recession that broke out in 2007 [19]. The great crisis of the 1930s was regarded more as the largest economic crisis, and the crisis of 2007–2010 was considered as the worst financial crisis. They both led to a collapse in the banking sector and related financial institutions. Irregularities that had been piling up in the banking sector in many countries, especially in the US, can be pointed out as the basis of the current financial crisis. The most important irregularities would be excessive bank lending and inadequate analysis of borrower-related risk, including the risk associated with the process of securitization [22]. Banks, creating new fiat money, were not able to guarantee the value and stability of the deposited financial means and related investments. Insufficient regulations of the banking and financial systems were not able to prevent crisis phenomena and their consequences could not be avoided both in the first and the second crisis. Explaining the causes and effects as well as the strategies of recovery from the recession of 2007–2010 is currently perceived somewhat differently from the traditional neoclassical theories.

The US economy, which experienced the financial crisis in 2007, as well as economies in other countries, to which the crisis quickly spread, were not prepared for a violent and deep collapse. Both the theory of economics as well as national and international institutions, creating economic and financial policy, were not prepared for the Great Recession of 2008. The historical experience of the Great Depression of the 1930s also has not been used in a satisfactory manner during the implementation of the anti-crisis measures.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

The financial crisis can be defined as a violation of the stability of the financial market manifesting itself in rapid changes resulting from the lack of liquidity and insolvency of market participants and massive intervention of public authorities aimed at removing adverse effects and preventing further deterioration of the financial system. The contemporary financial system is subject to turbulence and is vulnerable to crises. The financial crisis can take on many forms and the escalation and structure of crisis phenomena can vary. The recent global financial crisis, which dates back to 2007, is related to the meltdown of the US real estate market [34]. The roots of this crisis, however, reach back to earlier periods.

The crisis has also affected the Polish economy, including banking and financial system. Although it turned out to be less severe than in other developed countries, it has affected not only the banks and financial institutions, but also enterprises, households, budgets and public finances.

The aim of this study is to present the origin of the financial crisis, the crisis itself and its impact on the global economy, as well as the ongoing corrective measures. The work is based on the reference literature as well as on data and information obtained from national and international financial institutions.

Overview of the financial crisis of 2007–2010. The financial crisis has manifested itself in the US real estate market collapse in the years 2007–2008 [34]. However, the causes and symptoms of the crisis can be found earlier. Iwanicz-Drozdowska distinguishes three waves of the financial crisis, the first took place in 2006, when the first American brokerage company, Merit Financial Inc, collapsed [19]. In 2007, other brokerage institutions as well as other financial institutions and funds went bankrupt. In Europe, the first wave of the crisis passed relatively mildly and only the collapse of Lehman Brothers, which occurred in the second wave of the crisis, caused significant losses and lack of trust among market participants. The third wave of the crisis appeared in Europe in 2010 when Greece's financial problems escalated. According to IMF economists, in the years 2007–2011, there were eleven cases of systemic banking crises in the EU member states and additionally in several other countries in the world [5].

In the United States, where the crisis has developed, two institutions were established after the 1930's Great Depression – the Federal National Mortgage Association (Fannie Mae) and the competitive Federal Home Loan Mortgage Corporation (Freddie Mac) founded in 1970, they had the form of government-sponsored institutions, although in fact they did not have proper government-provided guarantees. The large scale of operations and connection with the state gave the impression that they provided financial stability in the real estate market. This

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

belief resulted from high credibility of the US economy. In such case, credit claims could easily be converted into securities, which enabled the refinancing of taken housing credits. The system worked well until 1999, when the creditworthiness criteria were abandoned. At that time, the opportunity was created to make credits available to people who did not meet the necessary creditworthiness criteria, as a result, the ‘subprime’ credits were created, the so called high-risk credits. The securitization process, i.e. transactions, resulting in breaking down the credit risk into tranches, caused an increase in the amount of assets that were covered by derivatives. This increased the value of contracts and other derivatives at an alarming level. The activity and effective functioning of markets increased, but at the same time financial institutions became more vulnerable to financial collapse [30]. Increasing bank lending, transferring risk to purchasers of derivatives and difficulties in assessing the actual nature of risk are the direct reasons for fuelling the crisis mechanism. They have not been recognised by rating agencies, and they failed to communicate proper warning signals before the crisis.

The Crisis, its Symptoms and Immediate Corrective Measures. The global financial crisis in the years 2007–2010 consisted of six consecutive phases which include: mortgage credit expansion, increase in raw material prices and declines in the stock market; recession hazard; financial markets collapse; stabilisation attempts; global crisis on the financial market, labour market and raw materials market [2]. The emergence of crisis phenomena and events as well as corrective measures taken by the state authorities and financial institutions are presented in table 1.

Table 1

The Emergence of Crisis Phenomena and Events as Well as Corrective and Preventive Measures Taken by Governments and Financial Institutions

Phenomena and Events	The Time of Occurrence	Corrective and Preventive Measures
1	2	3
MORTGAGE CREDIT EXPANSION		
The value of ‘subprime’ loans reached the level of \$ 600 billion	2006	Low interest rates
Growth in real estate prices Bankruptcy of several loan companies	January–June 2007	No intervention measures on the financial markets
Collapse of several large companies on the mortgage market, boom on the American stock market.	July–August 2007	US government assistance programs for people paying off credits

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Continuation of Table 1

The beginning of the financial crisis in the USA	September-October 2007	The Bank of England supports Northern Rock
The first signs of crisis in Europe (England, Germany)	November-December 2007	FED loan for the banks amounting to \$ 41 billion
INCREASE IN RAW MATERIAL PRICES AND DECLINES IN THE STOCK MARKETS		
Increase in raw material prices, declines in the stock markets by \$ 29.8 billion, decline in retail sales Huge losses of the Citigroup banks Lower employment growth Societe Generale reports a loss of € 4.9 billion on the futures market	January 2008	Tax exemption package reducing income of the US budget by \$ 150 billion The leaders of the Great Britain, France and Germany, Italy and later also the USA, Canada and Japan discuss the need to regulate financial markets
Losses reported by the banks in 7 developed countries in the world Losses resulting from the collapse of the real estate market are estimated at \$ 100 billion Redundancies in the banks The U.S. dollar depreciation Increase in crude oil prices	February 2008	Finance ministers at Tokyo Economic Summit appeal to strengthen supervision over the banks Nationalisation of Northern Rock Bank in the United Kingdom Lowering the forecast of GDP growth in the EU for 2008 from 2.4 to 2.0
Collapse of Bear Stearns, America's fifth-largest investment bank	March 2008	The FED decides about injecting \$ 200 billion to the US banking system and lowering the discount rate Restoring liquidity also in the UK, Canada and Switzerland
RECESSION HAZARD		
Financial giant Citigroup reported a loss of \$5 billion, overall costs to cover losses reached \$ 950 billion Insurance giant AIG reported a loss of 7.8 billion in the first quarter of 2008. Increase in unemployment level in the USA. A record increase in crude oil prices. Ireland falls into recession The collapse of the U.S. mortgage lender IndyMac Decrease in the UK retail sales, the fall of economic indicators for Europe	April 2008 May 2008 June 2008 July 2008	The IMF confirms the global recession risk Acquisition of IndyMac shares by the state The US president signs a comprehensive corrective measures plan in the amount of \$ 300 billion aimed at rescuing the real estate sector, with the participation of the ECB and the Swiss Bank

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Continuation of Table 1

<p>General Motors losses reach \$ 15.5 billion in the first half of the year, car sale falls in the US and Europe Further losses of AIG – \$ 18,5 billion The beginning of the Eurozone recession</p>	<p align="center">August 2008</p>	<p>The Chinese government informs about the preparation of assistance program for the economy in the amount of \$ 54 million The Japanese government announces \$ 107 billion economic stimulus package</p>
<p align="center">COLLAPSE OF THE FINANCIAL MARKET</p>		
<p>Fannie Mae and Freddie Mac have \$ 5 trillion in debts and mortgage bonds. The increase in unemployment in the US, Merrill Lynch, the largest US brokerage house, is taken over by Bank of America for 39 % of the price Black Monday 15/09/2008 - bankruptcy of Bank Lehman Brothers, fall of AIG ratings by 60 % in one day, declines in share prices of the stock market, problems of other banks Increase in risk aversion – the commercial banks refuse to lend money Short-term improvement on stock markets The two large banks Morgan Stanley and Goldman Sachs limit their activity to the retail market</p>	<p align="center">September 2008</p>	<p>The US federal government takes over Fannie Mae and Freddie Mac – the largest institutions on the US mortgage market (\$ 100 billion for each) State guarantees and recapitalisation of the banks in the USA The US government helps AIG by buying 80 % of shares at \$ 85 million The value of aid for the financial sector since December 2007 has been estimated at \$ 7 trillion The central banks of developed countries take massive action to supply financial markets with \$ 375 billion, the US government grants a 25 billion loan to car manufacturers</p>
<p align="center">A STABILISATION ATTEMPT</p>		
<p>Two phases of panic on European and Asian stock markets Pension funds' assets depreciation in the US by 2 trillion within 18 months Iceland is on the verge of bankruptcy – the largest banks are closed Decline in the money market activity A fall in the stock markets of Central and Eastern Europe and Russia Hungary's debt in foreign currencies</p>	<p align="center">October 2008</p> <p align="center">November 2008</p>	<p>Adoption of the modified Paulson's plan (purchase of bad debts) for \$ 250 billion Rescuing the banks in Europe (Holland, France) and Japan The EU raises guarantees for individuals' bank deposits The EU and Asian leaders are in favour of strengthening financial supervision, introducing regulations for credit rating agencies, holding funds and operating principles of the MFM The Heads of State of the Eurozone countries adopted the principle of assistance for the European financial sector IMF loan for Hungary</p>

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Continuation of Table 1

<p>Eurozone enters recession, expected GDP decline by 0,5 % (in the US by 0,9 %)</p> <p>Increase in stock market indices</p>		<p>The German government adopts a package of subsidies, loan guarantees and tax exemptions of € 50 billion</p> <p>The Chinese government announced a stimulus package of \$ 580 billion</p> <p>The Russian State Duma lowers tax rates and determines subsidies for the purchase of apartments and maintenance of the banks' liquidity.</p> <p>The US government announces a quantitative easing program for the purpose of monetary policy and economy recovery.</p> <p>Citygroup receives assistance of \$ 320 million</p> <p>FED spends \$ 0,5 billion on rescuing Fannie Mae, Freddie Mac and Federal Home Loan Banks</p>
<p>GLOBAL CRISIS ON THE FINANCIAL MARKET, LABOUR MARKET AND RAW MATERIAL MARKET</p>		
<p>Decrease of the profitability of 3-month US Treasury bills. The biggest fall in share prices and crude oil prices, Decrease in consumption, production and increase in unemployment</p> <p>The deepening of the crisis on the European continent, Latvia's financial problems</p> <p>Withdrawal of investors from Central and Eastern Europe</p> <p>Collapse of the Icelandic Banks</p> <p>Record low level of interest rates</p> <p>Further declines on the stock markets, drop in sales, and bankruptcy of the banks</p>	<p>December 2008 January 2009</p> <p>February 2009</p> <p>March 2009</p>	<p>The US government assistance for General Motors and Chrysler of \$ 17,4 billion</p> <p>FED lowers interest rates to zero, OPEC countries reduce crude oil exploration,</p> <p>The European Commission presents an assistance package – € 200 billion</p> <p>International assistance to Latvia</p> <p>Adoption of the \$ 825 billion economic stimulus plan in the USA</p> <p>The governments of the G8 countries implement rescue packages of € 3 trillion</p>

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Continuation of Table 1

Some signs of inhibition of crisis trends Recovery of the raw material market	April 2009	Implementation of the financial system assistance by governments and financial institutions - including financial assistance to Romania – € 20 billion
Russia in Greece – Deficit 13 % of GDP	May 2009	The G20 summit takes into account the need for stricter regulation and supervision of the financial sector, Establishment of the Financial Stability Board, the Systemic Risk Board of the European System of Financial Supervision The financial assistance program for Greece € 140 billion

Source : R. Holzer: Jak rozwijał się kryzys 2007–2009 – ikonografia Kalendarium Obserwator Finansowy, 18.10.2009; Kryzys gospodarczy w Europie, Kalendarium Kryzysu finansowego, <http://forsal.pl.19/3/2015>

Crisis hitting international financial markets has brought about major challenges for the governments and the central banks of all countries and international financial institutions, as it has caused an economic slowdown which had detrimental effect on the private sector, public sector, enterprises and households, demand and employment as well as the economic trends. New requirements were also set for international and national supervision systems for the banks and financial institutions. Immediate remedial measures undertaken during the crisis have not been successful, hence the search for long-term actions to prevent the development of crises. Such measures to counteract crises continue and are enhanced by economic and financial instruments as well as institutional solutions. Anti-crisis measures were taken in the United States, where the sources of the crisis appeared, as well as in the European Union and other countries that have been hit by the crisis. In anti-crisis measures both governments and state organisations as well as the central banks and financial supervisory institutions played an important role. We attempt to present such measures that were taken by selected countries in the world.

One of the applied measures is the so-called quantitative easing (QE). It is a kind of non-standard monetary policy used by the central bank, whose aim is to stimulate the domestic economy. It involves increasing the money supply by means

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

of buying financial assets from the banks. However, this action is threatened with the risk of increase in inflation [23].

At the time of the financial crisis, the FED reduced interest rates as low as possible, and yet it was unable to control the situation, therefore it decided to apply quantitative easing on a large scale. In March 2009, the US central bank launched the asset purchase program, which was called the QE1 program. As a result of it, the FED has tripled its asset value in the balance sheet in a few months. The QE1 program, however, did not bring long-term results, therefore in 2010 it was decided that another program, called QE2, should be launched [3].

One of the effects of quantitative easing is the increase in prices of shares on stock exchange markets. It results from the fact that additional funds are allocated to investments. Negative effects of quantitative easing may only be visible after a few years. Many economists believe that the continuous use of quantitative easing will not help the US dollar depreciation in order to increase exports, because other countries also decided to implement this policy.

The US Government pays a lot of attention to the activation of the financial market by stimulating demand, increasing financial liquidity and facilitating access to obtain credits, while it is less concerned with reducing the budget deficit or the external debt. It also pays less attention to foreign investors and focuses on supporting domestic financial institutions and enterprises. It is evidenced by financial packages that were provided to the US financial institutions, or the «Buy American» clause, which has been included in the American Recovery and Reinvestment Act [12].

As part of Paulson's plan, based on restrictions of \$ 250 billion, launched in September 2008, the regulations were amended in such a way that the banks could not apply unfair practices against borrowers, who were interested in taking highrisk loans. The collapse of the Lehman Brothers bank forced the FED to buy 79,9% of AIG's shares in order to prevent its collapse. In addition, the FED lowered the interest rate by 50 basis points to improve the market sentiment. Then a decision of bulk purchase of mortgage credits was taken, later market participants were encouraged to buy toxic assets, at the same time applying for government guarantees for those transactions [9]. The funds that were allocated to combat the crisis were in the first place transferred to major car manufacturers: Chrysler, General Motors and Ford.

The implemented measures did not bring the expected results. The Paulson's plan was officially criticised in a letter to the US Congress that was signed by 166 economists, three of whom were the Nobel Prize laureates. In the above-mentioned

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

letter economists warned against the harmful effects of this form of assistance to the economy [20]. Timothy Geithner announced his assistance plan in February 2009. It was based on four assumptions: the creation of a financial stability fund through which the banks were to be recapitalised; the purchase of toxic assets supervised by a special investment fund created with the help of private funds; expanding the scale of lending activity and accepting assets as a security for granted loans and providing financial assistance in paying off mortgage credits [13].

The above-described activities were to stimulate the recovery of student loans, the credit card market or car loans. There were plans to allocate \$ 50 billion for subsidies to repayment of instalments of previously granted mortgage credits. The program was important both for the stability of the banking system, which was provided with a guarantee of systematic repayment of debt instalments, and real estate owners, by protecting them against eviction.

The assistance plan for the American banks was not welcomed by financial markets in the world, which contributed to the stock market turmoil. Share prices dropped while stock quotes increased due to doubts that the actions carried out would fail to stimulate the credit market. The US government's interventions partly helped to hinder the economic slowdown, however, due to tax reduction and an increase in public spending on co-financing of the banks, the US significantly increased its budget deficit. As the indebtedness increased, there was a need to increase the issue of debt securities, whose profitability should grow so as to encourage investors to buy them. This, in turn, translates into an increase in interest rates on the loans granted, which may lead to a decrease in capital expenditures made by enterprises and household spending. This process may have a negative impact on the US economy in the future.

Causes and Sources of the Crisis. There are several theoretical concepts explaining the essence of financial crises and their causes. Friedman associates the financial crisis mainly with panic-based bank runs [11], others associate it with a serious deterioration of the majority financial indicators (drop in the price of assets: land, real estate, shares), increased insolvency of companies and collapse of financial institutions [26]. Minsky, Kindleberger et al. believe that a financial crisis occurs when the following phenomena happen: there is a sudden and significant drop in asset prices and many large financial and non-financed institutions collapse, deflation appears, and there is a lot of tension in the currency market [25]. These concepts draw attention to the fact that the financial crisis causes violent disturbances in the financial market. IMF, referring to the so-called systemic financial crisis, also defines it as serious disturbances in the financial markets resulting in the inability to function

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

effectively, which may have a significant impact on the real economy. In case of the international financial crisis, the disruptions spread beyond the national borders and distort the ability of markets to allocate capital on an international scale [10]. There are several types of crises depending on the sector in which they appear (banking, stock exchange, currency, debt and other) or the area in which they occur (national, regional, local). Crises can also be classified according to the ways and mechanisms of their formation [4].

Among many proposals, there are two best known models of crises in the literature: Miskhin's triad model and Minsky's model of investment imbalance and financial instability [32]. Miskhin's model assumes the limited intervention of the state, and is based on three categories: asymmetric information, adverse selection and moral hazard. High interest rates, falling prices on the stock market, increased uncertainty, bank run and unexpected price reductions contribute to the occurrence of these categories. Minsky sees the causes of vulnerability of the modern financial system in such factors as: change in the structure of financing, change in the structure of liabilities, making the repayment of liabilities conditional on the ability to refinance them, dynamic development of modern financial instruments and the ways of regulating the market, increasing the risk-taking willingness.

In a five-stage model, the crisis starts with a disturbance in the form of a significant increase in the price of one of the assets, which allows achieving high profits from a new type of economic activity. Excitement connected with this activity attracts new investors and increases their willingness to take risks. The boom, usually supported by the banks 'loosening' their lending policy, attracts a number of other financial institutions and financial intermediaries. Euphoria among borrowers and lenders leads to a speculative mania, high profits and an overheated economy. The awareness of the unbalanced situation results in asset stripping, decline in prices, bankruptcies, limitation of activity and panic. The financial crisis that started in 2007 in the US has all the features that have been described in the Minsky's model.

The causes of the crisis should be observed in [8]: phenomena that were the result of the expansive monetary policy of the Federal Reserve of the United States; the lack of efficiency in creating institutional order on a strongly globalized financial market; market failures resulting from the introduction of innovative financial products, which regulatory solutions could not catch up with [37] due to the fact that in that period a supervisory model based on self-regulation in the financial markets was in force [21]. A turning point in the development of the crisis was the collapse of Lehman Brothers, the third largest investment bank in the USA, which took place in mid-September 2008. The number of toxic assets in its balance sheet was too high

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

and it incurred huge financial loss because of them. The bank did not obtain the expected government assistance, which was a huge shock to the financial market participants. Many financial institutions lost their financial liquidity due to the outbreak of panic among clients threatened with bankruptcy, who wanted to regain their financial contributions as soon as possible. This raised concerns on the market, which almost led to impediment to the functioning of the credit and interbank markets. Banks realised temporarily the passive role of the government in eliminating the effects of the crisis, and hence, fearing the insolvency of financial partners, ceased to grant credits and loans to financial institutions.

Freezing of the financial market resulted in the emergence of a critical situation in many other banks. Collapse of the financial market quickly moved to the real economy, worsening the situation of households and enterprises. The crisis led to an economic downturn in the US. Aid schemes were taken to support the financial sector, among others, by repurchase of toxic assets, but they were not able to stop the crisis. The crisis spread to other countries and disrupted the functioning of the global economy. In the first place, it affected the banking and insurance sector because they were most involved in toxic assets based on subprime loans. In the aftermath of the crisis, the global economies fell into a recession, which clearly shows a significant drop in the global GDP (the value of which in 2009 decreased by -1.92 points compared to 2008) [33]. The crisis manifested itself in various degrees of intensity and had various consequences in highly developed capitalist economies, emerging economies and developing countries. The spread of the crisis quickly led to the decline in economic activity in the international arena and its consequence was the decline of the global economy in the first quarter of 2009. It was related to two phenomena: a decline in global demand, referred to as a demand shock, and restricted access to short-term funding [6].

In an attempt to interpret the causes of the crisis that began in the US in 2007 on the real estate market, the following five sources of this crisis should be taken into consideration:

- Mistakes in economic policy and strategic management.
- The institutional development of financial markets.
- The expansion of new financial market instruments.
- The lack of market transparency, inadequate risk assessments and weak communication.
- The processes and mechanisms of globalisation.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

The Consequences of the Financial Crisis for the Global Economy. The global crisis on the financial markets impeded the functioning of the global economy. In the first place, it affected the banking and insurance sector because they were most involved in toxic assets based on subprime loans. It also hampered the flow of private capital to transformed economies and to most European countries, especially the southern ones. In the aftermath of the crisis, the global economies fell into a recession, which clearly shows a significant drop in the global GDP (the value of which in 2009 decreased by –1,92 points compared to 2008) [33]. The crisis was very intense and it had various effects in highly developed capitalist economies but also in the Commonwealth of Independent States [29]. The spread of the crisis led to the decline in economic activity in the international arena. There was a significant decrease in international trade (Table 2). The largest collapse of the global trade took place in the fourth quarter of 2007 and in the first quarter of 2009. From September 2008 to February 2009, the exchange of goods decreased by approx. 17 %. At the beginning of 2009, the value of exports decreased by more than 5 % on a quarterly basis in more than 90 % of countries in the world, and for almost 15 % of countries, the decline was over 20 %. In 2009, the value of exports decreased by almost 12 %. The decline in trade was particularly severe in the countries where the share of foreign trade was high. The decline in trade was much higher than the decline in world production, which decreased by 3,4 % in developed countries as a consequence of the crisis in 2009, the largest decrease was recorded in Japan, the euro zone countries and the US [28]. Another negative effect of the crisis in the real sphere was limitation of investment expenditures, both for investments in fixed assets and in inventories.

Table 2

**Gross Domestic Product and World Trade in Individual Regions in 2009–2011
(Annual Change in %)**

Specification	Gross Domestic Product			Export			Import		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
World	-2,6	3,8	2,4	-12,0	13,8	13,8	-12,9	13,7	4,9
North America:									
USA	-3,6	3,2	1,9	-14,8	14,9	6,2	-16,6	15,7	4,7
Central and Southern America	-3,5	3,0	1,7	-14,0	15,4	7,2	-16,4	14,8	3,7
Europe	-0,3	6,1	4,5	-8,1	5,6	5,3	-16,5	22,9	10,4
EU (27)	-4,1	2,2	1,7	-14,1	10,9	5,0	-14,1	9,7	2,4
	-4,3	2,1	1,5	14,5	11,5	5,2	-14,1	9,5	2,0

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Continuation of Table 2

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
The Commonwealth of Independent States (CIS)	-6,9	4,7	4,6	-4,8	6,0	1,8	-28,0	18,6	16,7
Africa	2,2	4,6	2,3	-3,7	3,0	-8,3	-5,1	7,3	5,0
The Middle East	1,0	4,5	4,9	-4,6	-4,8	5,4	-7,7	7,5	5,3
Asia	-0,1	6,4	3,5	-11,4	-11,4	6,6	-7,7	18,2	6,4
China	9,2	10,4	9,2	-10,5	-10,5	9,3	2,9	22,1	9,7
Japan	-6,3	4,0	-0,5	-24,9	-24,9	-0,5	-12,2	10,1	1,9
India	6,8	10,1	7,8	-6,0	-6,0	16,1	3,6	22,7	6,6
Newly industrialising countries	-0,6	8,0	4,2	-5,7	-5,7	6,0	-11,4	17,9	2,0
Highly developed economies	-4,1	2,9	1,5	-15,1	-15,1	4,7	-14,4	10,9	2,8
Emerging economies and CIS	2,2	7,2	5,7	-7,4	-7,4	5,4	-10,5	18,1	7,9

Source : www.wto.org/english/news-e/pres12_e/pr658_w.htm#table1 (15.03.2012 – date of taking).

The crisis has most severely affected the highly developed countries because they had greater access to instruments whose market collapsed during the crisis. It has manifested itself in a huge decrease in international trade in goods or production since the fourth quarter of 2008 [14]. Financial institutions in emerging economies, which include, among others, Poland, were not so much affected by the direct losses from investments in derivatives, due to their low popularity and poor availability. The economies of highly developed countries and emerging countries experienced the consequences of crisis due to:

- the decline in demand, especially on financial markets in highly developed countries, which led to the collapse of global exports;
- the turmoil in the financial and currency markets, which caused rapid changes in exchange rates, especially in emerging countries, and the withdrawal of capital by financial institutions operating on the international market, which wanted to compensate for the loss incurred [6].

There had been a significant decline in international trade flows. From September 2008 to February 2009, the exchange of goods decreased by approx. 17 %. At the beginning of 2009, the value of exports decreased by more than 5 % on a quarterly basis in more than 90 % of countries in the world, and for almost 15 % of countries, the decline was over 20 %. In 2009, the value of exports decreased by almost 11 %. The

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

decline in trade was much higher than the decline in world production, which decreased by 3,4 % in developed countries as a consequence of the crisis in 2009, the largest decrease was recorded in Japan, the euro zone countries and the US.

Another negative effect of the crisis in the real sphere was the limitation of investment expenditures, both for investments in fixed assets and in inventories. The main reasons for the slowdown in investment among enterprises were: the collapse in demand, the precarious situation of the global economy in the future; the low production capacity utilisation; the decrease in profit margin; tightening of conditions for financing operations. For example, in Europe, investments in fixed assets decreased by almost 14% as compared to 2008.

Analysis of the investment rate in the Eurozone countries shows that the downward trend, which had begun in the fourth quarter of 2008 ended in the second half of 2010. This resulted from the restructuring of corporate balance sheets and the slow increase in the production capacity utilisation, as well as from the fact that the process of restoring the willingness of entrepreneurs to invest is difficult and long-lasting.

In addition to the above-described consequences of the outbreak of the financial crisis, a number of others can be mentioned, including [1]:

- Declaration of bankruptcy or acquisitions of many financial institutions and nationalisation of institutions that were threatened with bankruptcy;
- Collapse of stock markets in the USA, UK, Eurozone countries and Asian countries;
- Losses incurred by investment and pension funds, which invested mainly in the stock markets;
- Increase in the government expenditures for co-financing of the banks and other financial institutions, stabilisation of financial markets and other interventions;
- Increase in budget deficit and public debt, especially in Japan, the Eurozone and the USA [29].

The contemporary financial crisis has certainly shown that mistakes made in the financial sector threaten the proper functioning of the real economy, and the consequences of wrong decisions taken by financiers affect not only financial institutions, but also have significant influence on the situation of households, enterprises and local government institutions.

The positive aspect of the crisis was the introduction of changes that would have never be implemented under "normal" conditions.

The Global Financial Crisis and the Polish Economy. Poland, participating in global processes, was also exposed to the global financial crisis, although Polish

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

economy initially managed to avoid the crisis. Among the main risks that have been mentioned were the following: the risky dependence of the Polish zloty on speculative short-term investments; the high public debt; and the large share of imports in production.

Then, however, other factors which caused the emergence of the financial crisis in Poland appeared, namely: the limited lending by the banks and the attack of speculators on the Polish currency resulting in the significant reduction in its value. Nevertheless, compared to other European countries, the situation prevailing in Poland was evaluated positively. The most important measure of the general state of the country's economy, which is GDP, during the outbreak of the financial crisis was at a favourable level (table 3).

Table 3

Changes in GDP and Domestic Demand in Poland in the Years 2007-2013 in %

Specification	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
GDP	6,7	4,9	1,8	3,9	4,0	2,0	1,2
Domestic demand	8,4	5,6	-1,1	4,6	3,6	2,3	1,2

Source : CSO Quarterly accounts of GDP in the years 2007-2013. Available online: stat.gov.pl, [online.10.04.2015]

The high value of GDP in 2007–2008 was influenced i.e. by domestic demand, which had strengthened due to the development of investments, which resulted from the inflow of capital to Poland, which took the form of foreign direct investment and increased use of EU funds. The increase in consumption was also an important factor, which occurred as a result of the improvement of the situation on the labour market and the decrease in the unemployment rate, the increase in the amount of remunerations, the increase in the household indebtedness, the transfer of EU funds to farmers and the transfer of the income from working abroad.

In the year 2009 there was a severe global economic downturn. Among the European countries, only Poland managed to maintain positive GDP growth. Exports, public investments and private consumption had contributed to this situation. On the other hand, the decline in domestic demand in 2009 was a result of the deteriorating situation on the labour market [27]. In 2010, there was a small but noticeable improvement in the global macroeconomic situation. Among the 27 EU Member States – 22 countries reported a positive GDP growth rate. Poland was in the forefront, only slightly behind Slovakia and Sweden. The improvement of the economic situation prevailing in Poland in 2010 and its continuation in the subsequent years was the result of a recovery of its trading partners. External demand

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

had stimulated industrial production and had improved the situation on the labour market.

However, the global financial crisis had a strong impact on public finances in Poland, both in terms of the central budget and budget of local governments [35]. The effects of the financial crisis at the macroeconomic level contributed to the increase in the budget deficit and the accumulation of public debt and the rising costs of debt servicing resulting from it as well as the loss of trust in the financial markets. State budget revenues amounting to PLN 274.4 billion in 2009 decreased to PLN 250,3 billion in 2010, while expenditures increased from PLN 277.9 billion to PLN 298,2 billion in 2009, and slight decreased to PLN 294,9 billion in 2010. The budget deficit increased sharply from around PLN 24 billion in 2008–2009 to PLN 44,6 billion in 2010 and reached the level of PLN 40,2 billion in 2011. A significant increase in budget imbalance forced the need to take remedial measures in the area of public finances.

Polish enterprises were more strongly affected by the long-term effects of the financial crisis despite the fact that its short-term effects affected the country less than other EU countries. One of the negative effects of the crisis, that influenced the business, was reduction of the possibility of financing their operational and investment activities. Due to the decrease in trust in the financial market and the deterioration of the financial condition of the banks, the access to credits decreased and the costs of obtaining credits increased. This was particularly the case for small and medium-sized companies. In turn, large enterprises had problems with obtaining a syndicated loan granted in order to finance large projects by a group of banks. Difficulties, which affected enterprises, quickly moved to the labour market, which resulted in the reduction of employment and growing concerns about job loss. As a result of such events, the consumer demand decreased: in March 2009, there was a decline in retail sales by approx. 1,8 % on an annual basis. As a result of difficulties in access to financing payment gridlocks the companies' situation deteriorated and many of them were declared bankrupt. In the first quarter of 2009, 105 bankruptcies were recorded, which meant an increase by 11 % compared to the previous year, when at the same time 95 bankruptcies were recorded [24].

The financial crisis affected also the Warsaw Stock Exchange. The WSE suffered heavily from the effects of the crisis in Warsaw in 2008, which is confirmed by the rates of return of the most important stock exchange indices (table 4).

Deterioration of the situation on the WSE was already apparent in 2007, when all indices recorded low rates of return. Polish capital market crash occurred when the global recession reached its climax in 2008. Data from 2009 demonstrate that in the

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

period of an economic slowdown in Poland, small companies, whose rate of return was 61,85 %, and medium companies, whose rate of return on investment was 55,24 %, fared best. However, the improvement was not permanent. In 2010, the Warsaw Stock Exchange indices continued to show positive rates of return, but compared to the previous year, there was a decreasing tendency [15].

Table 4

Formation of the Rate of Return of Selected Indices of the Warsaw Stock Exchange in 2007–2010, at the Time when the Stock Exchange Experienced the Consequences of the Crisis

Indices	2007	2008	2009	2010
WIG20 (%)	5,19	-48,21	33,47	14,88
WIG-PL (%)	9,23	-50,62	44,93	18,70
mWIG40 (%)	7,90	-62,48	55,24	19,57
sWIG80 (%)	25,17	-56,95	61,85	10,18

Sources : Basic statistics of the WSE. Available online at: http://www.gpw.pl/analizy_i_statystyki_pelna_wersja [online: 30.04.2015].

The effects of the financial crisis in the household sector were clearly recorded at the turn of 2008–2009. Households first had to face tightening of the banks' lending policy. Over 85% of the banks did so, of which approx. 20 % significantly tightened their requirements [36]. Decisions taken by the banks were unexpected and were mainly driven by changes that occurred on the interbank market. A survey conducted by the NBP showed that each of the conditions for granting a housing credit was tightened, i.e.: almost 75 % of the banks increased their credit margin; around 90% of the banks increased the amount of the required own contribution; over 40 % of the banks increased non-interest credit costs; almost 20 % of the banks reduced the maximum credit term; about 75 % of the banks tightened other requirements regarding the granting of housing credits that were not included in the survey. Tightened requirements concerned, among others, determining the borrower's creditworthiness, gathering documents confirming the borrower's income as well as the real property valuation principles.

On the basis of the survey conducted by the NBP it has been ascertained that the vast majority of banks also tightened their requirements for granting a Swiss franc-denominated housing credit. The most important reasons for tightening the lending policy regarding the granting of housing credits included: the risk related to the economic situation in Poland; forecasts that concerned the situation on the housing market; unfavourable assessment of the current and prospective capital situation of particular banks.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

The first negative effect of the tightening of the lending policy by the banks was the decline in demand for housing credits. It has been the case despite the fact that the prices of real property were decreasing. The second reason why people resigned from taking credits was the uncertain situation on the labour market. It should be emphasised that the crisis contributed to the reduction of inflationary pressure. This was the basis for enabling the Monetary Policy Council to reduce interest rates in the country. Reference rates have been increasing from April 2007 to June 2008 and then they began to decrease. As a result of six consecutive reductions, the reference rate decreased from 6 % in November 2008 to 3,5 % in June 2009, which was a reduction by almost 42 % within eight months.

The survey conducted by the NBP showed that the tightening of the banks' lending policy concerned also consumer credits. Nevertheless, the change in the requirements for granting such credits was in line with expectations. Tightening of the policy of granting consumer credits consisted in: raising margins by approx. 40 % of the banks; increasing non-interest credit costs by approx. 13 % of the banks; increasing the requirements for credit collateral by 22 % of the banks; reducing the maximum credit amounts by approx. 15 % of the banks. The most important reasons for tightening of lending policy in the field of consumer credits include: the risk related to the uncertain economic situation of the country; the deterioration of capital situation of the banks surveyed; the deterioration of the quality of the credit portfolio.

As a result of more difficult access to consumer credits, there was an increase in household debt and the costs of servicing it. In the years 2007–2008, during the period of economic growth, when the unemployment rate decreased and real wages grew, the rising pace of household debt growth was noticeable. Due to the global financial crisis, there was a depreciation in the value of the Polish zloty, as compared to other world currencies. The sharp depreciation of the Polish zloty especially as compared to the Swiss franc, resulted from the fact that the household debt, as a result of taking housing credits in a foreign currency, increased from the third quarter of 2008 to the end of the fourth quarter of 2008 from almost PLN 97 billion to over 134, PLN 9 billion which is over 48 %.

The crisis contributed to substantial changes on the labour market. When the crisis reached Poland in 2008, the situation of the employed persons was good, according to the Central Statistical Office (GUS), the increase reached 6,0 % compared to 2007. The unemployment rate decreased by 2,87 % as compared to 2007. Real wages also increased. This positive trend did not last long. As a result of the falling demand for products and services, employers began to cut costs, including employment-related costs. The rate of unemployment registered from 2008 to the end

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

of 2009, according to the data provided by the Central Statistical Office, increased by 1,15 %. While in 2008 there was an upward trend in the number of employed persons, since 2009 their continuous decline has been recorded, which resulted in an increase in the number of unemployed people in the country. From 2008 to 2013, the number of unemployed persons increased to 3,71 %, the liquidation and bankruptcy of enterprises during the crisis had a negative impact on this situation. Cost-cutting lead to the decrease in monthly real wages, so persons who were employed on a full-time basis had to accept the reduction of their income. Changes in the labour market raised concerns about job loss among employees, which could have contributed to the reduction of propensity to consume and incur long-term liabilities.

The previously described phenomena concerning the limitation of the state budget revenues, increase in a budget deficit and growing public debt had an adverse effect also on the finances of local authorities and all public sector entities. This was reflected by limitation of the revenues of public entities, the necessity to raise expenditures in order to mitigate the negative impact of the crisis and seeking ways to counteract downward trends, as well as opposing economic recession and stagnation in the regional and local systems.

The description of the financial crisis and its effects in Poland presented herein clearly indicates the delay of the phase of a business cycle. The year 2007 in Poland, when the crisis appeared in the US and other countries, should be considered a year of prosperity and economic growth. Unfortunately, crisis-related global phenomena quickly hit the Polish economy. The analysis of the consequences of the crisis for Polish trade, investments, production or employment indicates, however, that the real sphere of the economy in Poland has relatively quickly managed to escape from the collapse. However, the escape from the crisis in the financial sector was delayed. There was still a threat resulting from the instability in financial markets and impairment of financial institutions. It turned out that a stable international financial system is therefore the prerequisite for a faster development of the national economy.

It should be stated that the appearance of the financial crisis in 2007 caused a quick reaction of the countries in the form of adoption of recovery plans and introducing specific measures in various fields, both in the financial sector and real economies. In Poland, the anti-crisis program was related to the activities of the European Union. The European Commission on November 28, 2008, presented a rescue plan for the economy. The corrective measures were based on two fundamental concepts. The first included: mobilisation of short-term funding to increase the demand; maintaining existing jobs, through training and retraining of employees; restoring people's trust in financial institutions [7]. The second concept

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

was based on «smart investments». Their aim was to yield higher growth and sustainable prosperity in the longer-term. EUR 200 billion was allocated for the implementation of the package, which accounted for 1,5 % of GDP of EU. The package assumed the fulfilment of three strategic goals with the use of the indicated funds, and they included: quick stimulation of the demand side and restoring confidence to the market; the reduction of social costs resulting from the financial crisis, accelerating the transformation of the EU economy into a low-carbon economy. Member States were authorised to take anti-crisis measures. The Commission has suggested that the Member States take specific solutions aimed at the promotion of entrepreneurship or conducting relevant research. The anti-crisis measures of the European Union and national governments were supported by the European Central Bank, the European System of Central Banks and other international financial institutions.

Conclusions

1. The contemporary financial crisis, called the great recession, was caused by various kinds of irregularities that appeared in the financial sector in many countries around the world, especially in the banking and the real estate sector in the United States. It had a number of reasons, among which the most important are excessive bank lending with incorrect credit risk assessment, including the risk associated with the securitization process.

2. Despite the remedial and corrective measures undertaken by financial institutions and the US government, the crisis quickly spread to other countries in the world, especially to the developed countries, and it also included emerging economies, like Poland. The phenomena of the financial crisis appeared in the Polish economy a little bit later and had milder forms.

3. The global financial crisis of 2007–2011 affected enterprises, households, as well as state and local government institutions. It manifested itself as the slowdown in economic growth, especially in 2008 when there was a significant fall in stock market indices and enterprises were experiencing high losses, and in 2009, when the lowest rates of GDP growth and very weak domestic demand were recorded. In the macroeconomic system we can also observe the second wave of the crisis which occurred in the years 2012–2013.

4. Anti-crisis and corrective measures in Poland were taken by the government, its institutions and the National Bank of Poland. They also resulted from the adaptation and adjustment activities of business entities and local self-governments. The above-mentioned activities in Poland were conducted in cooperation with both the European Union institutions and international financial institutions. Anti-crisis

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

and preventive measures concerned both the institutional sphere, the manner in which the financial system worked and how financial policy was pursued, as well as the adjustments made in the real spheres of the economy.

Bibliography

1. Adamczyk, M. Współczesny kryzys finansowy – przyczyny i konsekwencje dla gospodarki światowej. [in:] <http://ekonom.ug.edu.pl/> [online:31.03.2015r.]
2. Adamowicz, M.; Adamowicz, T. *Łagodzenie skutków i działania naprawcze jako reakcja na światowy kryzys finansowy w latach 2007–2010*, Przedsiębiorstwo & Finanse, 2017, No. 2 (17). P. 87–102.
3. Bagus, P. *Czy dojdzie do trzeciego, czwartego i piątego ilościowego luzowania?* Available online at: <http://mises.pl/wp-content/uploads/2011/01/Bagus-czy-dojdzie-do-trzeciego-czwartego-i-piatego-ilosciowego-poluzowania.pdf> [online 20/05/2015]
4. Borcuch, A. *Globalny system pieniężny* CeDeWu Press, Warsaw, 2009.
5. Costa Navajas, M.; Thegeya, A. 2013, Financial soundness Indicators and Banking Crisis, IMF Working Papers, No. 13/263. –P.28.
6. Czekaj, J. *Wpływ światowego kryzysu gospodarczego na polską gospodarkę*, [in:] G. Kołodko (ed.), *Globalizacja, kryzys i co dalej?*, Poltext Sp. z o.o., Warsaw. 2010.
7. EC European Economic Recovery Plan 2008, Available online at ec.europa/economy (online 20.07.2015).
8. Falkowski, K.; Teichmann, E. (ed.) *Państwa bałtyckie i Europy Wschodniej. Reakcja na światowy kryzys gospodarczy i regionalny kryzys gazowy*, SGH, Warsaw, 2010. P. 50–55.
9. Fedor, P. *Działania FED w kryzysie*, Available online at: http://www.hossaprocapiatal.ue.wroc.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=27:dziaania-fed-w-kryzysie&catid=4:referaty&Itemid=9 [online: 30.06.2015 r.].
10. Financial Crises: *Characteristics and Indicators of Vulnerability*, World Economic Outlook, Chapter IV, International Monetary Fund, 1998. P. 75.
11. Friedman, M.; Schwartz, A. *A monetary History of the United States: 1867–1960*, Princeton University Press 1972.
12. Fukuyama, F. *Nie stać nas na kapitalizm*, «Foreign Affairs», transl. «Forum», April 26, 2011. Available online at: <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1515186,nie-stac-nas-na-kapitalizm.read> [online 15/06/2015].
13. Glapiak, E. *Pesymizm rodzi recesję*, Rzeczpospolita No. 74, Warsaw. 2009.
14. Global Financial Stability Report, 2010, International Monetary Fund, Washington DC April. [in]: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/>.
15. Gruszczyńska-Broźbar, E. *Funkcjonowanie GPW w Warszawie w świetle światowego kryzysu finansowego*, in: *Finanse – Teoria i praktyka*. Rynki finansowe i ubezpieczenia, Scientific Journals No. 550, Ekonomiczne Problemy Usług No. 40, Wyd. Nauk. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, 2009.
16. GUS Stopa bezrobocia w latach 1990-2015, Available online at <http://stat.gov.pl> (online 15.05.2015).

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

17. GUS, Rachunki kwartalne PKB w latach 2007-2013. Available online at stat.gov.pl (online 10/04/2015).
18. GUS, Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw. [in:] www.pi.gov.pl (online 21.08.2015).
19. Iwanicz-Drozdowska, M. 2015, Restrukturyzacja banków Unii europejskiej w czasie globalnego kryzysu finansowego, Oficyna Wydawnicza SGH. Warsaw.
20. Kolany, K. Ekonomiści krytykują Plan Paulsona. Available online at: <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Ekonomisci-krytykuja-8222-Plan-Paulsona-8221-1836919.html> [online 30/06/2015].
21. Konopczak, M.; Sieradzki, R.; Wiernicki, M. Kryzys na światowych rynkach finansowych - wpływ na rynek finansowy w Polsce oraz implikacje dla sektora realnego, «Bank i Kredyt», No. 6, 2010.
22. Kumhof, M., Zoltan, J.: The truth about Banks FD Finance and Development, A Quarterly Publication of the International Monetary Fund, March 2016, Volume 53, Number 1, P. 50–53.
23. Luzowanie ilościowe. Available online at: http://finansopedia.forsal.pl/wiki/Luzowanie_ilo%C5%9Bciowe [online 17/05/2015].
24. Ministry of Finance *Informacja kwartalna o sytuacji makroekonomicznej i stanie finansów publicznych*, Available online at: www.wneiz.pl/nauka [online: 24.04.2015 r.].
25. Minsky, H. *The Financial Instability Hypothesis*, Levy Economics Institute Working Paper 1992, No. 74; Ch. Kindleberger, *Manias, Panics and Crashes: A History of Financial Crises*, 4th Edition, John Wiley and Sons Inc 2000.
26. Mishkin, F. *Anatomy of Financial Crisis*, Journal of Evolutionary Economics, 1992, No. 2.
27. Miszkin, F.S. *Ekonomika pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, PWN, Warsaw, 2002.
28. Moshirian, F. *The global financial crisis and the evolution of markets, institutions and regulation*, Journal of Banking and Finance, No. 3, 2011. Available online at: ssrn.com/abstract=1667824 [online: 01/03/2015].
29. Nawrot, W. *Globalny kryzys finansowy XXI wieku. Przyczyny, przebieg, skutki, prognozy*, Wyd. CeDeWu, Warsaw, 2009.
30. Nieborak, T. Globalny kryzys finansowy, istota, przyczyny, konsekwencje. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, No. 4 2010.
31. Podstawowe Statystyki GPW. Available online at <http://www.gov.pl> (online 30/04/2015).
32. Radomska, E. *Globalny kryzys finansowy – przyczyny, przebieg, skutki*, Zarządzanie Zmianami 2-3/2013.
33. Rosati, D. *Przyczyny i mechanizmy kryzysu finansowego w USA w latach 2007–2009*, [in:] G. Kołodko (ed.), *Globalizacja, kryzys i co dalej?* Poltext Sp. z o.o., Warsaw, 2009.
34. Sławiński, A. *Przyczyny globalnego kryzysu bankowego*, Materiały konferencyjne pt. *Nauki społeczne wobec kryzysu na rynkach finansowych*, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne Szkoły Głównej Handlowej, Warsaw, 2008.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

35. Sotała, Ł. Kryzys finansów publicznych z perspektywy społeczności lokalnej. Roczniki Naukowe SERiA Vol. XIV No. 4. P. 104–109.

36. Sytuacja na rynku kredytowym. Wyniki ankiety dla przewodniczących komitetów kredytowych. Departament Systemu Finansowego NBP, Warsaw, Warsaw 2009 <http://www.nbp.pl> (online 15.05.2015).

37. Wojtyna, A. (ed.) Kryzys finansowy i jego skutki dla krajów na średnim poziomie rozwoju, PWE, Warsaw, 2011. P. 180.

УДК 333.7(477)(043)

Бараниченко Ілона, студентка 1 курсу
спеціальності «Менеджмент»,
Маріупольський державний університет

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ

Складні політичні та економічні процеси, що останніми роками відбуваються в Україні, безумовно, негативно впливають на фінансовий стан держави. Під загрозою опинилися можливості економічного розвитку країни та її фінансова незалежність, тому виникає гостра потреба в проведенні постійного моніторингу державної фінансової системи, оцінці її сучасного стану та в пошуку ефективних заходів щодо розвитку міжнародних фінансових відносин України.

На нестабільність у фінансовому секторі України впливають такі чинники, як політична та економічна ситуація в країні; проведення операції ООС; недосконалість процесів реформування; невідповідність фінансової системи вимогам економіки країни.

Банківська система України становить органічну частину загальноекономічного комплексу й безпосередньо взаємодіє з економікою країни в цілому, відіграє значну роль в економічних процесах, що виявляється у створенні оптимального середовища для мобілізації та вільного «переливання» капіталів, нагромадження коштів для структурної перебудови економіки, приватизації й розвитку підприємництва. Ефективність банківської системи країни багато в чому залежить від процесу її реструктуризації, здійснення належної державної політики у сфері банківської діяльності [1].

Останнім часом діяльність банківської системи України характеризується збитковістю, нестабільністю та втратою довіри населення. Дефіцит державного бюджету, залучення й використання позик для його покриття, нестабільна

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

ситуація в країні призвели до збільшення державного боргу. Упродовж 2017 р. державний та гарантований державою борг України збільшився, порівняно з попереднім роком, майже на 11 % і станом на 31.12.2017 р. склав 2141,7 млрд грн. [2]. Великі розміри внутрішнього й зовнішнього боргу, а також відповідне зростання витрат на його обслуговування зумовлюють необхідність пошуку способів удосконалення механізму управління. Досвід багатьох країн переконує: чим обтяжливішим стає для держави нагромаджений борг, тим активніше входить його обслуговування у взаємодію з функціонуванням економіки та її фінансової системи. Розв'язання проблеми обслуговування державного боргу один із ключових факторів економічної стабільності в країні.

Державний зовнішній борг України складається з:

- позик на фінансування державного бюджету та погашення зовнішнього державного боргу;
- позик на підтримку національної валюти;
- позик на фінансування інвестиційних та інституціональних проектів;
- гарантій іноземним контрагентам щодо виконання контрактних зобов'язань у зв'язку з некомерційними ризиками;
- державних гарантій, що надаються Кабінетом Міністрів України для кредитування проектів, фінансування яких передбачено державним бюджетом України [3].

Державного бюджету Україні не вистачає для покриття всіх витрат держави, тому не існує іншого варіанта, ніж звертання за допомогою до іноземних партнерів та міжнародних фінансових інститутів. Міжнародні інститути дієвий регулятор міжнародних відносин, зокрема в економічній сфері. Сьогодні практично всі держави світу – від найпотужніших до країн із невисоким економічним рівнем – мають відносини із співробітництва з мережею міжнародних фінансових інститутів.

Україна, на сучасному етапі, інтегрує у світову економіку й прогресивно почала будувати стосунки з міжнародними організаціями, у тому числі з фінансовими з метою отримання підтримки щодо залучення та використання кредитних ресурсів для стабілізації й укріплення економіки та створення певних умов для процесів реформування.

У 1992 р. Україна стала членом Міжнародного валютного фонду (МВФ) та одночасно увійшла в структуру Світового банку. За статистичними даними, унаслідок співробітництва з МВФ у межах кредитних програм протягом 1994–2002 рр. Україна отримала 4289,1 млн дол. США, протягом

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

2008–2013 рр. – 14430 млн дол. США. У квітні 2014 р. МВФ була затверджена програма «standby», за якою Україна протягом наступних двох років отримала 17,1 млн дол. США. Найбільшою перевагою кредитування цієї організації є те, що кошти надаються на більш тривалий строк та під невеликі відсотки. Крім того, від співробітництва України з МВФ залежить перспектива відносин з іншими міжнародними фінансовими організаціями [4].

Україна стала членом Європейського банку реконструкції та розвитку в серпні 1992 р. після підписання Президентом України Указу «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку» № 379/92 від 14 липня 1992 р. Процес співпраці України з ЄБРР характеризується позитивною динамікою щодо кількості проектів й обсягів фінансування. Портфель проектів ЄБРР переважно сконцентровано в приватному секторі – 69 % (667,7 млн євро) від усього обсягу фінансування, порівняно з 31 % у державному секторі (300,8 млн євро). Такий «портфельний коефіцієнт» повністю відповідає статутному нормативу ЄБРР, за яким цей коефіцієнт після п'яти років фінансових операцій ЄБРР у країні має бути не меншим ніж 60 % (приватний сектор) та 40 % (державний). Водночас слід зазначити, що найближчим часом «портфельний коефіцієнт» може дещо змінитися на користь державного сектору, це може відбутися після ухвалення низки проектів у муніципальному секторі й у транспортній галузі [5].

Із 2014 р. Україна прагне до членства в Європейському Союзі та значно посилила співпрацю з європейськими фінансовими інститутами, із кожним роком обсяг фінансової допомоги з ЄС збільшується. Співробітництво України з ЄС включає не лише фінансову сферу, а й реалізацію проектів у сфері радіаційної безпеки, юстиції, свободи та безпеки. Європейський Союз розглядає Україну як пріоритетну державу в рамках Європейської політики сусідства, започаткованої у 2004 р. В основу ЄПС покладено принципи поглиблення політичної співпраці й економічної інтеграції між ЄС та країнами-партнерами. Ця політика поширена на країни Східної Європи, Південного Кавказу та Східного й Південного Середземномор'я, таким чином уніфікуючи підходи ЄС до розвитку відносин із країнами цих регіонів. Ураховуючи відсутність у ЄПС перспектив набуття членства в ЄС, Україна на політичному рівні заявила про невідповідність цієї політики своїм євроінтеграційним прагненням [6].

Світовий банк являє собою акціонерне товариство, акціонерами якого є 186 країн-членів. Україна набула членства в Групі Світового банку в 1992 р. відповідно до Закону України від 3 червня 1992 р. № 2402-ХІІ. Наша держава

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

як учасник-акціонер Світового банку має 0,77 % акцій. Співробітництво зі Світовим банком здійснюється на основі прийнятої в лютому 2012 р. Стратегії партнерства з Україною на 2012–2016 рр., яка спрямована на допомогу Уряду в реалізації програми економічних реформ та інтеграції з ЄС. За роки співробітництва Світовий банк затвердив для України 50 позик загальним обсягом 10,1 млрд дол. США, з яких отримано 7,4 млрд дол. США [7]. Значна доля цих коштів була позиками на структурні перетворення та реформування фінансового сектору й подальший розвиток банківської системи. На сьогодні на стадії реалізації перебувають 12 проектів, мета яких модернізація інфраструктури: проекти з реабілітації гідроелектростанцій, передачі електроенергії, розвитку міської інфраструктури, покращення автомобільних доріг та безпеки руху, підвищення енергоефективності, у т. ч. у секторі централізованого тепlopостачання, розвитку міської інфраструктури, модернізації системи соціальної підтримки населення України, поліпшення охорони здоров'я.

На перспективу з провідними напрямками економічної політики в Україні повинна стати активна банківсько-фінансова, цінова, податкова політика та подолання інфляції. Реформою фінансової системи має бути передбачено реальний поділ фінансової й кредитної системи країни, реальне розмежування фінансів держпідприємств та держбюджету, розробка зведеного балансу фінансових ресурсів держави, децентралізація державних фінансів, здійснення заходів для перебудови системи оподаткування в напрямку її дальшої лібералізації й децентралізації і створення на цій основі механізмів стимулювання виробництва, проведення ефективних заходів для налагодження системи вірогідного фінансового обліку, державної звітності та своєчасної сплати податків. Усе це можна здійснити лише за умовою розширення міжнародних фінансових відносин України.

Список використаних джерел

1. Ксьондз С. М. Сучасний стан банківської системи України : автореферат дис... канд. екон. наук / С. М. Ксьондз. – Хмельницький, 2015. – 6 с.
2. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування : автореф. дис... канд. екон. наук / О. Л. Шелест. – Київ, 2017. – 6 с.
3. Державний борг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mizhnarodna-ekonomika/derzhavnii-borg-ukrajini>
4. Ринейська Л. С. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями в умовах інтеграції у світовий економічний простір : автореф. дис... канд. екон. наук / Л. С. Ринейська. – Полтава, 2017. – 12 с.
5. Співробітництво України з міжнародними фінансовими установами [Електронний

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/28600/>

6. Відносини Україна-ЄС / Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/relations>

7. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інститутами / Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/ifo-projects>

УДК 336.226.11(477+4ЄС)

Баранник Лілія, д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри оподаткування та соціального забезпечення;

Дулік Тетяна, канд. екон. наук, доцент кафедри оподаткування та соціального забезпечення;

Александрюк Тетяна, старший викладач кафедри оподаткування та соціального забезпечення,

Університет митної справи та фінансів

**ПЕРСПЕКТИВИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ**

Із проголошенням незалежності Україна стала на шлях самостійного розвитку, обрала курс на побудову ринкової соціально-орієнтованої економіки. Формування соціально-орієнтованої економіки та інтеграція в європейське співтовариство є стратегічною метою України, тому вдосконалення податкової системи України (далі – ПСУ) має бути підпорядковане саме цій меті. ПСУ має бути гармонізованою із податковими системами зарубіжних, перш за все європейських, країн, тобто відповідати критеріям і принципам побудови їх податкових систем. Крім того, необхідною є розробка такого податкового механізму, який враховував би інтереси і платників, і держави. «Зміна ідеології податків означає, що податки повинні бути не даниною державі, а стати інструментом демократичного розвитку суспільства. Люди мають розуміти, чому ці податки запроваджені, з кого вони збираються, куди надходять, а найголовніше – як витрачаються» [1].

Система оподаткування доходів фізичних осіб має важливе значення, оскільки є пріоритетною в плані наповнення бюджету, а група платників податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) є найбільш чисельною.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

ПДФО вперше було запроваджено в Англії в 1799 р. як тимчасовий захід з метою фінансування військових потреб у війні проти Наполеона, але з 1842 р. прибутковий податок остаточно утвердився в англійській податковій практиці. Ним оподатковували за прогресивною шкалою ставок, починаючи з 5 %, стягувався він лише із заможних верств населення. Пізніше він був запроваджений в інших країнах та застосовувався лише до осіб з високими доходами. З економічним розвитком у провідних країнах диференціація ставок ПДФО посилилася.

У радянській Україні прибуткове оподаткування з'явилося в 1922 р. із введенням прибутково-майнового податку. Систему оподаткування доходів громадян в Україні було введено в середині 1991 р. із прийняттям Закону УРСР «Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства». Відтоді політика держави щодо цього податку неодноразово змінювалась: у 1991–1992 рр. діяла прогресивна система оподаткування прибутку громадян за чотирма ставками – з 12 до 30 %, у 1993–2003 рр. використовувалось вже п'ять ставок, при цьому мінімальна знизилася до 10 %, а максимальна зросла до 40 %. Впровадженням такої прогресивної шкали оподаткування законодавці намагалися забезпечити дохідну частину Зведеного бюджету України в умовах обвалу національної економіки. Проте це стало однією з причин переведення значної частини виплат заробітної плати в «тінь». Стабільну законодавчу базу цей податок у сучасній Україні отримав у 2004 р. Прогресивна система оподаткування доходів громадян в Україні використовувалася 11 років, з 2004 р. була замінена оподаткуванням за єдиною ставкою в розмірі 13 %. У 2007 р. цю ставку було збільшено до 15 % [2]. З 2011 р. ставки ПДФО визначаються в IV-му розділі Податкового кодексу України (ПКУ). Зазначимо, що для переважної більшості громадян та в переважній більшості випадків ставка ПДФО (або, як його ще називають, прибуткового податку), з 2016 р. становить 18 %. Редакція ПКУ 2011 р не залишилась істиною в останній інстанції, він періодично змінюється. Останні зміни набули чинності з 1 січня 2018 р. Зміни в цій редакції стосувались путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування (але лише на території України), які було звільнено від оподаткування. Тим не менш практика оподаткування фізичних осіб потребує подальшого вдосконалення. Нині в системі адміністрування ПДФО в Україні існують певні перекося й проблеми:

- невідповідність справляння ПДФО окремим принципам побудови та призначення системи оподаткування;
- принцип фіскальної ефективності виконується не в повній мірі;

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- недосконалість законодавства в частині призначення ПСП у 2018 р. (мінімальна заробітна плата становить 3723 грн, а граничний розмір доходу, за якого громадяни можуть розраховувати на ПСП – 2470 грн, вже багато років не змінюється розмір неоподаткованого мінімуму громадян в сумі 17 грн);
- відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб;
- відсутня практика оподаткування доходів домогосподарств;
- відсутня практика впровадження заходів щодо легалізації доходів громадян у тіньовому секторі економіки;
- низький рівень фінансової грамотності та податкової культури населення;
- високий рівень корупції в податковій системі;
- масове ухилення від сплати ПДФО;
- неврахування позитивного зарубіжного досвіду справляння ПДФО.

Тому для створення ефективного механізму оподаткування доходів фізичних осіб виникає необхідність вивчення провідного зарубіжного досвіду. Головною перевагою податкових систем зарубіжних країн є прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб. Максимальні ставки податку з доходів громадян деяких європейських країн у 2017 р. відображені на рис. 1.

Досвід європейських країн являє немало цікавих і корисних елементів в системі оподаткування фізичних осіб. Наприклад, у Франції всі доходи громадян поділяються на 8 груп, серед яких:

- плата за роботу за наймом;
- доходи від оборотного капіталу (відсотки і дивіденди);
- доходи від торговельної і промислової діяльності підприємств, які не є акціонерними товариствами; доходи від надання в оренду землі та будівель; сільськогосподарські доходи;
- некомерційні доходи (доходи осіб вільних професій), по кожній з яких існує своя методика розрахунку, а також застосовуються пільги та відрахування [4].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

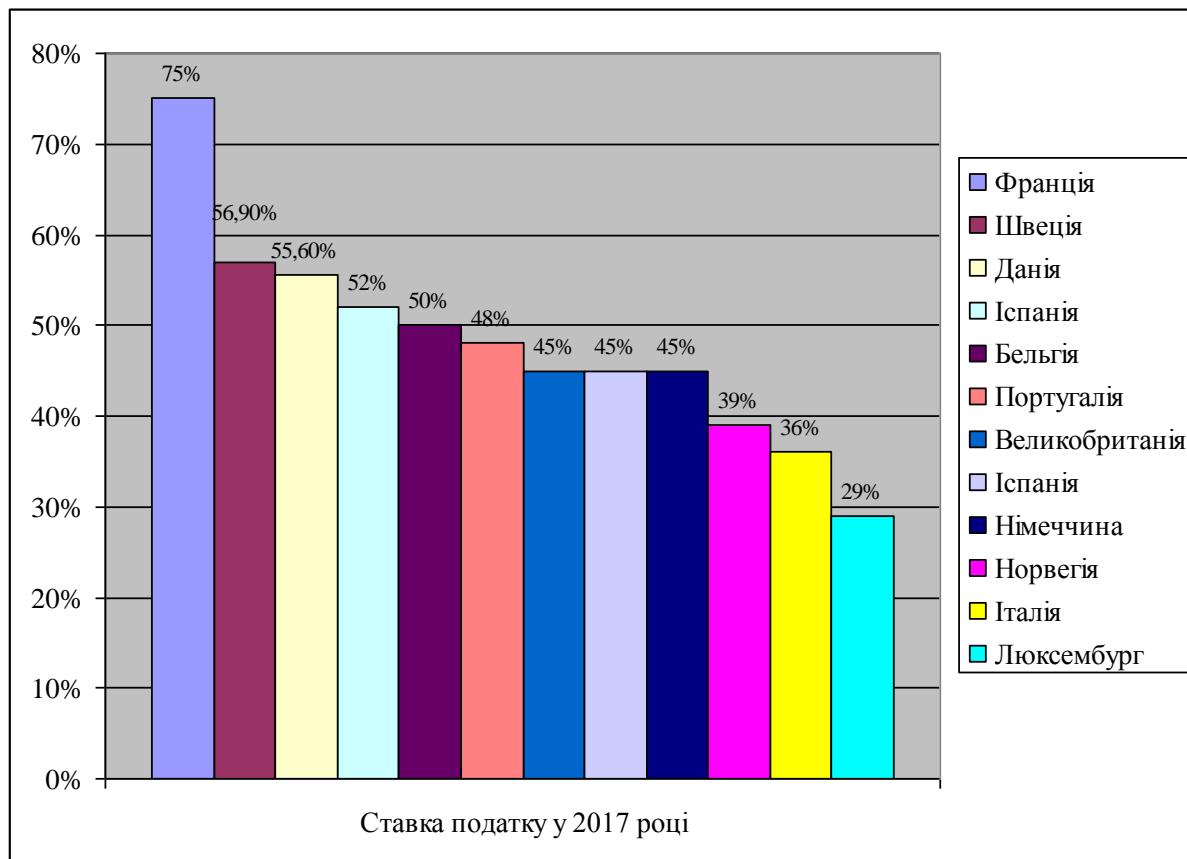

Рис. 1. Максимальні ставки податку з доходів громадян європейських країн у 2017 р.

**Джерело : побудовано авторами за [3]*

ПДФО розраховується не на окремого громадянина, а на родину. Розрахунок податку здійснюється за прогресивною шкалою від 5,5 % до 75 %. Максимальну ставку застосовують до доходу сім'ї розміром 1 000 000 євро, а неоподатковуваний мінімум складає 6011 євро в рік [там само].

У Німеччині діє система оподаткування аналогічна французькій. Податок на заробітну плату вважається одним із найвагоміших. При стягуванні податку беруться до уваги види діяльності та податкові класи, використовуються податкові таблиці та карти. Загалом існує шість податкових класів, які групують платників залежно від їх сімейного стану, кількості зайнятих у сім'ї, наявності дітей, спільного чи окремого ведення бюджету сім'ї. Шкала ставок змінюється від 2,56 % (на дохід у розмірі 9000–11500 євро в рік) до 45 %. Доходи розміром менш ніж 9000 євро в рік оподатковуються за 0% ставкою [4; 5].

У Великобританії податок на прибуток є фіскально й соціально найбільш важливий податок. Він передбачає низку пільг:

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- неоподатковуваний мінімум складає 3445 фунтів стерлінгів на рік; для осіб старших 64 років – 4200 фунтів стерлінгів;
- для осіб старших 74 років – 4370 фунтів стерлінгів; неповним сім'ям, які мають дітей віком до 16 років;
- неповним сім'ям, діти яких навчаються у вищих навчальних закладах денної форми навчання;
- оподатковуваний дохід зменшується на суму витрат, пов'язаних з одержанням доходу (спецодяг, обладнання для роботи), а також на суми внесків до пенсійних і благодійних фондів, медичної страховки для старших 65 років, процентних платежів по позиках на придбання житла та власності (максимум 30 тис. фунтів стерлінгів).

Величина знижок щорічно індексується залежно від рівня інфляції. Оподаткування доходів фізичних осіб у Великобританії відбувається за шедулярною системою, яка вважається найбільш справедливою у світі. Згідно з системою, дохід поділяється на декілька частин (шедули) залежно від джерела доходу, а кожна шедула оподатковується за окремим порядком. Так,

- шедула А об'єднує доходи від власності на землю та будівлі;
- шедула В – доходи від лісових масивів, що використовуються 22 в комерційних цілях (за умови, що вони не оподатковуються шедулою D);
- шедула С – доходи від окремих державних цінних паперів, цінних паперів іноземних країн, що випускаються у Великобританії, за якими відсотки виплачуються в Англії;
- шедула D – прибутки від виробничої комерційної діяльності (в торгівлі, промисловості, сільському господарстві, транспорті), доходи осіб вільних професій, доходи від цінних паперів, що не обкладаються податком по шедулі С, доходи, отримані у вигляді відсотків по позиках, та доходи, одержані за кордоном і переведені в Великобританію;
- шедула Е – трудові доходи, заробітну плату й пенсію;
- шедула F – дивіденди й інші доходи компаній, що розподіляються.

Таке оподаткування доходів має на меті «настигнути доходи біля джерела». Неоподатковуваний мінімум (0 % ставка) застосовується до річного доходу, що не перевищує 2790 фунтів стерлінгів, а податкові ставки становлять – 20 %, 40 %, 45 % [6].

В Італії ПДФО оподатковуються і резиденти, і нерезиденти. Причому оподатковуються всі доходи резидентів, які отримані на території країни та за її межами, нерезидентів – лише доходи, отримані на території Італії. Всі доходи

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

платників поділяються на п'ять груп залежно від джерел їх надходжень та оподатковуються окремо за ставками 10 %–36 % [6].

Таким чином, в контексті європейського вибору Україна, вдосконалюючи оподаткування фізичних осіб, має враховувати те, що всі європейські країни з метою досягнення більшої зацікавленості громадян у сплаті податків, встановлення більшої соціальної справедливості, досить диференційовано підходять до стягування податків залежно від величини їх доходів. Це успішно перевірений практикою механізм боротьби з несплатою податків, й відповідно наповненням бюджету.

Список використаних джерел

1. Баранник Л. Б. Реформування податкової системи України в контексті соціалізації податків / Л. Б. Баранник, Т. О. Дулік // Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів: зб. матер. науково-комунікативних заходів / Держ. фіск. служба України, Наук.-досл. центр з проблем оподаткування. – Ірпінь, 2014. – С. 18–21.
2. Борейко В.. Напрями посилення регулюючої функції податків з громадян // Економіка України. – 2009. – № 1. – С. 50–57.
3. Ковач С. Податок на доходи фізичних осіб з доходів у вигляді додаткового блага: оподаткування, облік і звітність / С. Ковач // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 10. – С. 14–23.
4. Швець Ю. О. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС / Ю. О. Швець, Я. Ю. Бахметова // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаївський нац. ун-т імені В.О. Сухомлинського – 2017. – № 17 – С. 771–775.
5. Духновська Л. М. Вплив ставки податку на доходи фізичних осіб на доходи громадян України / Л. М. Духновська; Р. А. Пономаренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17326/1/2.pdf>
6. Танклевська Н. С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб / Н. С. Танклевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/264.pdf>

УДК 339.92:330.341.1

Буняк Надія, канд. екон. наук, доцент
кафедри менеджменту,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОСНОВНА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах активізації глобалізаційних процесів, вичерпання екстенсивних чинників економічного зростання інтелектуальний капітал розглядається як основа формування та нарощення конкурентних переваг країни, підвищення рівня та якості життя її населення.

Визначальною тенденцією нинішнього етапу розвитку суспільства є трансформація системи міжнародних конкурентних відносин на основі науково-технічних досягнень та інновацій. За цих обставин одним з ефективних механізмів подолання технічного розриву між країнами та створення додаткових можливостей для технологічного розвитку шляхом залучення та освоєння результатів наукових досліджень є міжнародний трансфер технологій.

Масштаби, форми та ступінь залучення учасників інноваційного процесу до глобальної мережі технологічного трансферу безпосередньо впливають на рівень їхньої інноваційної активності, здатність нарощувати власні конкурентні переваги тощо. Загалом міжнародний трансфер технологій – це процес передачі результатів наукових досліджень через національні кордони у формі наукових праць, досвіду, товарів, ідей, висококваліфікованих спеціалістів, а також технологічного та маркетингового ноу-хау.

Він може здійснюватися у двох напрямках:

- використання результатів наукових досліджень, передових технологій інших країн;
- просування власних результатів НДР на світовий ринок.

Традиційно виокремлюють дві форми міжнародного трансферу технологій: комерційну (передбачає передачу результатів наукових досліджень іноземному партнерові для практичного використання з метою отримання комерційної вигоди) та некомерційну (поширення інформації про результати НДР під час доповідей на конференціях й наукових семінарах, опублікування наукових статей та монографій, обміну результатами досліджень через особисті контакти вчених і практиків).

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Міжнародний трансфер технологій визначається як політикою уряду країни у сфері інноваційної та зовнішньоекономічної діяльності, так і кон'юнктурою та тенденціями розвитку міжнародного ринку технологій, які зі свого боку зазнають впливу різних глобалізаційних чинників.

Варто зазначити, що попри значний вплив на глобальну інноваційну систему міжнародний трансфер технологій не є об'єктом жорсткого міжнародно-правового регулювання, яке сьогодні здійснюється на основі багатосторонніх міждержавних угод міжнародними економічними організаціями (СОТ, ВОІТ), спеціалізованими структурами ООН.

Основними міжнародними угодами у сфері захисту прав інтелектуальної власності є Паризька конвенція про охорону промислової власності, Всесвітня конвенція про авторське право, Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків, Договір про патентну кооперацію, Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин, Сінгапурський договір про право з торговельних марок, Всесвітня конвенція про авторське право та ін. [1].

Значна частка міжнародної торгівлі технологіями припадає на продаж безпатентних ліцензій, адже вони не потребують проведення додаткових НДДКР і їх використання пов'язане з мінімальним комерційним ризиком.

Ключовими учасниками міжнародного трансферу технологій (одержувачами та одночасно платниками роялті та інших ліцензійних платежів за використання інтелектуальної власності) сьогодні є США та країни ЄС. Географічна спрямованість міжнародного науково-технічного обміну значною мірою обумовлена існуючою специфікою торгово-економічних, фінансових, культурних та інших взаємозв'язків між країнами.

У межах міжнародного трансферу країни Європейського Союзу мають чітко визначену спеціалізацію. Зокрема, Швеція, Франція, Великобританія та Німеччина експортують новітні технології у сфері важкої промисловості; Іспанія, Ісландія та Данія – у галузі сільського господарства; Ірландія, Німеччина, Бельгія – у сфері програмного забезпечення тощо.

Показники міжнародного трансферу технологій у розвинених країнах, які сьогодні є технологічними лідерами, свідчать про систематичне нарощення обсягів експорту та імпорту новітніх технологій. Так, для утримання конкурентних позицій та підвищення конкурентоспроможності своїх економік США та Великобританія змушені широко використовувати імпорт технологій та знань.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Україна поряд з іншими країнами світу є учасником міжнародного ринку наукових розробок та новітніх технологій, а також глобальної інноваційної системи. Міжнародне співробітництво щодо обміну науково-технічними розробками здійснюється у різних формах на рівні держави, державних структур, науково-дослідних установ, окремих господарюючих суб'єктів.

Зокрема, у 2011 р. Україна приєдналась до Європейської мережі підприємництва (Enterprise Europe Network, EEN), яка є віртуальним торговельним майданчиком, сприяє процесу трансферу технологій, зокрема, допомагає отримати ліцензії на технології. До її складу входить понад 600 організацій із підтримки та розвитку бізнесу, понад 2,5 мільйона організацій-учасників, що сприяє обміну інформацією про науково-технічні розробки між інноваційними центрами, просуванню нових технологій, а також технологічній кооперації.

Незважаючи на це, сьогодні Україна недостатньо залучена до процесу міжнародного трансферу технологій, в структурі її зовнішньоторговельного балансу переважають товари 3-го та 4-го технологічних укладів.

Рівень залучення будь-якої країни до процесу міжнародного трансферу технологій можна оцінити на основі статті «Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності» в зовнішньоторговельному балансі країни. Варто зазначити, що в структурі експорту товарів та послуг України на цю статтю припадало менше як 0,1 %, а в структурі імпорту – близько 0,7 %. Загалом сальдо експорту-імпорту роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності було від'ємним протягом останніх 5-ти років.

У структурі українського експорту об'єктів інтелектуальної власності переважають знаки для товарів і послуг, які є менш якісними та більш дешевими видами цієї власності. В 2017 р. промислові підприємства України придбали 703 нових технології в Україні та 129 – за її межами, тоді як у 2015 р. – 1065 та 66 технологій відповідно. У 2017 р. було за межі України передано 2 технології (у сфері металургійного виробництва та виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції), а у 2015 р. – 20 технологій [2, с. 68].

Основними формами міжнародного трансферу технологій України є послугам із передачі франшизи та знаків на використання торгової марки та послуги із ліцензійної діяльності.

Проведений аналіз участі України в міжнародній системі передачі технологій дозволив окреслити ряд проблем, які існують у цій сфері:

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- нерозвинений та деформований характер ринку інновацій в Україні;
- відсутність дієвого механізму державного стимулювання до створення, впровадження, виробництва та споживання інноваційної продукції;
- недосконалість українського законодавства в частині визначення та захисту права на об'єкти інтелектуальної власності;
- відсутність дієвого механізму взаємодії науки та бізнесу (більшість наукових розробок та результатів наукових досліджень не комерціалізується; відтак вони не набувають економічної вартості та користі);
- низький рівень попиту на наукомістку продукцію з боку вітчизняних бізнес-структур, що обумовлено небажанням нести додаткові фінансові витрати на її освоєння та прагненням отримати прибуток вже сьогодні, а не через декілька років;
- дефіцит в українських вчених необхідних знань щодо захисту інтелектуальної власності, комерціалізації наукових розробок; недостатня компетенція керівників підприємств у питаннях купівлі новітніх технологій [3, с. 276].

Отже, все вищезазначене дозволяє зробити висновок, що рівень включення держави до глобальної системи трансферу технологій безпосередньо впливає на рівень її інноваційного розвитку. На нашу думку, основними напрямками підвищення ефективності використання механізмів міжнародного трансферу технологій з метою нарощення конкурентних переваг України на міжнародній арені є:

- посилення мотивації науковців й дослідників науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів до створення та комерціалізації результатів наукових досліджень, а бізнес-структур – їх практичного використання;
- підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері технологічного аудиту, управління інноваційною діяльністю, захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- створення при університетах центрів трансферу технологій та технопарків, що сприятиме подоланню розриву між потенційними споживачами технологій та їх продуцентами;
- сприяння імпорту новітніх технологій у сфері, пов'язані з технологічною модернізацією економіки України, створення сприятливих умов для експорту вітчизняних технологій на світовий ринок науково-технічних розробок;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

– обмеження імпорту «небажаних» технологій (ресурсомістких, екологонебезпечних та ін.);

– залучення провідних іноземних фахівців для надання консультацій щодо впровадження та використання сучасних технологій, нових знань тощо.

Список використаних джерел

1. Міжнародні договори, адміністративні функції яких виконує ВОІВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=192fcf0a-3450-4e4e-8eea-541f65d7570b>

2. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 році : аналітична довідка / Т. В. Писаренко, Т. К. Кваша та ін. – К. : УкрІНТЕІ, 2018. – 98 с.

3. Буняк Н. М. Особливості комерціалізації наукових розробок ВНЗ України / Н. М. Буняк // Вісник чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2014. – Вип. IV (56). Економічні науки. – С. 273–280.

УДК 338.2

Голок Вікторія, канд. екон. наук, доцент
кафедри менеджменту,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**СУЧАСНА МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄЦБ ТА ЇЇ РОЛЬ
У ПОСТКРИЗОВОМУ ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ ЄВРОЗОНИ**

Нині українська економіка потребує дієвих заходів стимулювання економічного зростання, що визначає потребу аналізу успішного досвіду посткризового відновлення інших країн. У зв'язку з цим ця робота розкриває дослідження монетарного інструментарію Європейського центрального банку як важливої складової частини економічної політики Європейської зони.

Країни зони євро проводять спільну монетарну політику під керівництвом ЄЦБ. Основними монетарними інструментами ЄЦБ є такі [1]:

1. Операції на відкритому ринку (open market operations) включають у себе:

• основні операції з рефінансування тривалістю один тиждень, які є регулярними й виконуються в межах євросистеми у формі зворотних транзакцій (reverse transactions).

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- довгострокові операції рефінансування (longer-term refinancing operations), термін яких становить три місяці та які також проводяться у формі зворотних трансакцій.

- операції точної настройки (fine-tuning operations), термін яких не стандартизовано і які реалізуються у формі зворотних трансакцій, свопів з іноземною валютою та залучення депозитів на фіксовані терміни.

- структурні операції проводяться на нестандартизовані терміни, що ж меншими дванадцять місяців і формі зворотних трансакцій та випуску боргових сертифікатів ЄЦБ чи операцій «аутрайт» (outright transactions).

2. Постійні механізми терміном на одну добу (overnight standing facilities), що реалізуються у формі зворотних трансакцій і депозитів. Серед постійних механізмів овернайт ЄЦБ виділяють депозитний механізм (deposit facility) та граничний кредитний механізм (marginal lending facility).

3. Мінімальні резервні вимоги (minimum reserve requirements)

Слід зазначити, що зворотні трансакції проводяться у формі купівлі-продажу цінних паперів, РЕПО чи забезпеченого кредитування. Операції «аутрайт» передбачають купівлю та продаж Євросистемою ринкових активів на вторинному ринку на умовах «спот» чи «форвард».

Ключовим елементом трансмісійного механізму ЄЦБ є офіційні відсоткові ставки, котрі на першому етапі впливають на ставки грошового ринку й формують ринкові очікування, на другому — позначаються на грошовій масі, цінах активів і валютному курсі, на третьому — зумовлюють зміну попиту та пропозиції на ринках товарів і праці, зовнішніх та внутрішніх цін, а також рівня заробітної плати. На завершальному етапі відбувається зміна цін в економіці та реалізуються механізми забезпечення цінової стабільності [2, с.34].

Протягом докризового періоду економіка Єврозони демонструвала досить високі темпи зростання (до 3,233349 % приросту ВВП у 2006 р. та 3,051839 % у 2007 році). Унаслідок світової фінансової кризи приріст ВВП Єврозони стрімко знизився до -4,51767% у 2009 р. [3]. Падіння пов'язують з фінансовими проблемами Греції Ірландії, Португалії, Іспанії та Кіпру, які вплинули на фінансовий стан інших країн-членів й економіки Єврозони загалом.

На початковому етапі кризи заходи ЄЦБ були спрямовані на стабілізацію банківської системи за допомогою надання їй додаткової ліквідності. У 2007 р. проводилися додаткові довгострокові операції з рефінансування на три й шість місяців. Частка довгострокових операцій у загальному обсязі рефінансування зростає. Для збільшення ліквідності в період з жовтня 2008 по травень 2009 ЄЦБ знизив ставку рефінансування на 3,25 відсоткових пунктів до 1 %. Водночас

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

ЄЦБ реалізує політику розширеної кредитної підтримки банків на основі головних та довгострокових операцій рефінансування. Термін рефінансування подовжено до одного року. У цей же період для формування більш сприятливих умов фінансування для кредитних установ і підприємств ЄЦБ уводить програму викупу номінованих у євро облігацій, емітованих у Єврозоні. Розширено перелік активів, що могли бути використані як застава та проводилося забезпечення доларової ліквідності [4, с.134].

Монетарна політика ЄЦБ відіграла суттєву роль у стимулюванні посткризового відновлення економіки Єврозони. Заходи монетарної політики ЄЦБ із кредитного й кількісного пом'якшення були спрямовані, передусім, на підтримку ліквідності банківської системи та на розширення банківського кредитування. Загалом програма ЄЦБ із кількісного пом'якшення у 2012 р. становила близько 3 % ВВП. Більшість цих коштів спочатку була спрямована на підтримку кредитування економіки, а починаючи з 2014 р. — на викуп забезпечених облігацій і сек'юритизованих кредитів [2, с. 34]. Зниження ключової ставки ЄЦБ супроводжувалося цільовими довгостроковими операціями з рефінансування, у результаті яких банки могли запропонувати своїм клієнтам сприятливі умови кредитування. Із моменту оголошення намірів ЄЦБ у червні 2014 р. ставки банківських кредитів для нефінансових корпорацій знизилися майже на 120 базисних пунктів, для домогосподарств – на 100, а для малого й середнього бізнесу зниження досягало майже 190 пунктів. Результатом стало підвищення рівня зайнятості та купівельної спроможності населення. Із середини 2013 р. до кінця 2017 р. кількість безробітних зменшилася на 7 млн. Дві третини цього обсягу припало на сегмент малого й середнього бізнесу [5].

У рамках політики кількісного пом'якшення ЄЦБ знизив ключову відсоткову ставку до 0,00 [6]. Із тих пір основна ставка рефінансування залишається незмінною. 14 червня 2018 р. Рада керуючих ЄЦБ залишила її на рівні 0,00, гранична ставка кредитування перебуває на рівні 0,25 % і ставка постійного механізму за депозитами – на рівні мінус 0,40 % [7]. Нині ЄЦБ продовжує реалізовувати програму викупу активів (asset purchase program (APP)) для подолання низької інфляції в ЄС. Згідно з численними прогнозами ставки залишатимуться незмінними до літа 2019 р. [8].

Завдяки політиці, спрямованій на стимулювання економічного зростання, європейська економіка, починаючи з 2013 р. демонструє зростання ВВП. У 2017 р. ВВП Єврозони зріс на 2,8 %. У першому кварталі 2018 р. темпи зростання дещо сповільнилися й становили 2,5 % у річному вимірі [9].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Основою посткризового відновлення Єврозони була політика низьких відсоткових ставок, «довгих» кредитів та інших заходів, покликаних сприяти збільшенню обсягів кредитування фінустанов, суб'єктів господарювання та домогосподарств. Можливо, досвід ЄЦБ буде корисним для формування політики стимулювання економічного зростання в Україні.

Список використаних джерел

1. On the implementation of the Eurosystem monetary policy framework. EU Guideline 2015/510 of the European Central Bank of 19 December 2014 (ECB/2014/60). URL: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/oj_jol_2015_091_r_0002_en_txt.pdf
2. Міщенко В. І. Роль і функції монетарного трансмісійного механізму в забезпеченні цінової стабільності. *Фінанси України*. 2015. №1. С. 29–46
3. World development indicators. World Data Atlas Knoema. URL: <http://knoema.com/WBWDI2018May/world-development-indicators-wdi> (дата звернення: 18.07.2018).
4. Кавицкая И.Л. Монетарная политика Европейского Центрального Банка в современных условиях. *Journal of Economic Regulation*. 2015. Т. 6. № 4. С. 131–139. URL: [https://www.hse.ru/mirror/pubs/lib/data/access/ram/ticket/69/1531823682b7b5322038023135ac6d492d0620879c/JER_6.4%20\(1\).pdf](https://www.hse.ru/mirror/pubs/lib/data/access/ram/ticket/69/1531823682b7b5322038023135ac6d492d0620879c/JER_6.4%20(1).pdf)
5. Monetary policy and the euro area economic expansion. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2017/html/ecb.sp171012.en.html> (дата звернення: 18.07.2018).
6. European Central Bank. Statistical Data Warehouse. URL: <http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=bbn25> (дата звернення: 18.07.2018).
7. Account of the monetary policy meeting of the Governing Council of the European Central Bank, held in Riga. 2018. June 13–14. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/accounts/2018/html/ecb.mg180712.en.html>
8. Bouzanis A. Eurozone Monetary Policy May 2018. *Focus Economics*. 2018. April 26. URL: <https://www.focus-economics.com/countries/eurozone/news/monetary-policy/ecb-holds-rates-steady-in-uneventful-meeting>
9. Chu B. Eurozone GDP growth slows in 2018, but still beats near-stagnant UK. *Independent*. 2018. May 2. URL: <https://www.independent.co.uk/news/business/news/eurozone-gdp-latest-uk-stagnation-eurostat-office-for-national-statistics-a8332206.html>

УДК 330

Деделюк Катерина, канд. екон. наук, старший викладач
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Бенещук Станіслав, студент
факультету міжнародних відносин,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЙБІЛЬШИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ У КРАЇНАХ ЄС

Основною складовою частиною інноваційної інфраструктури є її технологічний складник, тобто спеціалізовані інноваційні центри, які являють собою технопарки, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори, центри підтримки підприємництва, індустриальні парки, центри трансферту технологій, інноваційні кластери та ін. Саме спеціалізовані інноваційні центри відповідають за ефективну й продуктивну діяльність у сфері інновацій тієї чи іншої країни.

ЄС – один із головних у світі регіонів розвитку науки й наукових досліджень. Чисельність учених й інженерів тут перевищує 850 тис осіб. Разом із посиленням інтеграційних процесів у ЄС зросло й фінансування інноваційної сфери цього регіону, що призвело до розширення та вдосконалення інноваційної інфраструктури країн ЄС [1].

Поступово в межах ЄС сформувалася своя система й структура об'єктів інноваційної діяльності. В основному виділяють три основні форми розвитку технологічної складової частини інноваційної інфраструктури і її розміщення, які є найбільш поширеними в країнах ЄС:

1) наукові інститути та лабораторії, які створені переважно при університетах та інших центрах освіти й науки (вони тяжіють або до невеликих університетських міст (Кембридж у Великобританії, Хайдельберг у Німеччині, Лейден у Нідерландах), або до столичних та інших великих агломерацій (Париж, Ліон у Франції; Лондон, Единбург у Великобританії; Берлін, Гамбург, Мюнхен у Німеччині; Рим, Мілан, Турин в Італія));

2) науково-технічні центри в промислових районах (Рурська область (Німеччина), Мідленд, Ланкашир, Йоркшир (Великобританія));

3) технопарки й технополіси в районах порівняно нового освоєння, що стали об'єктами тяжіння населення та новітніх виробництв (їхніми головними факторами формування є наявність хорошої транспортної й інформаційної

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

інфраструктури, кваліфікованих науково-технічних кадрів, розвиненої фінансово-підприємницької системи, сприятливої екологічної обстановки. Усі ці фактори, зі свого боку, сприяють забезпеченню високої якості життя, формування особливо привабливого загального іміджу наукового парку або ареалу).

У ЄС технопарки з'явилися на початку 70-х років. Одними з перших були Дослідницький парк Університету Херіот-Уатт в Единбурзі; науковий парк Трінті-коледж у Кембриджі; Левен-ла-Нев у Бельгії; Софія-Антиполіс у Ніцці (Франція) і Зона наукових та технічних нововведень і виробництва (ZIRST) у Греноблі (Франція).

Перші технопарки ЄС повторили ранню модель технопарків США, особливість якої – наявність одного засновника, а основний вид діяльності – здавання землі в оренду власникам наукомістких фірм.

Такий підхід розчарував ентузіастів технопарків, оскільки розвиток інноваційної сфери відбувся так само повільно. Тому в технопарках усе частіше стали будувати так звані «інкубатори технологічного бізнесу» – будівлі для розміщення багатьох малих стартових інноваційних фірм. Інкубатори надавали перспективним підприємцям виробничі приміщення, забезпечували набором послуг, зв'язком із місцевим університетом або науковим центром, а також із фінансовими колами.

Із розвитком та еволюцією інноваційної інфраструктури ЄС у функціонуванні спеціалізованих інноваційних центрів Євросоюзу також відбувалися певні зміни. На сьогодні можна виокремити цілу низку особливостей і тенденцій, що супроводжують розвиток технологічної складової частини інноваційної інфраструктури ЄС:

- високі темпи зростання кількості спеціалізованих інноваційних центрів ЄС;
- основною метою створення спеціалізованих інноваційних центрів у країнах ЄС є регіональний та місцевий розвиток;
- лише третина спеціалізованих інноваційних центрів у ЄС створюється органами державної влади;
- найбільш поширеною є змішана форма власності;
- головним критерієм оцінки роботи спеціалізованих інноваційних центрів у ЄС є створення робочих місць [2].

Варто зазначити, що осередком науково-технічного потенціалу є південно-східний район Великої Британії. Трикутник «Лондон – Оксфорд – Кембридж»

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

(«золотий трикутник») відіграє ту ж саму роль, що й «Силіконова Долина» в США. Основними сферами діяльності цього інноваційного технопарку є електроніка, приладо- та машинобудування, комп'ютерні технології, програмне забезпечення, телекомунікації, біотехнології. Із 1985 р. в рамках технопарку функціонує Кембриджський дослідний центр, що займається міжнародними дослідженнями у сфері нафтовидобутку й нафтопереробки. Для нових венчурних компаній «золотий трикутник» виконує функції інкубатора, а також дослідні та виробничі функції [3].

Довгий час Париж із його знаменитим, заснованим ще в XIII ст. університетом Сорбонна, концентрував у собі переважну частину всіх національних досліджень Франції у сфері науки й техніки. Роль Парижа як провідного наукового центру стала ще більш значущою після створення в районі його сусідніх міст Іврі та Сен-Кантен-ан-Івелін великого технополісу, часто іменованого містом науки Іль-де-Франс. Тут розміщено дев'ять наукових і технологічних парків. Але потім із ним стали конкурувати й інші великі міста Франції. Це насамперед Ліон, у районі якого розміщена найбільша за межами Великого Парижа концентрація університетів (8), науково-дослідних лабораторій та інститутів. Це також Тулуза – великий центр наукоємних галузей промисловості (передусім аерокосмічної) і вищої освіти (70 тис. студентів), що стали ядром формування ще одного великого наукового парку [4].

В Німеччині до числа головних центрів інноваційної інфраструктури відносяться Берлін і Мюнхен.

У Берліні з 1983 р. успішно діє Берлінський інноваційний центр (БІЦ), який надає компаніям та фірмам необхідну їм консультаційну допомогу. Пізніше неподалік від нього був створений Технологічно-індустріальний парк, орієнтований головним чином на розвиток галузей обробної промисловості.

Науковий парк «Ізар Веллі» (за аналогією із «Силікон Веллі» в Каліфорнії) під Мюнхеном спеціалізується в основному на мікроелектроніці. Виникнення його саме тут пояснюється наявністю в столиці Баварії великого наукового потенціалу (два університети, наукові бібліотеки, музеї), а також резиденцій таких великих концернів, як «Дойче Аероспейс», «Сіменс», розвиненої банківської сфери.

Посеред інших держав ЄС своєю інноваційною інфраструктурою виділяються також Іспанія, Нідерланди й Бельгія. В Іспанії перший спеціалізований інноваційний центр був заснований в 1987 р. в околицях Більбао. Потім з'явилися технопарки в Каталонії (неподалік від Барселони), в

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Астурії (поблизу Ов'єдо), у Севільї. В Андалусії, поблизу від Малаги, у кінці 1980-х років виник великий технопарк, що спеціалізується в галузі інформатики, техніки автоматизації та приладобудування, тут же міститься Зона передачі технології (ЗПТ). Відомі технопарки діють також у Брюсселі і Льовене (Бельгія), у Лейдені та Гронінгені (Нідерланди) [5].

Отже, можна зробити висновок, що на території ЄС досить добре розвинений технологічний складник інноваційної інфраструктури, адже у великій кількості країн-членів ЄС розміщені спеціалізовані інноваційні центри міжнародного значення. Вони різняться своїм функціонуванням і спеціалізацією, оскільки європейська модель розвитку інноваційної інфраструктури характеризується великою диференціацією країн за рівнем інноваційної діяльності, проте всі спеціалізовані інноваційні центри спрямовані на розвиток інноваційної сфери.

Список використаних джерел

1. Ramstad E. Analysis of R&D infrastructures of work-oriented innovation in selected european countries / E. Ramstad, T. Alasoini. – Helsinki : WORK-IN-NET Project, 2008. – 48 с.
2. Побудова моделі інноваційної розвитку ЄС [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу : <http://lib.lp.edu.ua/bitstream/ntb/31983/1/35-69-70.pdf>.
3. Вархола М. Технопарки как инструмент устранения региональных различий согласно рекомендациям Европейского Союза / М. Вархола, Л. Дубовицка. // Научный диалог. – 2014. – № 7. – С. 84–94.
4. Стройко Т. В. Функціонування інноваційної інфраструктури: Європейський досвід та уроки для України / Т. В. Стройко, І. І. Рехтета. // Економічні науки. – 2014. – № 5. – С. 97–101.
5. Технопарки стран мира [Електронний ресурс] // Члены международной ассоциации технопарков – Режим доступу до ресурсу : <http://files.school-collection.edu.ru/dlrstore/11ea82bb-e33e-47ed-966d-de02b146e5d8/technoparks/index.html>.

УДК 338

Деделюк Катерина, канд. екон. наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Грицюк Наталія, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПРОЦЕС ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ЄВРОПІ

Панівною тенденцією розвитку сучасного світового господарства є тісна взаємодія країн на політичній і економічній арені, що забезпечується значним розвитком комунікацій, наявністю загальносвітових проблем і супроводжується взаємопроникненням різних культур. Ця тенденція отримала назву «глобалізація».

Основною сферою глобалізаційного процесу є система міжнародних відносин, у якій можна виокремити такі напрями глобалізації, як політична, економічна, фінансова, екологічна, культурна, глобалізація комунікацій тощо.

Глобалізація фінансових ринків полягає в посиленні їхньої ролі в процесі руху фінансових ресурсів між країнами, що супроводжується зростанням міжнародної мережі фінансових організацій та виникненням якісних змін у їхній структурі управління та філософії менеджменту.

Банківські операції, валютні біржі, облігації, акції й страхові послуги тепер надаються через усе більш глобальний ринок. У сфері фінансових послуг, як і в інших видах діяльності, глобалізація може розглядатися як процес відкриття національних економік і ринків, розширення масштабів та форм транскордонних операцій, поглиблення міжнародного характеру продуктивної діяльності. Отже, глобалізація сприяє лібералізації торгівлі та дерегуляції ринків капіталу, що виникає під впливом технологічних змін, що знижують комунікаційні й транспортні витрати та посилюють міжнародну доступність послуг [1].

В епоху глобалізації ключем до виживання й успіху багатьох фінансових установ є розвиток стратегічних партнерських відносин, які дають їм змогу бути конкурентоспроможними та пропонувати різноманітні послуги споживачам. Аналізуючи перешкоди на шляху злиття, поглинання й диверсифікації в галузі фінансових послуг, важливо розглянути ключі до ефективного існування в цій галузі:

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

1. Розуміння потреб та очікувань окремих клієнтів.

2. Забезпечення обслуговування клієнтів з урахуванням їхніх потреб й очікувань.

Фінансова глобалізація зумовлена розвитком передачі даних та телекомунікацій, лібералізацією обмежень на транскордонні потоки капіталу, дерегулюванням внутрішніх ринків капіталу й більшою конкуренцією між цими ринками за частку світового обсягу торгівлі. Світовий фінансовий ринок розвивається, але насамперед на рівні посередника, а не клієнта.

Сучасні тенденції у фінансовій галузі свідчать про те, що в міру фінансової глобалізації фінансові послуги стануть ще більш інтегрованими, конкурентоспроможними та концентрованими. Крім того, фірми, які залишаться на ринку, стануть більш ефективними, а споживачі фінансових послуг отримають значну вигоду. Співпраця, імовірно, буде важливим фактором для тих країн, які ще не є частиною регіонального договору.

Глобалізація ринків фінансових послуг у Європі найбільш виражена в таких сферах, як міжнародний комерційний банкінг, офшорний банкінг, міжбанківський ринок, міжнародна обмінна торгівля, міжнародна торгівля цінними паперами, торгівля деривативами, цілодобова торгівля та інвестиційний банкінг [2].

У Європі відбуваються суперечливі процеси: з одного боку, це протекціонізм і негативне ставлення до глобалізації, на противагу якій діє регіоналізація, з іншого – так звана відкритість європейського ринку, яка впроваджується з метою визнання європейського фінансового ринку найбільш динамічним та відкритим. Упровадження єдиної валюти євро й процес Ламфалусі є яскравим прикладом формування культури відкритості та транскордонності.

Іншим фактором процесу глобалізації ринків фінансових послуг у Європі є встановлення світової стандартизації всієї фінансової світності згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності. Європейський Союз та Європейська комісія відіграють ключову роль у формуванні й стандартизації фінансових послуг, з метою захисту інтересів як виробників цих послуг, так і споживачів.

Ще одним ключовим елементом, що сприяє відкритості фінансових послуг Європі, є те, що відбувається постійне спілкування з регулювання з країнами з різних регіонів. Мета таких регуляторних діалогів полягає в тому, щоб виявити потенційні наслідки дії законодавства у юрисдикціях країн та працювати на неформальній і неконфронтаційній основі для пошуку взаємоприйнятних

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

рішень, ураховуючи відмінності в юридичних та регуляторних структурах різних країн [3].

Більш високий ступінь інтеграції й концентрації збільшує кількість транскордонних фінансових установ, що ставить перед собою завдання контролю та управління системним ризиком. Фінансова стабільність традиційно була національною відповідальністю, але створення нових ринкових структур означає необхідність запровадження міжнародного регулювання, обміну інформацією й, де це доцільно – рішучих заходів.

Отже, у Європі сьогодні використовуються всі ресурси та налагоджені зв'язки з іншими державами для ефективного існування та модернізації ринку фінансових послуг в умовах глобалізації. Проводяться всі необхідні заходи для заохочення інновацій і розвитку глобальних фінансових послуг, а також мінімізації всіх фінансових та системних ризиків.

Список використаних джерел

1. Pologeorgis N. The Globalization Of Financial Services [Електронний ресурс] / Nicolas Pologeorgis. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/09/risk-free-rate-return.asp>.
2. McCreevy C. Globalisation and Financial Services [Електронний ресурс] / Charlie McCreevy. – 2006. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.iasplus.com/en/binary/europe/0606mccreevydublin.pdf>.
3. Mervyn L. The Globalization of Financial Services [Електронний ресурс] / Lewis Mervyn. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.e-elgar.com/shop/the-globalization-of-financial-services>.

УДК 339

Деделюк Катерина, канд. екон. наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;
Імберовська Діана, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТЯ Й ПОГЛИНАННЯ
ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ**

Сьогодні господарюючі суб'єкти все частіше стикаються з проблемою виживання в умовах глобалізації. Сучасні транснаціональні корпорації використовують для зміцнення своєї могутності так звані глобальні стратегії. У

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

сучасній глобальній економіці відбувається як жорстка конкуренція між фірмами, так і тісна взаємодія й співпраця. Стратегія зовнішнього зростання нині – це один з основних шляхів розвитку компаній [1]. Серед найефективніших способів став процес злиттів і поглинань (ЗіП). Значна частина щорічного обсягу ПІІ здійснюється саме через ЗіП.

Угоди зі злиття й поглинання можна схарактеризувати як складний соціально-економічний і політичний процес, який стосується інтересів усіх рівнів національної економіки і є однією з найважливіших форм установа контролю над компанією [2]. У рамках злиттів і поглинань, залежно від ступеня публічності компанії, права контролю можуть бути придбані на фондовому ринку – через придбання акцій і конвертованих облігацій, або на ринку угод (для непублічних компанії, чії акції не можна знайти на фондовому ринку).

До чинників зростання транскордонних угод ЗіП слід віднести прагнення великих ТНК позбутися непрофільних, другорядних підприємств, посилити позиції дочірніх компаній, придбати ключову або кінцеву ланку в технологічному ланцюжку.

Доларова вартість угод ЗіП, оголошених у 2014 р., досягла майже \$ 3,1 трлн. Це на 65 % більше від минулорічного показника й більше від максимального значення 2007 р., коли за весь рік обсяг ЗіП склав рекордні \$ 4,8 трлн. Декілька гігантських угод, оголошених в один день, 17 листопада, підняла статистику 2014 р. відразу на \$100 млрд. Це була пропозиція ірландської фармацевтичної компанії Actavis про покупку американської Allergan – виробника ін'єкцій від зморшок Botox – за \$66 млрд і злиття американських нафтосервісних компаній Halliburton і Baker Hughes вартістю \$34,6 млрд. [3].

Злиття й поглинання інтенсивно проводяться в різних галузях промисловості – нафтової та нафтохімічної, автомобільної, сталеливарної, харчової, текстильної, виробництві комп'ютерів і фармацевтичної продукції й інших, а також у сфері управлінського консультування, страховій і банківській справі, інших галузях сфери послуг.

Фармацевтична галузь була найактивнішою щодо операцій ЗіП у 2015 р., на її частку довелося 18 % усіх угод за вартістю. Навіть без злиття AstraZeneca та Pfizer сума угод фармацевтичних компаній зросла більше ніж утричі, досягнувши \$ 317,4 млрд.

Другою інтенсивної галуззю стали медіа та телекомунікації. Сюди потрапили найдорожчі угоди першої половини 2015 р. – покупка корпорацією Comcast кабельного підрозділу Time Warner Cable за \$70,7 млрд і поглинання телекомунікаційною компанією AT & T найбільшого в США оператора

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

спутникового телебачення DirecTV за \$67 млрд.

ТНК уступають на ринок тієї чи іншої країни через ЗіП із різних причин: рівня її економічного розвитку, інвестиційного та податкового законодавства, наявності великої кількості конкурентоспроможних приватних підприємств, фінансових криз місцевих підприємств, масштабної приватизації в країні тощо. Так, американські ТНК завдяки ліберальному законодавству більшість операцій із ЗіП здійснюють на ринку США, а західноєвропейські компанії внаслідок національних законодавчих обмежень шукають партнерів за кордоном. У табл. 1 пропонуємо список найбільших ЗіП за 2016 р.

Таблиця 1

Найбільші ЗіП за 2016 р.

Компанія, яка поглинає	Компанія, яка поглинається	Вартість угоди
Onex Corporation, приватна інвестиційна фірма та холдингова компанія, Канада	Supervalu, роздрібна торгівля бакалійними товарами, США	\$1,365 млрд
Bass Pro Shops, роздрібна торгівля для полювання, риболовлі, кемпінгу та пов'язаних із ними відпочинку на природі, США	Cabela's, роздрібна торгівля товари для полювання, риболовлі, кемпінгу та пов'язаних із ними відпочинку на природі, США	\$5,5 млрд
Steinhoff International Holdings, меблі та побутові товари, ПАР	Mattress Firm Holding Corp, мережа магазинів роздрібною торгівлі та магазинів матраців, США	\$3,8 млрд
Alimentation Couche-Tard Inc., мережа супермаркетів, Канада	CST Brands, роздрібна торгівля пальним та зручностями, США	\$4,4 млрд
Wal-Mart, мережа оптової та роздрібною торгівлі, США	Jet.com, електронна комерція, США	\$3 млрд
Michaels, мережа роздрібною торгівлі декоративно-прикладних товарів, США	Hancock Fabrics'brand, роздрібна торгівля товарів для ремесла і тканинами, США	\$1,3 млн
JAB Holding Company, лісове господарство, кава, мода та фаст-фуд, Німеччина	Krispy Kreme Doughnuts, хлібопекарська компанія та кав'ярня, США	\$1,35 млрд
Apollo Global, викупу транзакцій та придбання проблемних цінних паперів, США	The Fresh Market, мережа супермаркетів для гурманів, США	\$1,4 млрд
Lowe's, товари для дому, Канада	Rona Inc, будівельні товари та послуги, Канада	\$2,3 млрд
DSW, фірмове взуття та аксесуари, США	Ebuys Inc, взуття, США	\$62,5 млн

Джерело : складено автором за даними американського видання ChainStoreAge.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

За даними таблиці очевидно, що минулий рік був насиченим для компаній сфери торгівлі: злиття й поглинання, мільярдні угоди та консолідації. Посилення конкуренції, упровадження цифрових інновацій, а також уповільнення боротьби між онлайн та традиційним роздрібом змусили компанії шукати нові можливості для зростання й підвищення своєї акціонерної вартості.

Отже, ЗіП – це своєрідна інтеграція, за якої підписання угоди є не останнім, а радше початковим її етапом і включає діяльність з узгодження організаційної структури, бізнес-процесів, а також цілей злиття фірм. Правильна організація людських ресурсів є важливим кроком у процесі інтеграції. а практика показує, що зростання бізнесу за рахунок ЗіП дала змогу багатьом компаніям перетворитися в лідерів своїх галузей, уможливаючи більшою мірою використовувати свої конкурентні переваги. Динаміка здійснення процесів ЗіП продовжує зростати, особливо у сфері торгівлі.

Список використаних джерел

1. Корж М. А. Пряме іноземне інвестування в умовах фінансової глобалізації / М. А. Корж // Фінанси України. – 2011. – № 12. – С. 61–76.
2. Мовсесян А, Лібман А. Сучасні тенденції у розвитку та управлінні ТНК / А. Мовсесян, А. Лібман // Проблеми теорії та практики управління 2004. – № 1. – С. 34.
3. Офіційний сайт ЮНКТАД: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unctad.org>

УДК 339.727.22(73+477)

Деделюк Катерина, канд. екон. наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Самарчук Ольга, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ США
В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ**

Сучасне міжнародне економічне співробітництво відіграє важливу роль у розвитку будь-якої країни, адже зближує економіки цих держав та посилює взаємозв'язки між ними.

Україна вже досить довго співпрацює зі США, які, зі свого боку, надають великого значення успішному становленню України як сучасної демократичної

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

держави з розвинутою ринковою економікою. На сьогодні основним документом який підкреслює важливість двосторонніх відносин і має на увазі розширення співпраці у сфері оборони, безпеки, економіки й торгівлі, енергетичної безпеки, демократії та культурного обміну, є Хартія Україна–США про стратегічне партнерство (від 19 грудня 2008 р.) [6].

Важливою складовою частиною зовнішньоекономічної діяльності двох країн є взаємне інвестиційне співробітництво.

За даними Державної служби статистики України, за обсягом прямих інвестицій, залучених в економіку України, США посідають дванадцяте місце. Так, станом на 01 липня 2016 р. в економіку України залучено 709,7 млн дол. США американських інвестицій, що складає 1,5 % усіх прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України протягом першого кварталу цього року [5; 7].

Варто зазначити, що в грошовому аспекті обсяги прямих іноземних інвестицій із країн світу зростали, незважаючи на зменшення частки. Спостерігалася активізація інвестиційного процесу після Помаранчевої революції 2004 р., що викликана активною підтримкою США політичних змін в Україні. У 2007 р. відбулося різке збільшення інвестиційного потоку, найбільше за весь період інвестування – 444 млн дол. США. Така ситуація пояснюється значним зростанням світової економіки. У 2008 р. у США розпочалась іпотечна криза, яка переросла у світову фінансову кризу. Такий стан справ спричинив різкий відтік капіталу на рівні 53 млн дол. США. Однак протягом наступних років ситуація стабілізувалася, про що свідчить позитивна динаміка надходження інвестицій в Україну зі США. Деяке падіння інвестиційних надходжень у 2010 р. зумовлене політичною ситуацією в Україні, зокрема президентством В. Ф. Януковича. У 2013–2014 рр. відтік інвестицій був зумовлений військовими діями та політичною нестабільністю. Збільшення частки надходження інвестицій зі США, а не з офшорних юрисдикцій, слугуватиме позитивним сигналом покращення інвестиційного клімату й проведення реформ [2, с.159–160].

Проаналізувавши дані, можна зробити висновок, що частка США в наданні прямих інвестицій не є досить великою, за останні шість років чітко простежується тенденція до зниження надходжень прямих американських інвестицій в економіку України. Загалом прямі іноземні інвестиції з 2014 по 2016 рр. зменшилися на 17 549,5 млн дол. США. При цьому прямі іноземні інвестиції США у 2016 р. скоротилися на 473,5 млн. дол. США. Проте вже станом на 31 грудня 2016 р. простежуємо тенденцію до зростання надходження прямих інвестицій із країн світу на 1 501 млн дол. Також цю тенденцію

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

спостерігаємо і в США, яка зросла на 64,7 млн дол., порівняно з початком 2016 р. [5].

Рис. 1 наочно показує тенденцію зниження надходжень прямих іноземних інвестицій США в економіку України, а також незначне підвищення станом на 31 грудня 2016 р.

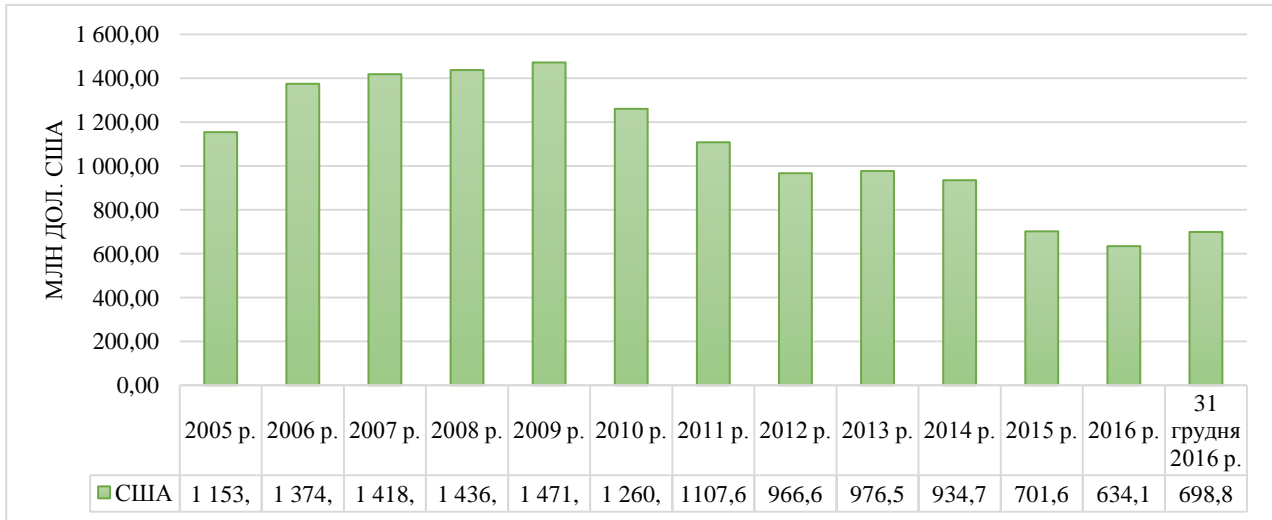

Рис. 1. Динаміка прямих інвестицій (акціонерний капітал) зі США в економіку України за 2005–2016 рр., млн дол. США

Джерело : складено автором за [5].

Для того щоб порівняти інвестиційну діяльність США та України потрібно проаналізувати динаміку прямих інвестицій з України в США.

Рис. 2 наочно засвідчує тенденцію зниження надходжень прямих іноземних інвестицій України в економіку США.

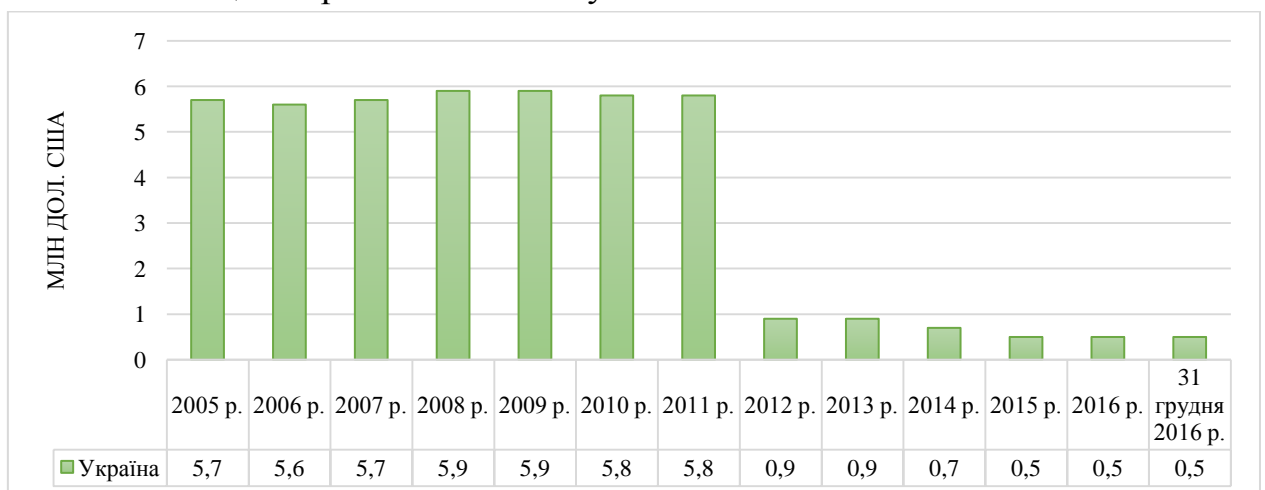

Рис. 2. Динаміка прямих інвестицій (акціонерний капітал) з України в економіку США за 2005–2016 рр., млн дол. США

Джерело : складено автором за [5].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Проаналізувавши дані, можна зробити висновок, що частка України в наданні прямих інвестицій у США є досить маленькою, за останні роки чітко простежуємо тенденцію до зниження надходжень прямих інвестицій США в економіку України. Ми можемо побачити, що з 2011 до 2012 рр. відбулося різке зменшення інвестиційного потоку, найбільше за весь період інвестування на 4,9 млн дол. США [5].

Отже, якщо порівнювати інвестиційну політику цих двох країн то можна зробити висновок, що США веде більш активну політику залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Також слід згадати про галузеву структуру залучення прямих інвестицій у Україну. Найбільше їх спрямовано у фінансову та страхову діяльність – 18,2 % загального обсягу інвестицій зі США. Загалом це відображає загальнодержавну тенденцію в надходженні прямих інвестицій, де передовими є фінансове посередництво, операції з нерухомим майном, торгівля й металургійне виробництво. Другу позицію займає торгівля 16,3 %. Переробна промисловість посіла третю позицію 16,2 %. Проте варто зазначити, що в четвірку галузей, які привабливі для залучення прямих інвестицій, потрапила наукова, професійна та технічна діяльність 14,1 % (рис. 3) [5]. Такі результати можна пояснити зацікавленням США в українському ІТ-секторі. В Україні функціонує значна кількість ІТ-компаній («СофтСерв», «Телекс», «Логіка», «Глобал Лоджік» та ін.), які займаються офшорним програмуванням і наданням консультаційних послуг переважно закордонним партнерам [1, с. 160].

Рис. 3. Галузева структура залучення прямих інвестицій зі США в економіку України 2015 р., %

Джерело : складено автором за [1].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Щодо можливостей залучення інвестицій зі США для посилення позитивного впливу на економіку приймаючої країни, то Україна може зацікавити іноземних інвесторів в енергетичному секторі, оскільки існують незайняті ніші. Так, інвестори зі США вклали близько 20 млн дол. США в українські проекти виробництва електроенергії з біогазу полігонів твердих побутових відходів. Це сприятиме розв'язанню гострих екологічних проблем на звалищах, оскільки сьогодні природний газ, що утворюється в процесі бродіння на звалищах, просто спалюється. Українська компанія ТОВ «ЛНК», зусиллями якої вдалося залучити американський капітал, одержала ліцензію Національної комісії регулювання електроенергетики на виробництво електроенергії з біогазу у квітні 2011 р. Саме ЛНК разом з Інститутом газу НАНУ, який проектує системи дегазації, транспортування й утилізації біогазу, упроваджуватиме майбутні проекти в регіонах України [3].

Станом на 2015 р. функціонує дві біогазові електростанції – в с. Підгірцях Обухівського району Київської області та м. Борисполі Київської області. Потужності однієї такої електростанції вистачає для обслуговування котеджного містечка. У перспективі планують побудувати такі електростанції у Броварах, Білій Церкві та Миколаєві [1, с.162–163]. Ще однією можливістю для залучення іноземних інвесторів в українську енергетику може стати будівництво заводу з виробництва палива для атомних електростанцій. Попри значну залежність України від постачання російського газу існує ще й залежність від російського ядерного палива [4].

Виходом із цієї ситуації є активізація співпраці з американською ТНК «Westinghouse». Хоча з цією компанією підписано контракт на поставки ядерного палива, однак робота в напрямі ліцензування була призупинена через утручання Росії в цю сферу. Проте восени 2015 р. ситуація змінилася. Розглянуто спільно з «Westinghouse» комплексну програму модернізації парку українських реакторів, спрямовану на підвищення ефективності та безпеки їхньої роботи [1, с.162–163].

Отже, в грошовому аспекті обсяги прямих іноземних інвестицій із країн світу зросли, незважаючи на зменшення частки, спостерігатимемо активізацію інвестиційного процесу. Україна має великі пріоритетні можливості щодо залучення прямих іноземних інвестицій в енергетичному секторі. Від активізації залучення прямих інвестицій зі США, окрім економічного ефекту, можна очікувати позитивного іміджевого впливу на інвестиційний клімат України, а також на розвиток стратегічно важливих галузей.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Список використаних джерел

1. Ващенко О. Інвестиційна політика США як важлива складова співробітництва із Україною у 1992–2011 рр. / О. Ващенко // Сіверянський літопис. – 2012. – № 5-6. – С. 173–183.
2. Четверть століття українсько-американської дружби: досвід гідний майбутнього : зб. матеріалів III американознавчої мультидисциплінарної конф. (м. Львів, 12–13.04.2016) / упоряд. Р. Г. Калитчак, З. М. Зазуляк.– Львів : 2016. – 432 с.
3. Аксаковська В. Перетворення біогазу на електроенергію: магія по той бік розетки / В. Аксаковський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dt.ua/articles/83357>
4. Бобро Д. Диверсифікація постачань ядерного палива в контексті енергетичної незалежності держави / Д. Бобро [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1735/>
5. Державна служба статистика України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Посольство США в Україні. Політика та історія дипломатичних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ua.usembassy.gov/uk/our-relationship-uk/policy-history-uk/>
7. Посольство України в Сполучених штатах Америки. Стан торговельно-економічного співробітництва між Україною та Сполученими Штатами Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/trade/statistics>

УДК 339

Деделюк Катерина, канд. екон. наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;
Смірнова Тетяна, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКА МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН**

З активним розвитком світової економіки значно поглиблюються процеси всесвітньої інтеграції та глобалізації. Унаслідок цих процесів виникають й успішно функціонують нові поняття та явища. Одним із таких понять, які займають на сьогодні вагомe місце в розвитку міжнародної економіки, є вільні економічні зони.

Вільні економічні зони (ВЕЗ) – це спеціально-визначені території окремих країн, у межах яких діє особливий економічний і правовий режим, що в основному проявляється у вигляді сприятливих валютних умов, податкових пільг, низьких митних ставок та особливостей трудового законодавства [1].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

У сучасних умовах розвитку економіки, коли на перший план усе частіше виходять інноваційний потенціал та науково-технічні розробки, значний вплив на світове господарство мають науково-технологічні ВЕЗ, які зародились у Північній Америці.

У Північній Америці на сьогодні існують три основні типи вільних економічних зон: зони зовнішньої торгівлі (ЗЗТ), підприємницькі зони, технологічні парки [2].

У США існує два види ЗЗТ: зони загального призначення (General Purpose Zones) і субзони спеціального призначення (Special Purpose Subzones). Перші призначені для багатоцільового використання. Субзони спеціального призначення є частиною зон загального призначення (але розміщені за їх межами), яким статус ЗЗТ надано щодо конкретних користувачів і здійснюваних операцій. Ідеться про такі операції, які в практичному плані неможливо перемістити до відповідної зони загального призначення (наприклад нафтопереробка, автомобільне виробництво). На сьогодні в США функціонує 253 зони загального призначення і близько 400 субзон спеціального призначення.

Підприємницькі зони виникли в Північній Америці для сприяння розвитку малого й середнього бізнесу в депресивних районах за допомогою надання підприємцям більшої свободи діяльності й значних фінансових пільг. Ці зони стали важливими центрами регіонального розвитку, заснованими на правилі трьох «Д»: дерегламентація, дефіскалізація та де бюрократизація [2].

Підприємницькі зони безпосередньо не пов'язані з обслуговуванням зовнішньої торгівлі, оскільки митні пільги відходять на другий план або взагалі відсутні, а основну роль відіграють різні податкові, фінансові та адміністративні стимули.

Для отримання статусу підприємницької зони, район, що виділяється для цих цілей, повинен відповідати низці вимог, а саме:

- більше 70 % жителів цього району повинні мати особистий або сімейний дохід нижче ніж 80 % середнього доходу жителів цього міста або всієї країни;
- рівень безробіття в цьому районі повинен значно перевищувати її середній рівень по всьому місту або по всій державі.

Третім типом ВЕЗ у Північній Америці є технологічні парки. Зазвичай вони являють собою територіально згруповану сукупність наукових лабораторій і виробничих приміщень, наданих в оренду на пільгових умовах венчурним компаніям, зайнятим комерційним освоєнням перспективних наукових та технологічних нововведень й ідей. На відміну від зон вільної

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

торгівлі та підприємницьких зон для створення технологічного парку не потрібен дозвіл урядових органів.

У США існує два типи технопарків: ті, що виникли спонтанно, за ініціативою окремих осіб або приватних організацій, і ті, що створювалися за вказівкою урядів окремих штатів.

До першого типу відносять такі технологічні парки, як Силіконова Долина в Санта-Клара (Каліфорнія), технопарк «Бостонська дорога–128», а також Парк-Трикутник Північної Кароліни, створений у центрі району, де розміщуються три університети.

Такі технологічні парки вирізняються надзвичайно високою інвестиційною активністю. На прикладі Силіконової Долини в Каліфорнії можна спостерігати, що обсяг залучення інвестицій постійно коливається, однак станом на 2017 р. уже досягнув позначки 8 трлн дол. США (рис 1).

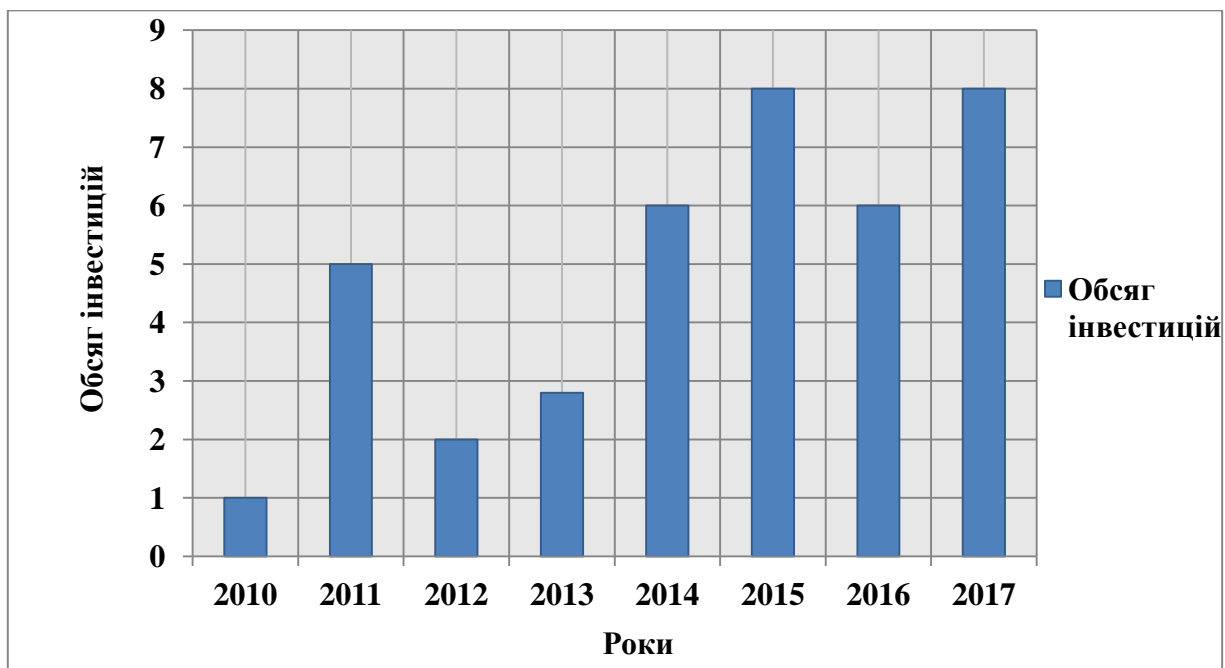

Рис. 1. Динаміка інвестиційної діяльності в межах Силіконової Долини, трлн дол.

США

Джерело : складено автором за [3].

У Канаді серед технологічних парків виділяється Інноваційний дослідний парк у Саскатуні, який спеціалізується на дослідженнях у сфері агропромислового комплексу, біотехнологій, навколишнього середовища, медичних наук і технологіях та Метро-парк високих технологій Квебека, до спеціалізації якого входить медіа та мультимедіа, телекомунікації [4].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

У Північній Америці вільні економічні зони досить поширені. Цьому сприяють, передусім різні пільги, що надаються діючим на їх території компаніям.

Отже, у регіоні Північної Америки історично склалася власна модель створення та функціонування ВЕЗ. В основу цієї моделі покладено орієнтування на економіку США. Вільні економічні зони Канади є дуже специфічними й оскільки основним партнером країни є США, то ВЕЗ Канади у своїй роботі спираються на двосторонні договори з Америкою. ВЕЗ Північної Америки мають свою типологію та сфери діяльності, основними з яких є торгівля, підприємництво й інноваційна галузь.

Список використаних джерел

1. Farole T. Special Economic Zones Progress, Emerging Challenges, and Future Directions / T. Farole, G. Akinci // PEDL Synthesis Series. – 2015. – № 3.
2. Вільні економічні зони Сполучених Штатів Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://referatplus.ru/economik/kecon_svob_zony2_2.php
3. Here's how big California's economy really is [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.siliconvalley.com/2017/02/10/heres-how-big-californias-economy-really-is/>
4. Zeng D. Special Economic Zones: Lessons from the Global Experience / Zeng. // PEDL Synthesis Series. – 2015. – №1.

УДК 336

Деделюк Катерина, канд. екон. наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;
Хірова Вікторія, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОНДОВОЇ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ
У ФОРМУ ЕЛЕКТРОННИХ ФОНДОВИХ ПЛАТФОРМ**

Актуальність цього наукового дослідження полягає в тому, що для ефективного розвитку фондового ринку будь-якої країни та світового фондового ринку в цілому, дуже важливе значення мають сучасні засоби його модернізації й автоматизації. Утворившись у XVI ст., фондова торгівля поступово еволюціонувала та на сьогодні має вигляд автоматизованих електронних біржових платформ або електронних фондових бірж.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Мета наукової роботи – дослідити процес трансформації фондової біржової торгівлі у форму електронної та визначити особливості функціонування електронної фондової торгівлі.

Поява комп'ютерів й інтернет-технологій дала змогу вивести роботу фондових бірж на якісно новий рівень. Електронна фондова біржа дає можливість купувати цінні папери через всесвітню мережу дистанційно в «онлайн-режимі». Раніше для участі у фондових торгах була обов'язковою особиста присутність суб'єктів цих торгів у будівлі фондової біржі. Із появою електронних фондових бірж потреба в цьому відпала: у сучасних умовах достатньою є наявність комп'ютера, надійного підключення до мережі Інтернет та якісної платформи для роботи.

Історія електронної фондової біржової торгівлі нараховує лише декілька десятків років. Загалом, її розвиток можна розділити на чотири умовні етапи:

1. Ведення торгів у залі з використанням комп'ютерів.
2. Поява торгової системи із застосуванням електронного забезпечення.
3. Виникнення торгової системи, що повністю функціонує в автоматизованому режимі.
4. Виникнення електронної біржі.

Першою у світі електронною фондовою біржею стала в 1971 р. американська NASDAQ (система автоматичних котирувань цінних паперів Національної асоціації дилерів). NASDAQ виникла завдяки ініціативі чиновників Конгресу США й Комісії з цінних паперів та бірж. У 60-ті роки позабіржовий ринок в США мав невисоку ліквідність і фінансова звітність по компаніях була або повністю відсутньою, або публікувалася нерегулярно. Для покращення такої ситуації створено електронну систему торгівлі цінними паперами NASDAQ. Перші угоди в рамках електронної фондової біржі NASDAQ укладено 8 лютого 1971 р. Особливістю NASDAQ є те, що вона вирізняється найбільшим добовим оборотом акцій, зручністю сервісу, широким вибором інструментів і високою швидкістю обробки запитів. Основною спеціалізацією електронної фондової біржі NASDAQ є організація торгівлі акціями великих компаній, що займаються виробництвом програмного забезпечення, електроніки та іншої високотехнологічної продукції.

Головною перевагою NASDAQ, порівняно з іншими електронними фондовими майданчиками світу, полягає в тому, що участь на ринку забезпечується не лише за допомогою традиційних «маркет-мейкерів», а й за допомогою так званих електронних комунікаційних мереж (electronic communications network, ECN). Вони дають можливість користувачу показувати

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

його запит іншим користувачам по всьому світу та групувати попарно ці запити, таким чином утворюючи мережі зв'язку користувачів [1].

На сучасному етапі розвитку електронного фондового ринку у світі представлена велика кількість електронних фондових платформ для організації торгівлі цінними паперами (Instinet, Island, Rating & Execution Dot Interface Book (RediBook), Bloomberg Tradebook).

Для ефективної роботи електронних фондових бірж упроваджено різні механізми їх організації та функціонування. В основному ці механізми організації полягають у забезпеченні наявності відповідного комп'ютерного обладнання у вигляді центрального комп'ютера, пов'язаного за допомогою мережі з іншими персональними комп'ютерами. Проте в більш складних випадках організації виділяють певні елементи біржових електронних систем (рис. 1).

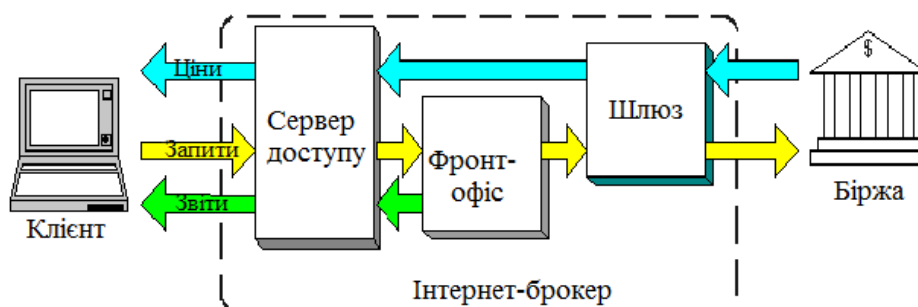

Рис. 1. Механізм функціонування електронних фондових бірж

Джерело : складено автором за [2].

Якщо порівнювати електронні фондові біржі зі звичайними, то можна виокремити низку переваг та недоліків електронних фондових майданчиків (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки електронних фондових бірж

Перевага	Недолік
1	2
Мінімальні операційні витрати.	Імовірні помилки в біржовій системі. Незважаючи на налагоджену роботу сучасних систем, повністю виключити збої в їхній роботі неможливо.
Високий рівень конфіденційності інформації про угоди. У звичайному біржовому середовищі всі учасники фондової біржі знають усе один про одного	Мінімальна ліквідність ринку й слабка активність трейдерів у певні години (зазвичай, коли біржа закрыта).

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Продовження табл. 1

1	2
Отримання максимального доступу до ринку. Для брокера дуже важливо не бути постійно «прив'язаним» до одного місця.	Людський фактор. Якщо в реальній торгівлі існує можливість запобігти помилці за допомогою колег, то при електронних торгах кожна помилка вартуватиме втрати великої суми коштів трейдера.
Можливість проведення операцій із будь-якої точки світу та в будь-який час доби (навіть у період, коли біржа закрита) із залученням учасників незалежно від їх територіального розміщення.	Підвищення ризику хакерської атаки, зламу та викрадення особистих даних за відсутності ефективної системи аутентифікації.
Вільний і швидкий доступ до всієї необхідної інформації стосовно біржових торгів, забезпечення прозорості інформації.	Залежність усієї системи проведення біржової торгівлі від умов підключення до мережі Інтернет, будь-який збій у роботі мережі може негативно відобразитись та торгах.

Джерело : складено автором за [3].

Проаналізувавши дані таблиці, можна стверджувати, що основна перевага електронних фондових бірж, порівняно зі звичайними, полягає в доступності торгівлі, що відображається в нехтуванні фактором територіального розміщення учасників і чинника часу, а також у відкритості та прозорості інформації щодо всіх важливих аспектів торгівлі.

Процес торгівлі й формування ціни на електронних фондових біржах істотно спрощується та відбувається на електронних фондових платформах. При цьому повністю оптимізується процес пошуку найбільш вигідної ціни. Функцію визначення ціни зазвичай бере на себе власне електронна система.

Проаналізувати та простеживши динаміку й особливості торгівлі на електронних фондових біржах можна, використовуючи індекси фондової торгівлі. Не є рідкістю випадки, коли окрема електронна фондова біржа створює свій особистий фондовий індекс для ведення розрахунків та здійснення різноманітних операцій. Отже, американська електронна фондова біржа NASDAQ має в розпорядженні власний індекс Nasdaq Composite, який характеризує стан усіх операцій, що проводяться на цій біржі.

Отже, можна зробити висновок, що сучасна фондова біржова торгівля майже повністю трансформується у форму електронної, концентруючи свою діяльність на мережевих торгових платформах. Електронна фондова біржова торгівля сьогодні представлена у вигляді великої кількості електронних

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

фондових бірж, осередок яких міститься в США. Проте разом із наявністю великої кількості переваг у своєму функціонуванні електронні фондові біржові торги мають також і низку вагомих недоліків. Діяльність і торгівля на електронних фондових біржах відслідковується за допомогою фондових індексів даних бірж. Найпоширеніші з них демонструють активну динаміку та розвиток.

Список використаних джерел

1. Електронна біржа [Електронний ресурс] // Финансовый словарь трейдера. – 2015. – Режим доступу до ресурсу : <https://utmagazine.ru/posts/7758-elektronnaya-birzha>.
2. Електронні системи торгів [Електронний ресурс] // Бібліофонд. – 2013. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.km.ru/referats/333722-elektronnye-sistemy-torgov>.
3. Іваницька О. М. Про концепцію удосконалення функціонування біржової торгівлі цінними паперами [Електронний ресурс] / О. М. Іваницька // Наукові праці Науково-дослідного фінансового інституту. – 2012. – Вип. 1. – С. 86–94.
4. Електронні торгові системи [Електронний ресурс] // Магазин инвестиционных фондов – Режим доступу до ресурсу : <http://www.vunt.ru/trader/6.htm>.
5. Кушнір Т. Б. Економіка і організація біржової торгівлі : навч. посіб. / Т. Б. Кушнір. – Харків : Консум, 2003. – 216 с.

УДК 330.322:[323:911]

Лугова Марина, аспірант
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**АКТИВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Стратегія соціального та економічного розвитку регіону базується на врахуванні комплексу об'єктивних факторів сприятливого та стримуючого характеру. Інвестиційна діяльність є джерелом та визначальним фактором розвитку економіки регіону. В сучасних умовах, у зв'язку із проголошеним курсом на децентралізацію державного управління зростає роль регіонів у вирішенні проблем покращення якості життя населення. Здійснення успішних ринкових перетворень, забезпечення стабільного економічного зростання України та зменшення регіональних диспропорцій соціально-економічного

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

розвитку неможливе без достатнього залучення інвестиційних ресурсів у регіон.

Інвестиції на сучасному етапі все більше розглядаються з позиції задоволення як потреб інвестора, так і суспільства в цілому. Акцент у сучасних теоріях інвестицій ставиться на їх ефективності та отриманні суспільно-корисних результатів. Дотримуючись головного лозунгу XXI ст.: «економічно вигідним може бути лише те, що є екологічно безпечним та соціально справедливим» [2, с. 105], вважаємо за доцільне підкреслити синергію соціального, економічного та екологічного ефектів інвестування як ключову мету здійснення інвестиційної діяльності в регіоні.

Слід зауважити, що інвестиційна діяльність в регіонах України здійснюється у недостатній мірі. Економічна та політична ситуація, яка склалась у державі, значно ускладнює інвестиційну діяльність і негативно впливає на поведінку іноземних інвесторів. Тому, саме активізація інвестиційної діяльності є однією з головних передумов та визначальним чинником розвитку регіональної економіки.

Звернемо увагу на відсутність поняття «активізація інвестиційної діяльності регіону» у науковій літературі. *Активізацію інвестиційної діяльності регіону ми визначаємо як цілеспрямований вплив на суб'єкти інвестиційної діяльності задля збільшення кількісних та якісних показників залучення інвестицій у регіон з метою досягнення соціо-еколого-економічного ефекту інвестування.*

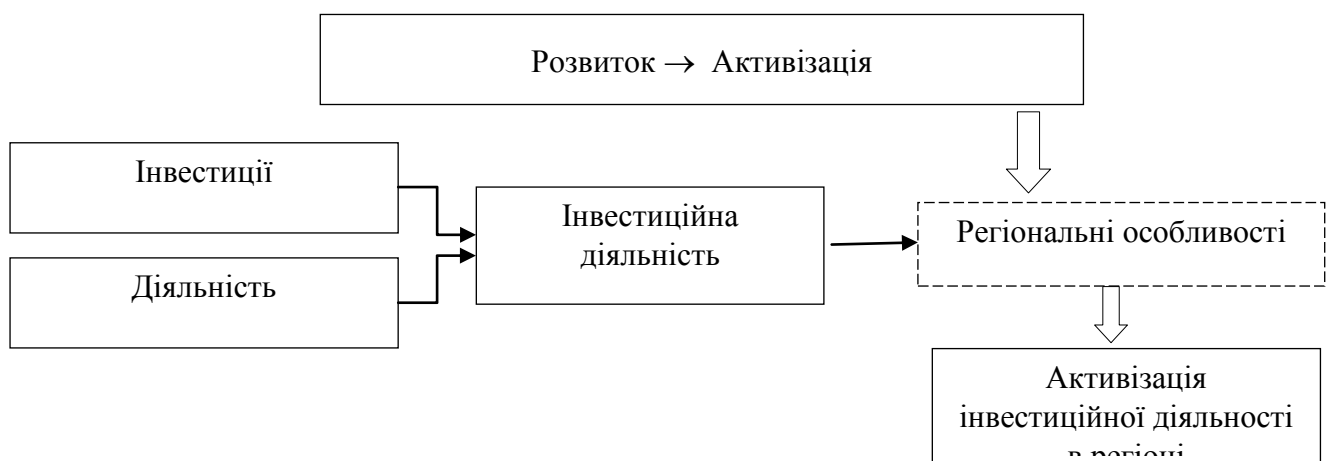

Рис. 1. Взаємозв'язок понять активізації інвестиційної діяльності в регіоні

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Метою здійснення активізації інвестиційної діяльності в регіоні ми вважаємо збільшення обсягів залучених інвестиційних ресурсів у пріоритетні напрями інвестування та досягнення збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку регіону.

Активізація інвестиційної діяльності в регіоні – це досить складний процес, який потребує детального вивчення інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості регіону, особливостей здійснення інвестиційної діяльності у регіоні, специфіки інвестування та форм його здійснення (рис. 1). Врахування регіональних особливостей є ключовою умовою при розробці стратегічних напрямів активізації.

Основними загрозами активізації інвестиційної діяльності в регіоні є: нестабільне та надмірне державне регулювання; недосконалість правової системи; корупція; відсутність стабільності політичного й економічного середовища; великий податкове навантаження; низький рівень доходів громадян; відсутність матеріальної інфраструктури тощо.

Ефективність здійснення активізації інвестиційної діяльності регіону ми вбачаємо у запровадженні дієвого механізму управління інвестиційною діяльністю.

М. І. Долішній вважає, що регіональна інвестиційна політика базується на можливостях економіки регіону, зокрема на природно-ресурсному, трудовому, виробничому, фінансовому потенціалах і реалізується через відповідні механізми [2].

Управління інвестиціями на регіональному рівні передбачає систему заходів, що здійснюються на рівні окремого регіону і сприяють мобілізації інвестиційних ресурсів і визначення напрямів їх найбільш ефективного оптимального використання в інтересах свого регіону.

Досягнення цієї мети потребує не лише нарощування інвестиційних ресурсів, а й підвищення економічної і соціальної ефективності їх використання шляхом спрямування на інноваційний розвиток виробництва, на створення високопродуктивних робочих місць, розвиток інфраструктурного середовища [1].

Саме завдяки інвестиційним процесам в економіці регіону відбуваються структурні зрушення. Таким чином, стає зрозумілим прямий зв'язок між можливостями просторової організації та інвестиційною привабливістю суб'єктів регіональної економіки. Перебудова структури економіки регіону та його збалансований соціально-економічний розвиток неможливий без активізації інвестиційної діяльності регіону.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Список використаних джерел

1. Беленький П. Ю. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможності регіону / П. Ю. Беленький, В. І. Шевченко-Марсель, О. О. Другов. – Львів, Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2012. – 129 с.
2. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети: [монографія] / Долішній М. І. – К. : Наукова Думка. – 2006. – 509 с.
3. Літовкіна О. О. Організація інвестиційної діяльності у регіоні: проблеми та перспективи / О. О. Літовкіна. // Науковий вісник Полісся. – 2015. – №2. – С. 59–62.
4. Прокопенко О. В. Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності: монографія/ О. В. Прокопенко. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010. – 395 с.

УДК: 339.725.2/ 339.727

Науменко Наталія, канд. екон. наук, доцент
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**ІНТЕРЕСИ ТА ОЧІКУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИТОРІВ ВІД УКРАЇНИ
В ПЕРІОД ГЛИБИННОЇ СТРУКТУРНОЇ КРИЗИ 2014-2018 рр.**

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигод, основними з яких є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо). Водночас, використання іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон.

Залучати інвестиції в економіку держави, звичайно ж, вигідніше, ніж брати кредити. Однак все ті ж, звичні для України фактори, такі як корупція, нестабільність валюти й гальмування реформ, відлякують іноземних інвесторів. 2017 р. приплив прямих іноземних інвестицій впав більш ніж удвічі порівняно з 2016 р. Насправді, приплив інвестицій минулого року сильно впав порівняно з 2016 р. – на 57,5 %, до 1 млрд 817,2 млн грн.. із 4 млрд 405,8 млн. грн. Востанне

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

таке падіння було зафіксоване в 2014 р., коли надходження інвестицій знизилося на 55,1 %. Щоправда, наступного року було відзначене значне зростання – на 53,5 %, до 3 млрд. 763,7 млн грн. При цьому обсяг прямих інвестицій на одну особу в 2017 р. зріс на 4,3 % – до 925 доларів. Максимальне зростання було зафіксоване в 2011 р., тоді на одну людину припадала 1 тисяча 084,3 долара, мінімальна сума інвестицій на одну особу була в 2016 р. 886 доларів.

Минулого року найбільше грошей в Україну вклав Кіпр. На цю країну припало 27 % всіх інвестицій або 506 млн дол. Трохи менше вклала Росія – 395,9 млн, Нідерланди – 262,5 млн, Велика Британія – 211,7 млн дол., а Німеччина – 119,3 млн дол.

Найактивніше інвестували в сферу фінансів і страхування – 647,5 млн, в українську промисловість у 2017 р. вклали 523,4 млн, в оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспорту – 178,4 млн, в операції з нерухомістю – 117,9 млн грн.

Цього року ситуація вже трохи покращилася, Україна навіть піднялася в рейтингу інвестиційної привабливості країн світу. Крім того, Верховна Рада ухвалила законопроект, що спрощує залучення іноземних інвестицій.

За останні вісім років пік вкладення в Україну іноземних інвестицій припав на 2011 рік, коли вливання в економіку склали більш ніж 6 млрд. доларів. Протягом останніх чотирьох років розмір інвестицій в Україну не наблизився до цієї позначки.

Логічне падіння кількості іноземних вкладень відбулося в 2014 р., коли почалася війна на Донбасі, а політична ситуація в країні була вкрай нестабільною. Тоді в економіку України надійшло лише 2,5 млрд доларів – на 55 % менше, ніж у 2013 р. Однак уже наступного року в нашу країну «повірили», обсяг інвестицій склав 3,8 млрд доларів – удвічі більше, ніж роком раніше. Трохи зріс ще приплив іноземних вкладень у 2016 р., і ось минулого року відбулося серйозне падіння. За перші півроку 2018 р. приплив іноземних інвестицій в Україну склав 1,3 млрд доларів.

За останні два роки іноземні інвестори найбільше вкладали у фінансову та страхову діяльність, а також оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспорту. Цього року інвестиції прийшли й у сферу наукової й технічної діяльності.

Росія, як це не здається дивним, вклала в економіку України більше за всіх коштів, цього року її інвестиції склали 34,6 % від усього обсягу. Вкладають кошти також Кіпр, Нідерланди, Австрія, Польща, Велика Британія, Франція,

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Німеччина, Італія та Угорщина. Щоправда, останні три країни в 2018 р. ще в Україну не інвестували.

Отже, не зважаючи на глибинні політичні і економічні протиріччя між Україною і Російською Федерацією, Уряд України не цурається залучати гроші непримиренних опонентів у національну економіку.

УДК 33.012.42:665.6

Науменко Наталія, канд. екон. наук, доцент
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;
Луць Анастасія, студентка факультету міжнародних відносин,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО НАФТОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Актуальність даного наукового дослідження полягає у тому, що нафта є стратегічною сировиною і одним із найважливіших факторів економічної незалежності будь-якої держави, в тому числі й України, а отже аналіз та оцінка національного ринку нафти дадуть можливість удосконалити та розвинути його у руслі світових тенденцій.

Метою дослідження є проаналізувати сучасний нафтовий ринок України та виділити його основні особливості.

Сучасна нафтовидобувна промисловість України представлена п'ятьма нафтовидобувними заводами (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика нафтовидобувної промисловості України станом на 2015 рік

Назва НПЗ	2014	2015	2015 до 2014, %
ПАТ «Укрнафта»	1 762,77	1577,12	89,5
СП «Полтавська ГНК»	36,46	29,463	80,8
СП «УкрКарпатОйл ЛТД»	51,69	28,835	55,8
СП «Бориславська нафтова компанія»	10,46	10,634	101,7
СП «Каштан Петролеум ЛТД»	36,07	34,264	95

Джерело : складено автором за [2].

За даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості, у 2015 р. обсяг видобутку нафти в Україні склав 1805,6 тис. т, що на 10,9 % менше, ніж у 2014 р. Близько 90 % обсягів видобутку нафти в Україні забезпечує Укрнафта

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

та Укргазвидобування. При цьому Укргазвидобування здійснює переробку нафти на власних виробничих потужностях, а Укрнафта реалізовує нафту власного видобутку на аукціонах.

Щодо нафтопереробної промисловості України, то вона представлена шістьма нафтопереробними заводами (табл. 2) загальною потужністю первинної переробки 51–54 млн т нафти на рік (це перевищує аналогічні потужності Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини разом узяті). Найпотужніші підприємства нафтопереробної промисловості України розташовані в Кременчуку, Лисичанську і Херсоні. Ці заводи виробляють 50 видів нафтопродуктів (всього відомо понад 300 найменувань цих продуктів).

Таблиця 2

Характеристика нафтопереробної промисловості України станом на 2016 рік

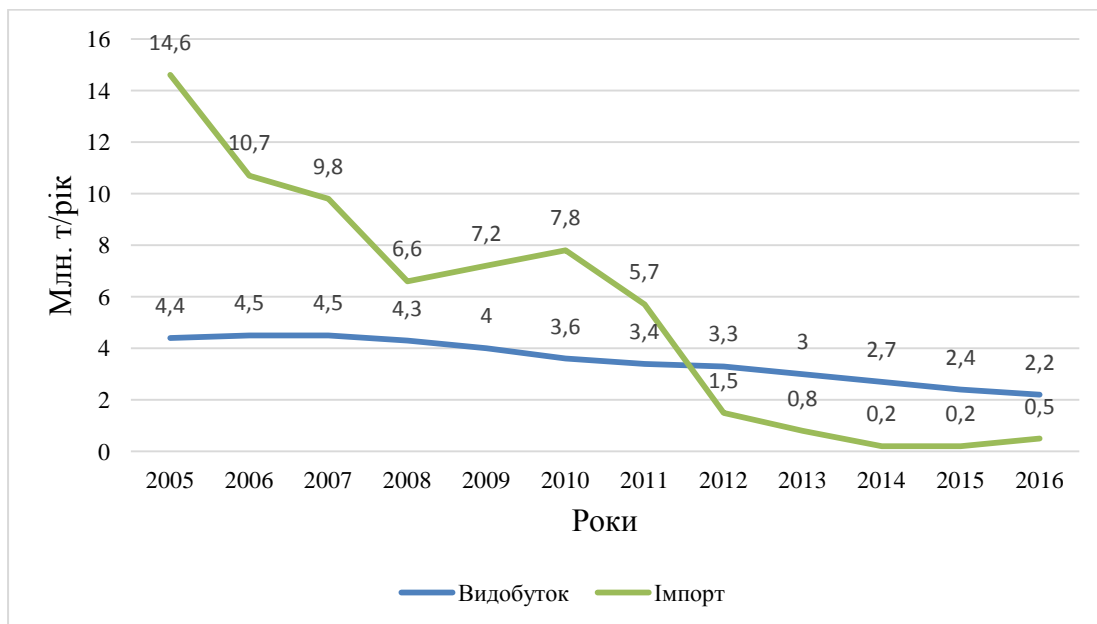
Назва НПЗ	Частка ринку виробництва нафтопродуктів (у відношенні до виробничих потужностей)	Частка державної власності НПЗ
Кременчуцький	36,43%	Державний пакет акцій – 43,054 %
Лисичанський	31,27%	Повністю приватизований
Херсонський	13,87%	Повністю приватизований
Одеський	7,04%	Повністю приватизований
Дрогобицький	6,30%	Державний пакет акцій – 25 %
Надвірнянський	5,09%	Державний пакет акцій – 26 %

Джерело : складено автором за [1].

Нині в Україні спостерігається стійка тенденція скорочення ринку сирої нафти, основною причиною виникнення якої стало зниження попиту на неї (рис. 1). Винятком, незважаючи на негативні наслідки світової фінансової кризи, стали лише 2009 та 2010 рр., коли даний показник перевищував показник попереднього року. У 2011 р. в порівнянні з 2004 р. споживання нафти зменшилося на 60 %. Таке значне зниження даного показника пов'язане з тим, що основні споживачі нафти в Україні, якими є нафтопереробні заводи, зменшували обсяги переробки нафти та виробництва з неї нафтопродуктів, а деякі з них в останні роки зовсім припинили виробництво.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

*Рис. 1. Динаміка обсягу видобутку/імпорту нафти в Україні за 2005-2016 роки
Джерело : складено автором за [3].*

Загальноукраїнська потужність нафтопереробних підприємств складає близько 40 млн т нафти на рік, що майже в чотири рази перевищує попит на продукти нафтопереробки в Україні. Незважаючи на достатні потужності нафтопереробних заводів в Україні, рівень їхнього завантаження є дуже низьким (близько 7 %). На сьогодні лише Кременчуцький та Шебелинський нафтопереробні заводи переробляють нафту, переважно вітчизняного видобутку, в обсязі близько 2,7 млн т вуглеводневої сировини в 2016 р.

Україна всього за 10 років пройшла трансформацію від країни з надлишковими нафтопереробними потужностями та експортера нафтопродуктів до країни, яка більше ніж на 80% залежить від імпорту нафтопродуктів.

З огляду на те, що Україна є імпортозалежною, ціна на нафтопродукти на внутрішньому ринку формується з урахуванням цінових котирувань на основних європейських біржах південної та північно-західної Європи. Тому висхідний тренд зміни споживчих цін спостерігався і на ринку України: ціна бензину зросла на 20 %, а дизельного палива — приблизно на 22 %. Більший приріст цін нафтопродуктів на внутрішньому ринку України насамперед пов'язаний зі зниженням обмінного курсу гривні до іноземних валют та більшою часткою сировини (нафтопродукту) в кінцевій ціні реалізації.

Торгівля сировою нафтою в Україні, враховуючи різні географічні, історичні та політичні умови, має свою специфіку, що обумовлюється наявністю таких складових:

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- системою нафтопроводів «Дружба», по якій транспортується нафта сорту Urals;
- морським нафтовим терміналом «Південний», що дає змогу закуповувати сирю нафту із Азіатсько-Тихоокеанського регіону – найпоширенішими сортами нафти є Azeri Light, CPC Blend, Tengiz;
- поставками сирої нафти залізничним транспортом;
- торгівлею нафтою власного видобутку.

Виходячи із даних особливостей та геополітичної ситуації в Україні на рисунку 2 продемонстрована географічна структура нафтового імпорту України. Основні поставки нафти (82 %) були здійснені з Азербайджану – на суму 67,1 млн. дол., Казахстану (13,9 %) – 11,4 млн дол, Росії (2,6 %) – 2,1 млн дол., з інших країн було поставлено сировини на 1,4 тис. дол.

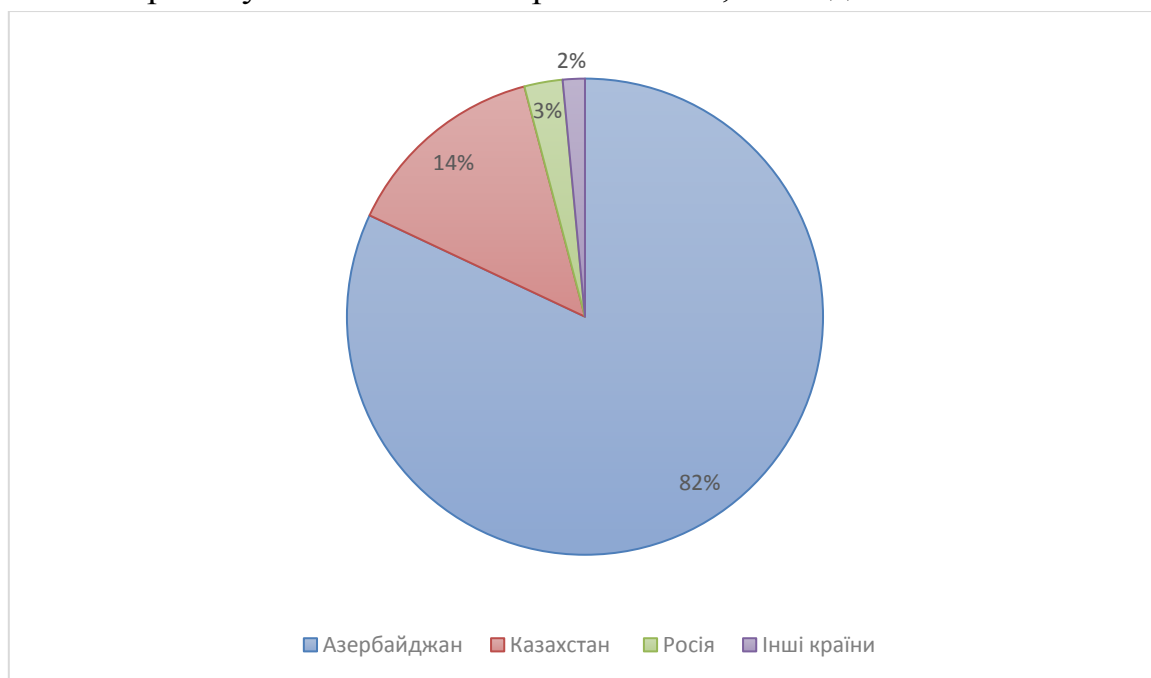

Рис. 2. Географічна структура українського імпорту нафти у 2017 р.

Джерело : складено автором за [4].

Проаналізувавши процес розвитку нафтової галузі України та проблеми, які стримують його можна стверджувати, що український нафтовий ринок потребує значної модернізації та реформування для того щоб стати частиною світового ринку нафти та долучитися до його міжнародних зв'язків.

Першочерговими завданнями для держави на сьогодні є:

- збільшення видобутку власної нафти.
- збільшення фінансування нафтової сфери.
- диверсифікація джерел та шляхів постачання нафти.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

– реконструкція та збільшення завантаженості нафтовидобувних та нафтопереробних заводів.

– введення системи стандартів якості для української нафти і нафтопродуктів.

– формування ефективного ринку нафтопродуктів.

– сприяння розвитку добросовісної конкуренції у нафтовому комплексі.

– забезпечення проведення цінової та тарифної політики в нафтовому комплексі.

– захист прав усіх суб'єктів відносин, що виникають у зв'язку з геологічним вивченням нафтових надр, розробкою родовищ нафти, переробкою нафти, зберіганням, транспортуванням та реалізацією нафти та продуктів їх переробки, споживачів нафти та працівників галузі.

Отже, за результати аналізу національного ринку нафти можна констатувати, що в Україні поточна негативна тенденція занепаду торгівлі нафтою на ринку обумовлена скороченням обсягів переробки нафти, яке, у свою чергу, спричинене витисненням з національного ринку вітчизняної продукції імпортом. Ситуація на українському ринку нафти є досить складною та напруженою. Нафтовий сектор потребує удосконалення і реформування, а також підтримки з боку державного фінансування. Проте при здійсненні урядом України необхідних кроків для розвитку перспектив українського нафтового ринку, Україна має усі шанси щоб стати активним учасником світового ринку та повернути собі статус експортера нафти.

Список використаних джерел

1. Дорожкіна М. С. Світові тенденції та перспективи розвитку ринку нафти та нафтопродуктів / М. С. Дорожкіна. – 2006. – № 2. – С. 58–88.

2. Енергетична галузь України: підсумки 2015 року [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_ener_gal_pidsumky_2015.pdf.

3. Ринок нафти і нафтопродуктів [Електронний ресурс] // Річний звіт / НАК «Нафтогаз України». – 2017. – Режим доступу : <http://annualreport2016.naftogaz.com/ua/de-mi-zaraz/rinok-nafti-i-naftoproduktiv/>.

4. Основні поставки нафти в Україну у 2017 році [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство УНІАН. – 2017. – Режим доступу : <https://economics.unian.ua/energetics/1863309-ukrajina-zbilshila-import-nafti-mayje-vdvichi.html>.

5. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – 2013. – Режим доступу : <https://de.com.ua/uploads/0/1703-EnergyStratagy2030.pdf>

УДК 342

Павліха Наталія, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Петрук Аліна, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН В УКРАЇНІ

На сьогодні більшість країн звертаються до нетрадиційних методів активізації власної участі в міжнародному поділі праці. Одним із таких є створення вільних економічних зон (ВЕЗ). Вони стали помітно новим, проте досить вигідним явищем у світовій економіці.

Україна, як і будь-яка інша країна, що прагне розвивати свою економіку, але не має для цього достатньо власного капіталу, намагається залучити іноземних інвесторів, використовуючи для цього спеціальні механізми фінансового заохочення, а саме створюючи вільні економічні зони. Однак з-поміж досить успішного функціонування ВЕЗ у різних країнах світу Україна може стати чи не єдиним негативним прикладом використання такого надзвичайно ефективного способу підтримки місцевої економіки та залучення іноземних інвестицій. Як свідчить аналіз, платежі до бюджету підприємств, що реалізують інвестиційні проекти у ВЕЗ і територій пріоритетного розвитку (ТПР), склали 1,8 млрд грн у 2004 р. Сума наданих пільг з платежів до бюджету становить 1,5 млрд грн, у тому числі з ПДВ – 291,8 млн грн (19,8 %), із митних платежів – 795,2 млн грн (53,8 %), із податку на прибуток – 389,5 млн грн (26,3 %). Інші пільги склали 200 тис грн. Для порівняння: Польща на 4,8 млрд дол залучених інвестицій для суб'єктів своїх ВЕЗ нарахувала пільг на 480 млн дол [1]. Отож виникає досить цікаве та доречне питання «Чому?». Відповідь досить таки очевидна. Особливість «українського економічного дива» полягає в тому, що випробувані в усьому світі як прискорювачі економічного розвитку, ВЕЗ у низці східних регіонів України стали «чорними дірками» в державному бюджеті й непоганою годівницею для непорядних бізнесменів та їхніх недобросовісних, але чиновних «кришувателів».

У різні періоди ВЕЗ переживали як надання, так і скасування пільг, руйнування та відродження. Уряд їх захищає, а опозиція нещадно критикує, убачаючи в них «чорні діри» держбюджету й механізм лобіювання інтересів окремих промислових або регіональних груп. Хто ж правий? Нині навколо цього питання тривають суперечки різних політичних сил.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Полярність думок щодо доцільності існування ВЕЗ і ТПР в Україні пояснюється й тим, вони обговорювалися та приймалися на емоційному рівні, не на аналізі поточного стану справ. Яскравим прикладом може слугувати те, що Уряд спочатку (у березні 2005 р.) прийняв рішення щодо скасування податкових пільг у рамках спецрежимів, а лише чотири місяці опісля (13 липня) завершив аналіз діяльності суб'єктів ВЕЗ і ТПР. При цьому цей аналіз обмежився лише порівнянням планових показників, зазначених в інвестиційних договорах, із фактичним їх виконанням.

Противники вільних економічних зон оперують тим, що результати діяльності цих територій виявилися досить неоднорідними й не виправдовували очікування. За весь період функціонування ВЕЗ і ТПР очікувалося досягти таких показників: залучення інвестицій — понад 17,1 млрд дол. (фактично — 2,1 млрд., або 12,2 % від запланованого); створення нових та збереження наявних робочих місць — 387,4 тис. (фактично — 137,7 тис., або 35,5 % від запланованого). Загалом обсяг використаних суб'єктами спецрежимів внутрішніх та зовнішніх інвестицій становив 9,8 млрд грн. при розмірі наданих податкових пільг у 8,4 млрд грн.

Прихильники ж, навпаки стверджують, що зони створюють позитивний ефект на економіку й інвестиційний клімат. За даними Інституту регіональних досліджень НАН України, станом на 01.01.2005 р. від початку функціонування органами управління ВЕЗ і ТПР затверджено 768 інвестиційних проектів, у тому числі на ТПР — 556, у ВЕЗ — 212, їх загальна кошторисна вартість становить 6,67 млрд дол. США. Найбільшу частку в освоєних інвестиціях становить обладнання — 5,2 млрд грн. (53,1 %), кошти — 1,5 млрд (15,3 %), сировина та матеріали — 0,87 млрд грн. (8,9 %). Створено 52,1 тис. та збережено 85,5 тис. робочих місць; реалізовано товарів, робіт, послуг на суму 45,4 млрд. грн., зокрема на експорт — 15,8 млрд. грн. (34,8 % від загального обсягу реалізованої продукції).

У період 2000–2004 рр. зростання інвестицій випереджало зростання ВВП у середньому в 2,5 рази. В 2005 р., зі скасуванням ВЕЗ це співвідношення знизилося до 0,7.

Окрім того, законодавча база діяльності ВЕЗ, ТПР, технопарків потребує впорядкування й вдосконалення. Закон «Про загальні принципи створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», прийнятий у 1992 році, визначає лише загальні принципи їхньої роботи і не задає критеріїв ефективності [2].

ВЕЗ і ТПР створювалися «вручну». Особливості більшості зон, у тому числі й податковий режим, визначалися окремими законами або указами

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

президента. Якихось специфічних вимог до компаній, що бажали стати суб'єктами спеціального податкового режиму, не висувалося. Потенційний інвестор мусив лише надати бізнес-план на розгляд адміністрації спецзони. Це не могло не вносити певної суперечливості в законодавчу базу і зрештою стало підґрунтям для критики ВЕЗ як «чорних дірок із відкачування бюджетних ресурсів».

Важливо також відзначити, що політика держави щодо «зон» має бути стабільною, передбачуваною і послідовною. ВЕЗ України не залучали іноземних інвестицій під високотехнологічне виробництво. Лише третина інвестицій у ВЕЗ і ТПП станом на 1 січня 2005 року були іноземними.

Низька активність іноземців пояснюється нестабільністю умов ведення бізнесу в Україні загалом і в спецзонах зокрема. Наприклад, у 1999 році було запроваджено мораторій на створення нових ВЕЗ і ТПП, а пізніше — й на нові інвестпроекти в межах існуючих зон [3]. Такі законодавчі кульбіти, звісно ж, унеможливають для інвесторів отримання прибутку не тільки у довгостроковій, але й навіть у короткій перспективі. А наші ВЕЗи до виробництва та експорту високотехнологічної продукції відношення фактично не мали.

Ще один аргумент. Результати досліджень Ради з вивчення продуктивних сил України засвідчили, що ніяких бюджетних трансфертів на розвиток зональних утворень взагалі не здійснювалося. Насправді це не досягнення, а одна з причин низької ефективності ВЕЗ. Наприклад, Китай зміг залучити інвесторів тільки після виконання величезної будівельної програми зі створення у своїх ВЕЗ найсучаснішої інфраструктури: дороги, зв'язок, готелі. До 80% усіх затрат лягли на бюджет країни, а іноземні інвестиції прийшли у ВЕЗ після створення необхідних для ведення бізнесу умов. А Україна? Україна, по суті, кинула ВЕЗ напризволяще, не здійснивши відповідного контролю за реалізацією проектів. І чомусь це стало приводом стверджувати: «Ні, нам світовий досвід не підходить».

Діяльність «зон» має підлягати постійному, жорсткому контролю і моніторингу.

До функціонування ВЕЗ і ТПП треба підійти виважено, ураховуючи ефективність реалізації конкретних інвестиційних проектів. За підсумками попереднього періоду, зафіксовано значну нерівномірність результатів між окремими ВЕЗ та ТПП.

Оптимально поєднати контролюючу й стимуляційну роль держави в економіці можна за допомогою запровадження промислових парків, які будуть організовані не за територіальним, а за функціональним принципом і в частині

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

реалізації інвестиційних проєктів діятимуть аналогічно технопаркам. Метою діяльності промпарків має стати модернізація наявних та створення нових виробництв. Стимуляційним механізмом у рамках промислових парків є надання пільг не територіям, а під реалізацію конкретних проєктів. Це зробить діяльність промпарків водночас ефективною й прозорою, доступною для державного контролю та незалежного аудиту на будь-якій стадії.

Якщо проаналізувати всі вищевикладені тези щодо існування ВЕЗ, то можна сказати, що вони у своєму нинішньому вигляді мають серйозні системні вади. Але це означає, що ці зони треба не забороняти, а вдосконалювати як апробований світовою практикою інструмент селективного стимулювання ділової та економічної активності.

Для ефективного функціонування вільних економічних зон в Україні слід:

- розробити чіткі схеми функціонування ВЕЗ відповідно до специфіки кожної з них;
- створити вигідні умови для вкладення капіталу зарубіжними інвесторами.

Головним та вагомим недоліком ВЕЗ, як уже неодноразово згадувалося, є їх корумпованість, що робить існування зон гальмом для економіки країни. Тому, першочерговим завданням є чітке визначення програм дій даних ВЕЗ та розробка стратегій боротьби з корупцією в них.

Слід урахувати, що в разі ліквідації вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку проблеми корумпованості та економічної відсталості не вирішаться, і для подолання цих проблем слід знайти комплексний підхід до побудови ринкової економіки в країні загалом. Важливо, узагальнивши та проаналізувавши недоліки, вживати заходи з їх усунення й подальшого вдосконалення механізму функціонування ВЕЗ України, створювати сприятливі умови інвесторам, спрощувати процедуру реєстрації інвестиційних проєктів, звітності, створювати й удосконалювати інфраструктуру та ін.

Список використаних джерел

1. Загорський В. С. Стан економіки у промисловому регіоні та механізми її податкового регулювання (на прикладі Донбасу) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.donduet.edu.ua.
2. Вільні економічні зони / за ред. І. Ю Сіваченко. – К.: Дакор; Алеута., 2001. – 312–327 с.
3. Картузов М. Свободные экономические зоны: нормативное регулирование в Украине / М. Картузов // Юридический вестник. – Одесса, 1997. – № 3. – С. 75.

УДК 330.341

Полінкевич Оксана, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

З початку 2016 р. почала діяти економічна частина Угоди про асоціацію України з ЄС. Єдина можливість гідно конкурувати на європейському та й взагалі світовому ринках – це інновації. Інноваційна діяльність підприємств є конкурентною перевагою, проте нерозвинутість конкурентоспроможних ринків не є мотивацією для їх розвитку.

Серед основних можливостей для розвитку бізнесу – приєднання до міжнародних програм щодо надання державних грантів для бізнесу щодо освоєння інноваційної продукції (товарів або послуг).

19 березня 2015 року Україна приєдналась до програми Horizon-2020. Horizon-2020 – найбільш крупна програма з досліджень та інновацій ЄС, з бюджетом майже 80 млрд. євро, що виділяються протягом 7 років (з 2014 до 2020 р.), не враховуючи приватні інвестиції. Мета її полягає у втіленні багатьох наукових відкриттів та світових інновацій [5]. Програма Horizon-2020 відрізняється від всіх тих програм, що їй передували. Перш за все спрощеною процедурою отримання грантів та своєю відкритістю до нестандартних інноваційних ідей. Також однією з основних завдань, що ставить перед собою програма, – це вирішення соціокультурних проблем, що виникають між суб'єктами бізнесу або можуть виникнути, при освоєнні нових ринків.

Початок 2016 року ознаменувався підписанням угоди щодо участі України в програмі ЄС «Конкурентоспроможність підприємства малого та середнього бізнесу (COSME) 2014-2020». COSME – це програма ЄС для конкурентоспроможності підприємств, малих і середніх, які працюють з 2014 до 2020 р, із запланованим бюджетом в розмірі 2,3 млрд євро. COSME створена з метою ширшого доступу до фінансових ресурсів малим та середнім суб'єктам підприємництва, доступу їх до ринків, підтримки підприємців і забезпечення більш сприятливих умов для створення бізнесу і його зростання [5].

Але, незважаючи на погіршення окремих показників, можемо спостерігати стійку тенденцію до покращення бізнес-клімату в Україні з 2012 р.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Варто звернути увагу на позицію Грузії, яка виявляла найкращі результати росту економіки та покращення своєї позиції починаючи з 2009 р. На жаль, після зміни політичного керівництва країни її позиції почали погіршуватись. Натомість Польща демонструє стабільний рух до вершини рейтингу. Інші країни-сусіди України мають значно вищі рейтинги: Болгарія – 38, Румунія – 48, Білорусія – 57, Росія – 62, Молдова – 63 [1, с. 69].

Варто погодитися з думкою Калініченко Л.Л., що євроінтеграція впливає на економічні процеси в Україні не тільки на макро-, але й на мікрорівні господарювання. Це передбачає зміну моделі ведення бізнесу на підприємствах, особливо на тих, які орієнтуються на розвиток міжнародних економічних процесів і експортно-імпортних відносин. Однак для багатьох суб'єктів господарювання такі зміни будуть вимушеними і не матимуть відповідної підготовки до зміни. Перспектива таких підприємств негативна: вони можуть стати банкрутами і зникнути з ринку. Щоб цього уникнути, бізнес повинен бути гнучким і спрямованим на постійне удосконалення незалежно від зовнішньої політики держави. Тільки розвиваючи інвестиційно-інноваційний потенціал вітчизняних підприємств провідних секторів економіки, Україна може досягти визнання в європейському економічному просторі, так як саме підприємства є базисом конкурентоспроможності держави [2, с. 142].

Україна займає значно нижчі рейтингові позиції за легкістю ведення бізнесу у світі, порівняно з розвинутими країнами (табл. 1).

Таблиця 1

**Рейтингові позиції легкості ведення бізнесу в країнах світу у 2015–2017 рр.
Doing Business 2016, 2017, 2018 [6, с. 366]**

Показник	Україна			Польща			Нова Зеландія	США	Великобританія
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2017	2017	2017
ІЛВБ	81	80	76	25	24	27	1	6	7
Реєстрація підприємства	24	20	52	102	107	120	1	49	14
Отримання дозволу на будівництво	137	140	35	52	46	41	3	36	14
Підключення до систем електрозабезпечення	140	130	128	48	46	54	37	49	9
Реєстрація власності	62	63	64	36	38	38	1	37	47
Отримання кредитів	19	20	29	19	20	29	1	2	29
Захист міноритарних інвесторів	101	70	81	40	42	51	2	42	10
Оподаткування	83	84	43	44	47	51	9	36	23
Міжнародна торгівля	110	115	119	1	1	1	56	36	28

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Закінчення табл. 1

Забезпечення виконання контрактів	93	81	82	56	55	55	21	16	31
Вирішення проблеми неплатоспроможності	148	150	149	33	27	22	32	3	14

Тобто, складна політична ситуація України, низька рейтингова позиція порівняно з країнами ЄС стримують розвиток бізнесу. Виходом із такої ситуації може бути алгоритм виходу на європейські ринки, який запропонований Г. П. Сиваненко, В. М. Торпок. Удосконалимо його та подамо на рис. 1.

Рис. 1. Алгоритм виходу бізнесу на європейські ринку*

* Розроблена за [1, с. 69].

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Отже, вихід українського бізнесу на європейські ринки сприятиме його інноваційному розвитку, визначатиме конкурентні позиції на світовому ринку, підвищить діловий рейтинг українських підприємств в світі.

Список використаних джерел

1. Сиваненко Г.П. Розвиток українського підприємництва в контексті євроінтеграції / Г.П. Сиваненко, В.М. Торопков // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 11 (173). – С. 67–70.
2. Калініченко Л. Л. Інноваційна модель розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів/ Л. Л. Калініченко // Науковий вісник Ужгород. нац. цн-ту. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2016. – Вип. 6. – Ч. 1. – С. 139–143.
3. Жуков С. Інноваційна політика на шляху євроінтеграції: завдання і виклики для України / С. Жуков, О. Дюгованець // Вісник ТНЕУ. – 2014. – № 3. – С. 86–98.
4. Причепка І. В. Перспективи розвитку підприємництва в Україні за умов глобалізації та євроінтеграції [Електронний ресурс] / І. В. Причепка. – Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17096/2270.pdf?sequence=3>
5. Зайченко К. С. Інноваційний розвиток малого бізнесу та євроінтеграція: можливості і перспективи [Електронний ресурс] / К. С. Зайченко. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/7_zajchenko.htm.
6. Процесне та соціально-компетентне управління інноваційним розвитком підприємницьких систем : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Полінкевич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 368 с.

УДК 330.341.1

Сергієнко Олександр, аспірант
кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Черкаський державний технологічний університет

**МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Основоположним принципом активного розвитку підприємства є активізація інноваційних процесів із метою більш ефективного виконання завдань діяльності в усіх напрямках і на всіх рівнях управління. Ключову роль у цьому процесі відіграє маркетингова діяльність. У наукових публікаціях абсолютно справедливо зазначено [1], що рушійною силою інноваційних процесів є маркетингова діяльність. На початку інноваційного процесу, проводячи маркетингові дослідження, виявляють незадоволені потреби, нові

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

сегменти або ніші ринку, нові тенденції моди тощо. На основі зібраної інформації розробляються інноваційні проекти, результатом яких є певний інноваційний продукт, після чого завданням маркетингової діяльності є формування попиту на нього. Саме маркетингова діяльність забезпечує відповідність інноваційного продукту вимогам ринку, сприяє його комерціалізації, а потім забезпечує формування попиту на нього. Тим самим маркетингова діяльність визначає ринкову модель поведінки підприємства та забезпечує його безперервний розвиток.

У процесі маркетингової діяльності виникають складні та багатоаспектні завдання. Сучасний споживач стає дедалі вимогливішим до товарів і послуг; обачнішим під час їх вибору, який забезпечений різноманітністю альтернатив; раціональнішим в умовах зниження платоспроможного попиту. У цих умовах для ефективного просування товарів і послуг потрібні нові, нестандартні підходи й до маркетингової діяльності, що зумовлює необхідність її інноваційного розвитку.

Зважаючи на актуальність питань щодо інноваційних процесів на підприємствах, підвищення ефективності маркетингової діяльності, досить активно в науковому середовищі проводяться дослідження в цьому напрямі.

В Україні сформувалися наукові школи професорів П. Г. Перерви (НТУ «ХП») [2] і С. М. Ілляшенка (СумДУ) [3], під керівництвом яких здійснюються наукові дослідження за напрямками: методологічні, теоретико-методичні й прикладні засади маркетингу інновацій; застосування інноваційних підходів у маркетингу; управління інноваційним розвитком на ринкових засадах на рівні держави, регіону, галузі, окремого підприємства чи організації. Серед найбільш значущих у напрямі розвитку інноваційного маркетингу – наукові праці вітчизняних учених: Н. І. Алдохіної, О. А. Біловодської, Н. В. Івашова, О. П. Косенко, О. І. Комаріст, О. В. Мартинової, О. Ю. Мірошниченко, Є. І. Нагорного, М. Остапенко, В. Є. Рассихіної, М. В. Степанова, О. С. Телетова, М. В. Черної [2] та ін. Незважаючи на значний науковий інтерес до маркетингу інноваційних товарів та розвитку інноваційних технологій у маркетингу, цей аспект потребує подальшого науково-теоретичного та практичного розвитку, що сприятиме активізації інноваційних процесів у сфері маркетингової діяльності, виконанню конкретних практичних завдань.

Сьогодні необхідною є активізація інноваційних процесів на підприємствах, при цьому зростає роль маркетингових інновацій.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Потрібно зауважити, що саме інноваційна діяльність на підприємстві забезпечує високу гнучкість й адаптивність підприємства до динамічних змін, які відбуваються як у зовнішньому середовищі, так і на конкретному товарному ринку. Спираючись на досвід функціонування економічних суб'єктів у сучасному ринковому середовищі, В. Рассихіна, О. Мартинова наголошують, що найбільшого успіху в конкурентній боротьбі досягають ті компанії, які не конкурують за існуючі обмежені ринки, а за допомогою пропонування інноваційних товарів і послуг створюють нові ринки [1], до цього слід додати – використовуючи інноваційні маркетингові технології та інструменти. В Україні інноваційні процеси відбуваються здебільшого повільно. За даними Державної служби статистики України, у 2017 р. зменшилася кількість інноваційно активних підприємств більш як на 100 – із 1715 у 2016 р. до 1609 у 2017 р.; їх частка залишається маленькою – трохи більш 16 %. Скоротились обсяги (майже на 30 %) і частки реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції (із 3,3 до 2,5 %). За таких обставин значно погіршуються передумови прискорення економічного розвитку в Україні, що потребує невідкладного розв'язання проблем і стимулювання інноваційної активності.

Простежуємо суттєву регіональну диференціацію рівня інноваційних процесів. Серед регіонів України вищою за середню частка інноваційно активних підприємств є в Херсонській, Запорізькій, Івано-Франківській, Харківській, Миколаївській, Сумській, Кіровоградській, Одеській, Львівській областях, а також у м. Києві, у яких частка інноваційно активних підприємств перевищує 20 %. Водночас найгірша ситуація спостерігається в Закарпатській, Полтавській, Черкаській, Волинській, Хмельницькій областях.

Серед причин низької інноваційної активності у сфері маркетингової діяльності слід відзначити: недостатність кваліфікованих кадрів на підприємствах, здатних здійснювати науковий пошук у сфері розвитку інноваційного маркетингу; низька мотивованість персоналу до виробництва та реалізації маркетингових інновацій; відсутність належного фінансування; нерозуміння керівниками підприємств ролі та необхідності маркетингових інновацій.

Крім того, серед науковців також не визначено більш-менш єдиного підходу до розуміння суті маркетингових інновацій, процесу їх створення. Наукові дискусії тривають навколо тотожності або відмінності понять «маркетинг інновацій» та «маркетингові інновації». Відзначається наявність у літературі тлумачення вищезгаданих понять як одночасного покращення, вдосконалення як продукції, так і маркетингу, пропонування нового блага [4].

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Потрібно погодитися із групою авторів [4], які вважають, що це абсолютно різні поняття. Маркетинг інновацій – це спрямованість на використання маркетингових інструментів для просування на ринок нових товарів, послуг і технологій для задоволення потреб і запитів споживачів.

Для цього можуть використовуватися як традиційні інструменти, методи, технології маркетингової діяльності, так і нові. Водночас інноваційний маркетинг являє собою концепцію маркетингової діяльності, відповідно до якої на підприємстві здійснюється постійний процес пошуку нових маркетингових ідей та їх утілення, за допомогою інструментів, заходів, методів та технологій маркетингової діяльності.

З огляду на це маркетингові інновації являють собою реалізовані принципово нові або значно поліпшені (на основі додаткових, радикальних чи революційних змін) маркетингові методи, технології та інструменти, які використовуються на всіх етапах маркетингової діяльності, від її організації та управління до здійснення конкретних маркетингових заходів. Маркетингові інновації реалізуються через уключення інноваційної компоненти в усі складові частини комплексу маркетингу, розробку й реалізацію нестандартних і творчих маркетингових заходів, оригінальних та креативних маркетингових ідей. Отже, маркетингові інновації можуть використовуватися для просування як традиційних, так і інноваційних товарів.

Роль маркетингових інновацій усе більше зростає, вони спрямовані на більш повне задоволення зростаючих потреб споживачів та їхніх вимог, розширення їх складу й засобів задоволення, посилення впливу маркетингу на поведінку споживачів, спонукання їх до здійснення покупки, а також для відкриття нових ринків збуту задля підвищення обсягів продажу. За умов правильного й ефективного впровадження маркетингові інновації можуть зміцнити позиції підприємства й більшою мірою сприяти задоволенню потреб споживачів, завоюванню нових сегментів ринку, підвищенню конкурентоспроможності підприємства, покращенню його іміджу, отриманню кращих результатів, більш високої ефективності. Кризові явища в Україні відобразилися на діяльності підприємств усіх сфер діяльності, більшість із яких вимушено знижують маркетингові бюджети, економлять на маркетингових заходах, що призводить до падіння їхньої маркетингової активності, унаслідок чого сповільнюються обсяги продажу, знижуються фінансово-економічні показники, ефективність. Унаслідок цього виникають загрози зниження конкурентоспроможності, втрати певної частки ринку й навіть – втрати бізнесу. Замість цього, доцільно активізувати пошук маркетингових інновацій, особливо

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

тих, що не потребують значних фінансових витрат.

Такі можливості надає розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, у площині яких знаходять інноваційні рішення у сфері інтернет-маркетингу. Загалом маркетингові інновації тісно поєднуються, переплітаються й синергетично взаємодіють із продуктовими, процесовими та організаційними інноваціями.

Отже, у загальному вигляді маркетингові інновації являють собою якісно нові рішення на стратегічному й операційному рівні маркетингу як функціональної підсистемі бізнесу, які є необхідною умовою систематичного розвитку підприємства.

Список використаної джерел

1. Рассихіна В. Є. Маркетингова інтеграція інноваційного процесу на основі концепції життєвого циклу товару / В. Є. Рассихіна, О. В. Мартинова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4(2). – С. 46–51.

2. Косенко О. П. Методологічна сутність інноваційно-інтелектуальних технологій [Електронний ресурс] / О. П. Косенко, І. В. Долина, П. Г. Перерва // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – Серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва». – 2013. – № 66. – С. 30–38.

3. Маркетингові аспекти управління інноваційним розвитком : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : Папірус, 2014. – 480 с.

4. Комаріст О. І. Визначення сутності маркетингу інновацій [Електронний ресурс] / О. І. Комаріст, Н. І. Алдохіна. – Режим доступу : http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/22.pdf

УДК 336.13.051(061.1ЄС)

Сищук Андрій, канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасна світова економічна система перебуває в нерівноважному стані: її розвиток супроводжується періодами спадів і потрясінь, найбільш руйнівним із яких стала фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. У Європейському Союзі (ЄС) вона проявилася двічі: після краху банківської системи США у 2007 р. та

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

два роки потому - у борговій кризі Єврозони. Як наслідок, ЄС був змушений переглянути усталені принципи фінансової та банківської дисципліни, а також розпочати створення валютно-фінансового механізму антикризового регулювання, спрямованого на подолання наслідків криз і запобігання їм у майбутньому. Відповідно, зазнав трансформації й механізм антикризового регулювання з притаманними йому інструментами.

Поняття валютно-фінансового механізму антикризового регулювання інтеграційного об'єднання тісно пов'язане з поняттям державного (макроекономічного) антикризового регулювання, адже валютно-фінансова система інтеграційного об'єднання передбачає органічну взаємодію як наднаціональних органів, так і національних інститутів. Макроекономічне регулювання, зі свого боку, передбачає використання монетарних і фіскальних заходів у якості основних інструментів як запобігання, так і подолання кризи. На нашу думку, валютно-фінансовий механізм антикризового регулювання – це цілісна система принципів, форм, методів та інструментів регулювання валютно-фінансових відносин, спрямована на передбачення криз і запобігання їм, виявлення й аналіз їх загроз і симптомів, зниження негативних наслідків та стимулювання подальшого розвитку економіки.

Маастрихтський договір визначив орієнтири валютно-фінансової та економічної інтеграції ЄС. Однак низкою країн-членів (крім Ірландії й Великої Британії) стало прийняття орієнтованого на маастрихтські критерії законодавства, яке часто не узгоджувалося з їх традиційною практикою валютно-фінансового регулювання.

У структурі валютно-фінансового механізму антикризового регулювання ЄС нині не сформовано єдиного наднаціонального органу, який займається регулюванням і координацією інструментів цього механізму. Це пов'язано з існуванням багатьох органів. Продовжують існувати різноманітні інституції, які займаються різними складниками валютно-фінансової та банківської систем. Водночас кожен інститут у своїй діяльності передбачає певні завдання й відповідні інструменти для регулювання сфери своєї компетенції в разі настання кризових явищ. Наприклад, у Європейській системі центральних банків (ЄСЦБ) Європейський центральний банк (ЄЦБ) керує ЄСЦБ та національними центральними банками (НЦБ). У цій системі ЄЦБ та НЦБ мають власну частину відповідальності відповідно до Договору про Європейський Союз та Протоколу ЄЦБ [1]. ЄЦБ і НЦБ разом утворюють Євросистему – центральну банківську систему Єврозони, головна мета якої – підтримка цінової стабільності й збереження вартості євро.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Поряд із ЄЦБ та Євросистемою у функціонуванні валютно-фінансового механізму антикризового регулювання бере участь і Європейська комісія. У відповідь на світову фінансову кризу нею проведено низку ініціатив, спрямованих на створення безпечного фінансового сектору: посилені пруденційні вимоги до банків; покращений захист вкладників; запроваджено правила управління проблемними банками.

У міру перетворення фінансової кризи у боргову кризу в зоні євро, постала необхідність глибшої інтеграція банківських систем країн єврозони, які є особливо взаємозалежними. На підставі дорожньої карти Європейської Комісії про створення банківського союзу, інституції ЄС домовилися про створення єдиного механізму нагляду (Single Supervisory Mechanism – SSM) та єдиного механізму санації банків (Single Resolution Mechanism – SRM) [2].

Під керівництвом SSM ЄЦБ є центральним органом нагляду за фінансовими інституціями в зоні євро та в країнах ЄС, що не є членами Єврозони, але які хочуть приєднатися до SSM [3].

SRM застосовується до банків, які охоплюються SSM. Якщо банк стає неплатоспроможним, незважаючи на посилений нагляд, SRM надає ефективне управління процедурою санації за допомогою єдиного санаційного фонду, який фінансується банківським сектором.

У листопаді 2015 р. в рамках широкого пакету заходів щодо поглиблення економічного та валютного союзу й завершення формування банківського союзу Європейська комісія запропонувала створення Європейської системи страхування депозитів (EDIS). Створення EDIS спирається на національні системи гарантування вкладів (deposit guarantee schemes – DGS), що регулюються Директивою 2014/49/ЄС [4]. Інші інструменти валютно-фінансового механізму антикризового регулювання, пов'язані з допомогою країнам, які опинились у скрутному становищі через боргову кризу й включають Європейський стабілізаційний механізм (ЄСМ) (European Stability Mechanism – ESM), програми забезпечення фінансової підтримки зі сторони трьох кредиторів (ЄС, Міжнародного валютного фонду (МВФ), Європейського центрального банку (ЄЦБ)), Програми фондового ринку та Програми з купівлі облігацій ЄЦБ, Програми банківського нагляду й ін.

Місія ЄСМ полягає в наданні фінансової допомоги країнам зони євро, які відчувають чи перебувають під загрозою серйозних фінансових проблем. Ця допомога надається лише в тому випадку, коли вона необхідна для забезпечення фінансової стабільності всієї Єврозони та членів ЄСМ. Для забезпечення виконання своєї місії ЄСМ, зокрема, може надати позику як частину програми макроекономічного регулювання (досвід Кіпру та Греції).

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Ще одним інструментом макроекономічної підтримки, який теж застосовувався в період подолання наслідків кризи, був механізм підтримки платіжних балансів (BoP assistance), що передбачає підтримку платіжних балансів держав-членів ЄС, що не увійшли до Єврозони. Зазвичай, механізм підтримки BoP ЄС пропонується в співпраці з Міжнародним валютним фондом (МВФ) та іншими міжнародними установами або країнами [5].

Загалом, валютно-фінансовий механізм антикризового регулювання Європейського Союзу перебуває в стані глибокої трансформації. Його доведеться коригувати й видозмінювати відповідно до нових викликів, що виникатимуть як у ході процесів валютно-фінансової інтеграції ЄС, так і у зв'язку з проблемами глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. About the FSF: Mandate / Financial Stability Forum [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fsforum.org/about/mandate.htm>
2. Establishing a European Supervisory Authority (European Insurance and Occupational Pensions Authority), amending Decision N 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/79/EC : Regulation (EU) N 1094/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.esrb.europa.eu/shared/pdf/EIOPAen.pdf?cd62c1ac93286c2c12fede3415541c32>
3. Establishing a European Supervisory Authority (European Securities and Markets Authority), amending Decision N 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/77/EC : Regulation (EU) N 1095/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.esrb.europa.eu/shared/pdf/ESMAen.pdf?8d02dc34ce11cd4b0a212a3ca1f4b280>.
4. European deposit insurance scheme / European Commission [Electronic resource]. – Mode of access : https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/banking-union/european-deposit-insurance-scheme_en
5. Conclusion of EFSF financial assistance programme for Ireland: an overview / European Stability Mechanism [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.esm.europa.eu/speeches-and-presentations/conclusion-efsf-financial-assistance-programme-ireland-overview>

УДК 342

Сищук Андрій, канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Лібус Лідія, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РИНКУ ЄВРОВАЛЮТ

Ринок євровалют актуальна тема сьогодення, адже це ринок позичкових капіталів, на якому задіяно значну частину світового валютного ринку. А отже, він має великий вплив на всі грошові операції, які відбуваються в країнах. Близько 50 % грошових операцій здійснюється на цьому ринку.

Євровалютний ринок – це автономний і незалежний оптовий ринок, де оперують, зазвичай, великими сумами. Він майже не піддається регулюванню, не підкоряється національному законодавству, не оподатковується. Євровалюти є джерелом дешевого кредиту для позичальника й високого прибутку для позикодавця [1].

Поняття «євровалюта» не має прямого зв'язку з об'єднаною європейською валютою євро та Єврозоною. Префікс «євро» зовсім не означає того, що зазначена валюта перебуває в Європі, що нею володіють європейці або що вона розміщена в Європейському банку. Це свідчить лише про те, що територіальне розміщення банку, який приймає вкладення, не збігається з територією, де валюта емітована і є законним платіжним засобом. Приставка «євро» свідчить лише про те, що національна валюта не контролюється національними валютними органами. Наприклад, євродолари — це долари, розміщені в банку поза територією США. Операція з євродоларами не регламентується з боку США (країни – емітента валюти). Префікс «євро» свідчить про те, що валюта вийшла з-під контролю національних валютних органів, зокрема центрального банку-емітента.

Уперше євровалюта виникла в 50-х роках ХХ ст. у зв'язку з тим, що радянські банки перевели свої доларові кошти в британські та французькі банки, аби захистити себе від ризику можливої конфіскації цих коштів владою США. Від самого початку свого виникнення ринок євровалют розвивається переважно як ринок євродоларів. У 60–70 рр. національні валюти, які виконували функції світових грошей, насамперед долар США, поступово перетворились у тій частині, яка оберталася на світовому ринку, у так звані єврогроші, грошові одиниці, які вийшли з-під контролю національних урядових

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

органів, вільно рухалися світом й мали податкові та інші переваги, порівняно з тими національними валютами. Із другої половини 60-х років подібні зміни торкнулися німецької марки, голландського гульдена, французького та швейцарського франка. Унаслідок цього поряд з євродоларом виникли євромарки, єврогульдени, єврофранки тощо, тобто авуари, які не піддаються регулюванню з боку уряду. Ринок євродоларів поступово перетворився в ринок євровалют.

Фактори розвитку ринку євровалют:

- об'єктивна потреба в гнучкому міжнародному валютно-кредитному механізмі для обслуговування зовнішньоекономічної діяльності;
- уведення конвертування ключових валют із кінця 50-х – початку 60-х років;
- ліберальне національне законодавство стимулювало розміщення коштів банків і фірм у закордонних банках для отримання прибутку [2].

Ринок євровалют має низку переваг, порівняно з національними валютними ринками й ринками позичкових капіталів. Тенденція до розширення географічних меж ринку євровалют відображає прагнення банківських монополій забезпечити безперервне функціонування валютного ринку, долаючи обмеженість часових поясів, а також пошуки оптимальних умов (економічних, надто податкових, політичних) для валютних операцій. Це зумовило специфіку структури ринку євровалют, який охоплює близько 500 провідних банків, розміщених у фінансових центрах різних континентів. Це оптовий, а не роздрібний ринок, оскільки оперують на ньому, зазвичай, великими сумами. Торгівля здійснюється переважно на суми понад 500 тис. дол. США. Дуже важливе неодмінне дотримання узгоджених термінів через причини бонітетності. Процент формується за попитом і пропозицією на ринку, тобто для кожної трансакції він узгоджується індивідуально. Основними позичальниками є державні організації/установи, такі як уряди, центральні банки та кооперації державного сектору. Більше того, близько 4/5 ринку євровалют припадає на міжбанківські операції. Універсальність, означає, що на цьому міжнародному ринку здійснюються валютні, депозитні й кредитні операції. Курси з термінових валютних операцій орієнтуються на проценти, що виплачуються за євровалютними депозитами, а не на відсотки відповідного національного ринку позичкових капіталів. Специфіка відсоткових ставок на євrorинку полягає в тому, що вони відносно самостійні щодо національних ставок. Ставки євrorинку охоплюють як змінну ЛІБОР — Лондонську міжбанківську ставку пропозиції, за якою лондонські банки надають кредити в

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

євровалюті першокласним банкам за допомогою розміщення в них відповідних депозитів, а як постійний елемент — надбавку спред, тобто премію за банківські послуги. Спрощена процедура проведення операцій. Хоча техніка операцій є традиційною (депозит, позика, акцепт), євроугоди здійснюються по телефону, телексу з обміном у той самий день телеграфним підтвердженням, яке служить єдиним документом; а з розвитком електронних комунікацій — електронною поштою. При цьому не вимагається забезпечення, а гарантією угоди є авторитет банку-контрагента.

Завдяки розвиненій банківській системі та достатньо ліберальному законодавству, Лондон швидко перетворився на головний центр ринку євровалют та залишається ним і сьогодні. Поступово подібні центри поширилися на всі населені континенти і більшість часових поясів. Сьогодні нараховується близько 35 центрів ринку євровалют.

Таблиця 1

Найбільші центри ринку євровалют

Назва центру	Обсяг угод ринку, %
Лондон, Токіо	20
Нью-Йорк, Франкфурт-на-Майні	10
Париж	7
Цюрих – Женева	6
Люксембург	4
Амстердам, Брюссель	3
Мілан	2
Торонто	1

Джерело [1].

Іншими центрами ринку євровалют можна назвати такі міста та території:

– у Європі — Мадрид, Дублін, Гібралтар, Монако, Сент-Хелієр (о. Джерсі, Нормандські о-ви), Валетта (Мальта), Нікосія (Кіпр); в Америці — Лос-Анджелес, Сан-Франциско, Чикаго, Майамі, Нассау, о-ви Кайман, Нідерландські, Антили, Панама, Гамільтон (Бермуди), Бриджтаун (Барбадос), Сен-Джон (Антигуа);

– в Азії — Сингапур, Сянган (раніше – Гонконг), Маніла, Тайбей, Порт-Віла (Вінуату), Бахрейн, Абу-Дабі, Дубай, Бейрут;

– в Африці — Кейптаун, Монровія (Ліберія), Порт-Луї (о. Маврикій).

Ринок євровалют є універсальним міжнародним ринком, який поєднує в собі елементи валютних, кредитних і комісійних операцій. Депозитно-позичкові операції, що здійснюються на цьому ринку, часто супроводжуються

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

переводом ресурсів з однієї валюти в іншу. Надзвичайна мобільність коштів на ринку за великих масштабів операцій чинить значний вплив на валютний стан світового фінансового середовища. Поряд із цим ринок євровалют використовується найбільшими банківськими конгломератами провідних у кредитному відношенні країн (передовсім США, Великої Британії, Швейцарії) для мобілізації коштів із метою кредитування власного економічного домінування — поглинання компаній. Зважаючи на те, що євровалюти на сьогодні матеріально не забезпечені і їх розвиток стримується переважно можливостями капіталовкладень, у тому числі спекулятивного характеру, виникають питання про межі зростання цього ринку, оптимальні розміри, співвідношення євровалют, необхідність регулювання та ін.

Отже, євровалютний ринок – це універсальний міжнародний ринок, що поєднує елементи валютних, кредитних операцій та операцій з цінними паперами. Ринок євровалют є універсальним міжнародним ринком, який поєднує в собі елементи валютних, кредитних і комісійних операцій. Депозитно-позичкові операції, що здійснюються на даному ринку, часто супроводжуються переводом ресурсів з однієї валюти в іншу. Надзвичайна мобільність коштів на ринку за великих масштабів операцій чинить значний вплив на валютний стан світового фінансового середовища.

Список використаних джерел

1. URL: <http://studentbooks.com.ua/content/view/885/54/1/1/>
2. URL: http://pidruchniki.com/finans/rinok_yevrovalyut

УДК 005.3:[330.332+330.341.1]

Степанов В'ячеслав, д-р екон. наук, професор
відділу економіко-екологічних проблем приморських регіонів,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України;

Рассадникова Світлана, канд. екон. наук,
старший науковий співробітник, доцент кафедри
економічних систем і управління інноваційним розвитком,
Одеського національного політехнічного університету

КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах сучасних трансформацій, глобалізації, швидкого техніко-технологічного розвитку та оновлення усіх сфер суспільства інноваційно-інвестиційні процеси як складні та багатогранні є важливою проблемою та потребують системного дослідження й нестандартних підходів до їх управління. Інноваційно-інвестиційні процеси розглядають як діяльність, спрямовану на стійке зростання, вони є сукупністю операцій, етапів, що реалізують інноваційний цикл [1] і вкладення капіталу для здійснення інновацій. Інноваційно-інвестиційні процеси мають величезне значення для створення умов для досягнення сталого розвитку, підвищення економічних можливостей та зростання країни, якості життя населення, засвоєння й впровадження інновацій, розв'язання гострих екологічних проблем і зміни клімату.

Активізація інноваційно-інвестиційних процесів є запорукою конкурентоспроможності національної економіки та її регіонів, підприємств для постійної розробки й впровадження інновацій, заняття гідного місця на світовій арені, забезпечення пріоритетного інноваційного шляху розвитку економіки. Система управління інноваційно-інвестиційними процесами в такому контексті потребує розробки та залучення креативних підходів і методів. Проблема креативності в економіці та управління отримала увагу наукової спільноти та була предметом наукових дискусій.

Виникнення терміна «креативність» (від лат. creation – створення, творіння, creative – творчість) має свою історію, генезис та його поява відноситься до 60-років ХХ ст. Уперше в США психологи почали використовувати це поняття для визначення сутності здатності особистості формувати нові поняття та навички.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Дослідженням проблем креативності займалися чисельні закордонні вчені, присвячені наукові праці вітчизняних вчених та спеціалістів: Д. Амидон [2], Р. Флорида [3], С. М. Ілляшенка [4], І. І. Свидрук [5], О. Г. Макаренко [6], А. В. Курносова [7] та ін.

До праць із креативної економіки, насамперед, слід віднести наукову публікацію Курносової А. В. [7], у якій приділяється увага необхідності вивчення проблем креативності як важливого фактора конкурентоздатності в діяльності сучасних організацій.

Проблема креативності, про що свідчить аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, вельми слабо розроблена в контексті теоретичних та практичних проблемних питань управління інноваційно-інвестиційними процесами. Необхідність розширення даних досліджень у цій сфері визначило вибір теми доповіді та проведення поглибленого аналізу.

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки й невідкладної потреби кардинальної зміни системи управління у відповідь на глобальні та національні виклики, зростає необхідність забезпечення якісної новою інформацією та її інтелектуалізацією.

До викликів часу, пов'язаних із високим попитом на творчість, належить зростання вимог до суб'єктів господарювання стосовно обов'язкового використання творчого підходу, креативності; запитів на креативні рішення; отримання прибутку завдяки новим ідеям та реалізації інноваційних технологій, товарів.

Проведемо аналіз декілька методологічних аспектів дослідження проблем креативності. Сучасний креатив пердусім розглядаємо в контексті творчої діяльності, спрямовано на створення суб'єктивно та об'єктивно нового продукту; по-друге, з процесами, які мають певні стадії – задум, осмислення, інсайт, безпосередньо продукт [8]. Також, безумовно, виникає ситуація перетворення нових ідей, знань і рішень у нову форму їх реалізації, отримання нового результату у вигляді нових інноваційних благ та продуктів.

Концепція креативності стимулювала розвиток нової економіки, економіки знань як науки та креативної економіки як нового наукового напрямку в економічних дослідженнях. Поява монографії Дж. Хокинса «Креативна економіка» у 2001 р. підтверджує цю позицію та є важливою подією в становленні теоретико-методологічних засад реалізації ідеології креативності та стимулювання появи нових понятійно-категоріальних утворень, наприклад креативне підприємство, креативна компанія, креативна організація, креативний клас та ін.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Отже, постановка питання формування креативного менеджменту як нового наукового напрямку в системі креативної економіки та вагомого інноваційного інструменту управління інноваційно-інвестиційними процесами як пріоритетного напрямку розвитку суспільства є актуальною. У цьому контексті в рамках формування ідеології креативного розвитку та креативного менеджменту, за допомогою якого можливого досягнення синергетичних ефектів в інноваційно-інвестиційних процесах, слід розглянути такі питання: формування креативного потенціалу інноваційно-інвестиційних процесів; формування нового бачення інвестування та інвестиційної політики в контексті креативної ідеології розвитку; розробка системи цілепокладання в інвестуванні й креативної економіки; підготовка інноваційної стратегії розвитку національної економіки та її регіонів на основі ефективного запозичення її креативного потенціалу інноваційно-інвестиційного процесу.

Креативний потенціал інноваційно-інвестиційного процесу		
Системоутворювальні категорії		
Категорія «річ»	Категорія «властивості»	Категорія «відносини»
Іноваційно-інвестиційна система	Мотиваційні можливості	Менталітет
Іноваційно-інвестиційна платформа національної економіки	Здатність до самоорганізації	Управлінський потенціал
Іноваційно-інвестиційна платформа регіону	Здатність до оновлення (інноваційність)	Іноваційно-інвестиційне управління (менеджмент)
Іноваційно-інвестиційна платформа галузей господарства	Креативність	Іноваційно-інвестиційний вибір
Іноваційно-інвестиційна організація		Творчий потенціал та підхід
Іноваційно-інвестиційна структура		
Іноваційно-інвестиційний розвиток		
Іноваційно-інвестиційна держава.		

Рис. 1. Структурні елементи креативного потенціалу інноваційно-інвестиційного процесу

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Пропонуємо розглядати та аналізувати креативний потенціал інноваційно-інвестиційного процесу на основі інтегральної сукупності різноманітних ресурсів, яким притаманні креативні властивості та які відображають творчу основу, початок, інноваційність, інтелектуальність здатність до оновлення й ін. Інтегральна сукупність відбиває взаємозв'язок і взаємозалежність ресурсних елементів та характеризує стан, при якому якісна та кількісна зміна одного з ресурсів (факторів) веде до менш або більш помітних якісних та кількісних трансформацій у застосуванні інших ресурсів.

Системне уявлення про креативний потенціал інноваційно-інвестиційного процесу представлено на рис. 1. Побудова системи, представленої на рисунку, формується на основі методології загальної параметричної теорії систем (ЗПТС) за Уемовим А. І. [9].

В основу представленої побудованої системи креативний потенціал інноваційно-інвестиційного процесу (рис. 1) покладено принцип системного опису об'єктів, що досліджуються, за допомогою мови тернарного опису, який включають системоутворювальні категорії «річ», «властивості», «відносини».

В умовах інтенсивного розвитку економіки знань формування й реалізація концепції креативного розвитку на основі креативний потенціал інноваційно-інвестиційного процесу визначає успішність досягнення сталого творчого розвитку, акумулювання креативних ідей і рішень для піднесення добробуту нації, конкурентоспроможності країни у світовій глобальній економіці.

Список використаних джерел

1. Ступак С. М. Світові тенденції розвитку інвестиційно-інноваційних процесів / С. М. Ступак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// intkonf.org/Stupak](http://intkonf.org/Stupak).
2. Амидон Д. Глобальний Імпульс Стратегии знаний/ Д. Амидон// Режим доступу : [www/Skyrme.com/updates/se0299.htm](http://www.Skyrme.com/updates/se0299.htm).
3. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее / Р. Флорида. – Москва : «Классика XXI», 2007. – С. 60–61.
4. Управління інноваційною діяльністю. Основи інноваційного менеджменту: магістерський курс : підручник / за заг. ред. С. М. Ілляшенка. – Суми : Університетська книга, 2015. – 855 с.
5. Свидрук І.І. Креативний менеджмент. Навч.посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 224 с.
6. Макаренко О. Г. Креативный менеджмент : [Электрон. учеб. пособие / О. Г. Макаренко, В. Н. Лазарев. – Ульяновск: УлГТУ, 2011. – 154 с. – Режим доступу : <http://window.edu.ru/resource/267/77267/files/ulstu2012 - 93.pdf>.
7. Курносова А. В. Креативность как фактор конкурентоспособности в деятельности

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

современной организации / А. В. Курносова // Прометей. – 2010. – № 1. – С. 141-145.

8. Ванарюхин Г. И. Краткий и эвристический менеджмент / Г. И. Ванарюхин // Менеджмент в России за рубежом. – 2001. – № 2. – С. 14–17.

9. Уемов А. И. Системный метод и общая теория систем. – Москва : «Мысль», 1978. – 272 с.

УДК 339.330.342.2

Суботіна Юлія, аспірант
кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Черкаський державний технологічний університет

**МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ В ІДЕОЛОГІЇ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Інновації є стратегічним пріоритетом для більшості компаній, регіонів і країн, навіть в умовах світової фінансової кризи [4]. Незважаючи на нестабільність і турбулентність зовнішнього середовища в умовах фінансової кризи, провідні компанії світу збільшують інвестиції в нові розробки в країни з економікою. За галузями найбільш інноваційно активними виявилися технологічна та галузь телекомунікації.

Для розуміння особливостей інноваційного маркетингу і його ролі в соціально-економічному розвитку, потрібно дати всебічну оцінку поняттю «інновація». У сучасному розумінні інновації охоплюють весь спектр діяльності – від досліджень, розробок, виробництва й до виведення продукції на ринок, її просування. Ураховуючи таку «універсальність» застосування інновацій, у сучасній науковій літературі склалася безліч підходів до їх визначення.

Економіка регіону являє собою складну систему, що підлягає дослідженню й управлінню за допомогою сучасних методів.

Систематизуючи безліч трактувань поняття «інновація», можна виокремити два підходи до його визначення – процесний і результативний. Обидва підходи взаємно доповнюються, утворюючи діалектичну взаємозв'язок між уявленнями про інновації як процеси і його результаті. Підхід до інновацій як до процесу веде до ототожнення їх з інноваційною діяльністю. Підхід,

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

заснований на результативній складовій інновацій, ототожнює їх із поняттям «нововведення».

Із теоретичного та практичного погляду поняття «інновація», «інноваційний продукт», «нововведення», є синонімічні. Етимологічно ці терміни походять від англійського слова «innovation» і перекладаються одноманітно як «інновації». Пропонуємо використовувати таке визначення: інновація – це різноманітна діяльність індивідів, груп, компаній, а також цілих регіонів і країн створення нового продукту, процесу, технології, ринку, методів та організації управління в будь-якій сфері життєдіяльності з метою отримання позитивного додаткового ефекту від їх використання після комерціалізації.

Поняття інновацій застосовне з моменту створення ідеї до її реалізації й практичного втілення. Часовий період, за який інновація переходить від стадії виникнення ідеї до стадії комерціалізації, називається інноваційним лагом [1].

Для теорії інноваційного маркетингу найбільший інтерес представляють маркетингові інновації. Це поняття лежить у сфері виконання інноваційної діяльності компаній, країн, регіонів. Вони можуть ставитися до різних напрямів маркетингової діяльності – від удосконалення комплексу маркетингу до брендингу та нових способів ведення конкурентної боротьби. Можливі сфери застосування маркетингових інновацій представлено на рис. 1.

Інновації виникають як відповідь системи на виклики навколишнього середовища. Якщо система не здатна вчасно й адекватно відповідати на ці виклики, її можна визнати нежиттєздатною. Виклики навколишнього середовища умовно можна розбити на дві групи – це технологічний поштовх і зміни структури ринкового попиту (переваг споживачів).

Сучасні визначення інноваційного маркетингу розглядаються в рамках теорії інноваційного менеджменту. Однак у науковій літературі на сьогодні не сформовано єдину систему ключових понять інноваційного маркетингу. Так, наприклад, немає чіткого розмежування понять «інноваційний маркетинг» і «маркетинг інновацій» [3]. Найчастіше їх розглядають як синонімічні, проте, на нашу думку, їх потрібно розрізняти.

Так, маркетинг інновацій – це діяльність безпосереднього просування інновацій на ринок, що сприяє їх успішної адаптації та прийняттю з боку споживачів. Інноваційний маркетинг – ширше поняття. Він передбачає впровадження управлінських, організаційних, економічних, соціальних змін, пов'язаних із пошуком нових ринків, споживачів із метою комерціалізації й прискорення реалізації нововведень. Інноваційний маркетинг покликаний відслідковувати динаміку та тривалість кожного етапу життєвого циклу

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

інновацій і обумовлювати необхідність модернізації, оновлення, нового інноваційного рішення. Отже, він дає змогу ефективно управляти інноваціями як на рівні підприємства, так і на рівні цілого регіону, країни.

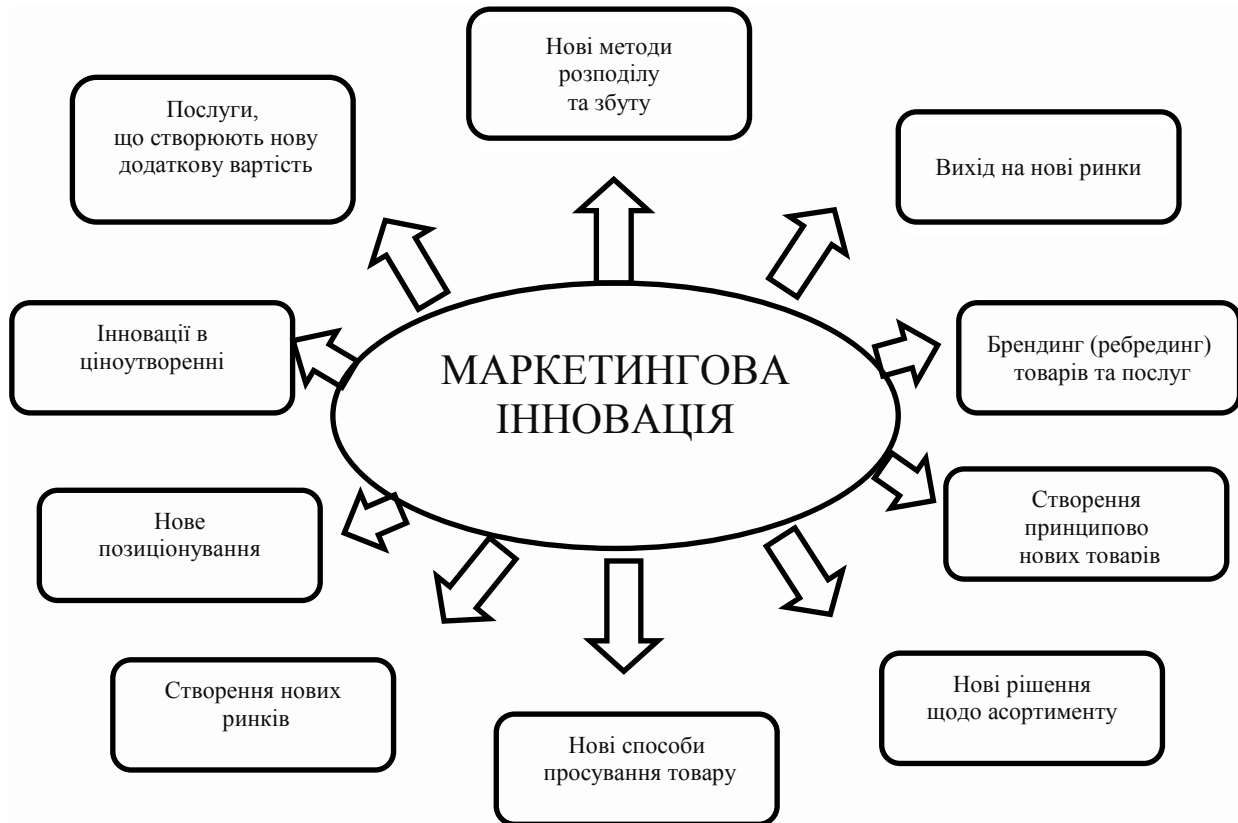

Рис. 1. Можливі області маркетингових інновацій

Концепція інноваційного маркетингу вписується в класичну теорію маркетингу, однак має свої особливості. Говорячи про інноваційному маркетингу, що реалізується на рівні регіону, слід зазначити, що керуючим суб'єктом у ньому виступає регіональна адміністрація. Саме вона формує асортиментну, цінову, розподільну й комунікативну стратегії, що забезпечують у комплексі досягнення стратегічних цілей розвитку регіону з урахуванням заданих економічних обмежень. Із погляду інноваційного маркетингу товарна політика регіону передбачає виявлення перспективних інноваційних напрямів (галузей, конкретних товарів, послуг), які можна постачати на зовнішній і внутрішній ринки, у яких обсягах, на яких умовах і для кого. Правильний вибір перспективних напрямків науки й виробництва в майбутньому дасть змогу отримати всім суб'єктам регіону комерційні, політичні, соціальні результати, а

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

комерціалізувати товари та послуги найкращим чином будуть сприйняті ринком (внутрішнім і/або зовнішнім) [2].

Такий підхід до визначення пріоритетних для регіону напрямів розвитку її науково-технічного потенціалу, заснований на маркетинговому аналізі та оцінці ринку, дає змогу, з більшою визначеністю здійснювати планування, організацію та фінансування робіт, оскільки передбачає не лише і не стільки вибір нових, нехай навіть принципово нових техніко-технологічних інновацій, а виділення створюваних на їх основі товарів і послуг, таких, які будуть досить конкурентоспроможними на ринку (зовнішньому та/або внутрішньому).

Інноваційний маркетинг у розрізі соціально-економічного розвитку регіону неможливо розглядати як сукупність дискретних заходів, пов'язаних із підтримкою та просуванням окремих інновацій. Він є складовою частиною і невід'ємною частиною інноваційного процесу, перманентного, представляє певну послідовність стадій інноваційної діяльності:

1. Стадія НДДКР;
2. Випуск дослідних партій продукції;
3. Масове виробництво;
4. Реалізація інноваційної продукції.

По суті, ці стадії являють собою життєвий цикл інновацій, що безперервно відновлюється й збільшує кількісні і якісні їх параметри на кожному наступному витку розвитку.

Із погляду макроаналізу, ціна як змінна комплексу маркетингу відображає середній рівень установлюються виробниками та організаціями цін на регіональні товари й послуги, що дає змогу відстежувати їх динаміку та прогнозувати можливі коливання [5].

Система розподілу в регіоні може відігравати провідну роль під час вибору об'єкта інвестування. Віддаленість і важкодоступність ресурсів, нерозвинена інфраструктура часто слугує причиною відмови інвестувати в ту чи іншу галузь регіону або розвивати інноваційний проект (високі ризики розробки подібних проектів посилюються слаборозвиненою системою постачання).

Тому питання розвитку інфраструктури регіону також можна віднести, на нашу думку, до першочергових завдань регіонального маркетингу. Сьогодні актуальною проблемою є створення в регіонах інноваційної інфраструктури. Вона включає суб'єктів інноваційної діяльності, що беруть пряму й опосередковану участь в інноваційних процесах, у тому числі надання послуг зі створення та реалізації інноваційної продукції.

Розвиток і вдосконалення підсистем інноваційної інфраструктури створює

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

в регіоні сприятливі й потенційно привабливі умови для розподілу маркетингового продукту. Комплекс маркетингових комунікацій у системі регіонального маркетингу відіграє найважливішу роль, особливо якщо територія приваблива з туристичного погляду, має багату культурну та історичну спадщину. Комплекс маркетингових комунікацій уключає рекламу, зв'язки з громадськістю, стимулювання збуту, особисті продажі. Маркетингові комунікації в регіоні повинні мати цільовий характер, тобто бути завжди орієнтовані на конкретний цільовий сегмент, бути адресними.

Отже, проаналізувавши основні функції й принципи маркетингових інновацій і ідеології соціально-економічного розвитку, можна зробити висновок, що основною його метою є перманентне підвищення якості життя населення на основі поступального зростання економічного потенціалу регіону.

Список використаної джерел

1. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація : [монографія] / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Груба Г. І. Інноваційне наповнення інвестиційного процесу / Г. І. Груба // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №17. – С. 13-16.
3. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : [підручник] / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університ. кн., 2010. – 334 с.
4. Інноваційний розвиток промисловості України / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін.; Під ред. проф. О. І. Волкова, проф. М. П. Денисенка. – К. : КНТ, 2006. – 648 с.
5. Маркетинг інновацій та інновації в маркетингу: [монографія] / за ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 615 с.

РОЗДІЛ V

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ, МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС, СВІТОВІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ РИНКИ

УДК 342

Алієва Анастасія, аспірант кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;
Каленик Марина, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПОСЛУГ

У сучасних умовах сфера послуг утворює ядро постіндустріальної економіки й у багатьох аспектах визначає її основні макроекономічні параметри. У більшості країн збільшуються обсяги виробництва сфери послуг, частка в структурі ВВП, розвивається міжнародна торгівля послугами. Розвиток сфери послуг дає помітний внесок у зростання продуктивності праці в масштабах усієї економіки, оскільки послуги є важливими компонентами виробництва інших товарів і послуг [1, с. 100].

Особливість розвитку сфери обслуговування в період формування ринкової економіки – збільшення питомої ваги послуг, які надаються населенню за плату, а також розвиток комерційного сектору. Упродовж останніх років послуги були основним сектором, що забезпечують збільшення доданої вартості в економіці, і надалі їх ключова роль у підтримці економічного зростання у світі збережеться.

Основними тенденціями розвитку ринку послуг є – зниження обсягів надання окремих видів послуг за рахунок скорочення фінансування неринкових послуг, зокрема соціальних та наукових; зміна структури попиту населення на платні послуги за рахунок збільшення частки житлово-комунальних і скорочення санаторно-курортних й оздоровчих; швидке заміщення неринкових послуг ринковими в освіті та медицині; збільшення розриву між платоспроможним попитом і пропозицією [2, с. 54].

Можна виокремити низку структуроутворювальних чинників і факторів трансформації світового ринку послуг на сучасному етапі (табл. 1).

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Існують такі фактори, які гальмують стрімкий розвиток світового ринку послуг:

- тотальне збідніння більшості населення;
- різке підвищення цін на платні послуги;
- загальне послаблення підприємницької активності внаслідок погіршення умов господарювання негативно відобразиться на сегменті ринку, що є найбільш динамічним і дає суттєву частку прибутків у країнах [3, с. 45];
- недостатність розвитку інфраструктури;

Таблиця 1

Основні фактори трансформації міжнародного ринку послуг на сучасному етапі розвитку світового господарства

Рушійні сили міжнародної торгівлі послугами	Основні фактори зростання міжнародного ринку послуг	Сфера послуг, розвитку якої сприяє фактор
Наявність якісного людського капіталу	Підвищення ролі знань і ділових навичок як джерела отримання прибутку	Ділові, управлінські, професійні та освітні послуги
Інвестиції в нематеріальні активи	Приватизація/дерегулювання	Фінансові, ділові послуги
Ефективність внутрішнього регулювання	Зростання міст й урбанізація	Усі види послуг
Розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури	Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій	Інформаційні, телекомунікаційні, ділові послуги
Якість інституційного середовища	Застосування інновацій у секторі послуг, що призвело до здешевлення послуг завдяки ефекту економії на масштабі, кращого розуміння потреб клієнтів, застосування результатів наукових досліджень, міжнародного створення послуг.	Транспортні, ділові, телекомунікаційні, туристичні послуги
Національна політика у сфері міжнародної торгівлі послугами	Зростання частки послуг що мають багатонаціональне походження	Усі види послуг

Джерело : [1].

Відзначимо, що розвиток сфери послуг має потужний вплив на зростання продуктивності економіки. Зокрема, сприяє підвищенню конкурентоспроможності як товарів, так і послуг на міжнародному ринку. Нині економічний розвиток усе більше залежить від доступу до високоякісних послуг, таких як, наприклад, інформаційно-телекомунікаційні, транспортні,

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

фінансові та інші послуги. Телекомунікації мають вирішальне значення для поширення та передачі знань; транспортні послуги впливають на вартість переміщення товарів і рух робочої сили не лише в межах країни, а й за кордон; фінансові послуги впливають на перетворення заощаджень в інвестиції і їх ефективний розподіл; професійні послуг, такі як бухгалтерський облік, юридичні, інжинірингові та консалтингові послуги скорочують транзакційні витрати, пов'язані з функціонуванням фінансових ринків та виконанням контрактів. Медичні й освітні послуг також є надзвичайно важливими, з огляду на їх вплив на якість людського капіталу [4].

Поступово збільшується частка людей, які орієнтуються на пріоритети духовного зростання й фізичного самовдосконалення, тому зростає роль освітніх, спортивних, туристичних та інших видів послуг. Демографічні зміни також відіграють певну роль у розвитку сфери послуг. Вони об'єктивно вивчають масштаби сфери послуг через збільшення/зменшення чисельності населення, а також, детермінують структуру цієї сфери, оскільки збільшення, наприклад, частки людей похилого віку (процес старіння населення, характерний для всіх розвинених країн), спричинює зростання попиту на медичні й рекреаційні послуги [3, с. 44].

Попит на послуги з боку підприємств значною мірою залежить від динаміки діяльності малого бізнесу. Необхідними умовами, що закладають базу для нормального функціонування й розвитку ринку не фінансових послуг, мають стати відповідне нормативно-правове забезпечення розвитку ринку послуг і забезпечення методологічної бази для проведення зіставлення показників розвитку сфери послуг [3, с. 45].

У подальшій перспективі розвитку світового ринку послуг сектор інформаційно-комунікаційних послуг із такими новими галузями, як електронна й мобільна торгівля, відіграє особливу роль у сучасному світі. Завдяки цим досягненням послуги можуть більш ефективно впливати на структуру та динаміку експорту країни, продуктивність праці й конкурентоспроможність фірм та галузей, а врешті-решт – на рівень життя населення [3].

Усвідомлення людиною того, що вона є громадянином не лише своєї країни, але й світу, веде до розширення туристичних поїздок, збільшення пропозиції на ринку різноманітних турів, особливо цільових. На конференції WTO в Ліссабоні за результатами дослідження «Tourism 2020» проголошені п'ять перспективних туристичних напрямів XXI ст. [5, с. 127]:

– пригодницький туризм;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- круїзи;
- екологічний туризм;
- культурно-пізнавальний туризм;
- тематичний туризм.

За прогнозами Всесвітньої туристичної організації, у XXI ст. очікується туристичний бум: кількість туристів у світі до 2020 р. зросте до 1,6 млрд осіб за рік, що означає збільшення туристичних прибуттів у 2,4 раза, порівняно з 2000 р.

Таблиця 2

Прогноз найбільш популярних туристичних напрямків до 2020 р.

Країна	Кількість туристичних прибуттів, млн	Частка на світовому туристичному ринку, %	Динаміка зростання 2000–2020 рр., %
Китай	137,1	8,6	8,0
США	102,4	6,4	3,5
Франція	93,3	5,8	1,8
Іспанія	71,0	4,4	2,4
Гонконг	59,3	3,7	7,3

Джерело : [5].

Передбачаємо, що при щорічному зростанні на 8 % кількість туристичних прибуттів у Китай досягне до 2020 р. 137,1 млн осіб. Другим за популярністю туристичним напрямком стануть США (102,4 млн), далі Франція (93,3 млн), Іспанія (71,0 млн) та Гонконг (59,3 млн) (табл. 2.) [5].

Отже, тенденції розвитку міжнародного туризму мають позитивний характер. Доступність інформації, велика кількість реклами, зростаючий інтерес туристів сприяють збільшенню можливостей спілкування між народами.

Отже, для подальших перспектив розвитку сфери послуг потрібно виконати комплекс таких завдань: формування сприятливих умов для підприємницької діяльності в секторі послуг; створення економічного та правового середовища; удосконалення дії механізму місцевого самоврядування; залучення громади до активної участі у визначенні пріоритетних напрямів зростання ринку послуг; створення реальних можливостей кожному підприємству для доступу до виробничих, матеріально-технічних і фінансових ресурсів; подальший розвиток комерційної системи інформаційного забезпечення підприємницької діяльності; застосування механізму партнерства для стимулювання розвитку перспективних видів діяльності у сфері послуг;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

здійснення заходів у галузі інвестиційної політики та сприяння інноваційному інвестуванню підприємств; підтримка в перспективі на відповідній науковій основі розвитку мережових структур безпосередньо сервісного характеру (транспортно-логістичні, туристично-рекреаційні, культурно-розважальні).

Список використаних джерел

1. International Data Corporation [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.idknet.com.
2. Проценко І. В. Базові детермінанти розвитку міжнародного ринку послуг у сучасній економіці [Електронний ресурс] / І. В. Проценко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». — 2014. — Вип. 8. — С. 20–26. — Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2014_22_8\(4\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2014_22_8(4)_5)
3. Кучин С. П., Сарматичка Н. В. Особливості та перспективи розвитку ринку послуг в Україні / [Електронний ресурс] / С. П. Кучин, Н. В. Сарматичка. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2011_3/6.pdf.
4. Старостіна А. Основні фактори трансформації міжнародного ринку послуг на сучасному етапі розвитку світового господарства [Електронний ресурс] / А. Старостіна, І. Проценко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія «Економіка». — 2013. — Вип. 12. — С. 99–103. — Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/starostina-a-protsenko-i-key-factors-of-transformation-of-the-international-ma_24268.pdf
5. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. — Чернівці : Книги-XXI, 2003. — 300 с.
6. Pavlikha N. Innovative forms of international business / N. Pavlikha, I. Skorokhod, I. Kytsyuk, Iu. Marchuk // The Małopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection. — Tarnów, 2014. — Vol. 25 : Works on Management, iss. 2, December 2014 : Innovations in Modern Organizations: Economic and Social Aspects. — P. 153–161.

УДК 334.784

Варварук Юрій, аспірант

кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДАНІЙ**

За останні кілька років вітчизняний аграрний сектор перетворився з перспективного напрямку розвитку вітчизняної економіки у її

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

системоутворювальний елемент. Так, у 2017 р. обсяг експорту аграрної продукції склав 41,7 % від загальноукраїнського проти 23,3 % у 2014 р. [1]. Такий динамічний розвиток вітчизняної аграрної галузі зумовлює необхідність підвищення конкурентоспроможності агропродукції за допомогою впровадження інновацій. У контексті євроінтеграційних процесів вважаємо доцільним вивчити інноваційний досвід країн ЄС, зокрема Данії.

Данія другий найбільший експортер свинини в ЄС, при цьому аграрна продукція займає лише п'яту позицію серед товарів, які країна експортує. Загалом, продукція сільського господарства Данії складає 1,1 % її ВВП [2]. Незважаючи на такі, на перший погляд, незначні показники, аграрний досвід Данії є прикладом надзвичайно ефективної організації аграрного виробництва через низку факторів, які варто розглянути детальніше.

По-перше, характерною рисою сільського господарства Данії є поширена практика об'єднання фермерів для збуту продукції у сільськогосподарські кооперативи. Найбільші кооперативи в ЄС розміщені саме в Данії. Наприклад, провідна компанія з переробки свинини у ЄС «Danish Crown» є галузевим об'єднанням більше 9 тис. данських фермерів. Схожу структуру має й молочний кооператив «Arla», що контролює 98 % виробництва молочної продукції країни [3]. Обидва кооперативи є не лише найбільшими в Данії, але й найбільшими функціонуючими аграрними кооперативами в ЄС. Крім того, аграрний сектор Данії регулюється урядом, який сприяє наданню учасникам кооперативу пільгових умов кредитування та оподаткування. Саме тому укрупнення господарств є привабливою альтернативою для місцевих фермерів. На наш погляд, колективна організація збуту та маркетингу аграрної продукції стимулює данських аграріїв залишатися конкурентоспроможними та впроваджувати інноваційні методи виробництва сільгосппродукції.

По-друге, виробництво агропродукції в Данії орієнтоване здебільшого на нішеві харчові продукти. Через свої незначні розміри країна обрала спеціалізацію на специфічних сільгосптоварах, яких не виробляють найбільші агровиробники, однак на які існує стабільний попит. Наприклад, данський м'ясний кооператив «Danish Crown» постачає особливий сорт яловичини до Німеччини та особливий вид бекону до Великобританії [4, с. 38]. Виробництво унікальних товарів дає змогу данському тваринництву утримувати провідні позиції на ринку ЄС. Уважаємо, що вузька спеціалізація на продуктах із доданою вартістю, створених з урахуванням конкурентних переваг національного агровиробництва, є передумовою інноваційного розвитку відповідних галузей аграрного сектору.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

По-третє, інноваційному розвитку аграрного сектору Данії сприяє широка система інституцій, що підтримують науково-дослідні розробки. Так, за даними звіту Innovation Union Scoreboard 2015 р., рівень продуктивності інновацій у Данії є другим найбільшим у ЄС і, загалом, вищим за середньоєвропейський показник на більш ніж 20 % [5]. Система підтримки інноваційного розвитку в Данії поєднує в собі кілька рівнів науково-дослідних досліджень:

- *міжнародні* інноваційні механізми представлені низкою науково-дослідних проектів у рамках провадження Спільної аграрної політики ЄС. Наприклад, інвестиційна програма САП «LEADER/CCLD», передбачена стратегією САП на 2014-2020 рр., займається реалізацією 15 проектів інноваційних досліджень у сільському господарстві. Серед них — розробка моделі зернозбирального комбайну, адаптованого до заболочених місцевостей Данії, та кілька проектів, спрямованих на розвиток сільських територій [6];

- *національні* інноваційні механізми включають як урядові інституції, спрямовані на полегшення виходу фермерів на ринок, так і неурядові, такі як науково-дослідний центр SEGES. Ця інституція створена з метою консультування фермерів із питань упровадження інновацій. Крім того, SEGES надає послуги з аналізу конкурентів та консультації з фінансових питань. Як недержавна організація SEGES функціонує через більш ніж 30 локальних консультаційних центрів по всій Данії, що, зі свого боку, є добровільними об'єднаннями данських фермерів;

- *підприємницькі* інноваційні механізми охоплюють технопарки, бізнес-інкубатори та R&D центри. Найвідомішим з них є Agro Food Park, технопарк, що працює з 2009 р. й об'єднує 75 данських сільгоспвиробників [7]. Серед них нараховується понад 25 аграрних стартапів і, на нашу думку, концентрація інноваційної діяльності в науково-дослідних центрах підвищує імовірність їх реалізації у реальному виробництві сільгосппродукції.

Отже, аграрний сектор Данії характеризується високим рівнем кооперації фермерів та вузькою спеціалізацією виробництва агропродукції. Крім того, комбінація державних і недержавних механізмів підтримки інноваційних досліджень сприяє зміцненню аграрного потенціалу Данії. Уважаємо, що досвід об'єднання фермерів та фокусування на нішевих сільгосптоварах доцільно запроваджувати і в Україні, урахувавши тенденцію зростання обсягів вітчизняного експорту агропродукції на ринки ЄС.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Список використаних джерел

1. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
2. Denmark CAP in your country [Electronic source]. – Access mode : https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/by_country/documents/cap-in-your-country-dk_en.pdf
3. Statistics Denmark [Electronic source]. – Access mode : <https://www.dst.dk/en>
4. Доленина О. Е., Патерикина Е. О. Агропромышленный комплекс как основа экономики Дании / О. Е. Доленина, Е. О. Петрикина // Агропродовольственная экономика. – 2016. – № 9. – С. 35–42.
5. Innovation Union Scoreboard 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf.
6. LEADER/CCLD program (The European Network for Rural Development) [Electronic source]. – Access mode : https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_en
7. The official website of Agro Food Park [Electronic source]. – Access mode : <https://agrofoodpark.com/>

UDC 339.564:657.243

Voloshan Iryna, PhD in Economics, Associate Professor
Department of Accounting
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**ACCOUNTING – INFORMATION SUPPORT OF ENTERPRISES EXPORT
ACTIVITIES IN UKRAINE**

A high degree of integration and a wide global division of the labor market characterize the development of economic relations in today's conditions. Activation of the export-import activity of business entities on a global scale is a consequence of the globalization process strengthening. Balance of payments is an indicator of foreign economic activity and, therefore, all tend to increase the share of exports and import substitution.

Problems of implementation of simultaneous import substitution strategies and improvement of export potential appeared at various stages of economic development of many countries of the world. They became especially acute in countries with a transformational economy, where the implementation of their own foreign economic policy became the most important condition for economic and political self-determination of the state and its entry into the global economic system on the rights of equal partnership.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

The unstable economic situation, the political crisis and the military conflict in Ukraine, along with the consequences of the global financial and economic crisis, have led to a decline in the economy, the loss of major markets and foreign partners.

Important tools for the development of export potential are the signing of the Association Agreement between Ukraine and the EU, as well as the Free Trade Agreement between Ukraine and the EU, the main objective of which is to increase trade and investment flows between these entities through trade liberalization and harmonization of the regulatory environment. Consequently, for Ukraine have opened perspectives for the gradual development of the EU market by domestic companies, raising the level of quality, safety, ecological characteristics of Ukrainian products; increase in profits related to the scale of production and its implementation in foreign markets; getting wider access to foreign investment and modern technology, world markets; the acceleration of structural and industrial reforms and the establishment of market institutions.

Given the high degree of export dependence of the national economy, the impact on Ukraine of a new global recession is significant, which necessitates the implementation of a coherent export strategy as a purposeful long-term system of government actions in the domestic and foreign markets, aimed at ensuring sustainable development and improvement of the structure of domestic exports, which was adopted by the government in 2017. The purpose of the «Export Strategy of Ukraine (Roadmap for Strategic Trade Development) for 2017–2021» is to:

Create favorable conditions conducive to trade and innovation for diversifying exports;

Development of business and trade support services that can increase the competitiveness of enterprises, in particular small and medium enterprises;

Improvement of skills and competences of enterprises, in particular small and medium enterprises, necessary for participation in international trade [1].

According to the Ministry of economic development and trade of Ukraine, the main mechanisms for stimulating exports are:

Organization of partnership between local authorities and business associations; participation of local authorities in regional and interregional trade associations;

Participation of local authorities in regional and interregional trade associations;

Dissemination by local authorities of information materials on export and investment opportunities of enterprises in the region;

Provision of consulting services;

Realization of long-term programs of search suppliers for foreign importers;

Holding seminars, business forums, conferences, exhibitions and exchange of delegations with the support of local authorities;

Training in the field of international trade;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Weakening of tax pressure;

Improvement of the regulatory environment;

Accumulation of funds necessary for exporters of research (creation of export pools);

State support of financial leasing and franchising;

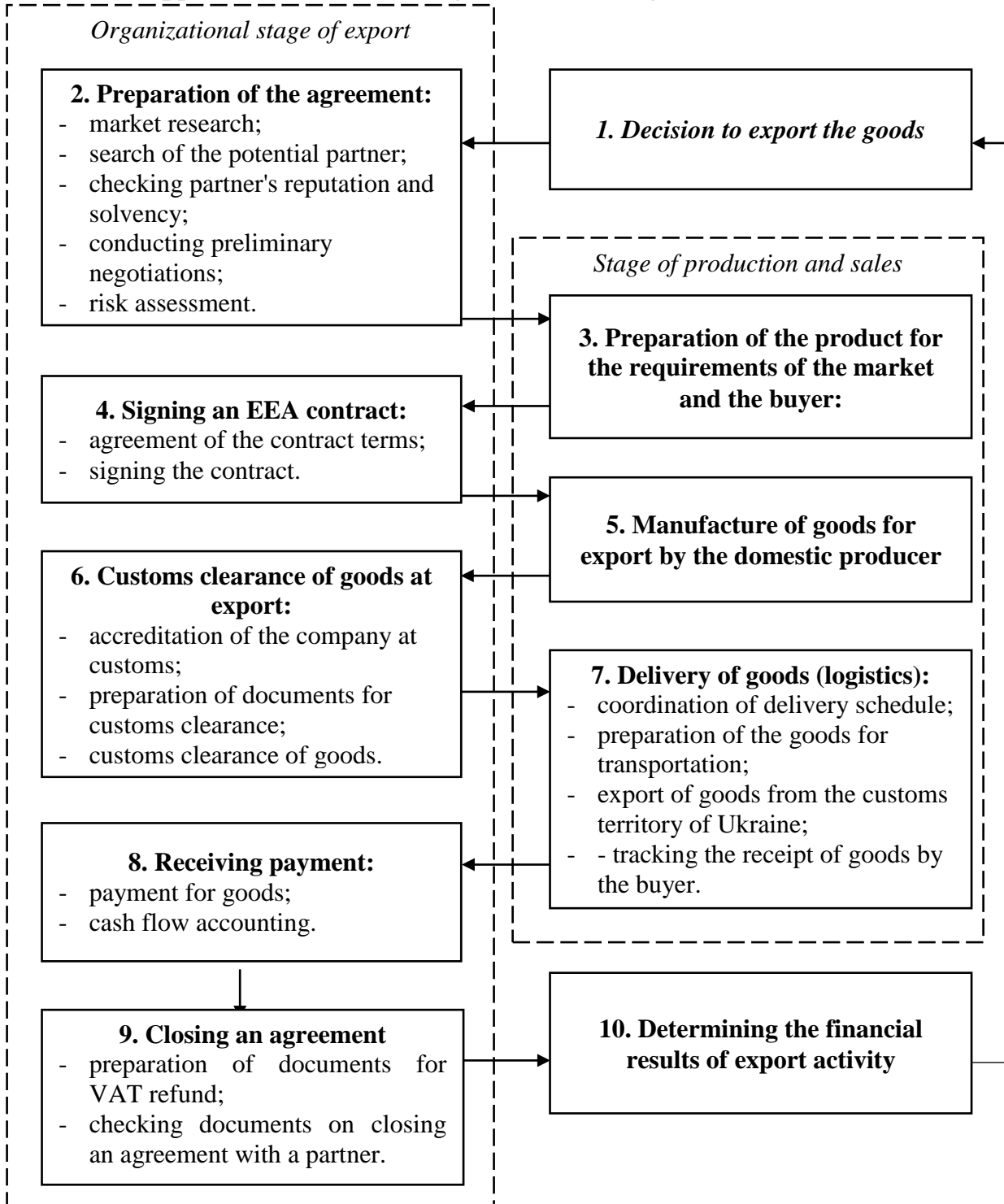

Fig. 1. Life Cycle of the Export Agreement

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Formation of innovative infrastructure of the market and transfer of innovations [2].

Thus, after analyzing the Ukraine export strategy and the information of the Ukraine Ministry of Economic Development and Trade, one can conclude that the main factor stimulating export activity is the state assistance to small and medium enterprises and their attraction to foreign economic activities.

The practice of export marketing and the use by domestic producers of export support programs from government are important factors for the success of export activities. In Ukraine, the information support of exporters is to hold consultations, trainings; finding partners, establishing relationships with new exporters, entering new markets, etc. Information support for exports includes work with national exporters and potential importers of national products. Information support for national exports is to provide for practitioners and potential exporters with the information necessary for the preparation and conclusion of profitable international trade contracts, as well as information to foreign contractors about domestic producers and their products. The main principles of information support can be implemented both by state institutions and organizations other forms of financing and ownership.

In fig. 1 shows the scheme of the life cycle of the export agreement, which allows determining the scope of organizational and production tasks for exporters. The survey of potential exporters confirms that the main problem at the initial stage is the lack of understanding by the exporters-beginners of the procedures volume, which need to be carried out.

Any foreign economic agreement consists of standard stages, each of which must take into account all legal, economic and political components. It is possible to divide the life cycle of the export agreement conditionally into two components: organizational – related to the organization and documentation of the export agreement; commodity (production) – associated with the production and sale of goods to the importer. In our opinion, the organizational stage is the most difficult for the exporter, because if the company intends to enter external markets, then the product has it.

The foreign economic agreement, including the export, requires from the exporter a package of documents, which are issued by various ministries, departments, and by the exporters themselves. Fig. 2 shows the basic package of documents, which necessary for the export of goods from the customs territory of Ukraine.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

The document, which is the reason for the delivery of the goods with all changes and additions to it	
Treaty; Agreement; Contract	
Product invoice (Invoice)	
Invoice in the original language; Translation of the invoice, if it is in a foreign language	
Documents identifying the origin of the goods	
Product passports; Certificates of quality; Certificates of goods origin	
Documents establishing the classification of goods in accordance with CN FEA	
Reference to the passport of products; Technical description of the goods; Characteristics of the product	
Documents confirming the value of goods	
Invoices and specifications for the batch of goods; Purchase and sale contracts; Copies of payment documents with statements of the bank.	
Permissive documents	
If the product is under control	
Other documents:	
A document confirming payment of customs duty; Transport Delivery Control Document (TIR); Packing sheet; Documents on the person who is the representative of the exporter at the customs authorities	

Fig. 2. Documentation of the Export Agreement

The most important document from which the export transaction begins is an agreement on foreign economic activity, which contains all legal norms concerning the implementation and consequences of export-import operations. Export-import partners need to verify all legal aspects of the foreign-economic activity agreement in their favor, preferably, that an experienced international lawyer confirms it. The next step is the accreditation of the exporter at the customs, preferably with the involvement of a customs broker, who will check all the conditions of the export operation and will accompany the documentary clearance under the agreement. The package of documentary support for export operations includes invoice, consignment

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

note, bill of lading, packing list, certificates of goods quality, documents for the purchase of goods (if the company is not an exporter), certificates of goods origin, passports. The final stage of documentary registration is the completion of the customs declaration.

After completing the first export operation, the company-exporter needs to evaluate its effectiveness in order to decide on the next supply and analyze the benefits and losses from the export supply. The economic effect of the export operation depends on the breakeven price of the export product, so it is important to determine the minimum permissible prices per unit of the product for export. In addition to the price component, the economic effect depends on the currency efficiency of the export contract, that is, during export it is necessary to constantly monitor the fluctuation of the exchange rates. It is important to evaluate the full cost of an export operation in order to analyze the economic effect and effectiveness of the export transaction.

Thus, the research results showed that enterprises – exporters have a number of problems in the implementation of export operations and the organization of foreign economic activity in the enterprise. The proposed general scheme of export agreement organization at the enterprise will allow enterprises to orientate themselves in the scope of organizational procedures and stages, as well as to allow a more detailed presentation of the process of goods export from Ukraine.

References

1. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки» від 27.12.2017 р. № 1017-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>
2. Official site of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. – Ukrexport Department. – [Electronic resource]. – Access mode : http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zakon_v_sfe-ri_zed//4610.html

УДК 330.83

Голубка Михайло, канд. екон. наук, доцент
кафедри маркетингу, економіки, управління та адміністрування,
Національна академія управління

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ДЛЯ ГАРМОНІЙНОГО ТРАНСКОРДОННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Перспективним напрямом розвитку економічної освіти кооперативними навчальними закладами є розробка ефективного механізму стратегічної співпраці між науковими установами, навчальними закладами та кооперативними формуваннями.

У сучасних умовах лідерами кооперативного просвітництва серед молоді могли б стати аграрні навчальні заклади, які за родом своєї діяльності мають тісний зв'язок із сільською молоддю та пропонують для навчання економічні спеціальності. Ця рекомендація є актуальною саме для освітніх установ Західної України, яка історично була аграрною територією. Потрібно не лише запроваджувати поглиблене теоретичне вивчення курсу кооперації в таких закладах, а й налагодити тісний зв'язок із наявними на заході України кооперативами, надати студентам можливість отримання навиків практичної діяльності в кооперативній сфері.

Одним із напрямів набуття таких навиків може бути проходження студентами фінансово-економічних спеціальностей виробничої та магістерської практики в кооперативах не лише на території України, а й у підприємницьких структурах сусідніх до Західного регіону України держав чи в їхніх відокремлених структурних підрозділах. Усе це сприятиме розв'язання економічних проблем на замовлення закордонних підприємницьких структур, що вже розпочали або планують почати господарську діяльність в Україні, керівництво яких готове до вітчизняних реалій ведення бізнесу.

Іноземні компанії при відкритті філій поза межами країни свого резидентства часто формують склад персоналу з числа місцевого населення, фахова освіта якого, насамперед, є завданням місцевих вищих навчальних закладів. Реалізація другого завдання перебуває в площині створення на базі кооперативних фінансово-економічних навчальних закладів Західної України осередків елітної підготовки економістів і фінансистів для потреб вітчизняної та світової економіки.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Освітні фінансово-економічні інституції Західного регіону – найкраща база для виконання цього завдання за рахунок їх зручного територіального положення відносно країн Європейського союзу, які займають значну частину світових ринків товарів, робіт, послуг, капіталів тощо. Елітна фахова підготовка в умовах сьогодення повинна включати поглиблене вивчення іноземних мов, особливо ділової англійської; практику та стажування в економічних службах суб'єктів господарювання у сфері кооперації в міжнародних промислових корпораціях; індивідуальні підходи до навчання із залученням провідних фахівців вітчизняних і зарубіжних компаній; посилену практично орієнтовану підготовку; участь упродовж усього періоду навчання в дослідних проектах на замовлення промислових й аграрних підприємств; орієнтацію тематики кваліфікаційних, дипломних та магістерських робіт на потреби майбутніх роботодавців. Забезпечити виконання цих умов можна лише на території, що має тісні економічні, культурні, історичні зв'язки з економічно розвинутими державами, зокрема країнами Європи.

Нові економічні умови вимагають, щоб українські вищі навчальні заклади швидко адаптувалися до потреб ринку. Однією з них наразі є необхідність удосконалення відповідної мовної підготовки майбутніх фахівців у фінансово-економічній сфері. Отже, удосконалення економічних знань викладачів і студентів повинно відбуватись у напрямі посилення володіння іноземними мовами, передусім англійською економічною лексикою, а також можливостями англомовної частини мережі Інтернет.

Окреслених перспектив кооперативної освіти на Західній Україні в умовах сьогодення неможливо досягти без актуальної вимоги часу в освітній сфері – забезпечення мобільності студентів. Для забезпечення маневреності та надання можливості вільного переміщення студентів, котрі навчаються на економічних спеціальностях як у системі кооперативних навчальних закладів у межах Західного регіону України, так і в усьому вітчизняному професійному освітньому просторі, потрібно передбачити процедуру узгодження професійних освітніх програм від початкової професійної підготовки до післядипломної освіти у фінансово-економічній сфері.

Перспективи економічної освіти кооперативними навчальними закладами на Західній Україні в умовах сьогодення можуть гарантувати лише продумана цінова політика та гнучкі програми лояльності, що дають змогу майбутнім студентам отримати суттєві знижки оплати за навчання, адже тотальне зубожіння населення, викликане останніми політичними й економічними подіями в Україні, є нині чи не основною причиною зменшення кількості

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

студентів кооперативних навчальних закладів. Зокрема, можна рекомендувати кооперативним ВНЗ Західної України пропонувати системи знижок в оплаті за навчання з можливістю їх отримання абітурієнтами, які вступають на перший курс, незалежно від обраної форми навчання й напряду підготовки, за умови їх приналежності до однієї із зазначених категорій: – абітурієнти, члени сімей котрих були або лишаються на поточний момент часу студентами вищого навчального закладу та можуть підтвердити цей факт документально. Розмір знижки пропонується встановити до 15 % від вартості навчання; – абітурієнти, які пройшли строкову службу в Збройних силах України, можуть претендувати на знижку в розмірі 10 % від вартості навчання; абітурієнти, які є випускниками закладів середньої й початкової професійної освіти, що належать до системи споживчої кооперації, можуть претендувати на знижку в розмірі 15 % від вартості навчання;. – абітурієнти, які є випускниками навчальних закладів-партнерів кооперативного навчального закладу, можуть претендувати на знижку в розмірі 10 % від вартості навчання й т. ін.

Уважаємо доцільним розробити механізми залучення до навчання іноземних студентів, зокрема дітей сімей українського походження, котрі мешкають у Чехії, Польщі, Австрії, Угорщині, полишили Західну Україну в пошуках роботи за останні десятиріччя, але мають бажання повернутися, не забуваючи традицій своєї рідної землі. Життєві зміни для них не будуть великою перешкодою, тому що сучасна система вищої економічної освіти ще перебуває в пошуках ціннісних орієнтирів. За умови використання в майбутньому наданих у дослідженні рекомендацій, а саме: посилення партнерських відносин між кооперативними навчальними закладами в межах України й із закордонними інституціями та розширення тематики їхніх наукових досліджень у напрямі розв'язання реальних проблем вітчизняної економіки та економіки країн Європейського Союзу; налагодження співпраці з вітчизняними й зарубіжними промисловими та аграрними компаніями й фінансовими установами; формування віртуального освітнього простору та розробки гнучкої цінової політики – можна гарантувати перспективи надання фінансово-економічної освіти кооперативними навчальними закладами на Західній Україні в умовах сьогодення, а також стабільний економічний розвиток Західного регіону України.

Список використаних джерел

1. Гороховський І. Л. Інтеграція науки та практики як важливий чинник реформування кооперативної освіти. Якість вищої освіти: вдосконалення змісту та організації практичної

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

підготовки студентів: матеріали XL Міжнар. наук.- метод. конф. 25–26 лютого 2015 року. Полтава: ПУЕТ, 2015. 398 с. С.19–24.

2. Дмитрів А. Я. Маркетингове дослідження показників розвитку ринку кооперативної освіти в Україні. Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. 2013. Вип. 40. С. 135–143.

3. Кончин В. І. Реформування системи економічної освіти у вищій школі: відхід від канонічної освітньої політики МОН України та необхідність посилення механізмів лібералізації. Економіка. Управління. Інновації. 2009. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2009_2_21 (дата замовлення 11.05.2017).

4. Нестуля О. О., Косаріна В. П. Освітня діяльність вищих навчальних закладів споживчої кооперації України, спрямована на співпрацю. Споживча кооперація XXI століття: уроки трансформаційних реформ і перспективи розвитку: матеріали Міжнар. наук.- практик. конф. (20–21 лист. 2008 р.). Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 241 с. 263.

5. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року №266: Наказ Міністерства освіти і науки України № 1151 від 6 листопада 2015 року. URL: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2016-01-18/4636/nmo-1151.pdf>

6. Сингаївська А. М. Розвиток вищої економічної освіти: тенденції, періодизація, пріоритети. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2010. № 3. С. 185–190.

УДК 330.342.146

Колосок Андрій, канд. екон. наук, доцент,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Впровадження соціально відповідального підходу в реалії української економіки слід проводити, враховуючи інтереси місцевих громад, рівень доходів працівників, особливості вітчизняного законодавства та фінансові можливості виробників, котрі хочуть позиціонувати себе соціально орієнтованими підприємствами. Саме специфічні умови, в яких нині перебуває український бізнес, прагнення розвивати його найбільш ефективним шляхом формують актуальність теми дослідження.

Серед вітчизняних науковців вагомий вклад у дослідження цієї проблематики зробили О. Ю. Березіна, У. А. Волинець, І. О. Ворончак,

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

О. О. Зеленко, Т. С. Смовженко, І. М. Царик, В. М. Шаповал та ін. Не применшуючи значення наукового доробку цих дослідників, зауважимо, що питання оцінювання соціальної відповідальності бізнесу потребують подальшого дослідження.

Поєднавши та узагальнивши всі тлумачення та підходи, ми можемо стверджувати, що соціальна відповідальність бізнесу є широким поняттям, яке охоплює корпоративну соціальну відповідальність (діяльність великих компаній), соціальну відповідальність малого й середнього бізнесу та соціальну відповідальність окремо взятого працівника; передбачає їх взаємодію між собою в межах визначеної суспільної групи та в рамках затверджених державою мінімальних законодавчих вимог.

В Україні відсутнє інституційне забезпечення соціальної відповідальності бізнесу, немає ні спеціалізованого закону, ні державної структури, яка б курирувала це важливе питання. На загальнодержавному рівні соціально відповідальними позиціонують себе такі компанії: «МТС Україна», «Київстар», «Lifecell», «Nemiroff», «Оболонь», «Фокстрот», «СКМ», «Приват», «Концерн Галнафтогаз» та ін. Проте, якщо порівняти кошти, які вони витрачають на соціальну відповідальність, та їхні прибутки, то виходять мізерні значення.

У Волинській області більшість підприємств обмежується виконанням визначених державою мінімальних соціальних стандартів або здійснює заходи соціально-етичного маркетингу. Існують і прогресивні бізнес-структури, зокрема, фермерське господарство «Аміла» забезпечує своїх працівників безкоштовним житлом, агропромислова група «Пан Курчак» розбудовує соціальну інфраструктуру Горохівського району, торгівельна мережа «Наш край» запровадила проект «Живи відповідально», а торгово-розважальний комплекс «Сіті-парк» облаштував сквер тощо.

У вітчизняних реаліях неможливо запровадити одну із досліджених зарубіжних моделей соціальної відповідальності бізнесу в такій мірі, як вона функціонує за кордоном, оскільки Україна – це держава з притаманною лише їй специфікою економіки, менталітетом суспільства, різні можливості і наявних матеріальних ресурсах. Тому необхідно формувати власну модель соціальної відповідальності бізнесу, враховувати помилки та здобутки зарубіжних колег, переймати їхній передовий досвід.

Підсумовуючи, відзначимо, що основними тенденціями формування соціальної відповідальності бізнесу в Україні є: недооцінка керівниками значення соціальної відповідальності для розвитку бізнесу; запровадження засад соціальної відповідальності в діяльність підприємств лише в частині

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

законодавчо визначених норм; відсутність єдиної термінології щодо соціальної відповідальності, загальнодержавної ідеології, національних стандартів та концепції розвитку соціальної відповідальності бізнесу; значна різноманітність форм соціальної активності окремих суб'єктів господарювання. Усунення цих причин сприятиме ефективному функціонуванню інституту соціальної відповідальності бізнесу та формуванню соціальної держави.

До першочергових завдань, спрямованих на розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні, на наш погляд, належать: забезпечення нормативно-правової бази та створення стратегії (концепції) розвитку соціальної відповідальності бізнесу; ідеологічна політика та інформаційно-просвітницька робота щодо значення соціальної відповідальності, її користі та необхідності для суспільства; формування державного фонду та залучення коштів місцевих бюджетів для паритетного фінансування соціальних проектів, запроваджених приватними бізнес-структурами; надання різноманітних податкових пільг та формування заходів морального стимулювання для підприємців, що вклали кошти у соціально значимі проекти; запровадження на національному рівні обов'язкової соціальної звітності, необхідної підприємствам для котирування акцій на фондових біржах, участі у державних тендерах, отримання певних ліцензій тощо.

Список використаних джерел

1. Волинець У. А. Економічні засади регулювання соціально відповідальної діяльності суб'єктів економіки в Україні [Текст]: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Волинець Уляна Андріївна. – Захищена 2.04.2016. – Рівне, 2016. – 18 с.
2. Корпоративна соціальна відповідальність «Фокстрот» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://foxtrotgroup.com.ua/uk/csr/responsibility.html>
3. Корпоративна соціальна відповідальність торговельної мережі «Наш Край» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nashkraj.ua/ksv#>
4. Смовженко Т. С. Корпоративна соціальна відповідальність / Т. С. Смовженко, А. Я. Кузнєцова. – К. : УБС НБУ, 2010. – 314 с.
5. Соціальна відповідальність «Київстар» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kyivstar.ua/kr-620/about/responsibility/>
6. Соціальна відповідальність агропромислового холдингу «АСТАРТА» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://astartakiev.com/ua/slaidner-na-glavnoi/vysokaja-socialnaja-otvetstvennost.htm>

UDC 005.35(432+477)

Кыtsyuk Iryna, Candidate of Economics,
Associate Professor at the Department of
International Economic Relations and Project Management,
Lesya Ukrainka Eastern European National University

**PRACTICE OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
IN THE REPUBLIC OF POLAND: EXPERIENCE FOR UKRAINE**

During the last years companies around the world are faced with the requirement to ensure the well-being and quality of life of both current and future generations. It requires a radically new approach to the operational and strategic activity of companies. The rapidity of appropriate challenges perception by business entities, their innovation readiness and effective functioning under new conditions could be long-term competitive advantage [1].

In this case the world community is paying increasing attention to corporate social responsibility (CSR). Besides, CSR is determined as a reaction of enterprises on the emerging challenges to sustainable development.

«Corporate Social Responsibility, CSR, is attracting increasing attention among managers, businesses, investors and the national administration, gradually becoming an indicator of corporate governance and a priority where the formulation of a comprehensive strategy for a company's development is concerned» [2, p. 2].

This is confirmed by the results of a Nielsen's (leading global information & measurement company, provides market research, insights & data about what people watch, listen to & buy) corporate social responsibility survey [3]: «more than half (55 %) of global respondents say they are willing to pay extra for products and services from companies that are committed to positive social and environmental impact – an increase from 50 percent in 2012 and 45 percent in 2011. Regionally, respondents in Asia-Pacific (64 %), Latin America (63 %) and Middle East/Africa (63 %) exceed the global average and have increased 9, 13 and 10 percentage points, respectively, since 2011». According to the research materials «many companies today are making a conscious effort to put sustainable practices into action. They're well aware that doing so not only helps the environment and society, it can also create goodwill for their reputations and contribute positively to their brands' health and performance. Green initiatives can also save money. Reducing packaging materials, minimizing transportation costs and installing energy-efficient lighting are just some of the ways environmentally savvy companies are cutting costs. But the

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

bottom line is not just about profitability – it’s also about a culture change» [3].

Since the start of the 2000s, the European Commission has actively supported the development of CSR, and communications from 2002 and 2006 adopted a shared understanding of CSR [4, p. 9]. In the spring of 2011 the last Compendium on Public CSR policies in the European Union (EU) [5] was published to show case CSR activities across EU Member States. In accordance with the definition adopted by the European Commission in 2011 CSR is «the responsibility of enterprises for their impacts on society» [6]. Under the European Commission’s assessment, a strategic approach to CSR is increasingly important for the sustainability, competitiveness, and innovation of European EU enterprises and the EU economy: CSR provides important benefits to companies in risk management, cost savings, access to capital, customer relationships, human resource management, and their ability to innovate; in the interest of the EU economy it makes companies more sustainable and innovative, which contributes to a more sustainable economy; and in the interests of society CSR offers a set of values on which one can build a more cohesive society and base the transition to a sustainable economic system. Guidelines and Principles that the Commission’s CSR strategy is built upon: United Nations Global Compact; United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights; ISO 26 000 Guidance Standard on Social Responsibility; International Labour Organization Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises on Social Policy; OECD Guidelines for Multinational Enterprises. The Commission promotes CSR in the EU and encourages enterprises to adhere to international guidelines and principles. The EU’s policy is built on an agenda for action to support this approach [7].

On 1 January 2016 the 17 Sustainable Development Goals (SDGs) of the 2030 Agenda for Sustainable Development (2030 Agenda) officially came into force, which also form the universal guidelines and principles for all countries towards achieving sustainable development.

The other new and very important global trend in CSR development is concerning Sustainability disclosure. The Global Reporting Initiative (GRI) and the International Integrated Reporting Council (IIRC) play an important role in this sphere. Besides, EU law also requires large companies to disclose certain information on the way they operate and manage social and environmental challenges (Directive 2014/95/EU). Companies are required to include non-financial statements in their annual reports from 2018 onwards. In June 2017 the EC published its guidelines (Commission guidelines on non-financial reporting) to help companies disclose environmental and social information. These guidelines are not mandatory and

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

companies may decide to use international, European or national guidelines according to their own characteristics or business environment [8]. It is also necessary to admit that Sustainability disclosure (Sustainability reporting, CSR reporting, Integrated reporting, Non-financial reporting) has become the next step in CSR development.

Ukraine's transition to sustainable economic development and its integration into European and world community require the introduction of modern practice of interaction between the state and business, and also between the business and society, which would help to strengthen the mutual responsibility of all participants of public life, to create the conditions for further sustainable development of society and to improve the country's position in the global competitiveness ranking in the whole [9; 10].

But it is necessary to admit, that CSR in Ukraine is at the beginning stage. Social Responsibility of Ukrainian companies and organizations is aimed primarily at labor relations and measures to protect the health and safety of consumers. The measures to protect natural resources and interaction with the community are less commonly used in the companies: only one third of companies make social investments into the community, and half of the companies do not take measures to protect the environment [9; 10].

The representatives of foreign entities and also large and medium domestic enterprises primarily are the most active in this sphere. The representatives of foreign entities transfer modern world practices into the Ukrainian basis. Domestic enterprises improve their activities based on the concepts of Total Quality Management (TQM) [9; 10].

Taking into account that one of the priorities tasks of our country is the deepening of integration into the European economic, political and legal space, the Western (European) vector of cooperation remains extremely relevant for Ukraine. Among the important «bridges» that connect our country with Western Europe is Ukrainian-Polish bilateral cooperation and the priority of the economic aspect of these relations in particular [11].

Experience of European Union, especially Polish experience, is leading in Ukraine. After successful transformation in a fairly short period of time Poland has become the member of European Union. Currently, this process must be overcome by Ukraine in order to be the full member of the EU. The process of European integration gives, first of all, for Ukrainian business the standards that determine the directions of its further modernization on the way towards achieving a high level of corporate social responsibility and security, creating a favorable investment climate,

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

producing competitive products; and ensures equal competition conditions. In such case the cooperation between Ukrainian and Polish companies has great importance. This can ease the transition to the European standards and help to attract the domestic enterprises to participate in EU projects, the creation and activation of innovative business infrastructure, etc. It is the choice of strategic direction of the country's reformation and its further deep integration into a modern European economic system.

Taking into consideration the above mentioned we can argue that CSR does not stay in one place. Its evolution occurs in accordance with new global challenges to Sustainable Development. There are many Drivers of Corporate Social Responsibility now. Besides, more and more companies all over the world are interested in following CSR rules and principles in their business operations, while demonstrating the responsibility for their impacts on society. Moreover, compliance with the concept of CSR is really important for the sustainable, competitive and innovative growth of enterprises and national economies in terms of the current trends of global development.

References

1. Кицюк І. В. Вплив корпоративної соціальної відповідальності на інноваційність та конкурентоспроможність бізнесу / І. В. Кицюк // Маркетинг та менеджмент у фокусі викликів нової економіки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (26–28 квіт. 2018 р.) / за заг. ред. проф. І. І. Черленяка. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. – 472 с. – С. 383–386.
2. National Reform Programme Europe 2020. Corporate Social Responsibility in Poland [Electronic recourse] // Ministry of Economy. – Accessed mode : <http://www.valoresociale.it/detail.asp?c=1&p=0&id=536ю>.
3. Doing well by doing good [Electronic recourse] // Nielsen. – Accessed mode : <http://www.nielsen.com/us/en/insights/reports/2014/doing-well-by-doing-good.html>.
4. Williamson N. Corporate Social Responsibility National Public Policies in the European Union – Compendium 2014 [Electronic recourse] / N. Williamson, A. Stampe-Knippel and T. Weber. – Accessed mode : <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7726>.
5. Corporate Social Responsibility – National Public Policies in the European Union / European Commission, Luxembourg: Publications Office of the European Union. – April, 2011. – pp. 73.
6. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A renewed EU strategy 2011–14 for Corporate Social Responsibility, Brussels, 25.10.2011 COM(2011) 681 final.
7. Corporate Social Responsibility (CSR) [Electronic recourse] // European Commission. – Accessed mode : http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_en.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

8. Non-financial reporting [Electronic recourse] // Official website of the European Commission. – Accessed mode : https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/non-financial-reporting_en.

9. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://svb.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriyannya_rozvitku_svb_v_ukrayini.pdf.

10. Kytsyuk I. V. Development of Corporate Social Responsibility: EU Experience and Ukrainian Reality / I. V. Kytsyuk // International Scientific-Practical Conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization : [Conference Proceedings. (January 29, 2016, Klaipeda University, Lithuania)]. – Klaipeda : Baltija Publishing, 2016. – 348 p. – P. 16–19.

11. Кицюк І. В. Перспективи зовнішньоекономічного співробітництва України та Польщі в контексті транскордонної співпраці / І. В. Кицюк // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ ст. : ідентичність та тенденції глобалізації : [зб. тез доп. Сьомої Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених]. – Ч. І. – Тернопіль : В-цтво ТНЕУ «Економічна думка», 2010. – С. 52–54.

12. Кицюк І. В. Розвиток інвестиційного співробітництва між Україною та Республікою Польща в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів / І. В. Кицюк, І. М. Шопік // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія : «Економіка і менеджмент» : зб. наук. пр. – Вип. 25. – Ч. 1. – Одеса, 2017. – С. 20–24.

13. Kytsyuk I. Main global trends in corporate social responsibility development and Ukrainian reality / I. Kytsyuk // Mechanisms of interaction between competitiveness and innovation in modern international economic relations : collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, in 4 Vol. / ISMA University. – Riga : «Landmark» SIA, 2017. – Vol. 2. – P. 41–49.

14. Kytsyuk I. V. Corporate Social Responsibility and its role in marketing / I. V. Kytsyuk // International Scientific-Practical Conference Innovation Management in Marketing: Modern Trends and Strategic Imperatives: Conference Proceedings, April 12–13 th, 2018. – Poznan, Poland : WSPiA Publishing. 308 p. – P. 182–183.

УДК 339.5

Mazorenko Oksana, PhD in Economics, Associated Professor
Management and Business Department
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

CONTEMPORARY ENTERPRISE'S EXPORT STRATEGIES

Exporting activities help companies to improve their economic results and also to improve self-confidence on international field and geographical diversification of risks. Nowadays international trade is becoming a key factor for the existence of the

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

majority of companies. Export activities take an important role for Ukraine especially in existing conditions of EU integration, the disruption of relations with the Russian Federation and the loss of export markets.

Theoretical background of enterprise's international activity is well researched by foreign and domestic scientists and practitioners, such as Didkivskyi M., Galagan O., Gunnarsson A., Lomuychuk V., Marchenko V. and others. However, the problems of choosing export strategy for enterprise in modern conditions remain open.

The aim of the thesis is theoretical generalization of enterprise's export strategies and identifications of their features.

Enterprise's export strategy is a complex economic category, the only interpretation of the essence of which today does not exist. In scientific literature there are three approaches for defining term «export strategy», that were generalized by Galagan O. [1]. The first approach is system approach, second – goal approach and the third – process approach. According system approach the export strategy is defined as a set of actions aimed at deepening and expanding export activities in order to more fully meet the economic and social needs of particular business. The second approach assumes that the complex of measures within the export strategy is determined by the ultimate goal. According to the process approach the enterprise's export strategy is a set of actions aimed at consolidating in foreign markets.

Taking into account abovementioned approaches, the author considers the most comprehensive and appropriate definition of the export strategy proposed by Marchenko V.: «export strategy is a basic program of actions that determines the priority directions of activity of the enterprise in the foreign market taking into account the resources and requirements of the external market available to the enterprise» [2, p. 593].

The decision of how to enter an attractive target market has a significant impact on the results. Different modes of market entry bring along different degrees of risk, effort and input of financial and human resources. Furthermore, the political stability of the country and the cultural distance, as well as sales potential and the legal framework play a crucial role when assessing and finding the accurate entry mode and export strategy.

Exports are of two types: indirect and direct. For indirect exports, the enterprise uses the services of intermediaries, and directly conducts export operations on its own [3]. According to [4] indirect export is when the exporting manufacturer uses a firm in the domestic country to do the exporting for them. This can be seen as a good way of gain knowledge about a potentially interesting market. The negative effect of the entry mode is that the company has no control over the international market entry strategy and it does not allow the firm to have their own entry strategy either. Direct

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

exporting occurs when the producer sells directly to the importer or buyer located in a foreign country. With this type of export strategy very little or no knowledge about the foreign market is needed from the manufacturers' point of view.

When a company decides on their export strategy it also chooses level of commitment, resources and risk involvement.

The analysis of papers [2–6] helps to identify six key types of export strategy for enterprises. As a result of strategies analysis the essence and features of different types of export strategy were defined (tabl. 1).

Table 1

Comparison Analysis of Different Enterprise's Export Strategies*

Type of export strategy	Reasons for choosing	Advantages	Disadvantages
Direct export	<ul style="list-style-type: none"> – receive higher incomes; – the structure of the enterprise is focused on exports; – sales of large batches of goods for their direct consumption of foreign companies, such as industrial goods; – control of the enterprise's export activity. 	<ul style="list-style-type: none"> – enterprise links its activities directly to the target market; – activities can be better controlled and influenced; – the possibility of ensuring a higher level of sales and service; – close contact and therefore excellent feedback is possible and achievable; – a higher number of sales than by indirect exporting. 	<ul style="list-style-type: none"> – greater investment that is required, because the manufacturer is in control of the whole export process; – difficulties in communication policy; – higher risk; – company viewed as an outsider; – trade barriers and tariffs add costs; – the time-to-market will increase significantly depending on a firm's experience and network in the target market.
Indirect export / Trade mark	<ul style="list-style-type: none"> – lack of financial resources; – lack of own brand / resources to promote it in the target market; – relatively small production volumes. 	<ul style="list-style-type: none"> – low cost of developing a new market. the exporting company, in fact, pays only for certification of its products and bringing it in line with the standards of the target market; – if given the high quality of products, it is not difficult to find a partner. 	<ul style="list-style-type: none"> – a lower profit margin, compared to direct export through a partner or subsidiary; – lack of control over the strategy of promotion and sale of products; – company viewed as an outsider; – trade barriers and tariffs add costs; – lack of own trade mark and brand. the company remains «unrecognizable» in the target market.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Continuation of Table 1

Licensing	<ul style="list-style-type: none"> – availability of investment and import barriers; – low sales potential in the target market; – significant cultural differences. 	<ul style="list-style-type: none"> – minimal investments and risks; – high speed of access to the target market; – a good opportunity to bypass existing trade, investment, regulatory barriers; – high ROI; – adapting your product or brand carries the counterparty in the target country, you are only in control of the process. 	<ul style="list-style-type: none"> – not suitable for all types of companies; – the license/franchise buyer may eventually become a competitor; – limited license/franchise validity; – there is always the risk of suspension/non-renewal of the contract; – knowledge spillovers.
Franchising			
Joint Venture	<ul style="list-style-type: none"> – restrictions on the import in the target country; – availability of political risk; – high sales potential; – the unfavorable investment climate and regulatory policy. 	<ul style="list-style-type: none"> – it allows overcoming existing political, regulatory, cultural barriers; – high probability of long-term relationship with a partner; – combines the resources of two companies (synergies); – potential for learning; – company is viewed as an insider. 	<ul style="list-style-type: none"> – there may be problems in controlling the strategies for product promotion and sales; – a lot of investment is needed; – dilution of control; – greater risk than exporting or licensing; – knowledge spillovers; – the risks of managerial conflicts increase. if the market situation changes, the partner can turn into a competitor.
Greenfield	<ul style="list-style-type: none"> – the presence of import barriers; – high sales potential; – favorable investment climate; – low political risks, stable state institutions; – the company has sufficient financial and other resources. 	<ul style="list-style-type: none"> – greater knowledge of local market; – minimizes knowledge spillover; – company can be viewed as an insider; – full control over the production, promotion and sale of products in the target market; – ability to bypass existing barriers to imports. 	<ul style="list-style-type: none"> – higher risk than other strategies; – requires more resources and more commitment; – it may be difficult to manage the local resources.

*Generalized by author using [4–6].

All mentioned export strategies can be used by Ukrainian enterprises.

Today the EU market remains the main market for Ukrainian goods and services. But the export statistics shows some negative changes in the exports. So, in 2017 Ukraine has lost almost 7 % of the export share in the euro area market. In

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

2016, Ukraine's exports to Europe totaled \$ 951 million, representing 46,5 % of the total exports of the country, then in 2017 – \$ 1,2 billion, or 39,5 % of the total [7].

Among the main reasons for the absence / reduction of Ukrainian exports are highlighted in the paper [8]: unfavorable economic situation, lack of partners abroad, too burdensome export procedure from Ukraine, lack of financing, lack of information about export procedure, lack of demand, rigid competition, products do not meet international standards, lack of desire, and high import duties.

Thus, the absence of partners abroad is the biggest problem for small and medium-sized enterprises that are not engaged in exports: 27,8 % of small and 19,5 % of medium enterprises say about this problem, while no large enterprises associate lack of exports with lack of partners abroad. Lack of financing and lack of information are influenced on export ability of small and medium enterprises in Ukraine [8].

As a result of conducted comparison analysis of export strategy types and problems of export in Ukraine in contemporary conditions the following recommendations are developed. For large enterprises wishing to export products and have the needed resources, the direct export strategy and greenfield strategy is appropriate. For small and medium enterprises indirect export, licensing and franchising export strategies are more effective, because of lower risks and requirements.

Before enterprise starts planning exports to the EU, the Ukrainian exporter should formulate export strategy and find and choose partners abroad. The problems of choosing partners will be discussed in future research.

References

1. Галаган О. В. Особливості стратегічного управління експортною діяльністю підприємств АПК / О. В. Галаган // Економіка та держава. – № 8. – 2012. – С. 80–83.
2. Марченко В. М. Стратегія експортної діяльності суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності / В. М. Марченко, Н. П. Лебедева // Економіка і суспільство. – № 13. – 2017. – С. 592–596.
3. Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник / М. І. Дідківськийю – Київ : Знання, 2006. – 462 с.
4. Gunnarsson A. The selection of entry modes when penetrating a foreign market [Electronic resource] / A. Gunnarsson // Linnaeus University, School of Business and Economics. – Access mode: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:421070/FULLTEXT01.pdf>.
5. Choosing the Best Market Entry Strategy for Emerging Markets [Electronic resource]. – Access mode : <https://emerhub.com/insights/choosing-best-market-entry-strategy-emerging-markets/>.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

6. Ломийчук В. Выход на новые рынки. 5 ключевых моделей [Электронный ресурс] / В. Ломийчук // Європейська правда – Режим доступа : https://www.euointegration.com.ua/rus/experts/2015/09/3/7037773/view_print/.

7. Гонта І. Експортна п'ятилітка [Електронний ресурс] / І. Гонта // Check-point business media. – Access mode : <https://ckp.in.ua/economic/17380>.

8. Біла книга. Як реалізувати експортний потенціал України за умов глобалізації / І. Бураковський, В. Мовчан, О. Кузяків та ін. – Київ : Western NIS Enterprise Fund, 2016. – 52 с.

УДК 339. 15

Миронюк Ілона, студентка
факультету міжнародних відносин,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Пошук і впровадження нових форм організації міжнародного бізнесу пов'язані з посиленням глобалізаційних процесів та конкуренції на світових ринках. Тому нові організаційні форми та бізнес-моделі стають найбільш дієвим методом адаптації до змін.

Міжнародний бізнес сформувався на основі збільшення торговельних операцій між країнами й поглиблення міжнародного поділу праці. Міжнародний бізнес можна визначити як ділову взаємодію фірм різних форм власності або їх підрозділів, які розміщені в різних країнах, головною метою яких є одержання прибутку за рахунок вигод і переваг ділових міжнародних операцій. В основу міжнародного бізнесу покладено можливість одержання переваг від ділових операцій з різними країнами світу. Складність міжнародного бізнесу як процесу зумовлюється передусім тим, що реалізація конкурентних переваг навіть найвищого рингу в міжнародному середовищі здійснюється зазвичай не за принципами класичних теорій міжнародної торгівлі, а на основі більш складної стратегічної поведінки суб'єктів світового ринку [5].

На формування міжнародного бізнесу впливає низка факторів, серед яких – ресурсна база, політичне середовище, ринки збуту, науково-технічний розвиток та ін. Слід зазначити, що впродовж останніх років глобалізаційні процеси значною мірою впливають на формування світового економічного

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

простору. Як наслідок, у міжнародному бізнесі, стали також відчутні прояви глобалізації, зокрема: підвищення рівня знань, збільшення кількості злиттів, покращення технічної бази, посилення конкуренції в якості. Тому для покращення конкуренції фірми на сучасній світовій економічній арені слід застосовувати технології бізнес-моделювання, що допоможе міжнародному бізнесу пристосуватися до нових викликів глобалізації. Що стосується інноваційного підприємства, то в бізнес-інноваціях вирішальну роль на практиці відіграють не наукові відкриття, а підприємницька ідея, виявлення нової ринкової потреби й оптимальне поєднання способів її задоволення з ефективним попитом на основі нестандартних форматів, методів створення та постачання споживчої вартості цільової аудиторії клієнтів. У розгорнутій технології створення нової моделі бізнесу передбачено розв'язання таких завдань: нове мислення і бізнес-ідеї (одержання прибутку), диференціація продукції, комунікація, захист діяльності [2].

Наразі ринок інновації займає головну частину в сфері міжнародних економічних відносин. До нього належать такі складники:

– технологічний парк – створення сприятливого середовища для комерціалізації технологій, розроблених у наукових організаціях та створення високотехнологічних підприємств;

– дослідницький парк – здійснення інноваційних розробок лише до стадії технологічного нововведення;

– науковий парк – створення сприятливого середовища для комерціалізації технологій, розроблених у наукових організаціях;

– бізнес-інкубатор – сприяння створенню малих інноваційних підприємств через доступ до різних видів ресурсів, а також надання різних видів послуг за пільговими цінами;

– технологічний центр – забезпечення різними послугами підприємств малого інноваційного бізнесу;

– технополіс – створення міста, або його частини, де зосереджені наукомісткий бізнес, освіта й наукові організації, де даються податкові пільги й інші преференції суб'єктам малого інноваційного підприємництва [4].

Досить важливою формою міжнародного бізнесу є міжнародні корпорації, серед яких виділяють транснаціональні та багатонаціональні. Транснаціональна корпорація (ТНК) – це така, головна компанія якої належить капіталу однієї країни, а філії розміщені в багатьох країнах світу. Багатонаціональна корпорація (БНК) – це така корпорація, головна компанія якої належить капіталу двох і більше країн, а філії розміщені в багатьох країнах світу.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Діяльність ТНК характеризують такі риси: створення системи міжнародного виробництва, розміщеного в багатьох країнах світу, але контрольованого єдиним центром; високий рівень внутрішньокорпоративної торгівлі між дочірніми фірмами, розміщеними в різних країнах; відносна незалежність від країн базування й країн прийняття щодо вирішення господарських справ [3].

ТНК за останні роки істотно переглянули свої підходи до здійснення інноваційної політики в цілому. ТНК дійшли висновку про необхідність більш широкого використання складної міжнародної спеціалізації у сфері науки та техніки. Наприклад, сьогодні багатьом вигідніше розміщати свої дослідницькі лабораторії в США, центри комп'ютерного програмування – в Індії, центри промислового дизайну – в Італії тощо. Це дає їм змогу розширити спектр залучених талантів й одночасно знизити видатки на розробку нових продуктів, що і є однією з головних цілей корпорацій [2].

Отже, під впливом глобалізаційних процесів, міжнародний бізнес на сучасному етапі розвитку набуває нових форм і намагається пристосуватися до нового середовища для отримання максимальних прибутків. Потрібно наголосити на тому, що на сучасному етапі діяльність фірм зосереджена на підвищенні інноваційного потенціалу, за рахунок освоєння нових технологій, автоматизації виробництва, створення й упровадження нових матеріалів, що володіють якісно новими ефективними властивостями.

Список використаних джерел

1. Баранчєєв В. П. Управление инновациями : учебник для вузов / В. П. Баранчєєв, Н. П. Масленникова, В. М. Мишин. – Москва : Юрайт, 2011. – 711 с.
2. Вергун В. А. Сучасні інноваційні стратегії ТНК і синергетичний ефект «технологізації» / В. А. Вергун, О. І. Ступницький // Міжнародні відносини. – Серія «Економічні науки». – 2014. – № 3. – С. 50–57.
3. Макарчук К. О. Міжнародний бізнес в умовах глобалізації: теоретичний аспект / К. О. Макарчук // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2013. – № 1086. – Вип. 2. – С. 28–31.
4. Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. – Тернопіль : ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
5. Юхименко П. І., Гацька Л. П., Півторак М. В. та ін. Міжнародний менеджмент : навч. посіб. – Київ : Центр учб. літ., 2011. – 488 с.

УДК 342

Павліха Наталія, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;
Ящинська Аліна, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТНК НІМЕЧЧИНИ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку в умовах глобалізації світового господарства ТНК виступають рушійною силою корпоративного бізнесу, вони діють на міжнародному ринку й відіграють важливу роль у посиленні та укріпленні світових господарських зв'язків.

Усе частіше окремі ТНК набувають більшого впливу у світі, ніж деякі держави.

Дослідженням розвитку транснаціоналізації та діяльності ТНК Німеччини займалися такі вітчизняні й зарубіжні дослідники як З. Варналій, Д. Лук'яненко, В. Македон, М. Прохорова, Н. Рябець, І. Філіпенко, І. Гайдуцький, С. Кіндлбергер, Ф. Котлер, Ф. Рут, Дж. Даннінг.

За визначенням ООН, транснаціональні корпорації – це підприємства, які володіють виробництвом товарів або послуг чи контролюють його за межами країни, у якій вони зосереджені [5]. Також ТНК розглядають як більш сучасну форму міжнародних корпорацій.

На цьому етапі розвитку лідируючі позиції серед найрозвиненіших країн світу займає Німеччина. Тут сконцентровано великі обсяги капіталу та виробництва. Серед 220 найбільших промислових корпорацій світу 17 німецьких. Потрібно відзначити, що понад 6 тис. німецьких ТНК перебувають у країнах ЄС, а чисельність їхніх філій також є значною – понад 11,4 тис. [1, с. 116]. До списку десятки найбільших ТНК Німеччини за обсягами прибутку у 2017 р. входили такі компанії, як Daimler AG, Volkswagen AG, BMW Group, Siemens AG, Bayer AG, Bayer AG, Fresenius Medical Care AG, Linde Group, Merck KGaA та ThyssenKrupp AG.

Насьогодні сфера діяльності ТНК розповсюджується майже на всі країни світу й галузі економіки. Україну також не оминув процес транснаціоналізації. Серед головних інвесторів, котрі вкладають прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в українську економіку, виступає Німеччина. Найбільш привабливими для німецьких ТНК галузями української економіки є харчова промисловість, галузі

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

машинобудування та металообробки, фінансова, страхова й торговельна сфери [6, с. 119].

Однією з умов привабливості діяльності німецьких ТНК є наявність в Україні важливих чинників зростання виробництва, серед них можна виокремити: природні ресурси; наявність регіональної транспортної інфраструктури; відносно дешеву кваліфіковану робочу силу; комп'ютерні технології й програмне забезпечення, що дають Україні та ТНК надзвичайно великі можливості, оскільки не потребують жодного обладнання чи устаткування, крім комп'ютера, а більшість виробничих витрат припадає на робочу силу; економіко-географічне розміщення України.

Водночас існують причини, які де мотивують іноземних інвесторів укладати капітал у діяльність українських підприємств, а саме : нестабільний політичний стан, складність адміністрування податків, технічне регулювання (сертифікація та стандартизація), кількість і складність отримання дозволів тощо.

Очевидно, що, з одного боку, прихід німецьких ТНК – це позитивний аспект для вітчизняної економіки, оскільки корпорації демонструють високу продуктивність праці й капіталу, «приводять» у країну нові технології та ефективний менеджмент, створюють нові робочі місця. З іншого боку, транснаціональні корпорації абсолютно байдужі до українського економічного комплексу в цілому, тому що орієнтуються на включення лише високоприбуткових сегментів української економіки в систему міжнародного поділу праці.

Серед сучасних тенденцій розвитку діяльності німецьких ТНК в Україні можна спостерігати те, що нові інвестиційні проекти поки фактично відсутні. Розширюють своє виробництво лише ті виробники, які впродовж багатьох років працюють в Україні. Новим інвесторам не дуже цікаво йти в країну, де вони не знають, як отримати свій прибуток назад у вільноконвертованій валюті.

Проте, згідно з опитуванням, проведеним Німецько-Українською промислово-торговою палатою, 68 % німецьких компаній планують подальші інвестиції в Україну, а 78 % бачать чіткі передумови для зростання. Зазначаємо, що позитивні тенденції в Україні посилюються за рахунок зовнішньоторговельних відносин між двома країнами. Наприклад, розширити виробництво в Україні мають намір виробники автокомплектуючих із Німеччини, адже галузь виробництва автокомпонентів розвивається в Україні найактивніше.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Отже, німецькі ТНК готові виконувати свою діяльність на території України, адже тут спостерігаємо помітне зростання та покращення. Більшість ТНК Німеччини в перспективі мають наміри розширювати своє виробництво на території України. Водночас німецькі компанії відіграють важливу роль у розвитку національної економічної системи України, адже їх присутність і розширення можуть забезпечити участь України в міжнародному поділі праці, запровадження інновацій, ноу-хау й найновіших розробок та підвищити добробут населення за рахунок створення нових робочих місць. Тому представники українського уряду закликають німецьких інвесторів розширювати свою діяльність в Україні.

Список використаних джерел

1. Безуглий В. В. Транснаціоналізація сучасного господарства ЄС / В. В. Безуглий // Географія та туризм. – С. 116.
2. Павліха Н. В., Кицюк І. В., Скороход І. С., Марчук Ю. В. The main trends in forming of labor market and employment in the conditions of new institutional economics. *Studia Ekonomiczne i Regionalne*. – 2015.
3. Павліха Н. В., Левіновська О. М. Сучасні тенденції та динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. – 2016. – № 6. – С. 235–240.
4. Pavlikha N. Innovative forms of international business / N. Pavlikha, I. Skorokhod, I. Kytsyuk, Iu. Marchuk. The Małopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection. – Tarnów, 2014. – Vol. 25 : Works on Management, iss. 2, December 2014 : Innovations in Modern Organizations: Economic and Social Aspects. – P. 153–161.
5. R. Vernon «International Investment and International Trade in the Product Cycle,» in «Quarterly Journal of Economics». No. 80, 1966. P. 190–207.
6. The influence of TNCs on the economies of developing countries. *International business*. – NY : Dryden Press, 2005. – 31 p.

UDC 339.9:339.92(477)

Рысмак Вікторія, Phd, Associate Professor
Department of Economics
Enterprise Management and Logistics

INTERNATIONAL LOGISTICS AS A FACTOR FOR IMPROVING THE COMPETITIVENESS OF MODERN ENTERPRISES

The present stage of the world economy development causes a significant increase of the international competition degree and promote further transformation of foreign economic relations. Logistics of the social reproduction processes should be considered as the latest approach to the formation of an effective strategy for further development. For our state with its powerful transit potential logistics could be the driving force for the process of raising the country's national competitiveness. Also, globalization processes, which are characterized by a significant competition increase and using of innovative technologies and products, have a significant impact on the activity of modern enterprises.

In such conditions, the main focus in management is not so much the availability of material resources, but the efficiency of their using advanced communication tools and cooperation with clients and contact audiences. Therefore, at the moment relevant models of management and organization of the flow of material flow that are capable of rapid adaptation to the needs of the market and to reorganize the structure of the enterprise, depending on the available resources and goals of the enterprise. That is why today the task of creating efficient supply chains and organizing their effective management is put forward.

In addition, under the current conditions of rapid globalization, modern enterprises should expand the markets and go to foreign markets. Therefore, the study of the issues of improving governance is precisely the international supply chains. If we take a brief look at the history of globalization, it should be noted that the post-war economic development of many countries was characterized by a tendency of economic growth and rise, expenses in the field of world trade and logistics were constantly growing. The volume of international trade expanded at a considerable pace, twice the rate of growth of world production, so that over the period since 1950 the volume of international trade exports has increased almost ten times, and the volume of world production of goods – five times. The following factors influenced the stable, stable growth of international trade [1, 2, 3]:

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- the development of an international division of labor and the internationalization of production;
- the scientific and technological revolution (progress), due to which the fixed capital was renewed, new branches of the economy appeared and reconstruction of the old ones accelerated;
 - Active activity of transnational corporations in the world market;
 - regulation (liberalization) of international trade through the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT);
 - liberalization of trade of many countries, the creation of free economic zones, which provides for the abolition of quantitative import restrictions and a significant reduction of customs tariffs;
 - the development of trade and economic integration processes, which include the elimination of regional barriers, the formation of common markets and free trade zones;
 - the acquisition of political independence by the former colonial countries and the transformation of some of them into the so-called «new industrialized countries» (South Korea, Singapore, Hong Kong, Taiwan, Mexico, Argentina, Brazil, Malaysia, Thailand, Indonesia, Philippines) with an economy oriented model foreign market, south korea, singapore, hong kong The state policy of the new industrialized countries includes the targeting of attracting private (domestic and foreign) capital, reducing the public sector by expanding private entrepreneurship.

In the second half of the XX century, the apparent unevenness of the dynamics of foreign trade, which affected the balance of forces in the world market. The dominant position of the United States was shaken. So, if in the 1950's the US share accounted for one third of world exports, then in the 1990's – only eight. The main center of international trade was Western Europe, whose exports almost four times exceeded US exports. In the last quarter of the twentieth century, the role of the Asia-Pacific region in the system of international economic relations, including in the field of international commodity exchange, has grown. According to the World Bank, by 2020, more than 40 % of world trade will be concentrated in the Pacific basin. A noticeable trend is the rapid development of trade between developing countries, especially the export expansion of the new industrialized countries. The processes taking place in world trade are greatly influenced by liberalization: a significant reduction in the level of customs duties, the abolition of restrictions, quotas, etc. At the same time, new challenges are emerging, in particular, the growth of protectionist tendencies at the level of economic groups, trade-economic blocs opposed to each

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

other among the countries of the world. An impetus for the formation of trade and economic blocs was the creation of free trade zones. Among the most famous are:

- European Free Trade Association (EFTA);
- European Union (EU);
- North American Free Trade Area (NAFTA);
- Organization of Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC), etc.

According to the World Bank, at the turn of the 1990's, within such zones, about 42 % of world trade was carried out. In accordance with the documents of the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), the state reduced duties but at the same time offset their non-tariff barriers – subsidies to national production, the introduction of various standards and norms, certification of goods. At one of the GATT conferences raised issues of intellectual property protection, sanitary and phytosanitary control, which also erected obstacles to free trade. The issues that have accumulated are regulated by the World Trade Organization. International division of labor and cooperation have contributed to the creation of a large number of transnational companies that use international logistics chains and channels in the business (primarily in the distribution of goods). The prospects for the development of the latter are associated with an increase in the return on invested capital, lower tariffs for logistic intermediaries in other countries, improvement of financial and other conditions. Significant role is played by large international freight forwarding organizations, insurance companies and global telecommunication networks. At the beginning of the 21st century, significant changes took place in the field of regulation of international trade. Many trade barriers (primarily in the EU, Southeast Asia, the United States and Canada) have been abolished or substantially reduced, which has beneficial effects on business activity. The development of the maritime, rail and air container industry contributes to the transformation of national and individual regional markets into the global market. One of the reasons for its emergence was the formation of general needs for all consumers (regardless of the country or region). A huge role in this played the means of communication. The similarity of consumer preferences led to a massive rejection of traditional goods in favor of new ones, which, due to the impact of cultural and economic factors, had to be profitable for price and quality. A high-quality product, which is sold at a price that corresponds to the local price level, is more attractive to people all over the world. In addition, the use of a product similar to that offered on the markets of developed and prosperous countries creates an illusion of approaching the standard of living in these countries. Any successful enterprise, as a strategic perspective, determines the access to foreign markets, especially in the era of globalization of the world economy. Competitive

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

advantages in the implementation of international operations can be achieved by forming an efficient logistics system. In these circumstances, the term «international logistics» becomes more and more popular. International logistics is sensitive to regionalization, which is most noticeable in countries with common borders. There are numerous examples of successful macro-regionalist structures and systems in the Benelux countries, the EU, Southeast Asia, the United States and Canada. From this series – the creation of an integrated European market, which includes more than 320 million consumers. The regional aspect of international logistics enhances the trend of business globalization due to such aspects as:

- the similarity of political systems and the economic level of the states of the region;
- proximity of social way of life, traditions, historical roots;
- population migration;
- the only sources of energy and raw materials;
- general transport system and road infrastructure;
- the only telecommunication;
- absence of customs and trade barriers, etc.

The general European act, adopted in 1987, aimed at removing trade barriers between EU member states and facilitating the movement of goods, services, capital, as well as people. Of the many changes envisaged by the Single European Market Concept, three of them have the greatest impact on international logistics:

- 1) Simplification of documentary clearance procedures through the use of a single administrative document reduces the time spent crossing the border;
- 2) the reduction of the number of customs formalities for goods transiting to other countries (for example, with intermodal transport schemes of containers), retains the time for customs control in ports and customs terminals;
- 3) simplifying the process of moving goods between countries allows the transformation of production and distribution of the European logistics chains into a single, compact, international chain requiring fewer technological equipment.

In addition, the change in trade relations and the introduction of a single Eurocurrency provides equal conditions for free competition in the member states of the European Union. For example, many American companies involved in changes in the European market environment are engaged in the development and implementation of logistic concepts aimed at the European market. International logistics is a special area of logistics, which covers the logistical activity of enterprises and organizations, which is carried out internationally. The use of

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

logistics at the national level is limited to the borders of the state, which do not overlap supply chains. Logistics systems operate here in accordance with national legislation. Thus, the distinction between national and international logistics is based on a different organization of supply chains (logistics systems). Taking into account the main distinctive feature of international logistics, it can be defined as a science of managing flows (material, financial, information, service, etc.) that cross national boundaries. From a practical point of view, international logistics is the process of managing the relevant flows.

Summarizing the above, we can conclude that the necessity of applying the logistic approach in the management of supply chains enable to effectively construct and regulate economic relations throughout the supply chain from producers to final consumers. It is revealed that the improvement of supply chain management requires the development of a supply chain modeling technique.

References

1. Глобалізація та регіоналізація виклики для економіки України: монографія / Р. С. Білик, О. В. Гаврилюк, В. К. Євдокименко, В. Є. Лошенюк, М. В. Ляхович, Т. В. Марченко, Д. Г. Михайлина, Я. Д. Никифорок, О. Ю. Пасічна / за ред. В. Є. Лошенюка. – Чернівці : Рута, 2010. – 510 с.
2. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : кол. моногр. / кол. авт. ; за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. – 316 с.
3. Олійник Я. Б. Міжнародна логістика : навч. посіб. – Київ : Обрії, 2011. – 543 с.

УДК: [332.1:331.5:339.92]

Сидорук Марта, канд. екон. наук;

Уніга Олег, канд. екон. наук,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД В РЕГУЛЮВАННІ РИНКУ ПРАЦІ
ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ**

В сучасних умовах поглиблення євроінтеграційних процесів України ефективне регулювання ринку праці в прикордонних регіонах країни сприяє розвитку транскордонного співробітництва. Даний аспект кореляції прикордонних регіональних ринків та міждержавних відносин по обидва боки

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

кордону є позитивним, але довгостроковим і ресурсоємним процесом.

У процесі нагромадження, використання та відтворення людських ресурсів, забезпечення балансу інтересів між суб'єктами (виробниками й роботодавцями, працівниками, державою, профспілками та посередниками), проектний підхід становить інтегральну складову забезпечення продуктивної зайнятості й підвищення якості робочої сили.

Суть проектного підходу в процесі регулювання ринку праці прикордонного регіону полягає в застосуванні сучасних підходів методологічного забезпечення управління проектами транскордонного співробітництва, що сприятиме вдосконаленню організації проектної діяльності суб'єктів ринку праці з урахуванням прикордонного розміщення регіону та прикордонних зв'язків між суміжними країнами задля досягнення тзв. доданих ефектів співпраці.

Як система соціально-трудових відносин, що ґрунтується на взаємозв'язках і взаємодоповненнях, які виникають між суб'єктами суміжних територій, проекти у сфері регулювання ринку праці прикордонного регіону яскраво демонструють синергію, що чітко прослідковується у розрізі конкретних дій по обидва боки кордону як форма доданої соціально-економічної цінності, а саме [1]: мобілізація потенціалу задля зміцнення місцевого та регіонального рівнів розвитку, що сприяють співробітництву суб'єктів економічної та соціальної сфери, відкриттю ринків праці та стимулюванню підвищення професійної кваліфікації; створення додаткових робочих місць у сфері інфраструктури, транспорту, туризму, навколишнього середовища, освіти, науки, підприємництва тощо.

З позиції проектного управління цільовими орієнтирами реалізації концептуальних засад проектного регулювання та розвитку ринку праці прикордонного регіону визначено [2]: забезпечення підвищення ефективності державного впливу на процеси узгодження попиту й пропозиції трудових ресурсів; координація регіональних політик зайнятості, міграції, підприємництва, демографічної політики; посилення співпраці місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з представниками сусідніх іноземних держав щодо регулювання ринку праці; зміцнення системи соціального партнерства.

Список використаних джерел

1. Сидорук М.В. Організаційно-економічні засади управління проектами транскордонного співробітництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.05/ Східноєвроп. нац. ун-т, Луцьк, 2018. 20 с.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

2. Уніга О.В. Розвиток та регулювання ринку праці прикордонного регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.05/ Східноєвроп. нац. ун-т, Луцьк, 2018. 20 с.

УДК 339.54

Серпухов Максим, канд. екон. наук, доцент
кафедри міжнародної економіки та менеджменту ЗЕД,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ
НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ КРАЇНИ
В УМОВАХ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІЙН**

В умовах зростання конкуренції практично за всіма ринками та звуження спеціалізації країн у світовій торгівлі, особливої актуальності набувають питання активізації експортної діяльності, які покликані розвивати експорт країни та підвищувати добробут її населення. Активізація експортної діяльності має ґрунтуватися на чітко встановлених пріоритетах, виходячи з чималої кількості факторів, які впливають на цей процес. Узагальнення пріоритетів розвитку експортної діяльності та формування експортної стратегії є основою зовнішньоекономічної діяльності країни.

Дослідженням проблем активізації експортної діяльності й визначенням пріоритетів формування експортної стратегії країни в умовах торгівельних війн, займалося чимало економістів, серед яких:

– Т. Дідьє Брандао, М. Пінат, дослідили взаємозв'язок природи зв'язку між торгівлею та економічним зростанням та добробутом та вплив структури торгівельних зв'язків на економічне зростання [1];

– С. Евенетт досліджує природу прихованого протекціонізму та її вплив на міжнародну торгівлю і економічні процеси [2];

– аналіз стану й можливостей міжнародних інституцій з лібералізації міжнародної торгівлі та протидії протекціонізму виконано в дослідженні Л. Баккіні, у котрому також відзначено неефективну роботу міжнародних інститутів у процесі лібералізації торгівлі [3];

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

– актуальних питань імпортозаміщення в Україні стосуються праці А. Мазаракі та Т. Мельник [4];

– дослідження політики імпортозаміщення як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України виконує О. Болотна [5];

– розкриття аспектів зовнішньоторговельної політики, спрямованої на імпортозаміщення, стосується робота І. Дунаєвої [6];

– упровадження стратегії імпортозаміщення на промислових підприємствах розглянуто в роботах Ю. Шипуліної та Т. Кисіль [7];

– Е. Менсфілд досліджує питання інституційних бар'єрів крізь призму підписання угод про преференційну торгівлю між окремими країнами, що, з одного боку, сприяє поживленню торгівлі між країнами-учасниками угоди й створює бар'єри в торгівлі з іншими державами [8];

– В. Марано дослідив питання впливу на торгівлю між країнами внутрішніх і зовнішніх економічних конфліктів, відзначено критичну роль внутрішніх економічних конфліктів для зовнішньої торгівлі країни [9];

– питанням торговельної політики, виявленню чутливих галузей економіки в рамках створення торговельних угод займалися А. Дирдорф, До Куан Тан, А. Левченко [8].

Мета дослідження – проаналізувати та виявити фактори, що впливають на формування експортної стратегії країни в умовах торговельних війн, удосконалити методичний підхід до формування стратегії експортної діяльності країни.

Ураховуючи комплексність і багатоаспектність експортної діяльності країни та структуру світового ринку, яка постійно змінюється, потрібно розробити методичний підхід до визначення факторів впливу на експортну діяльність.

За географічним охопленням фактори групуються на:

– внутрішньоекономічні (формується всередині країни й залежать від неї);

– зовнішньоекономічні (які формуються на наднаціональному рівні впливати на них країна практично не може);

– за характером впливу: позитивні, негативні, нейтральні;

– за часом впливу: постійні тимчасові, сезонні;

– за результатами аналізу структури зовнішньої торгівлі, яка проведена в роботі [10] удалось установити фактори, котрі впливають на визначення пріоритетних напрямів формування експортної стратегії (табл. 1).

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Таблиця 1

**Фактори впливу на визначення пріоритетних напрямів
формування експортної стратегії**

Внутрішньоекономічні	Зовнішньоекономічні
Стан товарної та географічної структури експорту та імпорту. Спеціалізація країни. Стан внутрішньогалузевої торгівлі. Рівень імпортозаміщення. Темпи розвитку економіки. Валютна політика. Зовнішньоторговельна політика. Стан науково-технічної діяльності.	Умови торгівлі. Вплив торгівельних бар'єрів. Доступність ринків. Науково-технічний прогрес. Динаміка валютних курсів. Політична ситуація. Торгівельні війни.

Усі ці фактори прямо впливають на процеси експорту продукції та мають різний за своїм характером вплив, який потрібно оцінити для кожної країни.

Методична модель формування пріоритетних напрямів формування стратегії експортної діяльності країни має ґрунтуватися на комплексній оцінці різноманітних факторів та містити чіткий алгоритм вибору експортної стратегії країни. Зі свого боку експортна стратегія країни має визначити пріоритетні сектори та пріоритетні ринки, на яких слід активізувати роботу з експорту продукції та встановити, за якими товарами в середині країни слід застосувати стратегію імпортозаміщення (виходячи з аналізу структури зовнішньої торгівлі та внутрішньогалузевої торгівлі).

Узагальнена послідовність вибору пріоритетних напрямів формування експортної стратегії в умовах торговельних війн має такий вигляд (табл. 2):

Таблиця 2

Етапи формування експортної стратегії України

Етап 1 (оцінка внутрішніх факторів)
1. Установлення спеціалізації країни та галузевих і національних пріоритетів
2. Оцінка експортного потенціалу
3. Оцінка внутрішніх факторів, які впливають на експортну діяльність
Етап 2 (оцінка зовнішніх факторів)
1. Оцінка умов торгівлі
2. Оцінка торговельних бар'єрів
3. Оцінка внутрішньогалузевої торгівлі
Етап 3 (пріоритетів експортної діяльності)
1. Оцінка пріоритетних ринків
2. Оцінка стану конкурентного середовища

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Закінчення табл. 2

3. Оцінка ринкової кон'юнктури
Етап 4 (формування стратегії експортної діяльності)
1. Вибір стратегії та варіантів її реалізації

Провівши аналіз факторів впливу та узагальнення інформації на 1 і 2 етапах, потрібно переходити до визначення пріоритетів експортної діяльності підприємств країни-експортера.

Визначені пріоритети на третьому етапі дають змогу сформувати пріоритетні ринки для експорту продукції й визначити галузі (згідно з спеціалізацією країни), які потрібно спрямувати на експорт продукції.

На четвертому етапі потрібно вибрати стратегії виходу на ринки для вітчизняних підприємств-експортерів продукції, розробити модель активізації експортної діяльності та побудувати систему підтримки експортерів продукції.

Отже, запропонований методичний підхід дасть змогу визначити пріоритети експортної діяльності з урахуванням впливу низки факторів, що дасть змогу визначити пріоритетні напрямки експортної діяльності й побудувати експортну стратегію країни.

Комплексне та системне обґрунтування запропонованої моделі сприятиме активізації експортної діяльності та зробити її максимально ефективною за рахунок скорочення витрат на визначення найбільш доцільних ринків, які відповідають спеціалізації країни й приносять максимальний економічний ефект підприємствам-експортерам.

Список використаних джерел

1. Didier Brandao, Tatiana; Pinat, Magali. 2017. The nature of trade and growth linkages. Policy Research working paper; no. WPS 8161. Washington, D.C. : World Bank Group., Режим доступу : <http://documents.worldbank.org/curated/en/900341502818068705/The-nature-of-trade-and-growth-linkages>

2. Evenett, S.; Akman, M. Sait; Berger, Axel; Dadush, Uri; Johnson, Lise; Mendez-Parra, Maximiliano; Ochoa, Raul; Schmucker, Claudia. Key Policy Options For the G20 in 2017 to Support An Open and Inclusive Trade and Investment System, Режим доступу : <http://hdl.handle.net/11540/6922>.

3. Vaccini L. Preventing protectionism: International institutions and trade policy / L. Vaccini, S.Y. Kim // Review of International Organizations. – Volume 7, Issue 4. – 2012 – P. 369–398.

4. Мазаракі А. Імпорт та перспективи імпортозаміщення в Україні / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2012. – № 6. – С. 5–15.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

5. Болотна О.В. Політика імпортозаміщення як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України / О. В. Болотна, Т. Ф. Ларіна // Бізнес-Інформ. – 2012. – № 10. – С. 23–25
6. Дунаєв І. В. Імпортозаміщення в контексті вибору механізмів державної зовнішньоторговельної політики України / І. В. Дунаєв, В. Ю. Бабаєв // Державне будівництво. – 2012. – № 1. – С. 1–9.
7. Шипуліна Ю. С. Впровадження стратегії імпортозаміщення промислових підприємства / Ю. С. Шипуліна, Т. В. Кисіль // Економічний форум. – 2014. – № 3. – С. 214–221.
8. Mansfield E. D. The expansion of preferential trading arrangements International. / E. D. Mansfield, J. C. W. Pevehouse // Studies Quarterly. – Vol. 57, Issue 3, September. – 2013 – P. 592–604.
9. Marano V. The Impact of Conflict Types and Location on Trade / V. Marano, A. Cuervo-Cazurra, C. Kwok // International Trade Journal. – Vol. 27, Issue 3. – 2013. – P. 197–224.
10. Серпухов М. Ю. Визначення ринків збуту та умов експорту української продукції до країн ЄС / М. Ю. Серпухов, О. В. Мазоренко // Український журнал «Економіст». – 2017. – № 10 (372). – С. 10–13.

УДК 331.5

Цимбалюк Ірина, канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ**

Визначення євроінтеграційної перспективи як пріоритетного напрямку подальшого розвитку поставило Україну перед об'єктивною необхідністю приведення умов функціонування загальнодержавного та регіональних ринків праці у відповідність до вимог Євросоюзу й узгодження тенденції їх розвитку із загальноєвропейськими. Являючи собою систему соціально-трудова відносин між роботодавцями, населенням, державою, профспілками та іншими суб'єктами щодо узгодження інтересів між ними на основі дії законів попиту й пропозиції на робочу силу ринок праці поєднує економічну і соціальну сферу, визначаючи тим самим рівень економічного розвитку та якість життя населення.

На сьогодні наявність багатьох проблем ринку праці, продиктованих як внутрішніми негативними чинниками, так і впливом ринків праці сусідніх держав, обумовлює потребу перегляду концептуальних підходів до його регулювання.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

При цьому особливої значимості в контексті євроінтеграційних процесів є врахування специфічних ознак розвитку регіональних ринків праці, що зумовлені просторовою організацією в країні. Актуалізується необхідність розробки комплексної методики аналізу регіональних ринків праці задля визначення основних факторів впливу на їх функціонування та розробки відповідних пропозиції щодо активізації розвитку [1, с. 226].

Аналіз економічної активності населення в регіонах України за період 2010–2016 рр. як важливої характеристики розвитку ринку праці свідчить про суттєве падіння його рівня, починаючи з 2014 р. і до досягнення найвищого свого значення 62,2 % у 2016 р. На сьогодні існують негативні тенденції скорочення в регіонах України частки молоді в структурі економічно активного населення.

Щодо динаміки показників зайнятості населення за період 2011–2016 рр. можна визначити такі періоди: 2011–2013 рр. – підвищення рівня зайнятості з 58,4 % до 60,2 %; 2014–2016 рр. – падінням рівня зайнятості із 56,6 % до 56,3 %. Основними причинами неоптимальної структури зайнятості є низький рівень оплати праці, диспропорції на ринку праці, зокрема невідповідність між вимогами роботодавців і кваліфікацією потенційних працівників. Зазначені негативні тенденції є наслідками економічної кризи в країні й необґрунтованості заходів державної політики регулювання ринку праці.

Розвиток регіональних ринків праці супроводжується збільшенням масштабів безробіття, що зумовлено наявністю кризових явищ в економіці, скороченням сукупного попиту на робочу силу, структурними зрушеннями та рухом робочої сили. У 2016 р. найбільше безробітних було в Донецькій і Дніпропетровській областях [2].

За результатами аналізу виявлено диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією, що обмежує можливості працевлаштування безробітних і задоволення потреб роботодавців у працівниках. Як наслідок, кількість зареєстрованих безробітних значно перевищує обсяг заявлених вакантних місць.

Особливістю ринків праці прикордонних регіонів є те, що територіальна близькість до іноземних держав створює сприятливі можливості для налагодження співпраці та використання переваг міжнародного співробітництва. Зовнішньоекономічні зв'язки можуть бути використані задля забезпечення ефективної зайнятості населення, запобігання масового безробіття та досягнення збалансованої кон'юнктури на ринку праці. Водночас сусідство з більш економічно розвинутими регіонами, які формують попит на трудові

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

ресурси з кращою пропозицією умов праці й заробітку, може провокувати відтік робочої сили за кордон, підвищення рівня нелегальної зайнятості та прихованого безробіття. Відтак виняткове значення має проведення системної діагностики розвитку ринку праці прикордонного регіону, вивчення к внутрішньої ситуації в країні так і тенденцій розвитку ринків праці європейських держав.

Система регулювання ринку праці в Європейському Союзі має програмно-цільовий і комплексний характер та реалізовується на основі спільних програм й ініціатив, згідно з якими основними цільовими орієнтирами розвитку ринку праці визначено створення робочих місць, якість роботи, продуктивність праці, гідну оплату праці, соціальну безпеку, професійні та соціальні навички, дотримання законодавства. Регулювання ринку праці на національному рівні здійснюється з урахуванням особливостей окремих країн-членів ЄС.

Характерною рисою розвитку ринку праці в Європейському Союзі є суттєва полярність зміни показників рівня безробіття в розрізі окремих держав. Майже в половини країн-членів ЄС (у 13 з 28) за період 2006–2016 рр. зростання безробіття перевищило 1 %. Найбільш негативною була ситуація в Греції (де безробіття збільшилося на 8,8 %), Іспанії (на 7,4 %) та на Кіпрі (на 5,5 %) [3]. На противагу цьому в Польщі, Німеччині й Словаччині відбулося підвищення зайнятості. Загалом аналіз європейського досвіду щодо розвитку ринку праці та внутрішньої ситуації на регіональних ринках праці в Україні дав підставу виявити значну відмінність механізмів їх регулювання [4].

Вивчення досвіду зарубіжних країн та основних тенденції розвитку регіональних ринків праці в Україні дає можливість визначити основні напрями подальшого їх вдосконалення, а саме: створення робочих місць за допомогою стимулювання зацікавленості роботодавців і зменшення обсягів тіньової зайнятості; забезпечення продуктивної зайнятості та оптимізація її структури; підвищення ефективності регулювання трудової міграції; створення інформаційно-комунікативного середовища на ринку праці; посилення інституційного забезпечення ринку праці; розвиток міжрегіонального партнерства й створення координаційного центру зайнятості. Запропоновано активізувати взаємодію та партнерство місцевих органів влади, неурядових організацій, бізнесу та соціуму в напрямі регулювання ситуації на ринку праці прикордонного регіону, що дасть змогу розв'язати низку першочергових соціальних та економічних проблем за допомогою об'єднання ресурсів державного й приватного секторів. Покращення інфраструктурного середовища

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

для підвищення ділової активності населення та збільшення масштабів його зайнятості можливе лише за умов підтримки спільних ініціатив таких соціально-економічних партнерів, як місцеві органи влади, неурядові організації, бізнес і соціум.

Список використаних джерел

1. Цимбалюк І. О. Методичні підходи до оцінювання розвитку ринку праці прикордонного регіону/ І. О. Цимбалюк, О. В. Уніга // Причорноморські економічні студії: наук.журн. – Одеса, 2017 – Вип. 18. – С. 226–231.

2. Цимбалюк І. О. Сучасні тенденції розвитку ринків праці України та країн Євросоюзу / І. О. Цимбалюк, О. В. Уніга // Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком : матеріали І Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. присвяченої 95-річчю Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова (м. Харків, 5 бер. 2018 р.). – Харків, 2018 р. – С. 477–480.

3. Eurostat (2017). Total unemployment rate. Available at : <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00203> (access date February 26, 2018).

4. Natalia Pavlikha, Iryna Tsymbaliuk, Oleg Uniga. Labour market development features in the European Union [Особенности развития рынка труда в Европейском Союзе]. *The economy of Bulgaria and the European Union in the global word*. Management, marketing and entrepreneurship, corporate control and business development in bulgaria and in the EU. Collective Monographs of Scientific Articles. Sofia, 2018. P. 127–138.

РОЗДІЛ VI

ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК, МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ, ЕКОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ

УДК 325

Антонюк Наталія, канд. екон. наук, доцент,
Рівненський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти

МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УКРАЇНІ

Питання міграції населення є досить актуальними на сучасному етапі розвитку України, оскільки, міграція як економічне явище є одним із факторів формування суспільства, що безпосередньо впливає на його становлення та функціонування. Сьогодні міграція стала одним із головних чинників соціально-економічних трансформацій і розвитку всіх регіонів України.

За сучасних умов існує велика загроза ще більшої активізації міграційних процесів, що потребує оцінки можливих наслідків істотного вибуття робочої сили за межі країни й, відповідно, розробки низки превентивних заходів у регулюванні міграційними процесами. Очевидно, що ця проблема має комплексний, системний характер, тому її розв'язання має ґрунтуватися на вдосконаленні соціально-економічної політики держави.

Важливість дослідження міграційних тенденцій у нашій країні зумовлена підвищенням інтенсивності міграційних потоків, його поширенням на всі регіони держави, що, зі свого боку, призводить до загострення проблем, пов'язаних із явищем трудової міграції.

Надмірний, безконтрольний виїзд українців за кордон вже стає національною проблемою та впливає на більшість інтеграційних процесів, до яких прагне Україна. Відтак в межах сучасного напрямку зовнішньої політики України та її внутрішнього положення ця тема стає все більш актуальною.

Еміграційні процеси – найпоширеніше явище для сучасної економіки України. У пошуках нових робочих місць, вищого заробітку, кращого життя люди мігрують із сіл у міста, з України – за кордон.

Кризові явища, що виникають у фінансовій сфері, закономірно трансформуються в загальноекономічні та характеризуються скороченням виробництва, банкрутством промислових, торговельних підприємств, а також

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

зростанням безробіття та різким зниженням життєвого рівня населення.

Міграція робочої сили – це переміщення працездатного населення з одних держав до інших із метою працевлаштування строком більше ніж на рік, що викликається причинами економічного характеру [1, с. 350–355]. Трудова міграція відбиває процес перерозподілу трудових ресурсів між національними економіками. На сьогодні проблеми міграції усе більш актуальні в усьому світі.

Трудова еміграція стала в нашій державі об'єктивною реальністю. Деякі експерти й дослідники називають Україну одним із найбільших донорів робочої сили в Європі. За різними оцінками Україну покинули до 5 млн людей, щоб жити й працювати в інших країнах, однак насправді ці цифри набагато вищі через нелегальну міграцію. У 1996 р. офіційна кількість трудових мігрантів становила 11 800, у 2002 р. вона досягла 40 683, а за даними Міністерства праці й соціальної політики України, у 2009 р. 27 4000 українців офіційно працювали за кордоном. Загалом, за 2014–2015 р. з України лише офіційно виїхали на заробітки трохи більше 1 млн українців. У 2016–2017 рр. тенденція зростання міграційних процесів продовжується. Нині, за різними даними, за кордоном у різних країнах світу працюють від 4 до 8 млн українців. Україна продовжує залишатися країною походження трудових мігрантів як для держав СНД, так і для ЄС. Сусідні країни, оцінивши переваги української робочої сили, активно йдуть назустріч майбутнім працівникам, створюють агенції з працевлаштування на українському ринку, розповсюджують інформацію про вакансії та можливості роботи, то ж українцям неважко знайти роботу за кордоном.

Отже, трудова міграція громадян України за кордон продовжує залишатися масовим соціально значущим міграційним потоком. При цьому аналіз та оцінка трудових міграцій щодо їх впливу як на самих трудових мігрантів, так і на українське суспільство в цілому є доволі неоднозначними.

Загальновідомо, що трудова міграція справляє багатоаспектний вплив на суспільство, вона своєрідно позначається на демографічній ситуації, ринку праці, розвитку економіки та соціальної сфери тощо.

Серед негативних наслідків для суспільства слід акцентувати на тому, що, з одного боку, Україна як одна з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі втрачає найбільш активну в репродуктивному та трудовому віці частину населення.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Із другого боку, в умовах соціально-економічної кризи трудова міграція сприяє зниженню тиску на ринок праці та зменшенню напруги в суспільстві. До позитивних рис трудової міграції для самих мігрантів варто віднести можливість підвищення добробуту окремих категорій працівників та членів їх родин.

Водночас робота за кордоном пов'язана із низкою ризиків та багатьох негативних наслідків для трудових мігрантів. Більш детально негативні й позитивні результати зовнішньої трудової міграції відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати трудової міграції

№ з/п	Негативні результати	Позитивні результати
1	2	3
Для трудовах мігрантів	<ul style="list-style-type: none"> • розлучення членів родини та руйнація сімей; • проблеми у вихованні дітей у неповних сім'ях; • працевлаштування на низькокваліфікованих роботах; • нелегальна та напівлегальна зайнятість; • виконання важкої, часто ненормованої, шкідливої для здоров'я роботи; • важкі побутові умови; • нижчий рівень оплати праці порівняно з місцевими працівниками; • недоступність кваліфікованої медичної допомоги; • загроза приниження та насильства з боку роботодавців; • загальна зневіра, утрата національної самосвідомості; • набуття чужих звичаїв та невластивого менталітету та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> • отримання більшої заробітної плати; • покращення рівня життя працівника й членів його родини; • здобуття нового професійного досвіду; підвищення рівня кваліфікації; • вивчення іноземної мови; • розширення світогляду, набуття розуміння реальних умов ринкової економіки; • набуття навичок життя в умовах культури демократичного суспільства та ін.
Для суспільства (держави)	<ul style="list-style-type: none"> • нерентабельність і втрати від укладень в освіту й підготовку фахівців; • утрата висококваліфікованого, молодого та найбільш економічноактивного населення; • уповільнення темпів розвитку науково-технічного прогресу у зв'язку з численною інтелектуальною еміграцією українських учених за кордон, утрата сімейних цінностей у суспільстві; • зниження народжуваності; • старіння нації, зростання демографічного навантаження на працюючих на внутрішньому ринку; 	<ul style="list-style-type: none"> • послаблення тиску безробіття на національному ринку праці, зниження соціальної напруги в суспільстві; • стимулювання до більш продуктивної діяльності українських працівників через створення конкуренції із закордонними фахівцями;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Закінчення табл. 1

1	2	3
	<ul style="list-style-type: none"> • утрата Україною іноземної валюти, що вивозиться емігрантами в якості власних заощаджень; • поширення випадків зловживань та ошукувань громадян приватними агентствами з працевлаштування; • виникнення політичних та економічних претензій до нашої країни у зв'язку із збільшенням нелегальної трудової еміграції українців; • використання наших громадян за кордоном на низькокваліфікованих, важких роботах зі шкідливими умовами праці, наявність випадків їх дискримінації та експлуатації з боку місцевих роботодавців; • зменшення податкових надходжень та відрахувань у соціальні фонди; зростання цін на товари й послуги на внутрішньому ринку при наявній низькій купівельній спроможності основної маси населення та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> • надходження в Україну додаткової іноземної валюти завдяки грошовим переказам трудових емігрантів та інвестуванню коштів в економіку через створення спільних підприємств з іноземними засновниками; • зменшення соціальної напруги в умовах економічної кризи; • зниження навантаження на соціальні фонди; • підвищення кваліфікації мігрантів, які повернулися додому; • поширення в суспільстві цінностей життя в умовах культури демократичного суспільства та ін.

Отже, на сьогодні в Україні спостерігаємо більше негативних тенденцій, ніж позитивних, оскільки першочерговою постає проблема втрати досвідчених кадрів, які, не знайшовши належної роботи та заробітної плати вдома, починають шукати краще місце за кордоном.

Доволі актуальним є питання встановлення причин сучасної трудової еміграції з України. На нашу думку, сукупність чинників, що спонукають українців до пошуку роботи на зарубіжних ринках праці, уключає такі:

1) невідповідність між рівнем оплати праці й фактичною вартістю життя в державі;

2) значний розрив у рівнях оплати праці в Україні та за кордоном, особливо в перерахунку на іноземну валюту. Скажімо, український мігрант в Іспанії заробляє в середньому 1131 дол. США на місяць, в той час, як в Україні – 200 дол. США [2, с. 95–99];

3) виникнення безробіття та вимушеної неповної зайнятості населення, перманентне падіння попиту на представників окремих професій;

4) масштабне зuboжіння населення в регіонах України [3, с. 228];

5) постійно зростаючий рівень суспільного розшарування, тоді як переважна частина населення існує на межі бідності;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

6) становище роботодавців, які, з одного боку, не мають можливості піднімати заробітну плату, а, з іншого, змушені частково тінзувати національний ринок праці;

7) неефективна політика держави на шляху формування конкурентних переваг зайнятості в Україні, створення умов для легалізації праці;

8) відсутність умов для розвитку та самореалізації творчих особистостей тощо.

Із-поміж усіх названих вище причин, що зумовлюють розгортання потоків української трудової міграції, провідне місце передбачувано займають чинники економічного характеру.

Список використаних джерел

1. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедева В. К. та ін. Міжнародна економіка. підручник / за ред. А. О. Задої, В. М. Тарасевича. –Київ : Центр учб. літ., 2012. – 416 с.
2. Бубликов В. Украинские иммигранты в Испании: основные черты сообщества. Мировая экономика и международные отношения. 2011. № 9. – С. 95–99.
3. Степанюк Н., Палашчакова Д. Аналіз причин кризової динаміки економіки України. Глобальні та національні проблеми економіки. № 10. С. 227–231. 2016 р. URL: <http://global-national.in.ua/>

УДК 005.95/96

Гавкалова Наталія, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки;

Болотова Олена, аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

**НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ
ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ**

Розробка організаційно-економічного забезпечення ефективності менеджменту персоналу передбачає побудову економіко-математичної моделі оцінювання зазначеної ефективності. Як відомо, управляти можна лише тим, що піддається кількісному виміру. Саме тому потрібно визначитись з структурою побудови моделі оцінювання рівня ефективності менеджменту персоналу для досліджуваних машинобудівних підприємств. У попередньому

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

підрозділі нами розглянуто, узагальнено та запропоновано власне бачення сутності ефективності менеджменту персоналу. Для розробки моделі оцінювання потрібно приділити більш детальну увагу розумінню складників ефективності менеджменту персоналу, відносинам між оцінюванням ефективності менеджменту персоналу й ефективністю діяльності підприємства в розрізі вищерозглянутих методологічних підходів.

Насамперед розглянемо наявні підходи до оцінювання ефективності менеджменту персоналу представлені в наукових дослідженнях вітчизняних і закордонних авторів. Г. О. Дудукало наголошує, що механізм забезпечення ефективності управління персоналом виступає важливим фактором зростання рівня ефективності діяльності підприємства, що спонукає до підвищення продуктивності праці. Ґрунтуючись на функціонально-структурному підході до визначення функції управління персоналом на основі його життєвого циклу, визначено основні дев'ять функцій, індикатори яких використано для аналізу ефективності управління персоналом досліджуваних підприємств [1]. Питання обґрунтованості набору коефіцієнтів завжди залишається одним з найскладніших а отже, у кожному окремому дослідженні відповідно до поставлених цілей і завдань, виходячи з можливості отримання вихідної інформації для розрахунків, визначається власний перелік показників. А розгляд ефективності менеджменту персоналу у двох площинах керуючої й керованої підсистеми, на нашу думку, є обґрунтованим, оскільки менеджмент персоналу відповідно до аналізу, здійсненого в попередньому розділі, є управлінським впливом на процеси, які протікають у відповідних підсистемах. Отже, ефективність щодо досягнення поставлених цілей і витрачених ресурсів співвідноситься з керованою підсистемою, яка об'єднує зазначені процеси, а ефективність управлінського впливу відображає результативність діяльності керуючої підсистеми, головним завданням якої є приведення в керований у належний, потрібний стан.

А. В. Крамаренко пропонує інтегральний показник ефективності управління персоналом який уключає чотири складники: економічний, мотиваційний, процеси управління персоналом та розвиток і навчання. Кожна з них уключає відповідні коефіцієнти й ваги, що дає змогу розрахувати групові показники за кожною складовою частиною, які формують інтегральний показник як середнє зважене за чотирма групами [2, с. 8–12]. Р. Д. Якубів пропонує визначення інтегрального показника ефективності менеджменту персоналу при поєднанні двох методів: перший ґрунтується на системі результативних техніко-економічних і фінансових показників а другий передбачає визначення сукупності показників та

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

характеристик для оцінювання ефективності менеджменту персоналу на економічному, соціальному та організаційному рівнях [3]. Ми дотримуємося такої думки, що менеджмент персоналу як відповідна підсистема діяльності підприємства може та повинна бути оцінена в розрізі її ефективності окремо за сукупністю відповідних складників, представлених обґрунтованою множиною показників. Крім того, визначення внеску менеджменту персоналу в загальну ефективність діяльності підприємства є іншим завданням, постановка та виконання якого залежить від позиції дослідника.

Питання оцінки ефективності менеджменту персоналу представлені й у низці закордонних досліджень. Дж. Філіпс розглядає оцінку інвестицій у кадрову службу, витрати на управління персоналом у розрахунку на одного співробітника, рівень абсентеїзму, задоволеності працівників та єдності й згоди в організації [4]. Оцінювання ефективності інвестицій у людський капітал стосуються роботи Я. Фітц-енца [5] Б. І. Беккер, М. А. Х'юзлід, Д. Ульрих пропонують оцінку ефективності діяльності HR-відділу за показниками продуктивності на одиницю витрачених ресурсів, швидкості бізнес-процесів, витрат на впровадження програм й ініціатив, оцінювання навичок працівників, лояльності, морального клімату в колективі та організаційних можливостей [6]. В узагальненому розумінні ці показники можуть бути представлені як HR-метрики, які об'єднують загальну статистичну характеристику людських ресурсів підприємства, їх якість й ефективність використання, ефективність діяльності HR-відділу та ключові показники ефективності окремих співробітників або підрозділів [7].

Доцільність розгляду ефективності роботи керівного складу або управлінської діяльності в рамках ефективності менеджменту персоналу є дискусійним питанням, адже на підприємстві управлінський вплив здійснюється на всі підсистеми діяльності, включаючи маркетингову, інноваційну, виробничу тощо. Виокремлення безпосередньо управлінського впливу на персонал, задіяний у цих підсистемах, є на практиці дуже складним завданням і його реалізація є економічно недоцільна, ураховуючи високий рівень трудомісткості. Натомість виокремлення оцінювання функції управління відносно підсистем менеджменту персоналу є доцільним та необхідним у межах загальної моделі ефективності менеджменту персоналу підприємства.

На основі проведеного аналізу наявних підходів до оцінки ефективності менеджменту персоналу варто представити такі узагальнювальні результати.

По-перше, усі вищенадані підходи до оцінювання є достатньою різноманітними, що не дає змогу виокремити єдину парадигму розуміння

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

досліджуваного поняття. З іншого боку, фактично всі дослідники наголошують на тому, що ефективність менеджменту персоналу повинна бути оцінена з використанням кількісних і якісних показників, які пропонуються науковцями відповідно до відокремлених ними складників.

Умовно можна виокремити дві великі групи підходів до оцінювання ефективності менеджменту персоналу. Перша виокремлює складники оцінки відповідно до авторського бачення структури системи менеджменту персоналу та її взаємодію з іншими підсистемами підприємства [1–3]. Друга група дослідників представлена такими науковцями, які розглядають складники менеджменту персоналу відповідно до досягнення поставлених цілей, що й зумовлює виокремлення економічного, соціального, організаційного, інноваційно-інвестиційного, нематеріального активів, виробнича-організаційної ефективностей тощо. У рамках цих досліджень показники обираються залежно від цілей, досягнення яких вони мають відображати [8–9].

Ми дотримуємося першого підходу, але вважаємо, що для виокремлення складників об'єкта дослідження потрібно дотримуватися принципу єдності та гомогенності. Отже, відповідно до реалізації специфічних функцій менеджменту персоналу на підприємстві, ми пропонуємо як складники розглядати підсистеми менеджменту персоналу, у яких відбуваються процеси, спрямовані на забезпечення підприємства висококваліфікованими кадрами залежно від цілей його діяльності, що відображає повний цикл трудової діяльності співробітника. Відповідно до поширених підходів розуміння системи менеджменту персоналу, у неї входять як основні процеси планування, відбору, набору й найму, адаптації, оцінки, руху, розвитку та винагороди; у якості допоміжних варто розглядати соціалізацію, комунікацію й соціальне партнерство. Окрему роль відіграють кадрова політика та стратегія менеджменту персоналу, яку найчастіше називають HR-стратегією. Відповідно, кожна з цих підсистем, у межах якої протікають зазначені процеси, займає власне особливе місце в архітектоніці системи ефективності менеджменту персоналу. Отже, убудовування каналів комунікацій і процесів управління інформацією має реалізовуватися в межах обраної кадрової політики.

По-друге, враховуючи, що нами доведено, що менеджмент персоналу являє собою вид управлінського впливу на відповідні процеси, то оцінка його ефективності повинна включати, крім безпосередньо оцінювання ефективності підсистеми менеджменту персоналу, оцінювання управлінського впливу. Як нами обґрунтовано вище, ефективність управлінського впливу в розрізі системи менеджменту персоналу має бути відокремлена від загального управлінського

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

впливу, який здійснює керівництво підприємства на всі процеси для забезпечення проведення останнього в бажаний належний стан. Отже, у межах авторської моделі оцінки ефективності менеджменту персоналу ми пропонуємо аналіз управлінської надбудови до вищенаданих процесів менеджменту персоналу, які представлено управлінськими функціями: планування, організація, мотивація, контроль та регулювання, котрі виокремлено на основі аналізу досліджень. Загальний вигляд моделі оцінки ефективності менеджменту персоналу відображено на рис. 1.

Ураховуючи, що окремі дослідники наголошують на визначальній ролі HR-відділу в забезпеченні ефективності менеджменту персоналу, ми вважаємо, що саме реалізація функцій управління представлених у вищенаданій підсистемі дасть змогу об'єктивно визначити рівень результативності діяльності цього підрозділу згідно з цілями поставленими перед ним керівництвом підприємства.

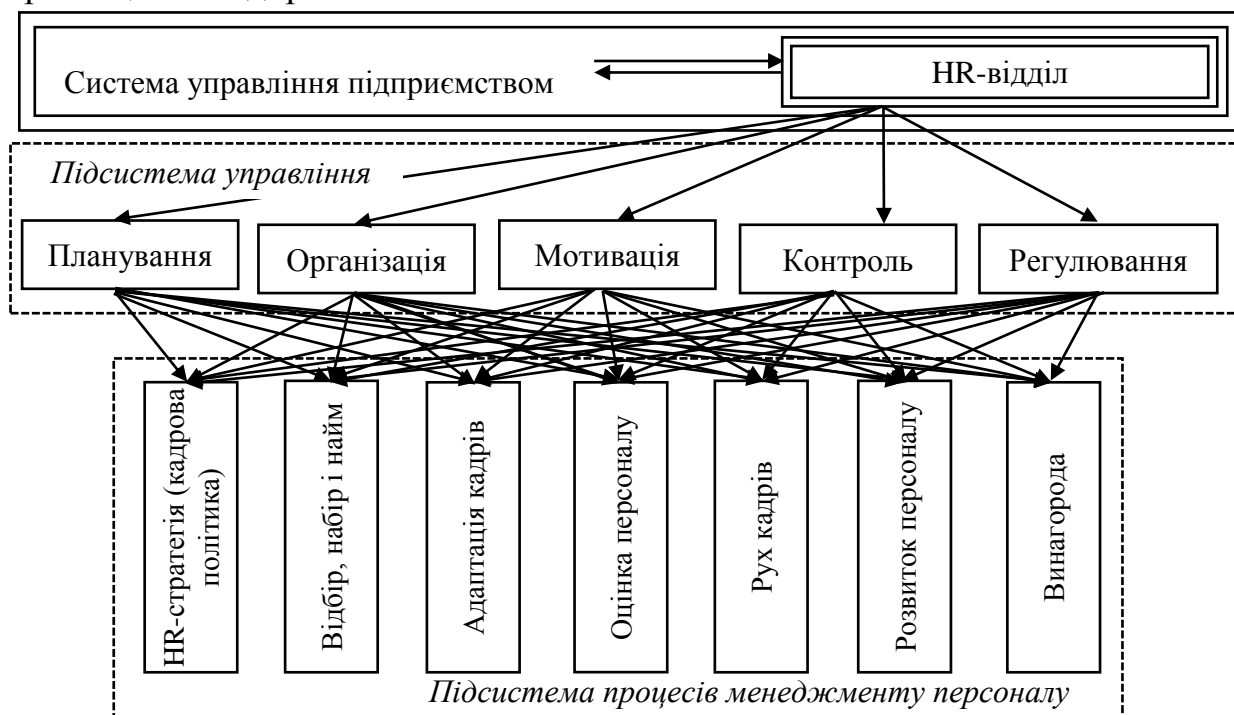

Рис. 1. Архітектура моделі оцінювання ефективності менеджменту персоналу

Отже, на основі проведеного дослідження за допомогою узагальнення найбільш розповсюджених підходів до оцінювання ефективності менеджменту персоналу нами запропоновано авторську модель оцінки, яка передбачає аналіз процесів, котрі відбуваються в рамках підсистем менеджменту персоналу, та рівня управлінського впливу, що виконує HR-відділ на зазначення підсистеми відповідно до цілей функціонування та розвитку підприємства.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Список використаних джерел

1. Дудукало Г. О. Механізм забезпечення ефективності управління персоналом машинобудівних підприємств : Автореф. дис. ... канд. екон. наук за спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Київ : 2015. – 20 с.
2. Крамаренко А. В. Оцінка ефективності управління персоналом на промисловому підприємстві : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та упр. підприємствами (за видами екон. діяльності)» / А. В. Крамаренко ; М-во освіти і науки України, Держ. вищий навч. закл. «Нац. гірн. ун-т». – Дніпропетровськ : НГУ, 2014 – 20 с.
3. Якубів Р. Д. Організаційно-економічне забезпечення управління персоналом сільськогосподарських підприємств : дис. ... канд. екон. наук, спец. 08.00.04 / Р. Д. Якубів ; наук. кер. І. Ф. Баланюк ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. аграр. ун-т. – Львів :, 2016. – 190 с.
4. Phillips J. Measuring ROI: Fact, Fad or Fantasy? / J. Phillips // The Best of Measuring & Evaluation Learning, December, 2010. – P. 31–35. [Electronic resource]. Режим доступу : <http://www.ddiworld.com/DDIWorld/media/articles/Best-of-TD-Measuring-and-Evaluating-Learning.pdf>
5. Фитц-енц Я. Рентабельность инвестиций в персонал. Измерение экономической ценности персонала / Я. Фитц-енц. – Москва : Вершина, 2009. – 320 с.
6. Беккер Б. И. Измерение результативности работы HR-департамента: люди, стратегия и производительность / Б. И. Беккер, М. А. Хьюзлид, Д. Ульрих; пер. с англ. – Москва : ООО «И. Д. Вильямс», 2007. – 304 с.
7. Долгих А.П. «HR-метрики» / А. П. Долгих [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://hrm.ru/hr-metriki>
8. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу: методологія та концепція формування : наук. вид. / Н. Л. Гавкалова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 400 с.
9. Власенко Т. А. Управління ефективністю менеджменту персоналу / Н. Л. Гавкалова, Т. А. Власенко. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2011. – 295 с.

УДК 331.556.4

Деделюк Катерина, канд. екон. наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Навроцька Іванна, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ

Мета дослідження полягає у виявленні сучасних викликів і загроз, що спричинили виникнення явища нелегальної трудової міграції, а також масових міжрегіональних та міждержавних міграційних переміщень населення в окремих регіонах України і їх можливих наслідків.

Невід'ємним елементом світових процесів у добу глобалізації стала нелегальна міграція. Цю проблему визнано однією з найгостріших загроз безпеці країн Європейського Союзу.

Нелегальна міграція часто тісно пов'язана з різними видами злочинності, зокрема контрабандою зброї, наркотиків, торгівлею людьми, поширенням тероризму. Такий стан речей становить загрозу й вимагає відповідного реагування, зокрема посилення прикордонного режиму та значних витрат на зміцнення внутрішньої безпеки. Але повне подолання нелегальної міграції як протиправного явища навряд чи є можливим. За рівнем міграційного навантаження Україна посідає одне з провідних місць у Європі. Міграційні хвилі, потоки біженців зачіпають територію держави, сприяють посиленню криміногенної ситуації в країні. Наша держава є певним містком для незаконних мігрантів, наркоділків, контрабандистів і злочинних угруповань, які намагаються її територією проникнути в країни Європейського Союзу. Найбільш складними напрямками, де затримується більшість мігрантів, а також великі партії наркотичної сировини, зброї та вибухівки, є кордони з Росією й Молдовою.

Завдяки щільному контролю на кордонах із ЄС і відсутності реального механізму повернення (реадмісії) затриманих осіб Україна невпинно перетворюється в країну накопичення незаконних мігрантів. Фактично вона стримує транзитні міграційні потоки в інтересах європейських країн, тому ця проблема виходить за національні межі нашої держави. Для світу, що глобалізується, державні кордони втрачають своє сакральне значення й відіграють здебільшого роль межі між територіями з різними

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

внутрішньоправовими та митними режимами. Із боку світової спільноти послаблюється увага до проблем територіальних претензій та правового врегулювання кордонів, хоча водночас для молодих незалежних держав питання недоторканості кордонів є одним із ключових в утвердженні їх суверенітету. Зокрема, для України значимими викликами є територіальні претензії з боку радикальних політичних сил інших держав, незавершеність договірно-правового оформлення державних кордонів тощо. Неврегульованість питання кордонів держави має наслідком посилення загроз геополітичного та глобалізаційного типу. Так, незавершеність договірно-правового оформлення кордонів, нерозвиненість прикордонної інфраструктури залишають можливість для окремих держав здійснювати втручання у внутрішні справи України у прикордонних районах, підтримувати сепаратистські тенденції, заважають боротьбі зі злочинністю тощо. В економічній сфері це підвищує залежність національної економіки, сприяє відтоку матеріальних і фінансових ресурсів, контрабанді, неконтрольованому вивозу капіталу, стратегічної сировини тощо. Подібним чином загрози посилюються й у військовій, правоохоронній, екологічній сферах [1].

В останні десятиліття Україна була ареною активних еміграційних процесів. За оцінкою Світового банку (СБ), країна входить до п'ятірки найбільших постачальників емігрантів у світі, поступаючись лише Мексиці, Індії, Китаю та Росії.

До основних чинників, котрі роблять Україну привабливою для нелегалів, потрібно віднести:

– транзитне й близьке до країн ЄС географічне положення, розвиненість транспортної інфраструктури, існування каналів контрабанди людей через морські порти, залізницю, через неконтрольовані ділянки кордону, слабка облаштованість кордонів;

– недосконале законодавство та недостатність адміністративних засобів контролю перебування іноземних громадян на території країни, яке створює сприятливі умови для юридичного забезпечення легальних каналів в'їзду потенційних нелегальних іммігрантів в Україну;

– неузгодженість дій різних відомств і служб, міжвідомче розпорошення фінансування, що знижує рівень контролю над міграційною ситуацією;

– недостатнє фінансування заходів щодо протидії та боротьби з нелегальною міграцією, яке суттєво знижує їхню ефективність та формує передумови для неконтрольованості міграційних процесів;

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

– відсутність електронної системи ідентифікації іноземців і єдиного реєстру іноземних громадян, які в'їжджають в Україну чи перебувають на її території;

– активне використання злочинними угрупованнями місцевого населення для переміщення, переховування, супроводження нелегалів, прибутковість цього бізнесу;

– поширення корупції й зловживань у сфері контролю та запобігання нелегальній міграції, корупційні дії посадовців щодо приховування нелегальних мігрантів, їх легалізації, безпосереднє прикриття злочинних угруповань, які займаються контрабандою людей [2].

Щодо нелегальної зовнішньої трудової міграції, то вона з України є набагато більшою. Зарубіжним роботодавцям вигідно мати справу з нелегальними трудовими мігрантами, бо особи, які прибули в країну для заробітку на незаконних підставах, не мають юридичного та соціального захисту. Більше того, вони змушені погоджуватися на будь-яку роботу – сезонну, важку й небезпечну, тарифні ставки, що встановлюються їм, значно нижчі, ніж для громадян своєї країни. Зовнішні трудові мігранти з України в багатьох державах вимушені працювати продовжений робочий день та за шкідливих умов праці мають обмежений або зовсім не мають доступу до медичної допомоги та соціального захисту, не захищені від низької оплати праці, професійних травм, хвороб. Ця проблема потребує негайного розв'язання. Україна, як передбачено частиною третьою статті 25 Конституції України, гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами. Така сама норма міститься в статті 8 Закону «Про громадянство України». Вона спрямована на законодавче забезпечення реалізації зазначеного конституційного положення [3].

Отже, Україна ще не має достатнього досвіду державного регулювання процесів нелегальної міграції. Відтак перед нами поставлено одне з важливих завдань – продумане розроблення спільних із сусідніми країнами комплексних програм протидії нелегальній міграції.

Список використаних джерел

1. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова ; за ред. К. А. Кононенка. – Київ : НІСД, 2013. – 56 с.

2. Нелегальна імміграція на півдні України: стан, потенційні загрози і наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [URL:http://old.niss.gov.ua/monitor/januar2009/9.htm](http://old.niss.gov.ua/monitor/januar2009/9.htm).

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

3. Smutchak Z. Migratory Threats to National Security of Ukraine: Current Challenges and Ways of Regulation / Z. Smutchak, D. Romanjuk // Baltic Journal of Economic Studies – Riga, 2016. – Vol. 2. – № 3. – С. 107–112.

УДК 339.91

Деделюк Катерина, канд. екон. наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;

Пасічник Олена, студентка факультету міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, коли обсяги інформації у світі подвоюються кожні десять років, інтелект, як здатність людини логічно мислити, засвоювати знання та продукувати нові ідеї, набуває виключного значення у системі світогосподарських зв'язків. Забезпеченість країни у висококваліфікованих фахівцях виступає чи не найважливішим чинником підтримання її міжнародної конкурентоспроможності. Міграція спеціалістів високої кваліфікації має далекосяжні наслідки як для країн-донорів, так і для держав-реципієнтів, ураховуючи, що підготовка таких кадрів є тривалим, складним і витратним процесом [1–3].

Міжнародна міграція висококваліфікованих працівників набуває дедалі глобальнішого характеру. Сьогодні вона охоплює абсолютну більшість країн світу. Інтенсивне переміщення трудових ресурсів відбувається між державами Європи, Північної й Південної Америки, Африканського материка, Південно-Східної та Західної Азії. Серед найважливіших світових центрів тяжіння іноземної робочої сили, а саме, інтелектуальної, можна виокремити такі напрямки: Північна Америка (США, Канада), Західноєвропейський ринок, Південно-Східна Азія й Австралія. Присутність у них більш ніж 6-мільйонної армії іноземних висококваліфікованих працівників свідчить про перетворення іммігрантів на важливий чинник економічного розвитку названих країн.

Для сучасних напрямів інтелектуальної імміграції в Європі характерні такі центри, як Франція, Англія, Німеччина, Швеція, Швейцарія, Норвегія та ін. і з держав Південної та Східної Європи (Греції, Туреччини, України, Білорусі, Угорщини й ін.). Важливим центром притягання робочої сили залишається Австралія. Країна, віддалена від інших високорозвинених держав, має

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

можливість відбирати для себе найкращих працівників у найбільш затребуваних сферах економіки.

Кожна країна проводить свою, хоча в багатьох випадках й узгоджену з іншими країнами, міграційну політику, що є важливою характеристикою її національного суверенітету. Так чи інакше, ураховуючи зростаючу значущість економічних знань, конкуренція між державами в залученні та утриманні кваліфікованих кадрів посилюється [2]. Окремі країни використовують системи, які ґрунтуються на пропозиції, через які відбираються мігранти необхідної в державі кваліфікації. Надалі такі мігранти самостійно шукають роботу, яка відповідає їхньому кваліфікаційному рівню. США й більшість країн Європи використовують системи, які ґрунтуються на попиті та передбачають, що заявники повинні мати запрошення на роботу для трудової візи. Австралія, Нова Зеландія й Канада запровадили міграційні системи балів або моделі вираження зацікавленості в міграції.

Країни різняться за своєю філософією та досвідом управління міграцією. Деякі з них, наприклад Великобританія, Франція, Німеччина, США, Канада й Австралія, за тривалий час виробили сталі принципи міграційної політики [2], утім, вони відчувають нестачу кваліфікованих кадрів у різних секторах економіки, зокрема у сфері інформаційних технологій (ІТ), охорони здоров'я, освіти та інших сферах професійної діяльності, і їм зараз доводиться конкурувати один з одним, щоб залучити фахівців для заповнення потреб на ринку праці.

На тлі цього багато країн схильні послаблювати міграційний режим щодо кваліфікованих кадрів. Способи можуть бути різними: починаючи з відкриття тимчасового доступу на закриті ринки праці працівникам, які уклали трудовий договір, і закінчуючи можливістю необмеженого в'їзду в країну для постійного перебування та пошуку роботи [4]. Вибір конкретних принципів зумовлений основними цілями й завданнями міграційної політики. Утім, на доповнення до заходів міграційної політики, для залучення кваліфікованих кадрів у деяких країнах здійснюються спеціальні заходи фінансового заохочення.

Особливо варто відзначити схему міграційного регулювання Blue Card Scheme («блакитну карту»), яка прийнята директивою Ради Європейського Союзу в травні 2009 р. Цю схему розроблено спеціально для спрощення умов в'їзду та проживання на території Європейського Союзу кваліфікованих фахівців із третіх країн, а також безперешкодного пересування професіоналів територією ЄС [4]. Володіючи «блакитною картою», іноземний працівник може

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

жити й працювати в будь-якій державі ЄС, окрім Великобританії, Ірландії та Данії, від одного до чотирьох років (потім карту можна продовжувати).

Кандидатом на «блакитну картку» може стати особа, яка знайшла роботу в ЄС, має щонайменше п'ять років досвіду роботи у відповідній сфері чи диплом університету, визнаного відповідною країною-членом ЄС. Трудова угода кандидата має гарантувати дохід щонайменше в 1,7 раза більший ніж середня заробітна плата до вирахування податків у відповідній країні ЄС. Реалізація Німеччиною Директиви Європейського Союзу вступила в силу з 1 серпня 2012 р. Для заохочення кваліфікованих фахівців з усього світу в країні формується «culture of welcome». Політика, суспільство, уряд та бізнес заохочують людей залишитися в країні [4].

Висококваліфіковані мігранти становлять відносно невелику частку робочої сили в США, порівняно з державами міграційної системи попиту. Сьогоднішня візова програма H-1B, яка створювалася як програма для висококваліфікованих заявників, є не дуже селективною щодо якісних характеристик робітників [3]. Досить новим підходом до інвестиційних віз є інноваторські візи, прикладом чого може слугувати Чилі, яка запровадила візи для тих, хто започатковує стартапи в країні. Такі іммігранти не лише отримують право на в'їзд, а й зможуть розраховувати на невеликий обсяг капіталу, що виділяється урядом для започаткування бізнесу, доступ до місцевих бізнесменів, інкубаторів, стартапів. Схожу програму започатковано у Канаді в 2013 р. [3].

Загалом у світі динамічно зростає кількість країн, що запроваджують усе більш стимуляційну політику щодо висококваліфікованої міграції. Позитивний приріст міграційних заходів щодо залучення кваліфікованих працівників спостерігаємо й у найменш розвинених державах, однак в абсолютному вираженні дана величина все ще залишається незначною. При цьому 38 % серед країн цієї групи або не втручалися, або погіршували можливості доступу для робітників цієї категорії [3].

Ситуація з імміграційним регулюванням доступу висококваліфікованих працівників у розрізі регіонів також є суттєво неоднорідною. Якщо регіон Європи й Океанії суттєво нарощує ступінь лібералізації доступу цих робітників, то ситуація в регіоні Америки характеризується переважно збереженням наявного рівня міграційних стимулів, в Азії, незважаючи на деяке переважання збереження наявного рівня стимулювання, спостерігаємо значну позитивну динаміку лібералізації, а в рамках Африки ситуація продовжує залишатися

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

різноспрямованою, хоча частка країн, котрі втручалися або погіршували можливості доступу для робітників високої кваліфікації, зменшилася [4].

Отже, дієві заходи промислово розвинених країн направлені не лише на збереження власного людського потенціалу, а й залучення його з інших країн. Оскільки сучасні тенденції розвитку економіки спрямовані в бік наукоємних галузей, експансія яких можлива лише завдяки постійним проривам у науковій сфері. Проте така стратегія цілком виправдана, оскільки забезпечує країнам лідируючі позиції на світових ринках електроніки, воєнної техніки, автомобілебудування й інших, що дає змогу проводити ефективну експортну політику та сприяти безпеці країни.

Список використаних джерел

1. Деделюк К. Ю. Міграційна політика Європейського Союзу в умовах формування «економіки знань» / К. Ю. Деделюк, А. А. Сищук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Міжнародні відносини». – 2009. – № 11. – С. 21–27.
2. Стаканов Р. Д. Механізм реалізації міграційної політики в ХХІ ст. / Р. Д. Стаканов // Інтелект ХХІ. Світова економіка та міжнародні відносини. – 2016. – Вип. 5. – С. 28–31.
3. Investor visas in OECD countries/ The National Academies Press [Electronic source]. – Mode of access : <https://www.nap.edu/read/20145/chapter/5#54>.
4. Skilled Migration Trends and Policy Evolution: A Multilateral Overview / The National Academies Press [Electronic source]. – Mode of access : <https://www.nap.edu/read/20145/chapter/4#19>.
5. World Population Policies 2013 / United Nations. Department of economic and social affairs population division [Electronic source]. – Mode of access : <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/WPP2013/wpp2013.pdf>.

УДК 336: 330

Карлін Микола, д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**РОЛЬ КЛІМАТИЧНИХ ФІНАНСІВ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМИ
ПОТЕПЛІННЯ У СВІТІ**

Незважаючи на дискусійність твердження про прогресуюче потепління у світі, усе більше чинників свідчать про це негативне явище. А остання доповідь

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

представників Римського Клубу (грудень 2017 р.) указує на необхідність посилення зусиль Світового Співтовариства, зокрема й у фінансовій сфері, щоб хоча б призупинити цей негативний процес, оскільки з середини ХХІ ст. можуть розпочатися незворотні процеси у світовій екосистемі. Тому в останнє десятиліття все більше вчених починають досліджувати вплив «зелених» фінансів та такої їх складової частини як кліматичні фінанси, на розв'язання проблеми потепління клімату. Значний внесок в дослідження впливу фінансових заходів на розв'язання кліматичних проблем зробили як зарубіжні, так і українські вчені, як В. Борейко, Е. Вайцеккер, І. Бистряков, І. Вахович, Р. Гевко, В. Голян, О. Губанова, Б. Данилишин, Г. Дейлі, В. Кравців, Н. Крафтс, Д. Лижін, О. Ляшенко, Н. Павліха, Б. Порфірьєв, Б. Рубцов, П. Саблук, М. Сміт, Д. Стігліц, І. Сторонянська, Дж. Сьєберт, М. Тітов, Ю. Туниця, Дж. Фарлей, М. Хвесик, К. Харгроуз, Д. Хі, Є. Хлобистов, Л. Черчик та інші. Разом із тим у їхніх роботах поки не розроблено структуру складових частин кліматичних фінансів, що допомогло б більш ефективно боротися з потеплінням клімату у світі в сучасних умовах.

Окремі структурні елементи системи кліматичних фінансів можна знайти в міжнародних документах щодо збереження клімату на планеті, передусім у Кіотському протоколі та його доповненнях, а також у документах Паризької кліматичної умови 2015 р., у якій передбачено фінансові інструменти зменшення викидів вуглекислого газу в повітря. Але ці інструменти стосуються насамперед глобального рівня, тому, на нашу думку, їх обов'язково треба доповнити фінансовими інструментами макрорівня, регіонального рівня, рівня територіальних громад та рівня домогосподарств. Тільки тоді можна буде говорити про кліматичні фінанси як новий елемент світової фінансової системи.

Під кліматичними фінансами розуміють передусім витрати на розвиток низьковуглецевих технологій і зниження викидів парникових газів та/або адаптації до змін клімату і його наслідків [1, с. 6]. Водночас, визначення кліматичних фінансів як економічної категорії поки що відсутнє, що вимагає відповідного дослідження та відокремлення їх від «зелених фінансів», оскільки останні трактуються в зарубіжній літературі дуже широко. Зокрема, уважається, що «зелені» фінанси включають різні галузі фінансів і фінансові продукти. Відповідно, усіх їх можна об'єднати в три напрями: 1) фінансування інфраструктури; 2) фінансова допомога галузям та компаніям; 3) фінансові ринки [2, с. 14–15].

Для розв'язання проблем із потеплінням клімату на міжнародному рівні в 1991 р. було засновано Глобальний екологічний фонд (ГЕФ), який надає гранти

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

та кредити окремим державам на подолання негативних змін клімату, на збереження біологічного різноманіття, на охорону міжнародних вод, на збереження озонового шару. Зокрема, ГЕФ виділив 9,2 млрд дол. США із власних коштів та залучив понад 40 млрд дол. США для реалізації понад 2600 проектів у країнах, що розвиваються, та в державах з перехідною економікою. Крім указанного фонду, у 2001 р. засновано ще два спеціалізовані фонди: Спеціалізований фонд для боротьби зі змінами клімату (СФБЗК) та Фонд допомоги для найменш розвинутих країн (ФДНРК). На початок серпня 2010 р. 22 країни-донори повідомили про внески в останній фонд в розмірі 290 млн дол. США. В Спеціалізований фонд для боротьби із змінами клімату на початок жовтня 2009 р. було внесено 104,1 млн дол. США, а в наступні роки ця сума повинна була зрости до майже 500 млн дол. США. Проблемою є те, що не всі донори виконують свої зобов'язання з унесення відповідних коштів.

Суттєві кошти на розв'язання проблем, пов'язаних із потеплінням на планеті, виділяє і ЄС зі своїх фондів, а також окремі країни ЄС. Зокрема, у Латвії функціонує Фінансовий інструмент кліматичних змін, кошти якого спрямовуються на розробку та запровадження технологій, які передбачають використання відновних джерел енергії. Уважаємо за необхідне подібний спеціалізований фонд створити й в Україні, джерелами його наповнення могли б стати не лише кошти бюджету, але й іноземні інвестиції за умови широкого громадського контролю за їх використанням.

Київський протокол, який вступив у дію з 16.02.2005 р., запустив у використання механізм чистого розвитку (МЧР). Його суть полягає в наступному: розвинута країна вкладає кошти в проект по зниженню викидів парникових газів у державі, що розвивається, та привласнює собі весь обсяг скорочень цих викидів у результаті реалізації такого проекту. За статистикою ООН, через механізм МЧР реалізовано 7,8 тис. проектів у 107 державах, у результаті чого глобальні викиди скоротилися на 1,5 млрд тон (у перерахунку на вуглекислий газ) [3]. Проблемою для України є те, що вона не завжди ефективно використовує вказані кошти, про що свідчить повернення частини так званих кіотських грошей від Японії.

Згідно з даними Міжнародного партнерства дій по скороченню викидів вуглецю, на початок 2016 р. у світі нараховувалось 17 систем торгівлі квотами на викиди парникових газів (ETS), або – вуглецевих бірж. Загальний обсяг викидів парникових газів, що торгуються на вуглецевих біржах, перевищив 4 млрд/тон в еквіваленті CO₂, або 9 % світових викидів, а обсяг торгівлі – 34 млрд дол. США. В 2017 р. очікується, що ці показники зростуть до 7 млрд

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

тон і 16 % відповідно. Разом з тим кількість систем торгівлі викидами парникових газів скоротиться до 12 у зв'язку з інтеграцією 8 провінційних ETS в КНР в загальнонаціональну систему [1, с. 9].

Паризька кліматична угода передбачає збір коштів у розмірі не менше ніж 10 млрд дол. США щорічно, починаючи з 2020 р., а після 2025 р. передбачено цю суму ще збільшити. Головну роль у розподілі цих коштів візьме на себе Зелений кліматичний фонд ООН, який відкритий у 2010 р. На фінансову підтримку цього фонду можуть розраховувати насамперед країни, що розвиваються, які підписали Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату. Пріоритетними є проекти, під час реалізації яких надається допомога громадам, найбільше постраждалим від змін клімату. Станом на 2015 р. вже отримали необхідну підтримку вісім проектів у таких країнах, як 1) Перу; 2) Малаві; 3) Сенегал; 4) Бангладеш; 5) Руанда й Кенія; 6) країни Латинської Америки та Карибського басейну (за рахунок розповсюдження інноваційних «зелених облігацій» у них фінансуватимуться екологічно чисті проекти потужністю не менше ніж 30 МВт/год, на що виділено 217 млн дол. США); 7) Мальдіви; 8) Фіджі.

Загалом, аналіз міжнародних документів та зарубіжної наукової літератури із «зелених фінансів» дає змогу запропонувати таке визначення кліматичних фінансів як економічної категорії та виокремити її суб'єктів. Це сукупність фінансових відносин між окремими країнами світу, а також у середині цих країн із приводу використання фінансових важелів, інструментів, норм і нормативів, які сприяють збереженню й покращенню кліматичних умов задля належного відтворення факторів виробництва та забезпечення сталого розвитку як у масштабах всього світу та груп держав, так і на рівні окремої країни, її регіону, окремої територіальної громади. Відповідно, суб'єктами цих відносин насамперед є міжнародні організації (ООН, ЄС тощо), окремі держави в особі їхніх урядів і парламентів, регіони країни, територіальні громади, суб'єкти господарювання, домогосподарства.

У структуру кліматичних фінансів у сьогоденних умовах, виходячи з аналізу наукової літератури з міжнародних фінансів та міжнародних документів із цієї проблематики, доцільно було б насамперед уключити такі фінансові інструменти, як екологічні податки й стимули, а також інвестиції та кредити, що спрямовані на покращення кліматичних умов відтворення факторів виробництва на всіх рівнях (міжнародному, у рамках окремої держави, регіону, громади чи домогосподарства). Кліматичні фінанси повинні включати й штрафні важелі, інструменти, норми та нормативи, спрямовані проти тих

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

суб'єктів господарювання (держав, транснаціональних компаній, фірм окремих країн, громадян, які негативно впливають своїми діями на клімат планети на всіх рівнях (у міжнародному масштабі, у рамках окремої країни, її регіону, окремої громади, домогосподарства). Це дасть змогу формувати в суспільстві за допомогою кліматичних фінансів належного ставлення до збереження клімату на планеті.

Із наведеного вище можна зробити висновок, що кліматичні фінанси – це складова частина світової фінансової системи, що включає елементи міжнародних фінансів, суспільних фінансів окремої держави, фінансів регіону країни, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів локальної громади. У деяких розвинутих країнах (Скандинавські країни, Швейцарія, країни Бенілюксу тощо) важливою складовою частиною кліматичних фінансів уже стають окремі елементи фінансів підприємств й домогосподарств.

Важливо взяти до уваги й той факт, що в останнє десятиріччя (2007–2017 рр.) активно розвивається ринок «зелених облігацій», який може стати основним джерелом кліматичних фінансів в перспективі. У 2007 р. їх уперше емітували Світовий банк та Європейський інвестиційний банк на суму близько 807 млн дол. Темпи зростання випуску «зелених облігацій» є достатньо високими: у 2013 р. їх випустили на суму в 3 млрд дол. США, у 2014 р. – на 34 млрд дол. США, у 2015 р. – на 46 млрд дол. США, а в 2016 р. їх планувалося випустити на суму 80–100 млрд дол. США. Понад 75 % «зелених облігацій» забезпечують банки розвитку, передусім міжнародні (44 % випуску у 2014 р.), а також окремі держави (1, с. 10).

«Зелені облігації» розміщуються не тільки банками та приватними компаніями, а й урядами країн, муніципальними й місцевими органами влади, що важливо враховувати в Україні. Зокрема, перші регіональні «зелені облігації» емітовані американським штатом Массачусетс, а муніципальні – містом Гетеборг (Швеція). Їх приклад наслідували канадська провінція Онтаріо, штат Нью-Йорк, місто Йоганнесбург (ПАР) [4]. Основною проблемою розвитку ринку «зелених облігацій» є відсутність жорстких стандартів їх випуску. Тому низку кроків у цьому напрямі зроблено Світовим банком у 2013 р. На початку 2014 р. 13 банків спільно розробили та запропонували (а 49 фінансових інститутів підписали) загальні принципи випуску таких облігацій. Рейтингова агенція S and P також готує нові оцінні показники для оцінки ефективності «зелених облігацій». Вона почала розробляти показники, які характеризуватимуть вплив фірм на навколишнє середовище. Ці показники будуть включати такі елементи: рівень кліматичного ризику діяльності фірми

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

(залежно від рівня викидів парникових газів фірмою); рівень суспільного ризику в діяльності фірми; рівень управління фірмою щодо зменшення кліматичного ризику для суспільства та навколишнього середовища. Вони повинні бути враховані й українськими підприємствами-експортерами, оскільки ці показники вже враховуються багатьма світовими фінансовими інституціями при наданні/відмові підприємствам у кредитах та інвестиціях.

Загалом, особливістю міжнародних фінансів в сучасних умовах є зростання в їх структурі частки кліматичних фінансів, які направлені на заходи із зменшення викидів парникових газів і розширення застосування відновних джерел енергії. Важливо цю тенденцію врахувати як бізнесу, так і українській владі при виході на міжнародні ринки капіталів.

Список використаних джерел

1. Порфирьев Б. Н. «Зеленые» тенденции в мировой финансовой системе / Б. Н. Порфирьев // Мировая экономика и международные отношения. – 2016. – № 9. – С. 5–16.
2. Рубцов Б. Б. «Зеленые финансы» в мире и в России: монография / Б. Б. Рубцов, И. А. Гусева, А. И. Ильинский, И. В. Лукашенко, С. А. Панова, А. Ф. Садретдинова, С. М. Алыкова ; под ред. Б. Б. Рубцова. – Москва : РУСАЙНС, 2016. – 170 с.
3. Добровидова Ольга. Где деньги, Зин? [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http://www. geo. ru / ekologiya / gde-dengy-zin](http://www.geo.ru/ekologiya/gde-dengy-zin)
4. Брус Л. Переходные финансы // Kommersant.ru /doc /3211702

УДК 327:711.4

Коломечюк Владислав, аспірант

кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЩОДО ФОРМУВАННЯ РОЗУМНИХ МІСТ

Сьогодні розумне місто (Smart City) належить до технологічно глобалізованих міст, де Інтернет-речі та всеосяжний Інтернет (Internet of Things, Internet of Everything), роботи, автономні транспортні засоби й безпілотні літаки відіграють важливу роль у наданні продуктивних й ефективних послуг громадянам. Розумне місто також є інноваційною екосистемою, де технології використовуються для покращення відносин між громадянами і їхніми урядами та забезпечення соціальних інновацій і поліпшення якості життя. Розумне місто

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

постає місцем, де громадяни співпрацюють із місцевими органами влади задля поліпшення надання послуг, розробки ініціативних спільнот і спільного створення рішень для підвищення якості життя.

Сучасні міста, що розвиваються та прагнуть отримати статус розумного міста, часто стикаються з багатьма труднощами сьогодення, серед яких – забруднення повітря та води, ресурсна обмеженість, енергопостачання, проблеми у сфері інфраструктури та інші проблеми, що відображаються на життєдіяльності суспільства. Саме тому міста світу все частіше започатковують та впроваджують стратегії й концепції, що пов'язані із сталим та розумним розвитком міста, де чітко виокремлюються напрями діяльності у сферах урбаністики, інновацій чи екологічної безпеки. Саме таку стратегію намагається впроваджувати Відень. Стратегія фокусується на намірах збереження та подальшого розвитку міста як життєздатного, соціально-інтелектуального та динамічного простору для майбутніх поколінь. Віденський розумний міський підхід базується на щадному використанні ресурсів для масового зниження викидів CO₂ та залежностей у зв'язку з обмеженими ресурсами. Стратегія міста означає зміни на основі інновацій, активної організації та, де це необхідно, розробки нових форм надання державних і приватних послуг. Сучасна рамкова стратегія міста спрямована на всі цільові групи міста: громадяни Відня, підприємства, неприбуткові організації й державний сектор [5].

Відень – одне з міст Європи, яке може похвалитися високою якістю життя. Відповідні міжнародні дослідження підтверджені доказами, отриманими з усіх сфер життя – від інфраструктури чи зелених просторів до навчальних закладів, від послуг загального інтересу до добросусідських відносин, гендерної рівності та безпеки в місті [1]. Основні цілі міста, що тісно взаємопов'язані, – це збереження ресурсів, якість життя й інновації. Відень хоче зберегти свою відмінну позицію в міжнародних рейтингах міст і для цього також підтримує тісний діалог з провідними містами Європи та світу з перспективними підходами.

У перспективі Відень повинен бути оживленою столицею та одним із найпривабливіших міст Європи. Така позиція ґрунтується на стратегічно запланованих, довгострокових заходах міста, які протягом першої половини ХХІ ст. привели до помітного поліпшення у всіх сферах життя (якість життя, сталість, процвітання, а також якість та кількість навчальних можливостей та робочих місць). Відень разом з іншими провідними містами Європи чинить

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

значний вплив на європейську міську політику. До створення якісно нового міського простору місто активно залучає й громадян: у кожного є можливість висловлювати, обговорювати та впроваджувати власні ідеї й думки щодо міста. Рух у місті, наприклад, характеризується екологічним транспортом, ресурсами збереження міського середовища та повагою до громадського простору, який поступово відновлюється жителями. У результаті мешканці Відня отримують якісний громадський простір на основі низького рівня шуму й чистого повітря в місті. Особливого значення набуває подальший розвиток централізованого теплопостачання, яке у Відні значною мірою виробляється за допомогою відпрацьованого циклу тепла. Крім того, енергетичні потреби Відня значною мірою покриваються відновлюваними джерелами енергії, що у майбутньому набуде більшого розвитку. Міські жителі пишаються своїми багатогранними околицями, розкиданими по всьому місту. Такого виду міські підцентри утворюють короткі відстані, що позитивно впливає на систему поставок і послуг. Люди користуються широким спектром пропонуванних пропозицій та цінують чудовий асортимент товарів і послуг, а також різноманітні можливості для формування власного міста, що активно підтримує їхнє повсякденне життя різними способами, тим самим забезпечуючи рівні можливості для всіх [5].

Розвиток Відня зумовлений сильним поштовхом в економіці, яка проявляється в ефективності виробників товарів і послуг та їхніх працівників. Частково завдяки використанню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій це відкриває багатогранне робоче середовище, яке реагує на численні інтереси громадян і створює достатню кількість робочих місць. Економіка міста процвітає й генерує багатство інновацій. Отже, Відень поєднує в собі історію та традиції з сучасним, переробленим міським середовищем, що, безперечно, позитивно впливає на впровадження концепції розумного міста.

Зростаюча кількість міст перетворюються на «розумніші» в підходах до планування свого майбутнього, у створенні сучасної інфраструктури та наданні послуг. Ще одне місто, яке вдається до планування та застосування нових підходів у формуванні розумного міста – це канадське місто Едмонтон. Ще кілька десятиліть назад воно користувалося такими обмеженими засобами зв'язку, як факс, стаціонарні телефонні дзвінки або ж особисті зустрічі. Проте в останні десятиліття громада Едмонтону й сусідніх регіонів зазнала швидких і багатогранних змін у результаті більших соціальних, економічних, політичних та технічних факторів. За результатами рейтингу «Американські міста майбутнього 2017/18», Едмонтон має найкращий економічний і людський потенціал серед північноамериканських міст [2]. Його інфраструктура, людські

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

ресурси, економічна ефективність, високі стандарти життя та занепокоєння щодо сталого навколишнього середовища визнані найсприятливішими сферами для інвестицій. На відміну від традиційного підходу, що ґрунтується на уряді, стратегія розумного міста, орієнтована на громадян Едмонтона, й дає єдиний досвід для громадян. Саме тому місто зосереджене на трьох цілях:

- підвищення економічного розвитку, що сприятиме об'єднанню багатьох міських ініціатив за єдиною торговою маркою «Smart City» й буде відзначатися значною пропозицією для громадян, інвесторів та відвідувачів;
- просування філософії відкритості міста Едмонтон, що дасть змогу місту відігравати роль одного з провідних глобальних центрів, який є інноваційним, усеохоплюючим і цікавим;
- надання дієвих та ефективних програм і послуг, що уможливить підвищення ефективності послуг місту, які надаються громадянам за допомогою використання даних, інформації й аналітики [4].

Можна стверджувати, що стратегія побудови розумного міста Едмонтон ґрунтується навколо такої потужної сили, як громадянська участь у створенні якісно нової стратегії задля процвітання міста. Повноважні та зацікавлені громадяни потребують більшого від усіх урядових рішень – зростання економічного розвитку, можливості бути включеними у процес прийняття рішень і муніципальних програм та послуг, котрі ефективно впроваджуються. Як відповідь на такі очікування населення, місто Едмонтон сприяє трансформаційним змінам через ініціативу розумного міста, яка спрямована на розширення спільноти й добробут майбутнього покоління.

У ХХІ ст. ми стикаємось із шаленими темпами та масштабами глобалізації, урбанізації, розмірами міського екологічного впливу, потребами в ресурсах, воді, енергії та матеріалах. Зі зростанням чисельності населення відповідно зростає кількість міських проблем, з якими стикаються міста. Настає час використовувати технології й створювати більш розумні системи, котрі дадуть змогу оптимізувати використання обмежених ресурсів. Саме тому на сьогодні ідентифікують фактори, які визначають сучасне розумне місто, як от використання взаємопов'язаних інфраструктур, які покращують економічну та політичну ефективність, сприяють соціальному, культурному й міському розвитку; здатність і можливість залучати та розміщувати бізнес-проекти; увага до соціальної інтеграції; співіснування й взаємодоповнюваність високотехнологічного обладнання та інфраструктури; увага до ролі соціального і реляційного капіталу; забезпечення екологічної стійкості й ін. [3]. Можна

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

стверджувати, що на сьогодні концепції та стратегії розумних міст набувають усе більшої популярності й поширення у світі. Велика кількість країн світу уже розпочала свій шлях до впровадження концепцій і стратегій розумних міст, проте все ж залишається регіони та країни, де поступовий занепад міст відчувається з кожним роком. Таке різноманіття міст світу, безперечно, заохочує до проведення якісно нових досліджень у цій сфері.

Список використаних джерел

1. 2018 Quality of Living. Anniversary Edition [Електронний ресурс] // Mercer. – 2018. – Режим доступу до ресурсу : <https://mobilityexchange.mercer.com/Portals/0/Images/infographics/Mercer-Quality-of-Living-Ranking-20-Year-Anniversary.PDF?ver=2018-03-19-114447-783>.
2. American Cities of the Future 2017/18 Winners [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : <https://dentonedp.com/sites/default/files/files/fDi%20American%20Cities%20of%20the%20future%202017-18.pdf>.
3. Caragliu A. Smart cities in Europe [Електронний ресурс] / A. Caragliu, Ch. F. Del Bo, P. Nijkamp // Series Research Memorandum 0048, 2009. – Режим доступу : https://intaivn.org/images/cc/Urbanism/background%20documents/01_03_Nijkamp.pdf
4. Smart City Strategy. Edmonton [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : https://www.edmonton.ca/city_government/documents/PDF/Smart_City_Strategy.pdf.
5. Smart City Wien - Framework Strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/studien/pdf/b008384b.pdf>.

УДК 338.439:631.147](447)

Коломицева Олена, д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики та маркетингу;

Васильченко Лідія, канд. екон. наук, доцент
кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Черкаський державний технологічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Ринок органічної продукції протягом останніх десятиліть є надзвичайно перспективним та динамічним у більшості країн світу, оскільки значно зріс попит споживачів на екологічно чисті й безпечні продукти харчування.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Сучасні масштаби використання природних ресурсів і забруднення середовища призвели до загострення суперечності між зростаючими потребами суспільства та можливостями природи.

Споживачі зацікавлені в здоровому, повноцінному харчуванні разом із безпосереднім внеском у збереження природного довкілля, тому виробництво органічної продукції є сучасним світовим трендом, а задоволення зростаючого попиту на органічні продукти продовжує бути одним з стратегічних напрямів розвитку сільського господарства.

Україна має високий потенціал для виробництва органічної продукції, а також її переробки, торгівлі та споживання. За допомогою швидкого й стійкого зростання міжнародної органічної торгівлі Україна може покращити економічне становище населення в сільській місцевості та розвинути органічний сектор [1]. Усі зазначені чинники зумовлюють необхідність дослідження питання розвитку органічного виробництва в Україні та за кордоном, аналізу передумов розширення зовнішнього й збільшення внутрішнього споживчого ринку органічної продукції.

Розвиток органічного виробництва в Україні перебуває в активній стадії формування, а площа земель, відведених під органічне землеробство, та кількість господарств, що вирощують екологічно чисту продукцію, за останні 10 років зросла удвічі [2].

За даними дослідницького інституту органічного сільського господарства (FiBL) та Міжнародної федерації органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), [3] Україна посідає 11-те місце в Європі за площею органічних сільгоспугідь. Однак за обсягом внутрішнього ринку органічних продуктів Україна займає лише 25-те місце в Європі. Із кожного гектара органічних сільгоспугідь у нашій країні на внутрішній ринок потрапляє продукції лише на 50 євро. «Віддача» ж європейського органічного гектара в 47 разів вища у країнах Європи на 1 га припадає в середньому 2345 євро внутрішнього «чистого» ринку.

Понад 80 % виробленої продукції спрямовується на експорт. Головними імпортерами української органічної продукції на сьогодні є країни Європейського Союзу, але географія експорту поступово розширюється. Останнім часом українські органічні продукти також експортуються до США, Канади та Японії. Країни Близького Сходу, такі як Об'єднані Арабські Емірати, починають цікавитися українськими сертифікованими органічними продуктами.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Розвиток органічного внутрішнього ринку залежить від купівельної спроможності, наявної пропозиції (повного асортименту продукції) та рівня обізнаності населення щодо органічних продуктів, який серед споживачів, виробників, органів державної влади в Україні є ще досить низьким. Найбільшим попитом серед органічних продуктів користуються молоко та молочні продукти, м'ясо й м'ясні продукти, овочі та фрукти, соки, крупи, борошно тощо. Реалізація продукції відбувається як через мережі супермаркетів, так і через невеликі спеціалізовані магазини, що займаються продажем органічних продуктів, а також через Інтернет [4].

Супермаркети, зазвичай, домінують у розподілі продуктів харчування в більшості розвинених країн. Наприклад, у Великобританії близько 80 % органічної продукції продається через чотири мережі супермаркетів, тоді як в Австралії лише дві мережі супермаркетів контролюють аналогічний відсоток ринку. Значна частина органічної продукції розповсюджується через прямий збут. Так, у великих містах Польщі створено спеціалізовані місцеві ринки, де споживачі можуть придбати органічні продукти безпосередньо у фермерів або переробних підприємств. У Франції останній часом спостерігаємо зростання частки ринку спеціалізованих крамниць [5]. У США і Європі з'являються спеціальні «органічні» ресторани і кафе, в звичайних ресторанах пропонують страви з органічних продуктів.

Перспективи збільшення обсягів реалізації органічної продукції аграрними підприємствами залежні від удосконалення маркетингової товарно-асортиментної політики, кваліфікованого ціноутворення, професійної логістики та дистрибуції, формування бренду виробника і його товарів, створення високопродуктивної мережі збуту та використання сучасних засобів зв'язку зі споживачами й доставки до них продукції [6].

У середньому ціна на органічну продукцію в Україні у 2–2,5 рази перевищує ціну звичайних харчових продуктів, а в країнах Європейського Союзу – на 20–30%. Це пояснюється невеликими обсягами виробництва, які не дають можливості економити на масштабі виробництва, високі витрати праці. Проте саме натуральність й органічність продукції є однією з конкурентних переваг на ринку, якою користується більшість виробників екологічно чистих продуктів харчування.

Досвід інших країн свідчить, що узгоджена та цільова державна підтримка органічного сільського господарства, особливо розвитку й упровадження національного плану дій, може сприяти розвитку виробництва та ринку.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

На початку 2014 р. в Україні вступив у силу Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». Ним визначено правові й економічні основи органічного виробництва, регулюється переробка органічної сировини, гарантується відповідна функціональність ринку органічної продукції та визначаються необхідні контролюючі й наглядові заходи в цій сфері. Його мета – покращення стандартів здоров'я населення завдяки споживанню органічних продуктів. Окрім того, закон регулює певні питання щодо навколишнього середовища та раціонального використання ґрунтів і сприяє відтак збереженню родючості ґрунту.

До сьогодні закон ще повністю не виконується. Існує значний перелік нарікань із боку вітчизняних й іноземних фахівців щодо низки неточностей, суперечностей та невідповідностей із регулюваннями Європейського Союзу в цій сфері. Тож до цього часу українські підприємства проводять сертифікацію продукції відповідно до чинних міжнародних стандартів [4].

У грудні 2015 р. уряд прийняв національний органічний логотип. Його використання є добровільним. Він може бути вжито для органічних продуктів експорту, продуктів переробки й сировини. До сих пір жоден продукт не маркується з національним органічним логотипом. Але органічний логотип ЄС є визнаним і часто використовується багатьма органічними виробниками і переробниками в Україні. Більшість органічних продуктів для внутрішнього ринку, сертифіковані відповідно до законодавства ЄС з органічного сільського господарства.

Дуже важливу роль відіграє політична підтримка органічного сільського господарства. Державні органи країн Європейського Союзу прямо або опосередковано підтримують виробників органічних продуктів. Наведемо приклади державної підтримки виробників екологічно чистих продуктів у низці країн, що розвиваються.

У 2016 р. на Шрі-Ланці розпочато «Програму вільної нації, що містить токсини», трирічного плану, який передбачає десять сфер діяльності, спрямованої на поетапний процес відмови від токсичних хімікатів у сільському господарстві Шрі-Ланки. Підтримка органічного сільського господарства на Філіппінах відбувається повною мірою з національною органічною програмою, яка включає такі заходи підтримки, як субсидії на сертифікацію, розробку та надання органічних речовин або підтримка досліджень і розбудови потенціалу. У Вірменії також розпочато «Ініціативу підтримки органічного сільського господарства». Розвиток органічного сільського господарства теж на порядку денному в Китаї. Уряд планує вкладати

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

близько 187 млн євро у 2016–2020 рр. у підготовку нових фермерів, приділяючи особливу увагу органічному сільському господарству [7].

Найважливішим інструментом просування органічного виробництва в більшості країн є субсидії. Різні їх схеми для органічного землеробства значною мірою впливають на реальну підтримку політики та розвиток органічного сільського господарства.

Органічне сільське господарство також може відігравати роль у зміні соціального капіталу. Воно надає фермерам, сільським громадам і споживачам можливості для спільних дій, створення органічного руху й споживчої системи, яка викликає довіру.

Але, незважаючи на позитивну динаміку, розвиток цієї галузі в Україні можна оцінити як низький. Причина цього – такі чинники:

- відмінність політики українського уряду та Європейського Союзу щодо органічного сільського господарства;
- недостатність фінансової, наукової й дослідницької підтримки з боку уряду;
- дуже низька популяризація органічного виробництва, екологічна культура, освіта та інноваційна діяльність фермерів.
- значна тривалість періоду зміни від традиційного до органічного сільського господарства, тому фермери зазнають збитків;
- несприятливий інвестиційний клімат в Україні;
- відсутня будь-яка підтримка з боку уряду стосовно не лише органічного сільського господарства, а й маркетингових операцій.

Наступні кроки дуже важливі для розвитку органічного землеробства в Україні в умовах ринкових економічних змін:

- адаптація національних законів до європейських стандартів якості;
- державна підтримка (субсидії або гранти) під час періоду зміни органічного сільського господарства й отримання сертифікації;
- необхідне створення національних кластерів органічного землеробства;
- упорядкування показників офіційної статистики, які б забезпечували об'єктивною офіційною інформацією про стан органічного виробництва;
- прийняття маркетингового та контрольного механізму якості й сертифікації органічних продуктів;
- організація в Україні інформаційних компаній щодо прийому їжі та просування органічних продуктів.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Підтримуюча політика й інвестиції приватного сектору, засновані на органічних принципах, можуть разом сприяти подальшому стимулюванню розвитку динамічного та інноваційного органічного харчового й сільськогосподарського секторів у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Prokopchuk N. Ukraine: Country Report. / N. Prokopchuk, T. Eisenring // *The World of Organic Agriculture – Statistics and Emerging Trends 2011* [Electronic recourse]. – 2011. - P. 173–176. Retrieved from : <https://shop.fibl.org/CHen/mwdownloads/download/link/id/507/?ref=1>
2. Органік в Україні [Електронний ресурс] / Федерація органічного руху України. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>. – Назва з екрану.
3. Willer H. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2016 / H. Willer, J. Lernoud, (Eds.) // Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn. Julia Lernoud and Helga Willer Current Statistics on Organic Agriculture Worldwide: Area, Producers, Markets and Selected Crops. [Electronic recourse]. Retrieved from : <https://shop.fibl.org/CHde/mwdownloads/download/link/id/785/?ref=1>
4. Мілованов Є. Органічне сільське господарство в Україні: законодавство та перспективи / Є. Мілованов // Німецько-український агрополітичний діалог. – 2015. – № 4. С. 2–5. Режим доступу : http://apd-ukraine.de/images/APD_AFPR_04_2015_ukr.pdf. – Назва з екрану.
5. Kilcher L. The Organic Market in Europe: 3rd edition / L Kilcher., H. Willer, B. Huber, C. Friede. Retrieved from : www.fibl.org/fleadmin/documents/shop/1558-organicmarket.pdf, [May, 2011].
6. Найда І. С., Органічне землеробство як пріоритетний напрям соціоекономічного розвитку сільського господарства України / І. С. Найда, Г. М. Запша // Бізнес Інформ. – 2015. – № 1. – С. 200–204.
7. Powered by People. Organics International Annual Report 2016. – 2016 [Electronic recourse]. Retrieved from : https://www.ifoam.bio/sites/default/files/annual_report_2016.pdf.

УДК 332.025: 504.75.06

Кочешкова Ірина, головний економіст
відділу проблем перспективного розвитку ПЕК
Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ);
Трушкіна Наталія, канд. екон. наук, науковий співробітник
відділу проблем перспективного розвитку ПЕК
Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Екологічні проблеми стосуються кожного жителя планети, від їх розв'язання залежить майбутнє людства. Виникли вони не сьогодні й не вчора. Зі стародавніх часів практично всі країни дбали про збереження довкілля, видавалися накази про охорону лісів і водних джерел. Українське козацтво також уболівало за збереження довкілля, тому було видано низку наказів і документів про заборону спалювання лісів, хижацького винищення звірів та риби, охорону придніпровських лісів і лук. Із розвитком цивілізації екологічна небезпечність відходів перетворила їх на вкрай негативний чинник забруднення довкілля.

Сучасні розвинені держави використовують у своїй природоохоронній політиці різноманітний інструментарій щодо створення сприятливих умов для екологічно орієнтованої діяльності промислових підприємств. Заходи загальнодержавної політики включають залучення громадськості до прийняття рішень, розширення її доступу до інформації, стають частиною екологічної політики.

Тому на національному та місцевому рівнях важливу роль в охороні довкілля відіграють економічні механізми, що являють собою екологічно орієнтовану сукупність соціальних інститутів, форм і методів управління не лише раціональним використанням природних ресурсів, але й відходами, у тому числі промисловими. До таких механізмів відносять:

– субсидії приватним компаніям, субвенції органам влади, кредити під низький відсоток, пільгові тарифи підприємствам на рециклінг відходів;

– платежі за забруднення довкілля, штрафи за порушення природоохоронних законів, норм і правил.

Наразі в більшості країн основним видом економічного стимулювання охорони довкілля є платежі за забруднення.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Крім того, у низці країн застосовують інші види платежів щодо економії ресурсів за рахунок вторинного використання відходів, оплати послуг із їх ліквідації тощо.

Досить поширеним видом економічного стимулювання є штрафи за порушення природоохоронного законодавства, розмір яких, зазвичай, залежить від ступеня забруднення, порівняно з встановленими стандартами.

Тому доцільно розглянути деякі з наявних у світі економічних механізмів управління відходами та захисту довкілля.

- *Австрія.* Промислові підприємства отримують допомогу на здійснення заходів щодо очищення стічних вод й охорони водних об'єктів, повітряного середовища, обробки та вторинного використання відходів. Переважно це позики під відносно невеликі відсотки (6 %) на період 10 років (у виняткових випадках – на 15).

- *Великобританія.* Для запобігання екологічним ризикам широко застосовують податковий метод, який стимулює підприємства впроваджувати ресурсозберігальні технології й знижувати техногенні навантаження на довкілля. Надходження до бюджету за рахунок екологічних податків спрямовуються на фінансування спеціальних державних програм щодо ефективного використання природних ресурсів та рециклінгу відходів у тих галузях економіки, у яких утворюється найбільша кількість небезпечних забруднювальних речовин.

У Великобританії потрібно давати оцінку довкіллю до початку проектування будь-якого будівництва, а в подальшому проводити періодичний контроль за його станом.

- *Індія.* Існує національний комітет із планування й координації в галузі збереження довкілля, який розробляє для уряду рекомендації з правових, адміністративних і техніко-екологічних питань.

- *Канада.* Установлено відповідальність підприємств, чії дії можуть призвести до несприятливих наслідків для довкілля, за рахунок податкової системи, спрямованої на зміну сприйняття проблем накопичення відходів і небезпечних викидів. Фінансові стимули на федеральному рівні включають надання фінансової допомоги та позик на будівництво й утримання комунальних каналізаційних систем і споруд.

Нідерланди. Установлено єдину систему податків на паливо, а саме зборів за забруднення повітря й шум дорожнього руху, надходження від яких ідуть на профілактичні заходи, субсидії на розробку чистих технологій та організацію

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

вторинного використання хімічних відходів або створення полігонів для їх захоронення. Аналогічно працює система зборів щодо очищення міських стічних вод, надходження від яких спрямовуються на будівництво та експлуатацію систем очищення природних і стічних вод. Але ці збори дуже незначні, щоб повністю покрити інвестиційні видатки на будівництво очисних споруд, тому додатково створено систему безпосередньої видачі субсидій і позик під низькі відсотки.

- *Німеччина.* Розроблено систему економічних і фінансових податкових стимулів, програм пільгового кредитування, субсидій на капітальні вкладення. Наприклад, закон про стягування зборів за скидання стічних вод передбачає застосування економічних інструментів, які доповнюють заходи адміністративного характеру, у межах якого особи, відповідальні за збір стічних вод, мають можливість вибрати найбільш ефективні в економічному відношенні варіанти – від штрафів до прийняття превентивних заходів.

- *Польща.* Використання та охорона довкілля регламентуються Конституцією, законами й іншими законодавчими загальнодержавними актами, дотримання яких контролюється Державною інспекцією з охорони довкілля.

- *Франція.* Регулювання охорони довкілля відображено в чинному законодавстві як об'єктивну потребу в охороні довкілля від діяльності людини та пов'язана із соціальним поняттям якості життя, рівнем екологічної свідомості й освіти населення.

- *США.* Економічна політика держави в галузі охорони довкілля поєднує важелі спонукального характеру (субсидії, позики, податкові пільги, довгострокові позики) та платежі й штрафи за забруднення. У законодавстві США передбачено жорсткі міри покарання. Так, за кожен день найбільш злісного порушення, наприклад законів про охорону водного середовища і повітряного басейну, покарання складають до двох років в'язниці або караються штрафом до 25 тис. дол.

Для більш активної реалізації екологічних програм у США багато функцій центральних органів передано штатам і місцевим органам влади. Запроваджується розширення самостійності окремих компаній у виборі засобів боротьби із забрудненням довкілля. Федеральний уряд виділяє кошти на формування фондів позикових коштів штатів на поворотній основі, що накладає на штати не лише додаткові фінансові зобов'язання, але й дає їм більше самостійності у використанні цих коштів.

- *Угорщина.* Управління діяльністю з охорони довкілля розподілене між різними міністерствами й відомствами.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

- *Фінляндія.* Окрім податкових пільг, застосовуються економічні заходи. Наприклад, такі як збори за скидання стічних вод у комунальні системи водовідведення, ліквідацію відходів, проведення заходів з охорони вод, щодо боротьби з розливами нафти. Органи влади різних рівнів мають великі права щодо надання різних пільг і знижок в оподаткуванні при придбанні природоохоронного устаткування. Фінляндія є найчистішою країною світу, у якій приділяють велику увагу екологічному вихованню населення. Одним з моментів такого виховання є формування ощадливості в людей щодо економії природних ресурсів, яка стала способом життя фінів.

- *Швейцарія.* Застосовуються різні економічні стимули й стримувальні заходи для охорони повітря, води та ґрунтів. Наприклад, федеральні органи надають субсидії на спорудження станцій очищення стічних вод і встановлюють податки задля стимулювання рециркуляції деяких типів відходів.

- *Швеція.* Насамперед це адміністративний контроль, але в останні роки зростає інтерес до економічних методів. Система контролю включає загальні законоположення, які є підставою для видачі дозволів і контролю за різними видами забруднення.

Як економічні методи використовуються здебільшого субсидії. Поступово вводяться податки різного типу, такі як податки на реєстрацію пестицидів, відкриття розробки й видобуток неметалів. Додатковий податок на нові автомашини стимулює відновлення зношених автомашин.

Екологічна політика Швеції орієнтована на розробку екологічно чистих виробничо-технологічних процесів та обладнання, які сприяють недопущенню антропогенних забруднень атмосфери, вод, ґрунтів й інших природних об'єктів.

- *Японія.* Розробці нових екологічно чистих технологій, як у Великобританії, сприяє податковий метод стимулювання підприємства щодо зниження техногенного навантаження на довкілля. Японія є лідером у цій галузі.

У Японії законодавство й управління охороною довкілля орієнтовані на додаткові обмеження для окремих галузей промисловості та розробку стандартів здоров'я. Особливістю екологічної політики Японії є система компенсацій за шкоду від забруднення довкілля, які виплачуються потерпілим від промислових фірм – забруднювачів довкілля.

У розвинених країнах прийнято спеціальні програми створення й розвитку національних систем моніторингу, інформацію про стан довкілля доводять до

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

відома всіх громадян. Основні зусилля в Західній Європі та США відводяться трьом головним напрямам: боротьбі із забрудненням атмосфери, водних ресурсів і накопиченням відходів.

Національні координаційні комітети щодо збереження довкілля існують у Бразилії, Гані, Заїрі, Камеруні, Кенії та багатьох інших країнах, що розвиваються.

Тобто всі економічні інструменти, що застосовуються в зарубіжних країнах – це екологічні податки, платежі й штрафи; дозволи; компенсації та субсидії.

Найбільш широко у світі застосовують екологічні податки, платежі та штрафи.

УДК 339.91

Павліха Віктор, учень,

Комунальний заклад «Луцький навчально-виховний комплекс № 9
Луцької міської ради»

ВІДКРИТІ КОРДОНИ – ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Утворення міжнародних коаліцій та союзів, укладання певних міжнародних договорів та багато іншого-передумови «відкриття кордонів» певної країни. Справді, саме все вище перераховане є наслідком впливу глобалізації на світове суспільство. Таким чином, посилюється міжнародний рух факторів виробництва, що найбільше виражається у збільшенні міграційних процесів. Дійсно, міграція є природним, закономірним процесом, що дозволяє збалансувати економічну, соціальну, політичну і духовну сфери суспільства. Проте, при посиленому переміщенні робочої сили є загроза порушення рівноваги на національних ринках праці-що, як наслідок, призведе до порушення рівноваги на всіх взаємопов'язаних ринках (за законом Вальраса). Також це спричинятиме утворенню міжнаціональних конфліктів всередині населення країни-реципієнта, що є однією з найважливіших проблем сучасності як і розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Загострення соціально-етичних конфліктів всередині навіть розвинутої держави рано чи пізно призведе до поступового її занепаду (зокрема економічного). Таким чином, виникає питання – як правильно збалансувати попит і пропозицію на

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

національних та світовому ринку праці та якими заходами необхідно задля цього керуватися?

З точки зору теорії міжнародної економіки, саме переміщення факторів виробництва в світі чи не найбільше впливає на збалансованість виробництва товарів і послуг по всьому світі. Мається на увазі, що саме міграція є одним із тих основних «потоків», які генерують збільшення «запасів» (наприклад показники національних запасів).

Міграційна криза мінімізує вигоду рухів факторів виробництва в той самий час «поїдаючи» толерантність суспільних відносин. Так, якщо брати до уваги проект World Values Survey (Всесвітнє опитування цінностей, далі – WVS), ми бачимо, що існує причинно-наслідковий зв'язок між економічним зростанням і зміною цінностей в різних суспільствах: є чітка позитивна кореляція між поширенням цінностей самовираження і зростанням доходів. Перехід до постіндустріального економічного росту, який ґрунтується на інноваціях і технологічному прогресі, вимагає зміни системи цінностей в суспільстві. Цінності самовираження включають такі цінності, як свобода вираження, політична участь, політичний активізм, захист довілля, гендерна рівність, толерантність по відношенню до етнічних і сексуальних меншин. Чим більше поширені цінності самовираження, тим більше підтримки знаходять ідеї індивідуальної свободи у багатьох її проявах. Цей вимір можна також охарактеризувати як «матеріалізм – постматеріалізм». В той самий час Флорида стверджує, що відкритість міграції надзвичайно важлива для того ж самого економічного зростання на основі інновацій. Так, дослідник показує, що міста та регіони, які здатні зацікавити мігрантів можуть розглядатися як відкриті і різноманітні, тому вони будуть приваблювати творчих та амбіційних людей зі всього світу. Згідно Флориді, приблизно чверть всього нового бізнесу Кремнієвої долини з 1990 р. була заснована мігрантами. Саме тому, користуючись базисами толерантності світова спільнота прийшла до висновку що дійсно, між міграцією та загальним економічним зростанням існує позитивний зв'язок (у вигляді кореляції). Разом з тим, не варто забувати про «негативні екстерналії» толерантності до мігрантів, зокрема б найголовнішого-утворення міграційної кризи, від якої, по суті, найбільше потерпає країна-реципієнт.

Отже, ключ до вирішення кризових ситуацій виниклих міграцією полягає у ефективному захисті зовнішніх кордонів, значному прискоренні обробки заяв про надання притулку та розробці надійної політики щодо повернення на батьківщину людей, які не потребують захисту. Всі ці цілі

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

вимагають добре функціонуючих управління кордонами та національних систем притулку. Величезні розбіжності у можливостях та відповідний дефіцит довіри та співпраці між державами-членами продовжує залишатися головною проблемою міграційної політики провідних країн світу.

Список використаних джерел

1. Ивахнюк И. В. Международная трудовая миграция : учеб. пособ. / И. В. Ивахнюк. – М. : Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2005. – 286 с.
2. Иванов Н. Глобализация и общество: проблемы управления / Н. Иванов // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 4. – С. 3–15.
3. Преображенская Н. М. Философские аспекты миграционных процессов / Н. М. Преображенская // Вестник Московского университета. Серия 7 «Философия». – 2004. – № 5. – С. 76–90.
4. Богомолов О.Т. Мировая экономика в век глобализации : учебник / О. Т. Богомолов. – М. : Экономика, 2007. – 359 с.

УДК 338.2 (4)

Скороход Ірина, канд. екон. наук, доцент
кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами;
Новосад Юлія, студентка факультету міжнародних відносин,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В КРАЇНАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин концепція «зеленої економіки» набуває зростаючої ролі в світі та стає механізмом забезпечення сталого розвитку.

ЮНЕП визначає «зелену» економіку як таку, що підвищує добробут людей і забезпечує соціальну справедливість, при цьому істотно знижує ризики для навколишнього середовища та збільшення бідності населення. Такий шлях розвитку повинен зберігати, збільшувати і, де це необхідно, відновлювати природний капітал як найважливіший економічний актив і джерело суспільних благ, особливо для бідних верств населення, джерела доходу і захищеність яких залежать від природи.

Курс «зеленої економіки» незважаючи на свою унікальність та загальну мету може мати специфічні риси відповідно до природних, людських та

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

економічних ресурсів різних країн. У ряді країн вже розроблені стратегії або плани «озеленення» національної економіки. Ці стратегії розрізняються з точки зору пріоритетів, а також інтерпретації «зеленої» економіки. Країни ставлять перед собою конкретні цілі, пов'язані з тими або іншими аспектами «зеленої» економіки. Дані цілі охоплюють широкий діапазон сфер – від викидів парникових газів і якості води до енергоефективності нового житла і просторового розподілу природних екосистем [1].

Практично всі країни ЄС розробили нові «зелені» заходи у сфері енергетики, розвитку громадського транспорту та інфраструктури, будівництва екоміст, а також розробки систем утилізації автомобілів. Екологічний сектор економіки ЄС складає близько 300 млрд євро на рік (2,5 % ВВП). 25 % всіх інвестицій ЄС направлені на розвиток «зелених» технологій. Стратегія ЄС до 2020 р. передбачає інтеграцію елементів «зеленої» економіки в стратегії по економіці і зайнятості [5].

У Європейському Союзі прийнято пан'європейський План відновлення економіки, яким передбачено вливання допомоги у розмірі 400 млрд євро на підвищення купівельної спроможності, стимулювання економічного зростання і створення робочих місць. Планом відновлення економіки передбачається прийняття низки екологічно-орієнтованих заходів, зокрема по боротьбі із зміною клімату, в галузі енергоефективності, чистих технологій, підвищення екологічно-орієнтованих професійних знань і підтримки екологічно-орієнтованої продукції. Крім того, багато держав-членів ЄС розробили національні плани відновлення економіки.

Стратегія відновлення, прийнята урядом Ірландії в 2009 р., задає рамки для оновлення економіки на основі принципів сталого розвитку. Стратегія передбачає заходи по створенню «зелених» робочих місць і розглядає поліпшення стану довкілля і надійне енергозабезпечення» в якості пріоритетного напрямку діяльності.

Розвиток «зеленої» економіки в Данії задекларований у відповідній Угоді. Мета Угоди про «Зелене зростання» - забезпечити охорону довкілля і клімату, одночасно створивши умови для розвитку сучасного і конкурентоспроможного сільського господарства і харчової промисловості.

Міністерство довкілля Німеччини керує розробкою Національної програми підвищення ресурсоефективності. Основним завданням програми є мінімізація дії на довкілля, пов'язаної з отриманням і переробкою сировинних ресурсів.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

В Австрії був розроблений План дій у сфері ресурсоефективності (REAP), який відповідає Національній стратегії сталого розвитку. REAP покликаний сформувавши основу і створити стимули діяльності з підвищення ресурсоефективності відносно забезпечення конкретних типів ресурсів (наприклад, поновлювані ресурси), а також окремих галузей (наприклад, будівництво). Особливий акцент робиться на ефективне використання таких ресурсів, як метали, корисні копалини і біомаса. Крім того, документ приділяє увагу взаємозв'язкам між ефективним використанням енергії та інших ресурсів, наприклад води і земельних ресурсів.

У Великобританії задекларовано розвиток економіки з низьким рівнем викиду двоокису вуглецю і «зеленими технологіями» як стратегію національного розвитку. Зокрема, оприлюднені «зелені» проекти, націлені на створення 100 тисяч робочих місць у будівництві шкіл, лікарень і залізниць [2].

Беручи до уваги досвід європейських країн, наразі актуальним питанням, що потребує термінового вирішення, є розробка й затвердження на державному рівні доктрини «зеленої» економіки як програмного документу з визначенням пріоритетів, завдань та цільових орієнтирів її розвитку. Український сценарій «зеленої» економіки необхідно будувати з урахуванням світового та європейського досвіду, а також її національних особливостей.

Необхідність переходу України на засади зеленої економіки базується, загалом, на таких основних фактах: Україна займає 87 місце серед країн світу за Індексом якості навколишнього середовища; на території країни знаходиться 1,2 млн тонн відходів, із яких близько 75 % належить до 3 класу небезпеки; за рівнем раціонального використання водних ресурсів Україна знаходиться на 95 місці серед 122 країн світу, відповідно до звіту ЮНЕСКО; рівень техногенного навантаження в цілому по країні в 4–5 разів перевищує аналогічні показники інших країн [3].

В рамках співробітництва України з ЄС за напрямком євроінтеграції питання впровадження зеленого курсу є вирішальним для перетворень екологічної політики та законодавства загалом.

Слід звернути увагу на умови Угоди про політичну асоціацію України та ЄС, які передбачають впровадження сталого економічного розвитку та механізмів «зеленої» економіки, що відповідає принципам реалізації стратегії сталого розвитку прийнятої на саміті ООН «Ріо+20». Процес екологізації економіки має два виміри екологічна модернізація економіки та формування нових «зелених галузей» економіки.

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Політика екологізації економіки є інструментом модернізації та залучення нових технологій, що дозволить створити нові робочі місця і зменшити негативний вплив на довкілля. Саме впровадження механізмів «зеленої економіки» може стати інструментом перерозподілу капіталів із старих низько технологічних та ресурсомістких виробництв в нові високотехнологічні галузі, нові продукти експорту до країн ЄС.

Держава формує нові економічні умови ведення бізнесу, які приваблюють інвестиції саме в розвиток нових «зелених» галузей та екологічної трансформації «озелененню» традиційного господарства. В умовах ресурсної та енергетичної залежності України, яка сформована ситуацією, коли екологічно шкідливі технології використовуються на застарілих енергонеефективних підприємствах саме поступова заміна «коричневої» індустріальної економіки на нову «зелену», як стратегічного пріоритету розвитку дає шанс забезпечити національну безпеку держави в найближчі десятиріччя [4].

Таким чином, на сучасному етапі основою успішного розвитку країн є впровадження державної політики, спрямованої на економічне піднесення відповідно до новітніх глобальних тенденцій сталого розвитку, а саме – до моделі «зеленої економіки». Для забезпечення розвитку даної концепції, Україні необхідно звернути увагу на досвід країн Європейського Союзу. Що ж до впровадження «зеленої економіки» потрібно розрахувати необхідні ресурси і можливі витрати; розробити науково-обґрунтовані заходи, які визначають перспективи зміни у визначених рамках сучасної екстенсивної парадигми економіки без істотних втрат для країн, що розвиваються; проаналізувати ефективність експортно-зорієнтованої економіки; визначити перспективності заміни природних процесів новітніми технологіями там, де це відбувається, та універсальності принципу приватизації; перегляд ефективності застосування ВВП як мірила рівня розвиненості економіки та країни.

Список використаних джерел

1. Доповідь України до Конференції ООН зі сталого (збалансованого) розвитку Ріо+20 (проект) / За ред. Л. Г. Руденка– Київ : Інститут географії НАН України, 2012. – 69 с.
2. Захарова Т. В. «Зеленая» экономика как новый курс развития: глобальный и региональный аспекты / Т. В. Захарова// Электронный журнал «Местное устойчивое развитие» // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/ec/16/image/16-028.pdf>
3. Стан і перспективи розвитку зеленої економіки та зеленого бізнесу в Україні. Аналітична доповідь [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.cci.donbass.com/images/stories/file/Static/ecology/Otchet_zelenyj_biz.do

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

4. Україна у міжнародних економічних відносинах / Артеменко Л. В. // Енергетична безпека в контексті відносин України з ЄС «КОМПАС 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/files/categoryJournal/NSD102_ukr_1.pdf.

5. European Commission. Europe 2020: a European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, COM(2010) 2020] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/press_room/pdf

УДК 314.1

Тоцька Олеся, канд. екон. наук, доцент
кафедри менеджменту

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

**РЕЙТИНГ КРАЇН СВІТУ ЗА КІЛЬКІСТЮ ГРОМАДЯН,
ЯКІ МІГРУВАЛИ В УКРАЇНУ ДЛЯ НАВЧАННЯ У ВНЗ**

У публікації [1] нами проаналізовано динаміку кількості українців, які навчалися за кордоном у 2008–2016 н. р. Виявилось, що найбільш популярними серед українських студентів були такі 11 країн, як Австрія, Іспанія, Італія, Канада, Німеччина, Польща, Росія, США, Угорщина, Франція, Чехія. Адже в останні роки аналізованого періоду в кожній із них навчалось понад 1 тис. громадян України. Причому частки Польщі (45,53 %), Німеччини (13,77 %) та Росії (10,51 %) у загальній кількості студентів-українців у 2015–2016 н. р. були найбільшими, що вказує на ці держави як лідерів із навчання наших співвітчизників. Найменш привабливими, із погляду українців, для навчання були Азербайджан, Ірландія, Грузія, Сербія, Словенія, Хорватія, де в останні роки навчалось менше 50 осіб з України.

У контексті цього цікаво провести дзеркальне дослідження про те, із яких країн їдуть навчатись іноземці в Україну. Дані для аналізу візьмемо з [2] та на їх основі побудуємо табл. 1. У ній відобразимо держави, із яких у нас були іноземні студенти на початок 2017/2018 н. р., згрупувавши їх за частинами світу. У дужках зазначимо кількість студентів.

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Таблиця 1

Навчання іноземних студентів у ВНЗ України на початок 2017/18 н. р.

Кількість іноземних студентів, які навчаються у ВНЗ України, осіб
1
<i>Австралія й Океанія</i>
Австралія (4), Нова Зеландія (2)
<i>Азія</i>
Азербайджан (6 690), Афганістан (54), Бангладеш (74), Бахрейн (2), В'єтнам (192), Вірменія (61), Грузія (2 105), Ємен (152), Ізраїль (1 528), Індія (7 667), Індонезія (2), Ірак (944), Іран, Ісламська Республіка (333), Йорданія (1 733), Казахстан (100), Катар (1), Киргизстан (15), Китай (1 269), Кіпр (11), Корейська Народно-Демократична Республіка (26), Корея, Республіка (26), Кувейт (61), Ліван (653), Мальдіви (42), Монголія (69), Непал (13), Об'єднані Арабські Емірати (15), Пакистан (168), Палестина (425), Російська Федерація (780), Саудівська Аравія (12), Сингапур (2), Сирійська Арабська Республіка (427), Таджикистан (207), Таїланд (1), Тайвань, провінція Китаю (4), Туреччина (1 393), Туркменистан (3 672), Узбекистан (1 870), Філіппіни (1), Шри-Ланка (25), Японія (21)
<i>Америка</i>
Аргентина (2), Бразилія (16), Венесуела (1), Гаїті (1), Гайана (3), Домініка (2), Еквадор (462), Канада (41), Колумбія (9), Куба (2), Мексика (9), Перу (3), США (248), Ямайка (13)
<i>Африка</i>
Алжир (145), Ангола (313), Бенін (1), Ботсвана (8), Буркіна-Фасо (11), Габон (9), Гамбія (27), Гана (1 242), Гвінея (46), Гвінея-Бісау (2), Екваторіальна Гвінея (16), Еритрея (9), Ефіопія (5), Єгипет (1 885), Замбія (138), Зімбабве (284), Камерун (233), Кенія (91), Комори (2), Конго, Демократична Республіка (168), Конго (343), Кот-д'Івуар (66), Лесото (2), Ліберія (28), Лівія (436), Маврикій (5), Мавританія (5), Мадагаскар (17), Малаві (7), Малі (21), Марокко (3 529), Мозамбік (2), Намібія (285), Нігер (2), Нігерія (2 705), Південна Африка (23), Руанда (11), Свазіленд (26), Сейшельські Острови (1), Сенегал (14), Сомалі (12), Судан (241), Сьєрра-Леоне (54), Танзанія, Об'єднана Республіка (107), Того (1), Туніс (425), Уганда (15), Чад (3)
<i>Європа</i>
Австрія (3), Бельгія (4), Білорусь (289), Болгарія (181), Велика Британія (40), Греція (19), Данія (6), Естонія (4), Ірландія (5), Ісландія (1), Іспанія (16), Італія (19), Латвія (23), Литва (17), Молдова, Республіка (694), Нідерланди (6), Німеччина (95), Норвегія (5), Польща (674), Португалія (9), Республіка Македонія (5), Румунія (10), Сербія (12), Словаччина (30), Словенія (1), Угорщина (6), Фінляндія (40), Франція (16), Хорватія (5), Чехія (24), Швеція (37), Швейцарія (7)
Особі без громадянства (3)

Сформовано автором на основі [2].

Як бачимо, загалом в українських ВНЗ на початок 2017/18 н. р. навчався 48 991 студент-іноземець зі 138 країн (у тому числі три особи без громадянства). До України вони мігрували з таких частин світу:

Австралія й Океанія – дві країни, шість осіб;

**«СУЧАСНІ ТRENДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Азія – 42 країни, 32 846 осіб;
Америка – 14 країн, 812 осіб;
Африка – 48 країн, 13 021 особа;
Європа – 32 країни, 2 303 особи.

Тобто найбільше в Україну прибуло на навчання студентів з Азії та Африки, менше – із Європи й Америки, дуже мало – з Австралії та Океанії.

На основі даних табл. 1 сформуємо рейтинг держав за кількістю громадян, які навчаються в нашій країні (табл. 2).

Проаналізувавши табл. 2, бачимо, що лідерами серед держав за кількістю студентів, які мігрували до нас на навчання, є 13 країн із таких частин світу:

Азія (9): Азербайджан, Грузія, Ізраїль, Індія, Йорданія, Китай, Туреччина, Туркменистан, Узбекистан;

Африка (4): Гана, Єгипет, Марокко, Нігерія.

Таблиця 2

**Рейтинг країн світу за кількістю громадян, які навчались
у ВНЗ України на початок 2017/18 н. р.**

Країна	К-сть студ., осіб	Рейтинг	Країна	К-сть студ., осіб	Рейтинг
1	2	3	4	5	6
Індія	7 667	1	Замбія	138	38
Азербайджан	6 690	2	Танзанія, Об'єднана Республіка	107	39
Туркменистан	3 672	3	Казахстан	100	40
Марокко	3 529	4	Німеччина	95	41
Нігерія	2 705	5	Кенія	91	42
Грузія	2 105	6	Бангладеш	74	43
Єгипет	1 885	7	Монголія	69	44
Узбекистан	1 870	8	Кот-д'Івуар	66	45
Йорданія	1 733	9	Вірменія	61	46
Ізраїль	1 528	10	Кувейт	61	
Туреччина	1 393	11	Афганістан	54	47
Китай	1 269	12	Сьєрра-Леоне	54	
Гана	1 242	13	Гвінея	46	48
Ірак	944	14	Мальдіви	42	49
Російська Федерація	780	15	Канада	41	50
Молдова, Республіка	694	16	Велика Британія	40	51
Польща	674	17	Фінляндія	40	
Ліван	653	18	Швеція	37	52
Еквадор	462	19	Словаччина	30	53
Лівія	436	20	Ліберія	28	54
Сирійська Арабська Республіка	427	21	Гамбія	27	55
Палестина	425	22	Корейська Народно-Демократична Республіка	26	56

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
Туніс	425		Корея, Республіка	26	
Конго	343	23	Свазіленд	26	
Іран, Ісламська Республіка	333	24	Шрі-Ланка	25	57
Ангола	313	25	Чехія	24	58
Білорусь	289	26	Латвія	23	59
Намібія	285	27	Південна Африка	23	
Зімбабве	284	28	Малі	21	60
США	248	29	Японія	21	
Судан	241	30	Греція	19	61
Камерун	233	31	Італія	19	
Таджикистан	207	32	Литва	17	62
В'єтнам	192	33	Мадагаскар	17	
Болгарія	181	34	Бразилія	16	63
Конго, Демократична Республіка	168	35	Екваторіальна Гвінея	16	
Пакистан	168		Іспанія	16	
Ємен	152	36	Франція	16	
Алжир	145	37	Киргизстан	15	64
Об'єднані Арабські Емірати	15	64	Австралія	4	75
Уганда	15		Бельгія	4	
Сенегал	14	65	Естонія	4	
Непал	13	66	Тайвань, провінція Китаю	4	76
Ямайка	13		Австрія	3	
Саудівська Аравія	12	67	Гайана	3	
Сербія	12		Перу	3	
Сомалі	12		Чад	3	
Буркіна-Фасо	11	68	Аргентина	2	77
Кіпр	11		Бахрейн	2	
Руанда	11		Гвінея-Бісау	2	
Румунія	10	69	Домініка	2	
Габон	9	70	Індонезія	2	
Ерітрея	9		Комори	2	
Колумбія	9		Куба	2	
Мексика	9		Лесото	2	
Португалія	9		Мозамбік	2	
Ботсвана	8	71	Нігер	2	
Малаві	7	72	Нова Зеландія	2	78
Швейцарія	7		Сингапур	2	
Данія	6	73	Бенін	1	
Нідерланди	6		Венесуела	1	
Угорщина	6		Гаїті	1	
Ефіопія	5	74	Ісландія	1	
Ірландія	5		Катар	1	
Маврикій	5		Сейшельські Острови	1	

**«СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
& УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 р.)

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
Мавританія	5		Словенія	1	
Норвегія	5		Таїланд	1	
Республіка Македонія	5		Того	1	
Хорватія	5		Філіппіни	1	

Сформовано автором на основі [2].

Із кожної з них у наших ВНЗ навчається понад 1 тис. громадян. Разом ці країни делегували в Україну 37 288 студентів (або 76,11 % від загальної кількості студентів-іноземців). Аутсайдерами за цим показником є 48 держав, які займають у рейтингу з 70 по 78 позиції та з яких у нас навчається менше 10 осіб.

На нашу думку, доцільно продовжити розпочате дослідження в напрямі аналізу областей України, куди прибули на навчання студенти-іноземці.

Список використаних джерел

1. Totska O. Modeling the migration of Ukrainians to study abroad. *Scientific journal of Polonia University*. 2018. 28, nr 3. P. 11–16.
2. Статистичний збірник «Вища освіта в Україні у 2017 році». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Наукове видання

**СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
&
УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Луцьк, 20–22 вересня 2018 року)**

Літературний редактор Г. О. Дробот
Верстка Л. О. Риковської

Підписано до друку 27 серпня 2018 р.
Свідоцтво Державного комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.